

T.C

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNİN BASINA YANSIMALARI

Samet ERTEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2021

T.C
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNİN BASINA YANSIMALARI

Samet ERTEM
ORCID: 0000-0001-7692-8137

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Çankırı - 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ…….. iii
TEZ KABUL VE ONAY…….. iv
ÖNSÖZ…….. v
ÖZET……..... vi
ABSTRACT…….. vii
KISALTMALAR……..... viii

1. GİRİŞ…… 1

2. TÜRKİYE DE SİYASAL YAŞAM VE BASIN HAYATI……. 7
2.1. Tek Parti İktidarı (1923-1945)……. 7
2.2. DP'nin Kuruluşu ve İktidar Yılları (1945-1960)…… 11
2.3. Gazeteler…….. 17
2.4. Dergiler…… 21
2.5. Radyo……25

3. 27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNDE
SEÇİLMİŞ ÖRNEK DERGİ VE YEREL BASIN…… 27
3.1. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi…..…… 27
3.2. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Basın…… 29
3.3. Akis Dergisi…….…… 30
3.3.1. Akis Dergisi Hakkında Bilgiler…… 30
3.3.2. Akis Dergisi Darbe Sonrası Yayınları…….. 31
3.4. Yeni Konya Gazetesi…….…….. 54
3.4.1. Yeni Konya Gazetesi Hakkında Bilgiler……... 54
3.4.2. Yeni Konya Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları……..……... 56

4. 27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNDE SEÇİLMİŞ ULUSAL GAZETELER…….. 71
4.1. Ulus Gazetesi……..…..…..…….. 71
4.1.2. Ulus Gazetesi Hakkında Bilgiler…….. 71
4.1.3. Ulus Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları…… 72
4.2. Akşam Gazetesi…….…….. 90
4.2.1. Akşam Gazetesi Hakkında Bilgiler…….. 90
4.2.2 Akşam Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları……. 92
4.3. Cumhuriyet Gazetesi…….…….. 109
4.3.1. Cumhuriyet Gazetesi Hakkında Bilgiler…….. 109
4.3.2. Cumhuriyet Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları…… 111
4.4. Vatan Gazetesi…….…… 122
4.4.1 Vatan Gazetesi Hakkında Bilgiler……. 122
4.4.2. Vatan Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları…….. 123

5. SONUÇ……... 133

KAYNAKÇA……. 136
EKLER……... 144
ÖZGEÇMİŞ……... 151

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *27 Mayıs 1960 Darbesinin Basına Yansıması* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Samet ERTEM

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Samet Ertem] tarafından hazırlanan *[27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinin Türk Basınına Yansımaları]* başlıklı bu çalışma, *[12 Ağustos 2021]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Tarih]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU	İmza:……
Üye	: Prof. Dr. İsmet ÜZEN	İmza:……
Üye	: Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ	İmza:……

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12/08/2021 tarih ve / sayılı oturumda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde seçilmiş olan hükümete karşı yapılan ilk askeri müdahale özelliğini taşımaktadır. Dönemin teknolojik şartlarından dolayı, basın haber alma kaynağı olarak çok önemli bir iletişim aracıdır. Halk darbeyi ve darbeden sonra gelişen süreci, radyolardan ve gazetelerden öğrenmiştir. *27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi* adlı bu çalışmada, basının darbeyi nasıl karşıladığı, yaşanan gelişmeleri halka nasıl aktardığı ve bu anlatımlarda ne denli objektif bir tutum izlediği incelenmiştir. Bu çalışmada ilk olarak Demokrat Partinin iktidara gelişi ile başlayarak, hem partinin gelişim süreci ile hem de konunun daha açık bir hale gelmesi için darbenin ne olduğu ile ilgili genel bilgiler verilerek bir giriş yapılmıştır. Daha sonra Demokrat Partinin siyasal hayatındaki önemli olaylara vurgu yapılarak, darbe öncesi dönemin genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Devamında 27 Mayıs 1960 Darbesi ve darbe sonrasında yaşanan sürece karşı basının vermiş olduğu tepkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tepkileri tespit etmek için seçilmiş yerel basından; Akis Dergisi (30 Mayıs tarihli yayını) ve Yeni Konya Gazetesi (28 Mayıs-11 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları) incelenmiştir. Ulusal basından; Ulus Gazetesi (28 Mayıs-4 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları), Akşam Gazetesi (28 Mayıs-9 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları), Cumhuriyet Gazetesi (27 Mayıs-5 Haziran arasındaki ulaşılmış yayınları), Vatan Gazetesi (27 Mayıs-1 Haziran arasındaki ulaşılmış yayınları) incelenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam *Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU*'ya ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.
Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

22.09.2021
Samet ERTEM

ÖZET

Tezin Başlığı **:** 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Basına Yansıması
Tezin Yazarı **:** Samet ERTEM
Danışman **:** Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU
Anabilim Dalı : Tarih
Tezi Türü **:** Yüksek Lisans
Kabul Tarihi **:**

Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçiş sonrası ilk seçim deneyimi 21 Temmuz 1946 yılında yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin tek partisi olan ve ülkenin kuruluşundan itibaren ülkeyi yöneten CHP, 1946 seçimi sonrasında da başarılı olmuş ve iktidar da kalmıştır. 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan DP ise, kuruluşundan altı ay sonra girdiği bu seçimlerde halk nezdinde önemli bir destek bulmuş ve ikinci parti olarak muhalefet görevini üstlenmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde ise arkasına geniş bir halk desteğini alan DP, bu seçimlerde birinci parti olarak çıkmış ve CHP'nin çeyrek asırdır süren iktidarına son vermiştir. 10 yıllık DP iktidarı sonrası gerçekleşen 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi demokrasiyi sekteye uğratmış ve ülkenin geleceğine derin izler bırakmıştır. DP yönetimine iktidardan el çektirilmiştir. Öyle ki süreç sadece bununla da sınırlı kalmamış, DP'ye mensup siyasiler tutuklanarak hapis hayatına mahkûm edilmişlerdir. Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan ise idam sehpasına çıkarılarak, haklı siyasi kazanımlarının karşılığını canları ile vermişlerdir. 27 Mayıs 1960 Darbesi'nde Türk basını darbeden yana bir tutum sergilemiştir. Darbeciler basından büyük bir destek ve ilgi görmüştür. Gazete ve dergilerde yapılan haberlerde darbe ve darbeciler övülmüş, hareket bir kurtuluş hareketi olarak benimsenmiştir. Basın darbeyi haklı çıkartmak için DP'nin idarecileri hakkında türlü suçlar ithaf etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Darbe, Basın, Gazete, Dergi, Menderes

ABSTRACT

Thesis Title	**:** Press Reflection of May 27 Military Intervention
Author	**:** Samet ERTEM
Supervisor	**:** Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU
Department	**:** History
Thesis Type	**:** Master's Thesis
Date	**:**

After the transition to multi-party political life in Turkey, the first election experience took place on 21 July 1946. CHP, which is the only party of the Republic of Turkey and has ruled the country since the establishment of the country, was successful after the 1946 election and remained in power. The DP, which was founded on January 7, 1946, found significant support from the public in these elections, which it entered six months after its establishment, and undertook the duty of opposition as the second party. In the 14 May 1950 elections, the DP, which received wide popular support, emerged as the first party in these elections and ended the quarter-century-long rule of the CHP. The May 27, 1960 Military Intervention, which took place after 10 years of DP rule, disrupted democracy and left deep traces on the future of the country. The DP administration was handed over from power. So much so that the process was not limited to this, politicians belonging to the DP were arrested and sentenced to prison life. Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu and Hasan Polatkan, on the other hand, were put on the execution bench and paid for their justified political gains with their lives. During the May 27, 1960 Coup, the Turkish press displayed a stance in favor of the coup. The putschists received great support and attention from the press. In the news in newspapers and magazines, the coup and coup plotters were praised, and the movement was adopted as a liberation movement. In order to justify the coup, the press dedicated various crimes against the administrators of the DP.

Keywords: Coup, Press, Newspaper, Magazine, Menderes

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.g.	Adı geçen gazete
a.g.m.	Adı geçen makale
BM	Birleşmiş Milletler
CENTO	Merkezi Antlaşma Teşkilatı
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	Demokrat Parti
MBK	Milli Birlik Komitesi
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NAZİ	Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YAD	Yüksek Adalet Divanı
YSK	Yüksek Soruşturma Kurulu

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde askeri müdahale, *"bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi"* olarak tanımlanmıştır. Geçmişten günümüze pek çok devlette darbeler yaşanmıştır. Darbe genel olarak, devlet içerisinde yer alan bir gücün yönetime el koymasıdır. Bu darbeler bazen diktatör, bazen de demokratik yönetimlere yönelik yapılmıştır. Günümüzde de hala uygulanan darbe yöntemi, görünen o ki gelecek süreçte de yaşanmaya devam edecektir. Darbeler bazen ordu tarafından yapılırken, bazen de bir cemaat veya farklı düşüncedeki insanların bir araya gelerek kurduğu örgütler ile gerçekleştirilir[1].

Darbe sadece silah kullanarak, mevcut hükümeti devirmek değildir. Yeri geldiğinde devlet içerisinde yer alan ordu veya diğer güçler, mevcut bulunan hükümete korku ve gözdağı vererek istedikleri kararları silahlı bir müdahale yapmadan da aldırabilirler. Bu bir mektup, bir basın toplantısı veya başka bir yöntemle de gerçekleşebilir. Bu durum karşısında görevden el çektirme korkusu ile karşı karşıya kalan ülke yöneticileri, ordunun istekleri doğrultusunda ilerlemekte mecbur kalabilirler. Darbeler genel olarak az ve orta gelişmiş ülkelerde gerçekleşir ve devlet içerisinde yer alan güçler, mevcut hükümeti görevden alarak ülke yönetimine el koyarlar. Darbeler bazen darbeyi gerçekleştirenlerin kendi isteği doğrultusunda olsa da, genellikle çoğu darbe yabancı ülkelerin destekleri ile açıkçası bir dış müdahale olarak gerçekleşmektedir. Fikir ayrılıkları yaşadıkları ülkelerin hükümetlerini, o ülkenin içerisindeki silahlı güçler ile alaşağı ederek, menfaatlerine onay verecek hükümetleri görev başına getirirler. Bu yöntemle herhangi bir dış müdahale suçlamasına da maruz kalmazlar. Bu durum yaşanırken insanlar ellerinden kayıp giden özgürlüğün ve demokrasinin farkına varamazlar. Aksine yapılan darbe ile özgürlük ve demokrasiye kavuşacaklarını sanırlar. Bu düşüncenin halkta etkin olmasının birçok sebebi vardır. Bunlardan ilki, halkın demokrasinin ne olduğunu tam olarak kavrayamamış olmasıdır. Oy vermeyi ülkesinin,

[1] Osman Ağır, ''Türkiye'de Askeri Darbeler Karşısında Siyaset Kurumunun Tutumu'', *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 15, sayı: 1, 2018, s.3.

toplumunun ve ailesinin menfaatleri için değil de fanatizm bakış açısı ile sadece genel bir ritüel olarak görmesidir. Eğitim seviyesinin düşük olması, o ülkenin demokrasinin asıl varlığını kavramasına çok büyük bir engeldir. Diğer bir sebep ise darbeyi gerçekleştiren silahlı güçlerin basın yayın organlarını etkisi altına alarak, buradan darbe yanlısı fikirleri halka empoze etmesidir. Darbeler bazen kanlı ve büyük oranda şiddet içeren boyutlarda gerçekleşirken bazen de herhangi bir şiddet olayı yaşanmadan kansız ve sakin bir şekilde gerçekleşir. Darbeler, yapıldığı ülkede gerçekleştiği andan itibaren birçok olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurur. Bunlar ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sonuçlardır.

Darbe dünya genelinde, M.Ö dönemlerde insanların yaşamlarında kendisine yer bulmuştur. Eli silah tutan ve kendisine yeterli desteği sağlayan asker veya farklı silahlı cemiyet mensupları, bağlı bulundukları kralların yönetimlerine karşı çıkarak onları devirmiş ve kendi devletlerini ilan etmiştir. Bir ülkede yaşanan silahlı darbeye, siviller ve siyasilerden herhangi bir karşılık verilmemesi ve direniş gösterilmemesi, o ülkede darbeci zihniyetin gelecek dönemlerde de kendisine rahatça yer bulmasına zemin hazırlamıştır. Bu tarz siyasi bir kültürü benimseyen ülkeler her an darbe tehdidi ile karşı karşıya kalmışlardır. Çünkü herhangi bir zorluk görmeden yönetime el koyabileceklerinin farkına varan silahlı güçler, fikirlerine aykırı gelen her yönetimde rahat bir şekilde darbe fikrini hayata geçirmişlerdir[2].

Darbe, Türk tarihinde oldukça yaygın görülen bir olaydır. Asırlar öncesinden günümüze kadar Türk tarihinde sayısız darbe girişimleri yaşanmıştır. Bu girişimlerden ilki, Hun İmparatoru Mete Han tarafından gerçekleştirilmiştir. Babasının yönetimini beğenmeyen Mete Han, askeri bir darbe ile babasını tahttan indirerek Hun devletinin başına geçmiştir. Yaşanan bu olay Türk tarihinde yaşanan ilk askeri darbe özelliğini taşımaktadır[3]. Mete Han'ın yaptığı bu darbe ile Türk tarihinde darbenin yerinin ne denli eski ve köklü olduğu görülmektedir.

[2] Ağır, *a.g.m.*, s. 4.
[3] Canan Atalay, "Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metehan) Dönemi", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, özel sayı: 2, 2014, s. 107.

Metehan ile başlayan Türk tarihindeki darbe geleneği, Osmanlı Devletine kadar onlarca Türk Devletinde de yaşanmaya devam etmiştir. Osmanlı Devletinde de çok sayıda darbe girişimi yaşanmıştır. Osmanlıda zaman zaman yaşanan ve II. Mahmud devrine kadar devam eden Yeniçerilerin saraya ve padişaha karşı isyanları, devleti hayli zorlamıştır. II. Mahmud tarafından ocağın kaldırılması ile Yeniçeri isyanları son bulmuştur[4]. Osmanlı Devletinde yaşanan diğer darbeler ise şunlardır; 1859 yılında yaşanan Kuleli Vakası, Sultan Abdülmecid'in son dönemlerinde gerçekleştirilmiştir. Medrese hocası Süleymaniyeli Şeyh Ahmet tarafından kurulan ve bünyesinde; ulema hocaları, subaylar ve paşaları barındıran cemiyet, Padişah'ı tahttan indirmeyi amaçlamıştır. Bunun sebebi ise Devlet'te gerçekleştirilen Islahat ve Tanzimat Fermanlarına duyulan rahatsızlıktır. Bu fermanları geçersiz kılmak isteyen cemiyet planladıkları harekette başarısız olmuşlardır. Mirliva Hasan Paşa'nın, dönemin hükümeti olan Mehmet Emin Ali Paşa'ya, Padişah'a karşı kurulan bu muhalif oluşumu haber etmesi ile beraber başta Şeyh Ahmet olmak üzere tüm cemiyet üyeleri tutuklanmıştır. Planlanan hareket başarısız olmuştur[5]. 1876 yılında gelindiğinde Osmanlı tahtında Sultan Abdülaziz bulunmaktaydı. Onun döneminde ekonomik ve askeri açıdan büyük sorunlar yaşanmıştır. Dış borçların ödenemeyecek hale gelmesi, içeride yabancı azınlıkların bağımsızlık isteği ile ayaklanmaları, devlette bir bunalım hali yaratmıştır. Bu durum Padişah'ın halk nezdinde itibarını kaybetmesine neden olmuştur. Devletin içerisine düştüğü bunalım, Padişah'a karşı şahsi kini olan paşalara ve meşrutiyet özlemi içerisinde olan Genç Osmanlılara darbe yapmak için güç vermiştir[6]. Bu paşalar içerisinde darbe fikri ise ilk olarak Hüseyin Avni Paşa tarafından ele alınmıştır. 1876 yılında darbeye yönelik ilk hareket, İstanbul'da medrese öğrencilerinin ayaklanmaları ile başlamıştır. Ekonomik ve siyasi sorunlardan Sadrazam Mahmud Nedim Paşa'yı sorumlu tutan öğrenciler, Sadrazam'ın azledilmesi talebini Padişah'a iletmişlerdir. Bu talep doğrultusunda Sadrazamlığa Mütercim Rüşdi Paşa getirilmiştir. Hüseyin Avni Paşa Seraskerliğe, Mithat Paşa Şûrây-i Devlet Reisliğine ve Hasan Hayrullah Efendi de Şeyhülislamlığa getirilmiştir. Darbe fikrinde

[4] Ağır, *a.g.m.*, s. 5.
[5] Cem Düzen, "Tanzimat Dönemine Karşı Bir Suikast Teşebbüsü: Kuleli Vak'ası", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 19, sayı: 1, 2017, s.107-108.
[6] Şeyma Peker, "Sultan Abdülaziz'in Tahttan İndirilmesinin Ekonomik ve Siyasi Sebepleri", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 5, sayı: 14, 2018, s. 631.

olan Paşaların devlet yönetimine gelmeleriyle darbe bir süre ertelenmiştir. Bir süre sonra Sultan Abdülaziz görevden azlettiği Mahmud Nedim Paşa'yı tekrar Sadrazamlığa getirmeyi planlamıştır. Bunu öğrenen darbeci Paşalar harekete geçerek Dolmabahçe Sarayını karadan ve denizden kuşatmışlardır. Bu kuşatmadan sonra Şeyhülislam Hasan Hayrullah Efendi'nin de Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi yönünde fetva vermesiyle, Abdülaziz tahttan indirilmiş ve yerine Sultan V. Murad çıkartılmıştır[7]. 1878 yılında yaşanan Çırağan Baskını, dönemin Padişah'ı II. Abdülhamid'e karşı gerçekleştirilen ilk darbe girişimidir. Sarıklı devrimci olarak anılan Ali Suavi önderliğinde 250 kişilik bir grup tarafından gerçekleştirilmek istenen harekâtın amacı, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve yerine hapiste bulunan V. Murad'ın geçirilmesidir. Darbeciler Çırağan Sarayı'na bir baskın düzenleyerek planlarını uygulamaya geçirmişlerdir. Ancak Padişah'a sadık kuvvetlerin darbeyi bastırmasıyla hareket başarısızlığa uğratılmış ve darbenin önderi Ali Suavi öldürülmüştür. II. Abdülhamid'e karşı gerçekleştirilmek istenen bir başka darbe girişimi ise Prens Sebahattin önderliğinde yapılmıştır. Padişah'ın yeğeni olan Prens, babasının ölümünden Padişah'ı sorumlu tutmuş ve ona bir kin beslemeye başlamıştır. Bu kini onu, Padişah'a karşı bir darbe yapmaya yöneltmiştir. Padişah'ı tahttan indirmeyi amaçlamıştır. Prens planında, Trablusgarp Valisi Recep Paşa'dan ve İsmail Kemal'den destek almayı planlamıştır. Ancak darbeciler arasında çıkan tartışmalar sonucu Recep Paşa cemiyetten ayrılmıştır. Onun ayrılığı ile plan uygulamaya dahi geçemeden başarısızlığa uğramıştır[8]. Osmanlıda gerçekleştirilmek istenen bir başka darbe girişimi ise 31 Mart Vakası'dır. Tarihte 31 Mart Vakası olarak adlandırılmış olan bu darbe, Osmanlı Tarihi'nin en çok tartışılan hadiselerinden birisidir[9]. Devletin son devrinde görmüş olduğu bu büyük isyana katılan asker sayısı, 3 bin ila 5-6 bin civarındadır. Bazı kaynaklar da ise bu rakam, asker ve sivil on bini aşkın olarak verilmiştir. Meclisi ablukaya alan askerler, giriş ve çıkışları engellemiştir. İlk gün hükümetin düşmesini sağlayarak darbeyi başarıya ulaştırmışlardır.

[7] Tufan Turan, "İspanyolların Gözünden Osmanlı Devleti'nde 1876 Darbesi ve Sultan II. Abdülhamid'in Tahta Çıkış Süreci", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt: 38, sayı: 65, s. 282-283.
[8] İsmail Safi, "Osmanlı Devleti'nden Günümüze Parlamentarizm ve Parlamenter Rejime Müdahaleler-Muhtıra, Darbe ve Darbe Girişimleri Üzerine Bir Analiz", *Ege Akademik Bakış,* cilt: 19, sayı: 1, 2019, s. 145-146.
[9] Ali Birinci, *31 Mart Vakasının Bir Yorumu,* Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları, 2017, https://www.altayli.net. (Erişim 20 Haziran 2021.)

Darbe sırasında başta birçok yüksek rütbeli subay olmak üzere pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Bu nedenle gerçekleştirilen bu olay, kanlı bir darbe hareketi olarak görülmektedir[10]. Yaşanılan bu olaydan sonra Milli Meclis toplanarak, II. Abdülhamid'i tahttan indirmiş yerine V. Mehmed'i Padişah ilan etmiştir[11]. 1913 yılında yaşanan Bab-ı Ali Baskını ise, Enver ve Talat Paşa'nın önderliğinde bir grup İttihatçılar tarafından planlanmıştır. Kamil Paşa hükümetinden rahatsız olan İttihatçılar, başbakanlık binası olan Bab-ı Aliye silahlı bir baskın düzenlemişlerdir. Baskın esnasında Kamil Paşa'ya silah zoru ile istifası yazdırılmış ve hükümetten el çektirilmiştir. Dönemin Padişah'ı olan V. Mehmet (Sultan Reşad) istifayı onaylamış ve sadrazamlığa, İttihatçıların baskısıyla Mahmut Şevket Paşa'yı getirilmiştir[12].

Osmanlı Devletinde sıklıkla karşılaştığımız darbe zihniyeti, Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde de karşımıza çıkmaktadır. DP iktidara geldikten kısa bir süre sonra ordunun üst kademesinde köklü bir değişikliğe gitmiştir. Bunun sebebi ise, 5 Haziran günü bir albayın acele bir şekilde Menderes'i ziyaret etmesi ve 8-9 Haziran tarihlerinde gece yarısı kendisine karşı bir darbe yapılacağını bildirmesidir. Haberi duyan Menderes, Bayar ile görüştükten sonra orduya karşı kendisini korumak için tedbirler alma yoluna gitmiştir. 6 Haziran'da Türk ordusunda o güne kadar görülmemiş geniş çapta ve sadece yüksek kademenin dâhil edildiği bir tasfiye hareketi yapılmıştır. Bu tasfiye hareketi çok hızlı gerçekleştirilmiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Abdurrahman Nafiz Gürman'ın yerine Orgeneral Nuri Yamut, İkinci Başkan İzzet Aksalur'un yerine Korgeneral Şahap Gürler tayin edilmişlerdir. Orgeneral Salih Omurtak, Kazım Orbay, Hakkı Akoğuz Paşalar emekliye ayrılmışlardır. Birinci Ordu Komutanı Asım Tınaztepe, İkinci Ordu Komutanı Muzafer Tuğsavul ve Üçüncü Ordu Komutanı Mahmut Berkay Paşalar Askeri Şuraya tayin edilmişlerdir. Deniz Kuvvetleri Komutanı Mehmet Ali Ülgen ve Hava Kuvvetleri Komutanı Zeki Doğan Paşalar da merkeze alınmışlardır. Bu Paşalar haricinde 15 general ile 150 albay'ın da 2-3 ay gibi bir zaman dilimi içerisinde

[10] Sıddık Yıldız, "31 Mart İsyanından Bir Olay İncelemesi: Asar-ı Tevfik Zırhlısı Komutanı Ali (Kabuli) Beyin Öldürülmesi", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,* cilt: 1, sayı: 1, 2017, s. 72-73.
[11] Sina Akşın, *Şeriatçı Bir Ayaklanma 31 Mart Olayı*, İmge Kitabevi, 1994, s. 222.
[12] Safi, *a.g.m.*, s. 147.

emekliye sevk edilmesi kararı alınmıştır[13].

1950 tasfiyesinden sonra 1957 yılında ortaya bir komplo atılmıştır. Dokuz subay olayı olarak adlandırılan komploya göre, dokuz kişiden oluşan ordu içerisinde görevli askerler, DP'yi iktidardan düşürerek CHP'yi iktidar yapmayı düşünmüştür. Nitekim dokuz subaydan biri olan Yarbay Samet Kuşçu, başarısızlığa uğrama korkusu ile olayı ihbar etmiştir. Olay askeri mahkemeye taşınmıştır. Yargılama sonucunda, hiçbir delil bulunamadığı gerekçesiyle işlem yapılmamıştır. Ancak darbeyi ihbar eden Kuşçu, yalan ihbardan 10 yıl hapse mahkûm olmuştur. 27 Mayıs 1960 darbesinde, suçsuz olduğu için bırakılan bu dokuz subayda görev almıştır[14]. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yaşanan ilk darbe girişimi 27 Mayıs 1960 tarihlidir. İktidar da olan DP'ye karşı yapılan bu askeri darbe başarıya ulaşarak, DP hükümetten düşürülmüştür. Devlet yönetimi, askerler tarafından kurulan Milli Birlik Komitesine geçmiştir. DP'li birçok isim yakalanarak tutuklanmış, yargılanmış ve hatta bazıları idama mahkûm edilmiştir. Görüldüğü gibi Türk tarihinde Mete ile başlayan darbe geleneği, asırlarca hız kesmeden devam ederek günümüze kadar ulaşmıştır.

[13] Cüneyt Akalın, "1950'de Orgeneral Nafiz Gürman'ın ve Arkadaşlarının Tasfiyesi Neyle İlgili?", *Mülkiye Dergisi,* cilt: 26, sayı: 233, 2014, s. 140-141.
[14] Ali Fuad Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebe*pleri, Yağmur Yayınevi, İstanbul, 2008, s.113.

2. TÜRKİYE DE SİYASAL YAŞAM VE BASIN HAYATI

2.1. Tek Parti İktidarı (1923-1945)

1923 ve 1946 arasında ki dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, Türk siyasi tarihinin tek temsilcisi olmuştur. Meclisi, hükümeti ve devleti tek başına temsil etmiştir. 1946 yılında Demokrat Partinin kurulmasıyla bu dönem sona ermiştir. Bu süreçte Batılılaşma ve Türk Ulusunu inşa etme yönünde politikalar esas alınmıştır. CHP iktidarı tek başına elinde bulundurduğu için ülkedeki tüm kesimleri temsil ettiği düşüncesini benimsemiştir. CHP kadrosunun, ülkenin kurtuluşu ile yeniden kuruluşunu sağlamış olmaları ve ülkede sınıfsal bir yapının bulunmaması, Parti'nin tüm kesimleri temsil ettiği düşüncesinin benimsenmesine neden olmuştur. Tek Parti'nin meşruluğu da bu düşüncelere dayandırılmıştır. Ülkeyi işgalden kurtararak yeniden kurulmasını sağlayanlar, ülkenin sosyal ve ekonomik sorunlarına da çare bulacaklarını ve ülkenin refah düzeyini yükselterek kalkındıracaklarını düşünmüşlerdir. Meclise ve hükümete egemen tek güç olan Parti, Atatürk ve İnönü gibi kahramanlıkları, liderlik özellikleri öne çıkmış şahsiyetler neticesinde halk gözünde değer kazanmıştır. Hem Atatürk döneminde hem de İnönü (Milli Şef) döneminde otoriter hükümet sistemi benimsenmiştir[15].

Tek parti döneminde hem CHP'nin lideri olan, hem de devlet yönetiminin başında bulunan Mustafa Kemal Atatürk'ün içinde bulunduğu durum eleştiriye açık bir hale gelmiştir. Kendisine yapılacak tek adam, diktatör ve dikta yönetimi tarzında ki söylemler, tehlike arz etmiştir. Bu yüzden Atatürk döneminde, siyasal özgürlüğe ortam sağlanması ve Türkiye'nin daha demokratik bir ülke statüne girebilmesi için iki kez çok partili siyasal yaşama geçiş denemeleri gerçekleştirilmiştir.

İlk çok partili sisteme geçiş denemesi, inkılaplar ve CHP yönetiminden duyulan memnuniyetsizlik neticesinde, 17 Kasım 1924 yılında Kazım Karabekir başkanlığında,

---

[15] Sevda Mutlu, "Tek Parti Döneminde Parti-Devlet Bütünleşmesine Bir Örnek: Dilek Sistemi'', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* cilt: 29, sayı: 86, 2013, s. 56-57,60.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. TCF'nin kuruluşu için, Dâhiliye Vekaletine dilekçe vererek başvuru yapan kişi Milli Mücadele'nin önde gelen komutanlarından Ali Fuat Paşa'dır (Cebesoy). Bu tarihten itibaren partinin kuruluşu ilân edilmiştir. Bu olay karşısında Mustafa Kemal Paşa, *"Biz Meclisimizde tek parti ile bir diktatör idaresi izlenimi vermekteyiz. Bize bakan batılılar, bu memleketteki idare tarzı parti diktatoryasıdır, derler. Bizim Meclisimizde de iki parti olmalı, hükümeti denetleme sistemi kurulmalı ve medeni ülkelerin parlamentolarına benzemeliyiz"* sözleriyle girişime karşı olmadığını açıklamıştır[16]. Bu sözler ile Atatürk, Türkiye'nin siyasi açıdan kötü bir imaj çizdiğinin farkında olduğunu dile getirmiştir. Ülkenin yönetim tarzı hakkında gelebilecek diktatör eleştirilerini haklı görmektedir. Bu sebeple yeni partinin kurulmasını olumlu karşılamıştır. Atatürk daha sonra Nutuk'ta, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının gizli eller tarafından çizilen bir program neticesinde kurulduğunu açıklamıştır. Fırkayı şu cümlelerle tarif etmiştir: *"Cumhuriyet kelimesini telaffuzdan dahi kaçınanların, cumhuriyeti doğduğu gün boğmak isteyenlerin teşkil ettikleri fırkaya "Cumhuriyet" ve hem de "Terakkiperver Cumhuriyet" unvanını vermeleri, nasıl ciddi ve ne dereceye kadar samimi kabul olunabilir?"* Atatürk TCF'yi samimi bir oluşum olarak görmemiş ve Cumhuriyeti bir paravan olarak kullanarak, halkın dini inançlarını istismar etmek niyetinde olduklarını ifade etmiştir. TCF'nin dini vaatlerinin ve doğuya gönderdikleri kâtibi mesullerin, Şeyh Sait İsyanına sebebiyet verdiğini ifade etmiştir[17].

TCF'nin kuruluşunda sonra tarihler 1925 yılının Şubat ayını göstermeye başladığında siyasi atmosfer gittikçe gerginleşmeye başlamıştır. Elazığ, Diyarbakır ve Tunceli illerini kapsayan bölgelerde Şeyh Sait İsyanı patlak vermiştir. İsyan, içerisinde Kürt ulusçuluğu ve İslâmcı tepki karakterlerini barındırmaktadır. İsyan, Nakşibendi şeyhi olan Palulu Şeyh Sait tarafından yönetilmiştir. İsyanın bastırılması için hızlı bir şekilde tedbirler alınmıştır. Takrir-i Sükûn Kanunu ilan edilerek, İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Kazım Karabekir Meclis'te bir konuşma yaparak, iç ve dış tüm tehditlere karşı hükümetin yanında olduklarını ifade etmiştir. Karabekir, tüm bu destek konuşmalarına

[16] Şükran Günay, "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kısa Bir Değerlendirilmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, İstanbul, 2020, cilt: 125, sayı: 247, s. 412-413.
[17] Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Kaynak Yayınları, Ankara, 2018, s. 661-662.

rağmen, isyanın ağır faturasını partisi ile birlikte ödemek mecburiyetinde kalmıştır. Hükümet, 5 Haziran 1925 yılında TCF'nin tüm şube ve merkezleriyle birlikte kapatılması kararının alındığını açıklamıştır[18]. TCF'nin, Türkiye siyasi tarihi içindeki şöhretinin sebebi, sadece devletin ilk teşkilatlı muhalefet partisi olması ya da programında yer alan bazı hususların ileriki süreçte yer etmesinden dolayı değildir. Bu şöhretin asıl sebebi, kurucu kadrosunun Milli Mücadele'de Mustafa Kemal ile birlikte bulunmuş ve en az onun kadar tanınmış asker ve sivil şahsiyetlerden oluşmasıdır[19]. TCF'nin kapatılmasından sonraki yıllarda, toplum uzun süre ekonomik ve sosyal sorunlarla boğuşmuştur. Tek parti sisteminin getirdiği denetimsizlik yüzünden hükümetin yanlışlarını düzeltmesine imkân veren bir ortam bulunamamıştır. Bu politikanın düzeltilmesi ve hükümetin denetlenmesi gerektiği görüşüne Atatürk'te katılmıştır. Bu yüzden kendi kontrolü altında bir muhalefet partisinin kurulmasının gerekliliğini görmüştür. Devletçi bir ekonomik görüşe sahip İsmet Paşa Hükümeti'ne karşı, Ali Fethi Okyar önderliğinde liberal görüşlü bir muhalefet partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını sağlamıştır[20]. Bu partinin kurulma görevi, Ali Fethi Okyar'a bizzat Atatürk tarafından verilmiştir. Okyar'a, Meclis'in muhalefet partisi olmadan görevini yapamadığını söyleyen Atatürk, bir muhalefet partisinin kurulmasını istediğini ve böyle bir partinin başına da kendisini uygun bulduğunu ifade etmiştir. Ancak Okyar, ülkede muhalefete tahammülün güç olduğunu ve İsmet Paşa'nın samimiyetine hiçbir şekilde güvenmediğini belirterek, bu fikre pekte sıcak bakmadığını söylemiştir[21]. Ancak, Atatürk'ün Okyar'a çekindiği konular hakkında güvence vermesi üzerine, Okyar görevi kabul ederek parti kurma girişimlerine başlamıştır. Tüm bu olaylar altında SCF, 12 Ağustos 1930 günü resmen kurulmuştur. Fırkanın kuruluş yeri ve merkezi de Taksim, İstanbul'dur[22].

---

[18] Erık Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, (Çvr. Gül Çağalı Güven), Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992, s. 107-108,120.
[19] Mustafa Ekincikli, "Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kuruluşu", *Akademik Bakış*, cilt: 6, sayı: 11, 2012, s. 152.
[20] Barış Ertem, "Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, cilt: 1, sayı: 2, 2010, s. 72.
[21] Ali Fethi Okyar, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu Nasıl Feshedildi,* Derin Tarih Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 10-11.
[22] Ertem, *a.g.m.*, s. 74-75.

Parti kurulduktan sonra seçim deneyimini, 1930 belediye seçimlerinde yaşamıştır. Seçimlerde Fırka, 37 ilde toplam 502 bölgeden 31'ini kazanmıştır. Sonucu beğenmeyen SCF, CHF'nin seçimde hile yaptığını öne sürmüştür. SCF, konunun araştırılması için girişimlere bulunmuş ancak bir netice alamamıştır. Bunun üzerine SCF'li mebuslar Meclis'te kendi aralarında bir görüşme yapmış, fesih beyannamesi hazırlayarak, partiyi fesih etme kararı almışlardır. Beyanname Atatürk'e sunulmuş ve kabul edilmiştir. 17 Kasım 1930'da parti kapatılmıştır[23].

Fethi Okyar, partinin feshinden sonra bir gazete çıkartmak için Atatürk'ten izin istemiştir. Atatürk neden böyle bir istekte bulunduğunu sorduğunda, Okyar sebebini şöyle açıklamıştır: *"Falih Rıfkı ve emsali bundan sonra kudurmuş köpek gibi üzerime saldıracaklar(!). Kendimi müdafaa etmek mecburiyetindeyim."* Atatürk gazete çıkarma girişimde bulunduğunda Okyar'a hücuma uğrayacağını ve sıkıntı çekeceğini iletmiştir. Okyar ise gazete çıkarmadığı takdirde de hücuma uğrayacağını söylemiş ve Atatürk'ten gazete çıkarmak için istediği izni almıştır[24].

Cumhuriyetin ilk yıllarında çok partili sistemin işlemesi maksadıyla kurulan ve Atatürk tarafından ılımlı karşılanan ve destek gören SCF'nin ömrü, İsmet Paşa ve yakın çevresinin gösterdiği sert muhalefet ve seçimlerde yaşanan sorunlar sebebiyle kısa sürmüştür. Atatürk'ün de zamanla iki parti arasındaki tarafsız tutumunu değiştirerek CHP lehine bir tutum göstermesi, SCF için işleri tamamen zorlaştırmıştır. Böylece ikinci çok partili sisteme geçiş denemesi de başarısız olmuş ve bu süreç sadece 3 ay 10 gün sürmüştür. Ülke tekrar tek parti yönetimi altına girerek, demokrasiden yoksun kalmıştır. 1930-1945 yılları, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde çoğulcu rejimin bir süre rafa kaldırıldığı bir dönem olmuş ve tek parti dönemi devam etmiştir[25].

[23] Ömer Çınar, "Siyasal Yaşamımızda Serbest Cumhuriyet Fırkası Tek Partiden Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Denemesi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi,* cilt: 5, sayı: 10, 2015, s. 224.-226-227.
[24] Okyar, *a.g.e.,* s. 79-80.
[25] Ertem *a.g.m.,* s. 87-88.

1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası ile 1946 yılında Demokrat Partinin kuruldukları dönemlerde, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar, siyasi, sosyal ve ekonomik olarak birbirlerine benzerlikler göstermektedir. Bu yüzden bazı yönleriyle, Demokrat Partinin, Serbest Fırkanın bir devamı olarak da görülebilmektedir. Her iki dönemde de ülke ekonomisi zor durumdadır ve halkın refah düzeyi düşüktür. Tek parti rejimi devam ettiği için özgür çok partili bir siyasal hayat mevcut değildir[26]. Atatürk'ün 1938 yılında ölümünün ardından başlayan İsmet İnönü döneminde de tek parti yönetimi bir süre devam etmiştir. 1945 yılına gelindiğinde ise yeniden çok partili sisteme geçiş için çalışmalar başlamıştır. Bu sürecin oluşması için hem içeride hem de dışarıda etkili bir baskı yaşanmıştır. Türkiye demokrasiden yoksun, hak ve özgürlüklerin kısıtlı olduğu bir ülke yakıştırmasına maruz kalmıştır.

2.2. DP'nin Kuruluşu ve İktidar Yılları (1945-1960)

Türkiye'de yeniden demokrasiye geçişin ne zaman olduğu konusunda kesin bir zaman verilmemiş, farklı tarihler öne sürülmüştür. Bu tarihlerden üç tanesi yaygın görüş olarak benimsenmiştir. Bu tarihlerden ilki; Milli Kalkınma Partisinin kuruluş tarihi olan 18 Temmuz 1945'tir. İkincisi ise; Demokrat Partinin kuruluş tarihi olan 7 Ocak 1946'dır. Üçüncü ise; iktidarın CHP'den DP'ye geçtiği tarih olan 14 Mayıs 1950'dir[27].

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, ülkelerin otoriter siyasi yapıları da Birleşmiş Milletler Anayasası tarafından sona erdirilmiştir. Bu maksatla dünya ile uyumlu olmak ve bütünleşmek isteyen Türkiye için de BM Anayasası, tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş için temel oluşturmuştur. İçerde yaşanan gelişmeler de çok partili sisteme geçiş için zemin hazırlamıştır. 1945 yılında TBMM'de Bütçe ve Toprak Reformu Kanunu tasarısı için yapılan görüşmeler CHP içerisinde tartışmalara neden olmuştur. Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes gibi CHP'li milletvekilleri bütçe tasarısı aleyhinde oy vermişlerdir. İsmet İnönü bu muhalefet karşısında 19 Mayıs 1945'te bir bayram mesajı yayınlamıştır. Mesajında ülkede halk

[26] Günay, *a.g.m.*, sayı: 247, s. 407.
[27] Mustafa Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları Yayınları, İstanbul, 2011, s. 59.

iradesinin gelişeceğini söyleyerek çok partili sisteme geçişin ilk işaretlerini vermiştir. Adı geçen dört vekil bütçe görüşmelerinde takındıkları muhalif tutumlarını, 7 Haziran 1945'te CHP Meclis Grubuna verdikleri bir muhtıra ile daha da katılaştırmışlardır. *"Dörtlü Takrir"* diye adlandırılan bu önergeyle, rejimin özgürlükleri kısıtladığı, anayasada gösterilen hak ve özgürlükler kapsamında rejimin bu tutumundan vazgeçmesini, çok partili bir sistemin kurulmasını ve hükümetin TBMM tarafından denetlenebilmesini talep etmişlerdir. Ancak verdikleri önerge reddedilmiştir. Bunun üzerine Adnan Menderes ile Fuat Köprülü muhalefetlerini basın yoluyla sürdürmüş ve hükümeti eleştiren yazılar yayımlamışlardır. Bu muhalif tutumları yüzünden iki milletvekili de 21 Eylül 1945'te partiden ihraç edilmiştir. Refik Koraltan arkadaşlarının ihraçlarını eleştirmiş ve akabinde aynı akıbete kendisi de uğramıştır. Yaşanan gelişmelerden rahatsızlık duyan Celal Bayar'da partisinden istifa etmiştir. İhraç ve istifalar sonrası bir araya gelen bu dörtlü, yaptıkları görüşmelerden sonra yeni bir parti kurma fikrinde karar kılmışlardır. Bu karar doğrultusunda, 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar önderliğinde Demokrat Parti kurulmuştur[28].

DP'nin siyaset arenasında ilk seçimi, 1946 seçimleri olmuştur. Türkiye, ilk defa 1946 yılında gerçek bir seçim kampanyasına şahit olmuştur. Demokrasi heyecanıyla yapılan seçimler sonuçlandığında, CHP mecliste 396 sandalye kazanırken, DP ise 62 sandalye kazanmıştır. Bu durum muhalefeti memnun etmemiştir. Onlar daha yüksek bir sandalye sayısı arzulamışlardır. Ancak bu sonuçlar CHP'de üzüntü yaratmıştır. Artık CHP tüm ülkeye egemen konumda olmadığını görmüştür. Halk değişimin ilk ışığını bu seçim ile yakmıştır[29]. 1946 seçimleri, ülkenin kaderini değiştirecek 1950 seçimleri için bir işaret vermiştir. Muhalifler her ne kadar seçim sonuçlarını beğenmemiş olsalar da, DP çok kısa bir sürede halk nezdinde karşılık bulmuştur. 1946-1950 yılları arasındaki dönemde mevcut iktidar CHP halk desteğini kaybederken, DP yükselişe geçmiştir. CHP'nin yıllardır iktidarda olması, halk gözünde yıpranması, ekonomik ve sosyal politikalarda sorunlar yaşaması halkın desteğini kaybetmesine neden olmuştur. DP ise meclisteki

[28] Enis Şahin-Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, cilt: 1 sayı: 2 s. 33-34.
[29] Başgil, *a.g.e.*, s. 54.

muhalif girişimleri ve halka yakın söylemleri ile halk desteğini hızlı bir şekilde arkasına almıştır. 1950 seçimleri öncesi DP seçim sistemine itiraz etmiştir. 1946 yılında uygulanan sistemin değişmesi için girişimlerde bulunmuştur. Bunun üzerine 7 Şubat 1950'de Meclis'te seçim tasarısının değişmesi için görüşmelere başlanmıştır. Görüşmeler sonucunda yeni bir seçim sistemi üzerinde karar kılınmış ve tasarı 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilmiştir. TBMM 1 Mart 1950 tarihinde Genel Seçimlerin yapılması için karar almıştır. Bu karar sonrası ülkede gerek siyasiler ve gerekse halk arasında büyü bir coşku ve heyecan yaşanmıştır. Halkın büyük ilgi gösterdiği % 89.3 civarında bir katılımla yapılan seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan seçimler sonucunda DP sandıktan birinci parti olarak çıkmış ve kazandığı 416 milletvekili ile iktidar olmuştur. Türkiye'nin kuruluşundan itibaren iktidar olan CHP ise 69 milletvekili ile Meclis'te muhalefet parti konumuna düşmüştür. Bunun dışında MP 1 ve Bağımsızlar 1 milletvekili çıkarmıştır[30]. 1950 seçimleri, Türkiye'nin gerçek anlamda gerçekleştirdiği ilk demokratik seçimi konumundadır. Yapılan seçimin sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti'nde iktidar ilk kez el değiştirmiş, 27 yıllık CHP iktidarı sona ermiş ve yaklaşık 10 yıl sürecek olan DP'nin iktidarı başlamıştır[31]. Yıllardır süren sıkıntılar ve sorunların ardından halk CHP'ye ağır bir fatura kesmiştir. Artık kendilerini yönetme haklarını CHP'den alarak DP'ye vermişlerdir. İktidar konumda bulunan CHP, ülkenin muhalefet partisi olmuştur.

Türkiye'de demokratik bir ortam yaratmak düşüncesiyle yola çıkan DP'liler, net bir başarı ile iktidar olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Mayıs sonuna doğru milletvekilleri Ankara'ya gelmiştir. Her zaman olduğu gibi yapılan törenden sonra meclis açılmıştır. Mecliste yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde 400'den fazla oy alan Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Cumhurbaşkanı olmuştur. Meclis Başkanlığına ise Refik Koraltan seçilmiştir. Adnan Menderes başbakan olurken, Köprülü ise dışişleri bakanı olmuştur[32]. CHP sahip olduğu iktidarın, halk tarafından elinden alınışına tanıklık

[30] Çağatay Benhür, "14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 17, 2007, s. 62,73-74.
[31] Recep Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde Demokrat Partinin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, s. 109.
[32] Başgil, *a.g.e.*, s. 69.

etmiştir. DP ise arkasına aldığı halk desteği yönetim için hükümetini oluşturmuştur.

DP iktidarı, iktisadi alanda yaptığı başarılı hamleler ile ülkenin milli gelirini % 15 oranında arttırmıştır. Bu başarının esas kaynağı ise tarım araçları olmuştur. Tarım alanları genişletilmiş, devletin elindeki toprakların bir kısmı köylüye dağıtılmıştır. İşsiz olan nüfus, bu alanlara aktarılarak iş gücü yükseltilmiş ve işsizlik azaltılmıştır. Tarımda makineleşmeye gidilerek, ülkeye çok sayıda makine alınmıştır. Bu makineler halka kolay işleyen bir kredi sistemi ile dağıtılarak, tarım da verimliliğin yüksek düzeylere ulaşması sağlanmıştır. DP iktidarı tarım alanında yaptığı bu atılım ile ülkenin ekonomik kalkınmasına büyük destek sağlamıştır. İşsizlikten bunalan halk ile tarım da istediğini alamayan köylülere çok önemli bir iş olanağı sağlamıştır. Hem halk hem de ülke tarımda önemli bir kazanç sağlamaya başlamıştır. Sanayi alanında da çok önemli hamleler yapılmıştır. Başlıca girişimler, ihraç sanayii, şeker, çimento ve dokuma dallarında gerçekleştirilmiştir. Özellikle demir ve bakır cevheri üretiminin arttırılması sağlanmış, şeker, çimento ve dokuma alanlarında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir[33]. İktidar, bir yandan ülkedeki bataklıkları kuruturken, diğer yandan da kuraklığın yakıp kavurduğu Anadolu topraklarının sulanması için barajlar yapmaya başlamıştır. Ticaretin canlanması amacıyla büyük limanlar inşa edilmiştir.[34] DP iktidarı, CHP'nin katı laiklik anlayışına karşı din alanında da girişimler de bulunmuştur. CHP iktidarı döneminde ezanın Arapça okunmasını yasaklayıp Türkçe okunmasını sağlayan bir kanun çıkartılmıştı. DP iktidarı ise 16 Haziran 1950 yılında ezanın Arapça okunmasının önündeki engeli kaldırmıştır. Camilerin ve imam hatip okullarının sayısı arttırılarak, din eğitimi genişletilmiştir[35].

Adnan Menderes yönetiminde ki DP hükümeti, birçok alanda yaptığı başarılı hamleler ile hem devletin kalkınmasını sağlamış hem de CHP iktidarından bunalmış halkının refah düzeyini yükselterek, aldıkları oyların karşılığını vermeye çalışmıştır. Din açısından zorluklar yaşayan ve katı laikliğin altında yaşayan halk, din hürriyetine geri kavuşmuştur. Halk artık ezilen ve ötekileştirilen bir kesim olarak değil, refaha ulaşması

[33] Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990, s. 87-88
[34] Başgil, *a.g.e.,* s. 80.
[35] Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 5, sayı: 1, 2012, s. 114.

ve özgür bir biçimde yaşaması gereken bir topluluk olarak görülmüştür. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde, DP yaptığı hizmetlerin karşılığını büyük bir halk desteği ile almış iktidarını sağlama almıştır. Seçimlerde DP 503, CHP ise sadece 31 sandalye kazanmıştır. DP yönetimi halkı yanına alarak büyük bir başarı kazanmış ancak, orduyu ve üniversite öğrencilerini safına çekmeyi başaramamıştır. DP'nin dinci bir siyasi politika izlemesi sebebiyle, bu iki grup, katı laik bir yapı ile CHP'ye destek vermiştir. Menderes'in kazandığı başarı ise onu tek adam rejimine doğru sürüklemeye başlamıştır. İktidar baskıcı bir yönetim ile muhalefeti ve basını kontrol altına almaya çalışmıştır. Ekonominin de zamanla eski alevli dönemini kaybedip ivmesini aşağı çevirmesi ile DP halk desteğini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Bunun da en büyük işareti 27 Ekim 1957 seçimlerinde, DP'nin 424, CHP'nin ise 178 sandalye kazanmasıdır. 1957 seçimlerinde DP tekrar tek başına iktidara gelse de bir önceki seçime göre büyük oranda oy ve sandalye kaybı yaşamıştır. Bu durum halkın artık DP politikalarına karşı eleştirilerde bulunduğunun bir göstergesi olmuştur. CHP tekrar güç kazanmaya başlamıştır. Bu durum DP'nin muhalefete karşı daha şiddetli davranmasına sebep olmuştur[36].

DP, muhalefetin yasa dışı yöntemlerle siyasal mücadeleye girdiğini düşünmüştür. Bu sebeple muhalefetin hareketlerini araştırmak için 15 DP'liden oluşan Tahkikat Komisyonu'nu kurmuştur. Komisyon'un çalışma alanı çok geniştir ve neredeyse sınırsız sayılabilecek yetkilere sahip olmuştur. Verdiği bir kararda herhangi bir üst makama danışılmasına gerek duyulmamıştır. Komisyon'a, bütün yayınlara sansür koymak, her türlü toplantıyı ve siyasal eylemi yasaklamak gibi birçok olağanüstü yetki verilmiştir. Bu Komisyon'a muhalefet sert bir tepki göstermiştir. İnönü, "*bu baskı ihtilali mecbur kılacak söylemiyle"*, darbenin ayak seslerini hissettirmiştir[37]. DP 1950 yılında yapılan ilk darbe girişimini savuşturmuştur ancak üzerinde ki siyasi baskılar giderek artmıştır.

[36] Keskin, *a.g.m.*, s. 115.

[37] Selahaddin Bakan-Hakan Özdemir, "Türkiye'de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye Karşı", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, cilt: 14, sayı: 1, 2013, s. 390-391; Tahkikat Komisyon hakkında bilgi için bkz. Mehmet Şah Özcan, ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Siyasal Hayatında Meclis Tahkikatı ve Demokrat Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Hakkındaki Meclis Tahkikatı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çankırı, 2018.

DP'nin iktidar olduğu dönemde, siyasi anlamda hükümete sıkıntı verecek büyük bir şiddet olayı baş göstermiştir. 5 Eylül 1955 gecesi Selanik'te Atatürk'ün evinin bulunduğu bahçenin yakınında bomba patlamıştır. Gazeteler bu haberi *"Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı"* manşeti ile kamuoyuna duyurmuştur[38]. Bu haber üzerine halk sokaklara dökülmüş, İstanbul Taksim meydanında büyük bir kaos hâkim olmuştur. İstiklal Caddesinde bulunan neredeyse tüm dükkânlar tahrip edilmiştir. Ellerine taş, moloz, kürek ve kereste gibi aletleri alanlar büyük bir hışım ile dükkânları tarumar etmiştir. Bu dükkânlar arasında; pastane, giyim, lokanta, meyhane gibi her sektörden firma yer almıştır. İçerde bulunan mallar öfkeli kalabalık tarafından talan edilip, dağıtılarak yollara saçılmıştır[39]. Oysa iddialar doğru değildir. Basının da olayların aslını kesin olarak öğrenecek kabiliyeti bulunmamaktadır. Buna rağmen gazetelerin olayları neden Türkiye'de infial yaratacak şekilde kamuoyuna duyurduğu bilinmemektedir[40]. Yaşanan bu şiddet olaylarından bir gün sonra, gazeteler Selanik'teki olayın asılsız olduğunu duyurmuştur. Olaylar sıkıyönetim ilan edilmesi ve askerin sokakları kontrol altına almasıyla durdurulabilmiştir. Ulus, *"İstanbul ve İzmir'de Örfi İdare"* başlığı ile bu iki ilde sıkıyönetim uygulanmaya başlandığını okuyucularına duyurmuştur[41]. Gayrimüslim mekânlarının tahrip edilmesi, devleti hem ekonomik anlamda sıkıntıya sokmuştur. Asılsız bir haber yüzünden, Türkiye'de gereksiz bir şiddet tırmanması yaşanmıştır.

1958 yılına gelindiğinde bazı muhalif partiler DP iktidarına karşı, güçlü bir muhalif cephe oluşturma çabasına girişmişlerdir. Türkiye'nin yavaş yavaş ekonomik bunalıma sürüklenmesi, hayatın pahalılaşması ve halkın refah seviyesinin düşüşe geçmesi, halk gözünde DP'ye güç kaybettirmeye başlamıştır. Bu durum seçimlere de yansımış, 1957 seçimlerinde DP oy kaybı yaşarken, muhalefet partileri oylarını yükseltmiştir. Muhalefetin seçimlerden güçlenerek çıkması, onların iktidara karşı birlikte hareket etmelerine neden olmuştur. Muhalif partiler arasında yapılan işbirliği sonucu, 16 Ekim 1958'de Türkiye Köylü Partisi ile Cumhuriyetçi Millet Partisi birleşmiş, Hürriyet Partisi

[38] "Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı", *İstanbul Ekspres*, 6 Eylül 1955, s. 1.
[39] Fehri Ersin, "İlk Tekme", *Milliyet*, 7 Eylül 1955, s. 7.
[40] Demir, *a.g.m.*, 43-45.
[41] "İstanbul ve İzmir'de Örfi İdare", *Ulus*, 7 Eylül 1955, s.1.

24 Kasım 1958'de kendisini feshederek Cumhuriyet Halk Partisine katılmıştır. Bu birleşmeler ile muhalefet tarafından Milli Muhalefet Cephesinin kuruluşu tamamlanmıştır[42].

DP, kendisine karşı girişilen bu geniş çaplı muhalif hareketlere önlem olarak, koalisyonu halk gözünde etkisiz kılmaya çalışmıştır. Bu şekilde hem azalan halk desteği tekrar yükseltilmek istenmiş, hem de koalisyonun halkta karşılık bulması engellenmek istenmiştir. Bu niyetle yurt gezileri başlatmıştır. Ancak bu geziler yeterli bir karşılık görmemiştir. Milli Muhalefet Cephesine karşı daha etkin bir oluşum ihtiyacı hissedilmiştir. Bu sebeple Menderes, Vatan Cephesi'nin kurulmasını istemiştir. Bu fikre Celal Bayar'da destek vermiştir. 1958 yılının sonlarına gelindiğinde, ülkenin her yerinde Vatan Cephesi şubeleri açılmaya başlanmıştır. Hem yurt gezileriyle hem de basın yoluyla halkın Vatan Cephesine katılımları istenmiştir[43]. Vatan Cephesi, oluşum olarak halk esasına dayanmamıştır. Oluşum halkın cephe vasıtasıyla bölünebilme tehlikesini ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden hareket yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. 1950-1960 yılları arasında yaklaşık 10 yıl süren Demokrat Parti iktidarı bu süreçte, ilk beş yılında halkın büyük desteği ile önemli bir ivme yakalamıştır. Fakat ikinci beş yılında demokrasiden uzaklaştığı, diktatörce bir tutum takındığı ve halkı kucaklayıcı değil kutuplaştırıcı bir politika izlediğine dair sert eleştirilerle karşı karşıya kalmış ve halk desteğini kaybetmeye başlamıştır.

2.3. Gazeteler

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra, Osmanlı Devleti'nin geride bıraktığı yapı üzerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuş, ancak hürriyetçi demokrasiye geçiş uzun bir zaman almıştır. 1923 yılında Cumhuriyetin ilanından, çok partili sistemin fiilen işlemeye başladığı 1946 yılına kadar, ülke tek parti idaresi ile yönetilmiştir. Bu yönetim

[42] Çiğdem Aydoğmuş, "Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, sayı:1, 2021, s. 9.
[43] Dilsen Erdoğan, "Güç Birliği Karşısında Adnan Menderes'in Siyasi Manevrası: Vatan Cephesi (Manisa Örneğinde)", *Belgi Dergisi*, cilt: 2, sayı: 19, 2020, s. 1910.

tarzı özgür bir basının oluşmasına olanak tanımamıştır[44]. Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber ülke de yeni siyasi sistemin oturması için, peş peşe inkılaplar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Gerçekleştirilen inkılapları, basının bazı çevreleri benimsememiş ve iktidara muhalif yayınlar yapmışlardır. Ülkede ki yeni sistemin sorunsuz bir şekilde işlemesini isteyen iktidar, bu yüzden kendisine karşı girişilecek her türlü muhalif hareketi yasaklamıştır[45]. Çok partili sistem denemelerinde, 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını Vatan, Tanin, Tevhid-i Efkâr ve Adana Tokgöz gazeteleri desteklemiş, ancak adı geçen bu gazeteler verdikleri destek nedeniyle, hükümetin katı cezaları ile karşılaşmışlardır[46]. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşuyla basında tekrar yavaş yavaş muhalif hareketlenmeler yaşanmış ancak bunlar çok sınırlı kalmıştır. Yarın ve Son Posta gibi gazeteler, SCF'ye destek vererek iktidara karşı kısmen muhalif bir tavır ortaya koymuşlardır. Ancak SCF'nin kapatılması ile bu gazeteler iktidarın etkin yaptırımlarına maruz kalmış ve basın üzerinde ki etkin denetim devam etmiştir. 1931 yılında ki Basın Kanunu ile Yarın gazetesi kapatılmış, Son Posta gazetesi iktidarı desteklemeye mecbur bırakılmıştır[47]. Bu baskılar neticesinde, haberlerin iktidarı övmekle sınırlı kalması, basın için bir mecburiyet olarak görülmüştür. Basın, özgürlüğünü kaybetmiştir. Anadolu Ajansı tarafından gönderilen notlar da gazetelerde yayımlanmıştır. Ancak bunlar da halkın ilgisini çekmemiştir. Halk her gün benzer haberleri okumaktan yüz çevirmiştir. O yüzden bu dönemde en büyük gazetelerin bile tirajı düşük seviyelerde kalmış ve on bin sınırını çok zorlanarak geçmişlerdir. 1946 yılında DP muhalefetinin doğmasıyla birlikte basının gerçek varlığı ortaya çıkmaya başlamıştır. O devirden itibaren gazetelerin hem kaliteleri yükselmiş, hem de tirajları sürekli artmıştır. İstanbul'daki gazetelerin yüz bine yakın satması, basının gelişme gösterdiği süreci görmek açısından büyük önem arz etmiştir[48].

---

[44] Ahmet Öztürk, "Tek Parti Döneminde Basın Özgürlüğü", *Marmara İletişim Dergisi*, cilt: 5, sayı: 5, 1994, s. 138.
[45] Metin Kopar, ''Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Basın İktidar İlişkisi (1920-1925)'', Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: 40, sayı: 1, 2016, s. 118.
[46] Öztürk, *a.g.m.,* s.138.
[47] Hasan Üstün, "Türkiye'de Gazete Dağıtımını Yaygınlaştırma Girişimleri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sayı: 34, 2008, s. 109.
[48] Başgil, *a.g.e.,* s. 175.

Basının DP'ye bakış açısı ilk dönemlerde genelde olumludur. Gazeteciler tek parti döneminde yaşadıkları bütün sorunların DP iktidarı ile birlikte sona ereceğini düşünmüştür. Öyle ki CHP yanlısı olan gazetecilerin bile o dönem de DP'ye destek verdikleri de görülmüştür[49]. Bu dönemde basının durumuna bakacak olursak; Kuvvet, Tasvir, Demokrasi, Yeni Asır ve Demokrat İzmir gibi gazeteler muhalefet yanlısı bir çizgi izlemiştir. Bu yüzden bu gazetelerde çalışan 8 gazeteci mahkemeye verilmiştir. Ulus, Tanin, Halkçı gibi gazeteler ise iktidar yanlısı yayınlar yapmıştır. DP iktidar olduktan sonra, 1952 yılına kadar Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Gece Postası ve bazı zamanlarda Vatan gazeteleri DP iktidarını desteklerken, 1952 yılından sonra DP iktidarına karşı muhalif bir tavır takınmışlardır[50].

Basının yeni dönemde DP iktidarından en büyük beklentisi, yürürlükte bulunan basın kanununun değiştirilmesi olmuştur. Adnan Menderes'te bu beklentiye karşılık vermiş, basın hürriyetinin teminat altına alınacağına ve bu hürriyet sınırlarının genişletileceğine dair vaatlerde bulunmuştur[51]. Demokrat Parti'nin verdiği bu vaatler basında büyük bir heyecan uyandırmıştır. Yıllardır bekledikleri özgürlüğe kavuşacakları hissiyatı tüm basını sarmıştır.

Hükümet iktidara geldikten sonra, basına yönelik ilk icraatı, cumhuriyetin ilk basın yasası olan 1931 Matbuat Kanunu ve değişikliklerini, 21 Temmuz'da yürürlükten kaldırmak olmuştur. 5680 Sayılı Basın Kanunu ile hükümetin basın üzerinde geniş yetkileri sona erdirilmiştir. 13 Haziran 1952 yılında ise gazetecilerin çalışma şartlarını düzenleyen 5953 Sayılı yasa ile çalışma şartlarında iyileştirilmeler yapılmıştır. DP'nin iktidarının ilk yıllarında basına getirdiği bu özgür ortam, iktidarın ilk yıllarında oldukça

[49] Halil Emre Deniş-Mehmet Özçağlayan, "Demokrat Parti Döneminde Basın-Siyaset İlişkisi ve Resmi İlanlar İle Besleme Basın'ın Yaratılması", *1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi*, 5-7 Mart 2020, Kars. s. 2.
[50] Nuran Yıldız, "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, cilt: 51, sayı: 01, 1996, s. 484-486.
[51] Ayşe Elif Emre Kaya, "Demokrat Parti Döneminde Basın–İktidar İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sayı 1, 2010, s. 94.

memnuniyet vermiştir. Basın hayatı rahatlamıştır. Hükümet ile basın arasında yakın ilişkiler kurulmuştur. Lakin bu huzurlu ortamın bozulması çok uzun sürmemiştir[52].

Ekonomik ve sosyal sorunların artmasıyla, basın ile iktidarın arası düzelmeyecek düzeyde bir bozulma eğilimine girmiştir. İktidara geldiğinde basını destekleyen kanunlar çıkartan DP, aradaki dengenin bozulması ve eleştirilere maruz kalmasıyla, kanunları kendi lehine olacak ve basını baskı altında tutacak şekilde değiştirmeye başlamıştır. 9 Mart 1954 yılında basın için çıkarılan yeni kanun tasarısıyla, basın yoluyla yapılan her türlü kişilik haklarına tecavüz ve itibar kıracak haberler ile buna benzer birçok olayın basında yer alması, basının ceza almasına sebep olmuştur. Savcılar böyle durumlarda doğrudan doğruya kovuşturma açabilme yetkisini elde etmişlerdir. Bu kanun DP ile basın arasında iplerin kopmaya başladığını dair ipuçları vermiştir[53].

1954 seçimleri sonrası gazetecilere yönelik peş peşe ağır düzeyde cezalar verilmeye başlanmıştır. Cezaevine ilk giren isim 79 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın olmuştur. Halkçı'da ki yazıları nedeniyle, 26 ay 20 gün hapis cezası ile beraber, 4444 lira da para cezasına çarptırılmıştır. Cezasını çekmesi için, 1 Aralık 1954 yılında İstanbul Paşakapısı Cezaevine konulmuştur. Ancak gelen yoğun tepkiler ve Yalçın'ın rahatsızlanması sonucu 19 Mart 1955 tarihinde tahliye edilmiştir. Bu tutuklamadan sonra birçok gazeteci peş peşe tutuklanarak cezaevlerine konulmuştur[54]. DP çok sert bir tutumla basındaki eleştirilerin üzerine yürümüştür. Basını yanına alarak, çok önemli bir desteği ele geçiren DP, kısa sürede bu desteği yitirerek, basın karşıtı bir hükümete dönüşmüştür. DP iktidarının 1957 seçimlerinde, bir önceki seçimlere bakarak aldığı oy düşmüş olsa da genel tabloya bakıldığında yine yüksek oy alarak iktidarda kalmaya hak kazanmıştır. Ancak, iktidara karşı muhalif basında tenkitler giderek dozunu artırmış, daha sert ve ağır bir hal almaya başlamıştır. İktidar bu duruma yine, gazetecileri gruplar halinde hâkim önüne çıkartıp, hapse mâhkum ederek cevap vermiştir[55].

---

[52] Yıldız, *a.g.m.*, s. 487-488.
[53] Barış Bulunmaz, "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, cilt: 10, sayı: 37, 2012, s. 208-209.
[54] Ayşe Elif Emre Kaya, *a.g.m.*, s. 100.
[55] Başgil, *a.g.e.*, s. 109

Ali Fuat Başgil, basının iktidara yönelik eleştirilerinin sebebini şu ifadelerle açıklamıştır; *"Doğrusunu söylemek gerekirse, bu tenkitlerin çoğu art niyetli tenkitlerdi. Tek amaç, yalan ve iftiraya dayanılarak, kamuoyunun kafasını karıştırmak ve halkın eğilimini CHP'ye çevirmekti. Menderes hükumeti tenkide karşı ne kadar alerjik olmuş olursa olsun, neticede yalan beyanların takibini yaptırmak ve basın kanununu uygulatmaktan öte bir şey de yapmıyordu. Kısacası, iktidar ile CHP'nin cüretini ısrarlı bir şekilde kamçılayan kötü niyetli bir basın arasında gerçek bir düelloya şahit olunuyordu"*[56]. 1950-1960 yılları arasında basın mensuplarına yönelik toplam 2300 basın davası açılmıştır. Bu davalarda ceza alan 867 gazeteci hapse mâhkum edilmiştir. 1956-1960 yılları arasında görülen davalarda, gazetecilere toplamda 57 yıllık hapis cezası verilmiştir[57].

Basına özgürlük ve hürriyet vaatleri ile basında büyük heyecan uyandıran DP iktidarı gün geçtikçe baskıcı bir tutum geliştirmiştir. Basın da kendilerine karşı yapılan, haklı veya haksız, hiçbir eleştiriye tahammül göstermemişlerdir. Başlangıçta basın ile iyi ilişkilerin bir anda bozulmasını bir sorun olarak görmemişlerdir. Halktan aldıkları yüksek oy DP'de, basın yanımızda olmasa da olur, halk bizim yanımızda düşüncesini doğurmuştur. Bu sebeple de hiç tereddüt etmeden basın özgürlüğüne karşı yoğun bir baskı uygulanmıştır. İktidarın bu tavırları, karşısında muhalefet ve basından oluşan kuvvetli bir gücün doğmasına sebep olmuştur.

2.4. Dergiler

Tek parti döneminde basına yönelik uygulanan baskıya gazeteler gibi dergiler de maruz kalmışlardır. İktidar yanlısı bir politika izlemeye mecbur bırakılan dergiler, bu sınırların dışına çıkamamışlardır. Bu dönemde basın hayatına devam eden dergilerden bazıları şunlardır; Sebilürreşat dergisi, Yücel dergisi, Siyasi İlimler dergisi, Ülkü dergisi, Çığır dergisi ve Kadro dergisi. Tek parti iktidarı döneminde muhalif yayın izleme çizgisine

[56] Başgil, *a.g.e.*, s. 110.
[57] Yıldız, *a.g.m.*, s. 504.

giren dergiler, gazetelerin aynı akıbetine uğrayarak cezalara tabi tutulmuşlardır. Bu dergilerden bir tanesi Sebilürreşat'tır. 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla birlikte, yayınlarını TCF lehine çıkartmaya başlamıştır. Ancak TCF kapatıldıktan sonra, Takrir-i Sükun Kanunu neticesinde dergi muhalif tavrı yüzünden cezalandırılmış ve kapatılmıştır[58].

Çok partili sisteme geçildikten sonra DP dönemi, gazeteler için olduğu gibi dergiler içinde bir kurtuluş olarak görülmüştür. Bu yüzden dergiler, ilk aşamada DP lehine bir tutum sergilemişlerdir. Bu dönemde yayın hayatına devam eden dergilerden bazıları şunlardır; Akis dergisi, Serdengeçti dergisi, Yücel dergisi, Sebilüreşşat dergisi. DP iktidarının ilk aşamalarında basın yanlısı tutuma bürünen dergiler, zamanla bu tutumlarını değiştirerek iktidar karşıtı bir tavır sergilemişlerdir. 1954 seçimlerinden sonra ki dönemde muhalif basındaki eleştiriler yoğunlaşırken, basına karşı açılan davalardan gazeteler gibi dergiler de payını almıştır. Bu dergiler arasında hakkında en çok dava açılan ise Metin Toker'in Akis dergisidir. 1955 yılında Metin Toker'in, İnönü'nün damadı olması, DP'nin dergiyi tamamen muhalif ve CHP güdümünde olarak görmesine neden olmuştur. Bu durum derginin üzerindeki baskının yoğunlaşmasına neden olmuştur[59].

Akis dergisi, Türkiye'nin ilk haftalık dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Dergi hem içerik açısından hem de üslup açısından, kendisinden sonra çıkan pek çok dergiyi etkilemiştir. Derginin ilk sayısı 15 Mayıs 1954 tarihinde Metin Toker tarafından Ankara'da çıkartılmıştır. Akis, ülkenin çok partili siyasi hayata geçmesiyle oluşan özgürlük ortamında, Times benzeri haftalık siyasi bir dergi ihtiyacını karşılamayı amaçlamıştır. Derginin sloganı, *"sıkmayan ciddi bir mecmua"* sözü olmuştur. Dergi

---

[58] Selman Burak Korkmaz, *Türkiye'de Tek Parti İktidarı (1931-1946) ve Basın: Yücel Dergisi (1935-1956) Örneği,* İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014, s. 51-52.
[59] Yıldız, *a.g.m.*, s. 499.

genel olarak sayılarında 36 sayfalık bir içeriğe sahiptir. Yazı kadrosunda önemli aydınlar yer almıştır[60].

Dergi üslubunda olayların günlük gazetelerde yer almayan kısımlarını, ayrıntılı bir şekilde ve muzip bir dil kullanarak vermeyi tercih etmiştir. Bu anlayış özellikle siyasi olayların içyüzlerini öğrenmek isteyen meraklı okuyucular tarafından çok beğenilmiş ve Akis'in diğer dergilere de örnek olmasını sağlamıştır. İçerisinde politikacı, bilim adamı, yazar, gazeteci gibi, daha pek çok tanınmış aydının yer aldığı Akis Dergisi, geniş bir yazı kadrosu oluşturmuş ve Türk basınına önemli katkılar sunmuştur. Ayrıca dergi yayın hayatında siyasi davalara dahil edilmiştir. Davalar sonucunda, yayınları toplatılmış, kapatma cezaları almış ve yazarları tutuklanmıştır. Yaşanan bu önemli olaylar, Türk siyasi yaşamında geniş yankı uyandırmıştır[61].

Akis dergisi ilk çıktığı günden itibaren tamamen tarafsız ve objektif bir yayın politikası izleyeceği beyanında bulunmuştur. 1954-1955 yıllarında, muhalefet dış politikada DP iktidarına destek vermiştir. Bu dönemde dergi de iktidarı destekleyen bir tutum içerisine girmiştir. Dergide yer alan özellikle ABD ile ilişkiler, Bağdat Paktı süreci ve Sovyetler Birliği'ne karşı kaleme alınmış yazılar, DP'nin dış politika anlayışını benimseyen bir yaklaşıma sahiptir. Öyle ki dergide, devlet vekili sıfatıyla Mükerrem Sarol'un ve Fatin Rüştü Zorlu'nun yazıları da yer almıştır. Bu durum derginin iktidara yakın olduğu ve aralarında herhangi bir sorun bulunmadığı izlenimini uyandırmıştır[62].

Akis dergisinin DP iktidarı ile başlangıçta olumlu olan ilişkileri yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Yazılarda DP iktidarının bazı yanlış uygulamalarına yer verilmesiyle, iktidar ile aradaki iyimser hava kaybolmaya başlamıştır. Metin Toker'in 1955 yılında İnönü'nün damadı olması, Akis'in siyasal bir mücadele içerisine girmesine ve DP hükümeti ile ters düşmesine neden olmuştur. Yaşanan olaylardan sonra yayınlarında

[60] Meltem Önder, "1960 Darbesi Sürecinde Akis Dergisi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, cilt: 14, sayı: 28, 2014, s. 287.
[61] Önder, *a.g.m.*, s. 287.
[62] Uğur Matiç, "Demokrat Parti Dış Politikasına Akis Dergisi'nin Yaklaşımı (1954-1958)", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, cilt: 2 sayı: 2, s. 667.

iktidara muhalif olanların sesini duyurmaya çalışan dergi, üzerinde DP baskısının oluşmasına yol açmıştır. Dergi darbe sonrası ihtilalin savunucusu bir konumda yer almıştır[63].

Akis dergisi ile benzer durumu yaşayan bir diğer dergi ise Osman Zeki Yüksel tarafından çıkarılan Serdengeçti dergisidir. 1947-1962 yılları arasında 33 sayı çıkartan dergi, halktan yana bir politika izlemiştir. Siyasi iktidarların baskılarına rağmen çizgisini hiç bozmamıştır[64]. Dergide, hem iktidar da bulunan DP'ye hem de muhalefette bulunan CHP'ye yönelik yazılar yer almıştır. İlk dönemlerinde DP'ye karşı tarafsız kalan dergi, yeri geldiğinde CHP'nin eleştirilerine karşı DP'yi savunmuştur. İleri ki dönemlerde DP'nin yanlışlarını görerek, iktidara belirgin uyarılarda bulunmuştur[65]. DP'ye karşı yeri geldiğinde eleştiriler yapması, derginin kurucusunun cezalar almasına sebep olmuştur. Osman Yüksel, dergide kaleme aldığı yazılarından dolayı toplam da 4.5 yıla yakın bir süre hapis yatmış, DP hükümetinin basın baskısından payını almıştır. Bu tutuklamaların 3 tanesi DP iktidarı döneminde olurken 1 tanesi ise DP iktidardan düştükten sonra olmuştur[66].

Cumhuriyet döneminde tek parti iktidarı destekçisi olarak yayın yapan Yücel dergisi, CHP'ye ve Kemalist düşünceye tamamen bağlıdır. 1938 yılına kadar Atatürk'ün fikirleri üzerinde destekçi haberler yapan dergi, 1938 yılında Atatürk'ün vefat etmesi ve onun yerine İsmet İnönü'nün gelmesiyle, İnönü'nün fikir ve düşüncelerinin destekçiliğini yapmıştır. Komünist ideolojiye karşı çıkmış ve yazılarıyla komünizme karşı bir mücadeleye girmiştir. DP ve CHP arasındaki mücadele döneminde de yayınlarına devam eden dergi, partiler üstü bir tavır takınmış ve Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen bir anlayış ile iki tarafı da eleştiren yayınlar yapmıştır[67].

---

[63] Önder, *a.g.m.*, s. 287.
[64] Ali Özcan, "Serdengeçti Dergisi ve Siyasal İktidarlarla İlişkisi", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi ve Siyasal İktidarlarla İlişkisi*, cilt: 2, sayı: 3, 2014, s. 301-302.
[65] Özcan, *a.g.m.*, s. 312.
[66] Özcan, *a.g.m.*, s. 304-305.
[67] Korkmaz, *a.g.t.*, s. 70-71.

2.5. Radyo

Teknolojik gelişmeler hayatımızın her döneminde önemli bir yer tutmuştur. Radyo da bu teknolojik gelişmeler ile insanların hayatına dâhil olmuş ve döneminde çok önemli bir kitle iletişim aracı olarak görülmüştür. Türkiye'de de önemli bir iletişim aracı olan radyo, tek parti iktidarı döneminde inkılaplar ile toplum arasından ki dengeyi gözetmeye çalışmış ve Kemalizm'in sınırlarını, hedeflerini ve amaçlarını yayın politikası olarak benimsemiştir[68]. Ülkede çok partili siyasi hayata geçildikten sonra, siyasal mücadelenin üstünlük sağlayabilmesi için radyo çok önemli bir yer tutmuştur. Radyo kullanım mücadelesi, DP'nin muhalefette bulunduğu yıllarda başlamıştır. İktidar partisi olan CHP'nin, radyoyu kendi tekelinde bulundurması ve muhalefete radyonun kullanımı için izin vermemesi, muhalefet tarafından eleştiri konusu olmuştur. Muhalefet radyodan kendilerinin de yararlanma hakları olduğunu dile getirmiştir. DP'nin radyo kullanımı konusunda ki yoğun çabaları sonuç vermiş ve 1950 seçimlerinden önce çıkarılan kanun ile muhalefet partilerinin de seçim zamanı geldiğinde radyoyu kullanabilmelerine olanak tanınmıştır[69]. 1950 yılında gerçekleştirilen seçimleri kazanarak iktidara gelen Demokrat Parti, radyoyu partisinin propaganda aygıtına dönüştürmeye başlamıştır. Devlet radyosunun DP hükümetinin kontrolüne girmesi yönünde atılan adımlar, DP iktidarı döneminde radyo meselesini sürekli gündemde tutmuştur[70].

Seçimlerde halkın büyük desteğini almanın verdiği güvenle sadece ben fikri ile hareket etmeye başlayan DP, geri dönülmemek üzere girdiği baskıcı politikaların içerisine radyo kullanım haklarını da eklemiştir. 1954 yılının Haziran ayında, muhalefet partilerinin devlet radyosundan yararlanma imkânları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Radyo artık hükümet icraatlarının anlatıldığı bir kurum halini almış ve DP'nin keyfi kullanım alanına açılan bir kapı olmuştur[71].

---

[68] Ali Okur, ''1927-1950 Yılları Arasından Türkiye'de Radyo Yayıncılığı'', *Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2019, Ankara, s. 91-92.
[69] Çağla Kubilay–Mehmet Pelivan, "Demokrat Parti ve Radyo: Bir Islahat Girişimi (1954)", *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, cilt: 6, sayı: 1, 2019, s. 29.
[70] Kubilay–Pelivan, *a.g.m.*, s. 29.
[71] Kubilay–Pelivan, *a.g.m.*, s. 30.

DP iktidara geldikten sonra radyo kullanımı konusunda eleştirdiği CHP'nin tutumunu benimsemiştir. Radyo'yu kendi tekeline alarak, muhalefetin yararlanmasına olanak sağlamamıştır. Muhalefet olduğu dönemde CHP iktidarından basın özgürlüğü kapsamında radyo kullanım hakkını isteyen DP hükümeti, iktidara geldikten sonra gücü eline almanın verdiği güvenle radyo kullanımında CHP'yi saf dışı bırakarak tüm eleştiri oklarını üzerine çekmiştir. CHP'de dâhil olmak üzere tüm siyasi partilerin radyo kullanım hakları engellenmiştir.

1957 seçimleri döneminde de radyodan muhalefeti uzak tutan Demokrat Parti, daha da ileri giderek seçim günü, oy verme işlemi sona ermeden radyoda seçim sonuçlarını açıklamıştır. DP artık radyo kullanımı tamamen yasadışı bir hale sokmuştur. Bu dönemde iktidar, radyo yayıncılığında toplum yararı değil, siyasal iktidarın yararını gözetmiş, radyo yayınları iktidara özel bir kitle iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla radyo seçim zamanında muhalefete kapatılarak muhalefetin cevap hakkı engellenmiştir. Radyo artık halka konuşan bir araç olma vazifesinden soyutlanmıştır. Seçimler dışında radyo da, Türkiye'nin NATO'ya girişi, Kore'ye asker gönderilmesi ve Marshall Yardımı ve buna benzer konular ile alakalı radyo programları yerini almıştır[72].

[72] Nejla Polat, "1946 Çok Partili Dönemin Başlangıcından 1964 TRT'nin Kurulmasına Kadar Türkiye'de Radyo Yayıncılığı", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, cilt: 10, sayı: 1, 2018, s. 128-129

3. 27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNDE SEÇİLMİŞ ÖRNEK DERGİ VE YEREL BASIN

3.1. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi

DP'nin iktidara geldiği 1950 seçimlerinden itibaren DP yönetimini benimsemeyen ve hoşnutsuzluğunu belli eden ordu, iktidar da sadece İnönü yönetimini görmeyi istemiştir. Bu düşünce ile bir grup subay, seçimlerden hemen sonra İnönü'ye başvurarak hükümeti devirmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir. Ancak İnönü bu isteği geri çevirmiş ve iktidarı milli iradenin temsilcilerine teslim etmeyi uygun görmüştür[73]. Askerler 1960 darbesinden 10 yıl önce darbe fikrinde olduklarını açıkça ortaya koymuşlardır. 1960 darbesi de organizasyon olarak yaklaşık 6 yıllık bir süreçte gelişim göstermiştir. 1954 yılında iki alt rütbeli subay ile 27 Mayıs 1960 darbesinin cuntası kurulmuştur. Zamanla bu cuntaya katılımlar hızlanmış ve tesadüfen bir araya gelinen başka bir cunta grup ile birleşim sonrası sayıları 30'u bulmuştur. 1959 yılına gelindiğinde cuntacılar kritik mevkileri planladıkları gibi ele geçirmeye başlamışlardır. Ancak kendilerine lider bir general bulma konusunda sorun yaşamışlardır. Bu durum cuntacıların darbeyi sadece yüksek rütbeli bir general ile gerçekleştirebilecekleri inancında olduklarını göstermiştir. Cuntacılar, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel ile temas kurduklarında, ondan destek görebileceklerini anlamışlardır. Ancak bu dönemde Gürsel, MSB'ye verdiği hükümete yönelik bir bildiri yüzünden görevinden uzaklaştırılmıştır. Bu durum cuntacıların planını bozmuştur. Gürsel'in yaşadığı olay nedeniyle fikir değiştiren cuntacılar, dönemin Tümgenerali olan Cemal Madanoğlu'nu cuntaya dâhil etmişlerdir[74].

Ordu darbe hazırlıklarını hızlı bir şekilde devam ederken, darbenin çok yakın olduğu mesajı DP'ye belirgin bir şekilde verilmiştir. 21 Mayıs 1960 tarihinde, Harp okulu öğrencilerinden ve subaylarından oluşan bir grubun hükümet karşıtı sessiz protesto yürüyüşü ile 27 Mayıs İhtilalinin öncü hareketi kendini belli etmiştir. Hükümete verilen bu sessiz mesaj, DP'de paniğe neden olmuştur. Ancak bu sessizliğe karşı bir önlem alma

[73] Başgil, *a.g.e.*, 151.
[74] Mehmet Hakan Özçelik-Mustafa Güneş, "Bir 27 Mayıs Tahlili: Silahlı Kuvvetler Birliği", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 20, 2018, s. 273.

yoluna gidilmemiştir. Darbenin ayak sesleri olan sessiz gösteriye karşı hükümette sessiz kalarak cevap vermiştir[75].

25 Mayıs 1960 tarihinde Menderes, ülkede yavaş yavaş ayaklanan orduyu göz ardı etmiş ve yurt gezisi kapsamında uçakla Eskişehir'e gitmiştir. Yakın çevreleri bu geziyi doğru bulmamış ve yerinde bir hareket olmadığını söylemiştir. Ancak Menderes tüm bu uyarılara kulaklarını kapatmış ve uçakla Eskişehir'e doğru hareket etmiştir. Menderes uçaktan indiğinde karşısında hava subayları selam duruşu için sıraya dizilmiştir. Menderes kendisini selamlamak için hazır bulunduğunu düşündüğü subayların yanına gitmiş ve güleç bir yüzle elini uzatmıştır. Ancak Menderes'e selam vermek için hazır bulundukları düşünülen subaylar ani bir hareketle Menderes'e sırtlarını dönmüşler ve ellerini arkadan bağlayarak, Menderes'e selam vermeyeceklerini belli etmişlerdir. Eli havada kalan Menderes, bu beklenmeyen hareket karşısında çareyi halktan gelecek olan destekte bulmak istemiş ve şehir meydanına doğru ilerlemiştir. Menderes konuşma yapacağı kürsüye çıkıp konuşmaya başladığında konuşmalarının halka yansımadığını görmüştür. Çünkü konuşma yapılması için kurulan hoparlörlerin telleri kesilmiş, Menderes'in konuşmasına engel olunmak istenmiştir. Ordu darbe mesajını bu kez yakından ve daha keskin bir şekilde Menderes'e göstermiştir. Ancak Menderes darbenin geldiğini bizzat görüp yaşamasına rağmen Ankara'ya gidip darbeye karşı tedbirler almak yerine, gezisine Konya'ya geçerek devam etmek istemiştir. Menderes burada halkın vereceği destek ile güç ve moral bulmayı arzulamıştır. Bu şekilde orduya da halk benim yanımda mesajını vermek istemiştir. Ordu içerisindeki darbeciler adım adım darbe planını eylem safhasına geçirmiş ve bu yönde hamleler yapmıştır. Menderes ise tamamen tepkisiz kalmış ve çözüm odaklı olmayan yollara başvurarak darbenin gerçekleşmesine farkında olmadan göz yummuştur[76].

26 Mayıs'ı 27 Mayıs'a bağlayan gece, ordu içindeki cunta darbe için tüm hazırlıklarını tamamlamıştır[77]. Darbeci komitenin başına ise Orgeneral Cemal Gürsel getirilmiştir. Bir

[75] Şevket Süreyya Aydemir*, Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 405.
[76] Aydemir, *a.g.e.*, s. 413-414.
[77] Başgil, *a.g.e.*, s. 158.

süre önce Gürsel isminden vazgeçmiş olan darbeciler, darbe günü tekrar karar değiştirerek, komite liderliği görevini ona vermişlerdir[78]. Sabaha karşı saat dörtte, tam donanımlı askerler darbe için harekete geçmiştir. Şehir merkezlerine inen darbeci askerler, başta radyo olmak üzere, devletin önemli kurumlarını ele geçirmiştir. Radyo'da hakimiyet sağlandıktan sonra, buradan bir duyuru yapılmış ve askerlerin yönetime el koyduğu söylenmiştir. Darbeciler yönetime el koyma gerekçesini ise *"ülkede kardeş kanı dökülmesini engellemek"* cümlesiyle açıklamıştır. Bildiri sonrası darbeciler tevkif hareketine girişmiştir. Cumhurbaşkanı Bayar köşkünde, Başbakan Menderes ise Kütahya'da tutuklanmıştır. Tevkif hareketi çok hızlı bir şekilde devam etmiş ve neredeyse tüm DP'li siyasiler teker teker tutuklanmıştır. Darbeciler çok hızlı bir şekilde hareket ederek, DP iktidarını hükümetten düşürmüş, iktidar mensuplarını tutuklamış ve yönetime el koymuştur[79]. Tutuklanmış olan iktidar mensupları, harp okuluna götürülerek burada muhafaza altına alınmıştır. On yıl önce, alkışlar ve tezahüratlar eşliğinde, milyonların umudu olarak yönetime gelmiş olan DP iktidarı, yoğun bir karmaşa ve hınç havası içinde, planlı ve ani bir askeri darbe ile son bulmuştur[80].

3.2. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Basın

Darbe gerçekleştiğinde, Türk basın hayatının bazı önde gelen gazeteleri; Ulus, Akşam, Vatan, Cumhuriyet, Milliyet ve Tercüman gazeteleridir. Bu dönemin bazı önde gelen dergileri ise; Akis, Serdengeçti ve Sebilürreşad dergisidir. Bunların dışında, Türkiye'nin hemen her bölgesinde, her ilin yerel basın kuruluşları da yer almaktadır. Bu basın kuruluşları darbenin ardından DP iktidarını kötüleyip eleştirmiş, darbeyi ve darbeyi gerçekleştiren askerleri ise yüceltici yayınlar yapmışlardır. Bu yöntem ile darbe lehine bir kamuoyu oluşturulmuş ve darbenin her kesimden destek alması amaçlanmıştır. Bu çalışmada seçilmiş yerel basınlar ve ulusal basınların izledikleri yayın politikaları ve yayınladıkları darbe ile ilgili haberler ve köşe yazılarıyla ayrı ayrı ele alınmış ve incelenmiştir.

[78] Özçelik- Güneş, *a.g.m.*, s. 273.
[79] Başgil, *a.g.e.*, s. 158-162.
[80] Eroğlu, *a.g.e.*, s. 161.

Seçilmiş yerel basınlar şunlardır;

1. Akis Dergisi (30 Mayıs tarihli yayını)
2. Yeni Konya Gazetesi (28 Mayıs-11 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları)

Seçilmiş ulusal basınlar şunlardır;

1. Ulus Gazetesi (28 Mayıs-4 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları)
2. Akşam Gazetesi (28 Mayıs-9 Haziran tarihi arasındaki ulaşılmış yayınları)
3. Cumhuriyet Gazetesi (27 Mayıs-5 Haziran arasındaki ulaşılmış yayınları)
4. Vatan Gazetesi (27 Mayıs-1 Haziran arasındaki ulaşılmış yayınları)

3.3. Akis Dergisi

3.3.1. Akis Dergisi Hakkında Bilgiler

Akis dergisi, yayın hayatına 1954 yılının Mayıs ayında başlamıştır. Bu yayın hayatı 1968 yılına kadar sürmüştür. Dergi haftalık bir aktüalite dergisidir. Dergi her gün yayın çıkartmamaktadır. Yılın belli aylarında sayıları vardır. Darbe sonrası ilk yayını ise 30 Mayıs 1960 tarihli yayınıdır. Yazı işleri sorumlusu ve başyazarı Metin Toker'dir. Dönemin milletvekilleri ve bakanlarının da zaman zaman yazıları dergi de yer almıştır. Dergi de yazarsız haberler, yazarlı haberlerden daha çok ön plana çıkartılmıştır. Ülkenin siyasi, ekonomik, kültür, sanat, teknolojik ve dış politik gelişmeler yakından takip edilmiş ve yazılarda ele alınmıştır. Metin Toker'in 1955 yılında İsmet İnönü'nün damadı olması, doğal olarak derginin CHP'ye yakın bir yayın olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Ancak Akis dergisinin muhalif tutumu, herhangi bir siyasi partinin sözcüsü olan bir dergi gibi değil, objektiflik iddiası çerçevesinde gelişmiştir. Dergi, Komünizm ve Sovyet politikalarını eleştiren bir dil kullanmış, bu fikirlerin hem Türkiye hem de Dünya için büyük bir tehdit oluşturduğunu dile getirmiştir. Dergi DP iktidarının ilk yıllarında hükümete destek veren bir yayın politikası izlemiştir. DP'ye mensup bazı siyesilerin de yazılarına dergi de yer verilmiştir. Ancak 1955 yılından sonra, yayın

politikası hükümeti eleştiren bir tavır almıştır[81].

27 Mayıs Darbesi sonrasında ise dergi hükümete karşı muhalif tavrını daha sert bir şekilde sürdürmüş, üslubunu daha da sertleştirmiştir. DP'ye karşı sert muhalif duruşları, darbeyi benimsemelerine ve her alanda destek vermelerine neden olmuştur. Darbenin haklılığını vurgulamak için, DP hükümetine çok sayıda suçlama yöneltilmiş ve iktidar olduğu dönemde işlediği bu suçların bazıları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Diktatör bir yönetim olarak tarif edilen DP hükümeti, düşman bir unsur olarak ifade edilmiştir. Emniyet teşkilatı da eleştirilerin hedefi olmuştur. Polisler, DP hükümetinin işlediği suçlara destek veren silahlı bir milis yapı olarak tarif edilmiştir. Seçimle iş başına gelen DP hükümeti anti demokratik bir yapı olarak görülmüş, darbe ile hükümete gelen askeri yönetim ise demokratik bir yapı olarak ifade edilmiştir.

Dergi, orduya, üniversite gençlerine ve İsmet İnönü'ye büyük saygı duymaktadır. İnönü üst akıl olarak görülmüştür. Üniversite gençleri, ordu ile birlikte darbenin en büyük mimarları olarak anlatılmıştır. Dergi, 301 sayılı bu yayınında genel olarak DP iktidarı döneminde yaşanan zorlu süreçlere ve darbenin gelişim aşamasına yer vermiştir. Bu nedenle dergi, kaleme aldığı bu sayısına büyük önem vermektedir. İçerisinde yer alan bilgilerin her kesime ulaşması gerektiğini düşünen dergi, bu sebeple, rutin dergi dağıtım sayısından daha fazla bir şekilde, toplam yüz bin adet dergi basımı yapmıştır[82].

3.3.2. Akis Dergisi Darbe Sonrası Yayınları

Dergi 30 Mayıs'ta yayımladığı *"Kendi Aramızda"* başlıklı yazıda; darbe öncesi dönemde, dört hafta boyunca, hükümet baskıları nedeniyle yayın yapamadığından şikâyet etmiştir. İktidarın, dergiyi basın özgürlüğünden mahkûm bıraktığı ve derin bir sessizliğe hapsettiği söylenmiştir. Bu sessizlik ve düşünce hapsinin, hükümete yapılan askeri darbe ile son bulduğu, tekrar yayınlara başlandığı aktarılmıştır. Dergi, darbeci askerleri özgürlüklerini kurtaran bir kurtarıcı olarak tarif etmiştir. Darbe öncesi dönemde

[81] Matiç, *a.g.m.,* s. 666-667
[82] "Kendi Aramızda", *Akis,* 30 Mayıs 1960, Yıl 6, cilt: 18, sayı: 301, s. 2.

birçok yasağın olduğunu düşünen dergi, darbe sonrası bu yasakların arasında kendi yasaklarının sona erdiğini ifade etmiştir. Ülkede yapılan darbe, memleket için yeni bir istikbal olarak benimsenmiştir. Bu istikbal, geçmiş acıları unutturacak kadar parlak bir hadise olarak görülmüştür. Yazıda ayrıca, geçmiş dönemde hükümet tarafından basına uygulanan sansür ve baskı anlatılmıştır. Yazarların hapsedildiği, para cezalarına çarptırıldığı söylenmiştir. Bu süreçte yayın yapan organların, aylarca kapatılmalara maruz bırakıldığı ve yayın yapmalarına engel olunduğu ifade edilmiştir. Yaşadıkları baskının ve sansürün, darbenin getirdiği imkânlar sayesinde son bulduğunu düşünen dergi, bu yüzden ekip olarak büyük bir sevinç ve mutluluk duygusuyla derginin bu sayısını kaleme aldıklarını ifade etmiştir[83].

Aynı başlıklı yazının devamında dergi, DP iktidarı döneminde, kendileri de dâhil olmak üzere birçok basın kuruluşunun, baskıya ve yasağa maruz kaldığını ifade etmiştir. Ancak bunların haricinde, şimdiye kadar yayın hayatların da hiç karşılaşmadıkları bir olayı da şaşkın bir ifade ile dile getirmişlerdir. Bu olay, Tahkikat Komisyonu'nun dergiyi kapattıktan sonra, kapatılma haberinin basın ve halk ile paylaşılmasına engel olması ve yasak koyması olarak anlatılmıştır. Dergi bu yasağı anlamlandıramamıştır. Belirli bir okuyucu kitlesine sahip olan ve kitlesine düşüncelerini aktarmayı bir görev olarak gören dergi, yasaklar karşısında haber verme özgürlüğünü kaybetmekle kalmamış, bu özgürlüğünü kullanamayacağını okuyucularına ifade etmekten de mahrum bırakılmıştır. Komisyon dergiyi kapatırken açıklama olarak sadece kapattık ifadesini kullanmıştır. Komisyon bu süreçte sadece dergiyi kapatmakla kalmamış, matbaalarını basarak arama yapmış ve yayının Yazı İşleri Müdürü olan Kurtul Altuğ'u hapse mahkûm etmiştir. Yaşanan tüm bu baskı ve yasakların dergiye göre tek bir sebebi vardır. Bu sebep tek bir isim ile ifade edilmiştir. O isim dergi de görev alan ve aynı zamanda CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün damadı olan Metin Toker'dir. Toker'in İnönü'nün damadı olması, bu zorlu sürecin en önemli nedeni olarak görülmüştür[84].

---

[83] "Kendi Aramızda", *a.g.d.*, s. 2.
[84] "Kendi Aramızda", *a.g.d.*, s. 2.

"Hikayenin Sonu" başlığıyla 30 Mayıs'ta dergide yayımlanan yazıda; Metin Toker'in darbeyi nasıl öğrendiği anlatılmıştır. Bu süreçte Toker'in yaptığı iki telefon görüşmesine yer vermiştir. İlk görüşme, Metin Toker ile onu arayan bir vatandaş arasında geçmiştir. Sabaha karşı yapılan bu görüşmede Toker'i arayan vatandaş, ona heyecanlı bir ses tonuyla ülkede askeri darbenin gerçekleştiğini, DP hükümetinin iktidardan düşürüldüğünü söylemiştir. Toker, darbe haberini ilk kez bu telefon görüşmesi ile bir vatandaştan öğrenmiştir. Toker, kendisini arayan ve darbeyi ilk haber veren kişinin bir vatandaş olduğunu görüşme sona ererken öğrenmiştir. Bu görüşmeden sonra Toker'in telefonu ikinci kez çalmıştır. Bu kez arayan kişi gazeteci Leyla Çambel'dir. Çambel'de, Toker'i darbenin gerçekleştiği haberini vermek için aramıştır. Ancak konuşma esnasında dikkat çeken bir ayrıntıya yer verilmiştir. Çambel darbeyi anlattığı konuşma esnasında farklı diller kullanmıştır. Konuşmasının bir kısmını Türkçe olarak anlatırken, bir kısmını da İngilizce ve Fransızca kullanarak anlatmıştır. Çambel'in konuşma tarzını böylesine farklı bir şekilde gerçekleştirilmesinin bir sebebi vardır. Hükümetin baskısı nedeniyle telefon görüşmelerinin dinlenilmesi ihtimaline karşı, önlem olarak böyle bir çözüm yolu geliştirmesidir. Ancak Toker, iktidarın darbe nedeniyle hükümetten düşmesine rağmen Çambel'in bu tarz bir konuşma yapmasına o anda şaşırmıştır. Toker, iktidarın darbe ile düşürülmesi nedeniyle artık bir tehlike olmadığını düşünmüştür. Çambel muhtemelen hükümetin darbe ile indirildiğini bilmesine rağmen, yaşadığı psikolojik baskı ile telefonların hala dinlendiği düşüncesiyle böyle bir yol izlemiştir[85].

Dergi, "*Genç Harbiyeliler"* başlığı altında yayımlanan yazıda; darbe esnasında Harbiyelilerin önemine dikkat çekmiş ve nerelerde görev aldıklarını anlatmıştır. 30 Mayıs tarihli bu yazıda, Harbiyelilerin bu süreçte önemli görevler üstlendiği ifade edilmiştir. Kritik noktalarda askeri hâkimiyetin sağlanması görevi, darbeciler tarafından onlara verilmiştir. Bu kritik noktalar arasında en önemli kurum Emniyet Müdürlüğü Teşkilatı'dır. Buranın Hâkimiyetini, genç Harbiyelilerin sağlayacağı ifade edilmiştir[86].

[85] "Hikayenin Sonu", *Akis,* 30 Mayıs 1960, Yıl 6, cilt: 18, sayı: 301, s. 3.
[86] "Genç Harbiyeliler", *Akis,* 30 Mayıs 1960, Yıl 6, cilt: 18, sayı: 301, s. 3.

Yazıda, Harbiyelilere böylesine önemli bir görevin verilmesinin sebebi, onların darbeye karşı tutku ile bağlı olmaları ve darbecilere güven vermelerine bağlanmıştır. Harbiyeliler, DP iktidarı zamanında bu göreve layık olduklarını, hükümet karşıtı yaptıkları sessiz yürüyüş ve sergiledikleri muhalif duruş ile ispat etmişlerdir. Bu süreçte Emniyet Teşkilatı darbeciler için büyük önem arz ettiğinden, onların hakimiyet altına alınması işinin, darbede kilit rol oynayacağı düşünülmüştür. Çünkü ordu, polisleri tamamen iktidar için çalışan ve onların paralı kuvvetleri halini alan bir yapı olarak görmektedir. Hükümet karşıtı yapılan bu darbeye karşı çıkacakları düşünülmüş ve yaşanacak çatışma riskini önlemek, darbeyi güven altına almak için bu kurumun hızlı bir şekilde ele geçirilmesinin çok gerekli görüldüğü ifade edilmiştir.

Aynı başlık altında, darbenin gerçekleşme aşamasında hükümetin verdiği tepki de anlatılmıştır. Hükümetin, darbe yapılıyor söylentilerini öğrenmesinden sonra, bir karşı hamle yapma düşüncesine girdiği anlaşılmaktadır. Dergi, hükümetin bu aşamada ilk karşı hamlesini, Namık Gedik'in polislere verdiği emir ile ifade etmiştir. Bu emir, ordu içinde yaşanılacak bir ayaklanmaya karşı, polislerin tereddüt etmeden subayları vurup öldürmesi olarak aktarılmıştır. Dergi, bu süreçte polisleri hükümet casusları olarak tarif etmiştir. Bu tarifin nedeni, hükümetin verdiği emirleri polislerin karşı çıkmadan harfiyen yerine getirmesidir[87].

30 Mayıs'ta yayımlanan *"İnönü Haber Alıyo*r" başlıklı yazıda; darbenin yönetim birimi, kurulan darbe teşkilat sistemi ağı ve ordu içerisinde yer alan askerlerin uyumuna yer verilmiştir. Yazıda darbenin kimin tarafından yönetildiğinin, görev dağılımının kimler tarafından sağlandığının bilinmediği ifade edilmiştir. Yani ortada gerçekleşen bir darbe mevcuttur, lakin bu hareketin kimin emri ile gerçekleştiği öğrenilememiştir. Ancak bu belirsizlik ve bilinmezliğe rağmen darbecilerin çok kuvvetli bir teşkilat ağı kurduğu söylenmiştir. Askerler arasında birlik ve beraberliğin tam olduğu aktarılmıştır. Darbecilerin kurduğu teşkilat ağının önemi ise, grupların bağımsız hareketi olarak tarif edilmiştir. Yani darbenin gerçekleştiği süreçte, gruplar halinde ihtilale çıkan askerlerin

[87] "Genç Harbiyeliler", *a.g.d.,* s. 5.

birbirlerinden bağımsız ilerlediği, bu yüzden bu gruplardan birinde sorun yaşanması halinde diğer gruplara etki etmeyeceği anlatılmıştır. Bu ilerleme tarzı, darbenin ilerleyişinde olumsuz bir domino etkisi yaşanmasını önlemeye yöneliktir. Darbeciler bu sistem ile hareketin gizli bir şekilde ilerlemesini hedeflemiştir. Kurulan sistem ve uygulanan planlara bakıldığında, darbe anlık olarak gelişen bir gelişme olarak görülmemektedir. Üzerinde belli bir süre çalışılmış ve önceden planlanmıştır. Sürecin başarıya ulaşması için tüm çalışmalar yapılmış ve gerekli önlemler en başta alınmıştır. Aynı başlık altında, ordunun yaptığı darbenin zamanlamasına dikkat çekilmiş ve geç kalınması durumunda yaşanacak acı olayların neler olacağı konusunda bilgiler verilmiştir. Çünkü dergiye göre, ülke Adnan Menderes'in elinde oyuncak olmuştur. Ordu ise, ülkeyi oyuncak olmaktan kurtaracak tek güç olarak tarif edilmiştir. Bu güçten Menderes'in de haberdar olduğunu söyleyen dergi, onun önlem olarak orduyu bozma düşüncesine sahip olduğunu, ancak bu düşünceyi gerçekleştirecek güce sahip olmadığını dile getirmiştir. Bu yüzden Menderes'in, orduya karşı bazı planlar kurduğu ifade edilmiştir. Bu plan, orduya karşı koyacak ve ordunun varlığını bastıracak milislerden oluşan bir silahlı güç oluşturmaktır[88].

30 Mayıs'ta yayımlanan *"Ustalıklı Plân"* başlıklı yazıda; darbenin ilk aşamada nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Habere göre, hareket küçük kuvvetler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Darbe öncesinde olduğu gibi darbe esnasında da Harbiyelilerin önemli bir konumda olduğu ve ön planda onların bulunduğu anlatılmıştır. Harbiyelilerin ordu için bu denli önemli olması, onlara duyulan yüksek güvenden kaynaklanmaktadır. Bu durum Harbiyelilerin darbede önemli vazifelerde görev almalarını sağlamış ve darbenin öncü kuvvetlerini onlar oluşturmuştur. Ülkede darbeci hâkimiyetin sağlanması ile birlikte lider olarak Cemal Gürsel'in, Milli Birlik Komitesi Başkanı olarak hareketin başına geçtiği, hem ülke yönetiminde hem ordu yönetimde liderlik koltuğuna oturduğu ifade edilmiştir. Komitenin 15-20 civarında azası olmasına rağmen, bunları kim oldukları ile ilgili bilgi, darbenin hiçbir aşamasında verilmemiştir. Azalarının isimlerinin açıklanmamasının bir amacı olduğu ifade edilmiştir. Bu amaca

[88] "İnönü Haber Alıyor", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı 301, s. 5.-6.

göre azalar sadece Menderes'in tahrip ettiği demokrasiyi kurtararak, tekrar asli görevlerine geri döneceklerdir. Yani onların herhangi bir makam, mevki sevdasında olmadıkları, sadece ülkenin kurtuluşunu hedefledikleri anlatılmak istenmiştir. Darbecilerin hiçbir parti ile ilişkileri ve bağlantıları olmadığı anlatılmıştır. Yani darbenin tamamen bağımsız ve partiler üstü bir anlayışa sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu dikkat çeken ayrıntıyla, darbeciler ile CHP arasında bir bağlantı kurulmasına ve darbenin CHP için yapıldığı fikrinin doğmasına engel olmak istenmiştir. Darbeyi başarıya ulaştırdıktan sonra, tek hedeflerinin dürüst bir seçim yaparak, yönetimi halkın iradesiyle seçimleri kazanan siyasilere devretmek olduğu aktarılmıştır. Bu açıklamayla, darbecilerin diktatörlüğe benzer kalıcı bir yönetim anlayışına sahip olmadıkları anlatılmaya çalışılmıştır. Yazıda, darbenin yapılacağı ilk tarih olarak 28 Mayıs'ın belirlendiği yazılmıştır. Ancak hükümetin orduya karşı harekete geçeceği fikrinin, ordu içinde yayılması nedeniyle, plânda değişiklik yapıldığı ve 27 Mayıs tarihine alındığı ifade edilmiştir[89].

"Tarihi Sabah" başlığıyla 27 Mayıs'ta yayımlanan yazıda; darbenin ilerleme süreci ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Haberde, Ankara'da icra edilen harekete katılan kuvvetlerin, ağırlıklı olarak Ankara'da bulunan kuvvetlerden oluştuğu, dışarıdan fazla bir asker sevkiyatı yapılmadığı aktarılmıştır. Darbenin ilerleme aşamasında, Jandarma kuvvetlerinin vereceği tepkiye büyük önem verildiği ifade edilmiştir. Bu öneme sebep olarak ise, Jandarmaların darbeye destek vermemesi durumunda hareketin tehlikeye girmesi ve kanlı bir çatışma riskinin ortaya çıkması gösterilmiştir. Ancak onların da darbeye destek vermesi ile darbenin başarıya ulaşmasında en büyük engelin ortadan kaldırıldığı ifade edilmiştir. Darbe öncesinde ve darbenin geçekleştirilme aşamasında, sürekli olarak ordu içinde sağlanan birlik ve beraberlik ortamına vurgu yapılmıştır. Ancak Jandarma'nın durumuna bakıldığında, onlarda darbe öncesi herhangi bir onay alma durumu gözükmemektedir. Darbeciler, bu yüzden onların vereceği tepkiyi darbenin gerçekleşme aşamasında öğrenmişlerdir. Bu durum ordunun tüm kesimleri arasında

[89] "Ustalıklı Plan", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 6.

darbe öncesinde birlik ve beraberliğin tam anlamında sağlanmadığını ortaya koymuştur[90].

Bu yazıda siyasilerin yakalanmaları ile ilgili bilgilere de yer verilmiştir. İlk olarak Refik Koraltan'ın, Harbiyeliler tarafından evine baskın düzenlenerek yakalandığı anlatılmıştır. Dergi tarafından baskın esnasında Koraltan'ın yatağında yalnız olmadığı ve yanında yabancı bir genç kızın bulunduğu iddia edilmiştir. Koraltan'ın yakalanma şekli, DP iktidarının kötü yönetiminin ibret verici bir örneği olarak görülmüştür. Koraltan yakalanma şeklinden dolayı, çapkın ihtiyar olarak tarif edilmiştir. Koraltan'ın baskın esnasında içinde bulunduğu durumun ifade ediliş şekli, iktidarın ahlaki açıdan zayıf bir yönetim yapısında olduğunu ispat etmeye yönelik bir girişimdir. Koraltan'ın, yönetimde olduğu dönemde çalımlı tavırlarda bulunduğu, ancak darbe sonrası yakalandığında, bu tavırlarının yerini yalvaran bir edaya bıraktığı ifade edilmiştir. Daha sonra Celal Bayar'ın darbeciler tarafından nasıl tutuklandığı anlatılmıştır. Haberde; Bayar'ın, halk tarafından getirildiği bu konumdan sadece onlar tarafından alınacağını söyleyerek direnişe geçtiği, ancak bu direnişinin fayda vermediği ve Bayar'ın da tutuklandığı aktarılmıştır[91].

30 Mayıs'ta *"Bakanlar Gidiyor"* başlığıyla yayımlanan yazıda; subayların bakan avına çıktığını, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik başta olmak üzere, hükümetin tüm bakanlarının tek tek yakalandığı aktarılmıştır. Bu tutuklamalar esnasında Namık Gedik'in yakalanması sancılı bir süreç olarak ifade edilmiştir. Haberde Gedik'in darbecilere direniş gösterdiği, ancak onun bu direnişinin fayda sağlamadığı ve tutuklandığı ifade edilmiştir. Gedik'in tutuklandıktan sonra, evinin önüne gelen çöp kamyonu ile nezarete alınmak üzere götürüldüğü anlatılmıştır. Gedik'in nezarete götürülüş şekli onu küçük düşürmeye yönelik bir hareket olarak gerçekleştirilmiştir. Yazıda bu durum, Gedik'in tutuklanma esnasında direniş göstermesinin, tutuklandıktan sonra diğer DP'lilere göre küçük düşürücü bir muamele yaşamasına sebep olması, olarak ifade edilmiştir. Namık Gedik dışında yakalanan bazı bakanların da darbeci askerler

[90] "Tarihi Sabah", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 7.
[91] "Tarihi Sabah", *a.g.d.,* s. 7.

tarafından hırpalandığı ifade edilmiştir. Bu hırpalanmalara sebep olarak onlara *"milletçe duyulan nefretin yansıması"* gösterilmiştir[92]. Darbenin gerçekleştiği aşamada, hareketin tarifi, sadece kardeş kavgasına son vermek olarak ifade edilmiştir. Hiçbir partiye veya kişiye yönelik olmadığı da beyan edilmiştir. Ancak darbe esnasına yaşanan olaylar darbenin hedefinin Demokrat Parti olduğunu ortaya çıkarmıştır. Siyasilere uygulanan şiddet, askerlerin onlara duyduğu nefret, milletten bağımsız bir şekilde millete atfedilmiş ve milletin nefretinin yansıması olarak ifade edilmiştir.

30 Mayıs'ta yayımlanan, derginin *"Menderesin Tevkifi"* başlıklı yazısında; Menderes'in hem tutuklanma sürecine hem de tutuklandıktan sonraki durumuna yer verilmiştir. Yazıya göre; Menderes, Hasan Polatkan ile Eskişehir'den Kütahya'ya giderken, subaylar tarafından yakalanarak askeri uçakla başkente getirilmiştir. Menderes'in Harbiye'ye sevk edildiği anda, yorgun ve bitkin bir halde olduğu ifade edilmiştir. Menderes'in eşine bir mektup yazarak pijamalarını istediği, eşinin ise bu esnada gözyaşları içinde üzgün bir halde olduğu anlatılmıştır. Yazıda, Menderes ve ailesinin, yaşadığı bu durumu hak ettiği fikri hâkimdir. Çünkü onların başkalarının ailelerine senelerce felaket yaşattığı, bu yüzden Menderes'in eşinin de şu an aynı felaketi yaşadığı düşünülmektedir. Tüm bu sıkıntılı vaziyet içerisinde, Menderes'in yaşadığı bu durumdan bir an önce kurtulup, intikam alma düşüncesinde olduğu ifade edilmiştir[93]. Dergi, Menderes'e ve ailesine karşı duyduğu intikam duygusunu açıkça dile getirmektedir. Bu intikam duygusu, dergiye karşı yapılan baskıcı politika olarak ifade edilmemiş, sebep olarak halka yapılanlar öne sürülmüştür. Ancak halka yaşatılan acılar ile alakalı herhangi bir isim veya net bir örnek verilmemiştir.

"Sıradan Beyler" başlıklı yazıda, yakalanan diğer DP idarecileri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. 30 Mayıs tarihli haberde; Başta Samet Ağaoğlu olmak üzere milletvekillerinin de siyasi tutuklanmalara dâhil edildiği anlatılmıştır. Haberde Ağaoğlu'nun, mecliste İnönü ile girdiği bir tartışmaya yer verilmiştir. Bu tartışma da İnönü'nün Ağaoğlu'na "*bu yönetimle bir ihtilal patlar"* uyarısı yaptığı, Ağaoğlu'nun ise

[92] "Bakanlar Gidiyor", *Akis,* 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 7.-8.
[93] "Menderesin Tevkifi", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 8.

"*hangi ordularına güvenerek bizi tehdit ediyorsun"* yanıtını verdiği aktarılmıştır. Darbenin gerçekleşmesiyle birlikte İnönü'nün sözlerinin haklılığına vurgu yapılmış ve İnönü'nün ifade ettiği orduların hangi ordular olduğunu, bu hareket ile Ağaoğlu'nun anladığı ifade edilmiştir. Darbe öncesine dair İnönü ile ordu arasında çok sayıda bu denli bağlantılar kurulmuştur. Askerler her yerde İnönü'ye karşı saygı ve sevgilerini belli ederken, DP'lilere ise sırt dönmüşlerdir. İnönü ise çoğu kez darbe lehinde söylemlerde bulunarak, yakın bir zamanda bu hareketin gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Darbe sonrasında ise darbecilerin hiçbir siyasi partiye yakın olmadığı, tamamen bağımsız bir hareket icra ettiği vurgusu öne çıkmaktadır. Ancak İnönü ile ordu arasında kurulan bu bağlantılar ve yaşanan gelişmeler, hareketin bağımsızlık vurgusuna gölge düşürmüştür. Haberin devamında, ihtilal sonrası birçok DP'linin saklandığı, bunların ihbarlar sonucu subaylar tarafından yakalandığı ve kulaklarından tutularak Harbiye'ye götürüldüğü ifade edilmiştir. Burada kullanılan "*kulaklarından tutularak götürülmeleri"* sözü, yine DP'lileri küçük düşürmek için söylenmiştir. Bu esnada tutuklamaların sadece DP'lilere yönelik olmadığı, emniyet mensupları içinde de, müdürler de dahil olmak üzere tutuklamaların yapıldığı yazılmıştır. Yakalanma sonrası yaşanan gözaltı sürecinin ise adil bir şekilde olmadığı anlatılmıştır. Bu cümle ile DP'li siyasilere, gözaltında bulundukları sürede hukuk dışı bir muamelenin yapıldığı itiraf edilmiştir. Yapılan bu muamelelerin sebebi ise yine millete bağlanmış ve millete hizmet etmemenin bedeli olarak ifade edilmiştir. Yazının devamında, Fatin Rüştü Zorlu'nun saklandığı evinde eşi ile beraber yakalandığı ve bu esnada evinde yapılan arama yüklü miktarda dövizler ile içki dolu bir mahzen bulunduğu aktarılmıştır. Yakalanan DP'lilerin, tutuklamalardan sonra Harbiye'de toplanarak hapsedildiği ifade edilmiştir[94].

"Tavaf Edilen Ev" başlığıyla 30 Mayıs'ta yayımlanan yazıda; darbe sonrasında İsmet İnönü'nün durumu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İnönü'nün polis kontrolü altında tutulan evinde büyük bir kalabalık olduğu ve bu kalabalığın çoğunluğunu subayların oluşturduğu ifade edilmiştir. Kahraman insanlar olarak adlandırılan darbecilerin, en büyük meslektaşları olarak gördükleri İnönü'nün elini gözyaşları içinde öptükleri

[94] "Sıradan Beyler", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 8-11.

aktarılmıştır. Yapılan bu hareketin particilik ile ilgili olmadığı ve sadece sevgiden kaynaklandığı ifade edilmiştir. İnönü'nün DP hükümetine karşı tek yolun ihtilal olmasını söylemesine rağmen, gerçekleşen ihtilale karşı ilk başta memnuniyet duymadığı aktarılmıştır. Öyle ki, İnönü'nün bu hareketten önceden haberdar olduğunda karşı bile koyacağı düşünülmektedir. Ancak hem hareketin başında Gürsel'in olması hem de darbenin hızlı ve kansız bir şekilde başarıya ulaştırılması, İnönü'nün darbeye olumlu gözle bakmasına neden olduğu ifade edilmiştir[95].

Akis dergisinin *"Hadiselerin Başlangıcı"* başlığıyla yayımladığı yazıda; Menderes'in darbeye giden süreçte yaptığı yanlışlardan bahsedilmiştir. Başlıktan da anlaşılacağı gibi, bu olaylar darbeye giden ilk süreç olarak görülmüştür. Menderes'in kurduğu Tahkikat Komisyonu demokrasinin idamı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca bu süreçte meclisin işlevsiz bırakıldığı ve antidemokratik bir şekilde CHP'ye söz hakkı verilmediği anlatılmıştır. Bu durum, mecliste yaşanan bir tartışma sonrası, polis zoruyla İnönü ve arkadaşlarının meclisten çıkartılması olayı ile örneklendirilmiştir[96].

30 Mayıs'ta *"Gençliğin Sesi"* başlığı ile yayımlanan yazıda; İstanbul Üniversitesi öğrencileri tarafından yapılan hükümet karşıtı gösterilere yer verilmiştir. Öğrencilerin gösteri amaçlarının, mecliste yaşanan gelişmeleri eleştirmek olduğu ifade edilmiştir. Ancak dergi, DP polislerinin buna izin vermediği, iki grup arasında büyük şiddet olaylarının yaşandığı, polislerin cop ve biber gazı ile öğrencilere, öğrencilerin de sopalarla polislere saldırdığı aktarılmıştır. İki grup arasında yaşanan kavganın ilerleyen saatlerde Beyazıt Meydanına taşındığı ve meydan da bulunan halkın bu kavgaya tepki vermeden sadece izlediği ifade edilmiştir. Halkın her fırsatta polise karşı düşman olduğu ve hükümet karşıtı eylemleri desteklediği anlatılırken, burada yaşanan olaylarda halkın hiçbir şekilde olaya dahil olmadığı söylenmiştir. Aslında bu kavga da halkın anlatıldığı gibi hükümet karşıtı tarafta olmadığı görülmektedir. Kavganın uzun bir müddet sürdüğü, polislerin öğrencileri durdurmakta başarılı olamadığı ifade edilmiştir. Bu süreçte devreye askerlerin girdiği, öğrencilerin askerleri gördüğünde sevinç gösterilerinde

[95] "Tavaf Edilen Ev", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 12.
[96] "Hadiselerin Başlangıcı", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 8.-13.

bulunarak, onlara sarılıp, öpmeye başladığı anlatılmıştır. Yaşanan bu olay, orduya ve polise karşı duyulan fikirlerin ne kadar farklı bir eksende olduğunu göstermektedir. Haberin devamında, ordunun sahaya inmesi ile birlikte duruma hakim olduğu ve öğrencilerin gösterileri sona erdirdiği ifade edilmiştir. Bu gösterilerde şehitler olduğu, ancak Menderes'in bu durumu yalanladığı ifade edilmiştir[97].

30 Mayıs'ta *"Beyanname Devri"* başlıklı yazıda; Menderes'in baskı politikası ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu baskı politikasının, Tahkikat Komisyonu ve Örfi İdare Kanunu ile gerçekleştirildiği, Menderes'in bu baskı politikasını kullanarak, sadece kendi sesini duyurmak istediği ve kendisi haricinde herhangi bir fikrin beyan edilmesini istemediği ifade edilmiştir. Baskı politikası kapsamında yaklaşık bir ay boyunca tüm haberlerin yasaklandığı söylenmektedir. Menderes'in sadece İnönü ve partisi aleyhinde yaptığı açıklamaların basında yer bulmasına fırsat verdiği, İnönü'nün açıklamalarının yazılmasını ve duyurulmasını ise engellediği anlatılmıştır. Yaşanan baskı politikasına karşı, muhalefetin sesini duyurabilmek için, İnönü ve partililerinin açıklamalarını içeren beyannameler çıkarttığı ve bu beyannamelerin devletin her tarafına dağıtılarak, halka ulaştırıldığı ifade edilmiştir[98]. Menderes'in eleştirilere karşı olan tahammülsüzlüğü onu katı bir baskı politikasına sürüklemiştir. Menderes'in bu tahammülsüzlüğünün sebebi, halkın seçimlerde ona verdiği yüksek oylara duyduğu güvenden kaynaklanmaktadır. Aldığı geniş halk desteği ile eleştirilemez bir konumda olduğu duyguna kapılmıştır. Bu durum hem muhalefetin hem de basının, Menderes'e karşı daha öfkeli bir hale gelmesine, halk desteğinin de zamanla yavaş yavaş azalmasına sebep olmuştur.

"Tehlikeli Meraklar" başlığı ile 30 Mayıs'ta yayımlanan yazıda; basına uygulanan baskı politikasının, halkın haber alma özgürlüğünü kısıtladığı aktarılmıştır. Halkın sadece muhalefetin çıkardığı beyannameleri okuyarak ve radyolardan yabancı basınları dinleyerek, ülkede yaşanan olaylar hakkında bilgi almaya çalıştığı dile getirilmiştir. Ancak yabancı radyoların halk için büyük bir tehlike arz ettiği ifade edilmektedir. Çünkü artık komünist radyolar kurulmuştur ve bunlar olayları halka aktarırken farklı ve

[97] "Hadiselerin Başlangıcı", *a.g.d,* s. 13-14-15.
[98] "Beyanname Devri", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 15-16.

komünist yorumlarda bulunarak, halka komünizm bakış açısını empoze etmeye çalışmaktadır. Haberde bu fikirlerin halkı yavaş yavaş etkisi altına almaya başladığı ifade edilmiştir. İşte bu dönemde, Menderes'in şahsi iktidarını korumak için memleketin menfaatlerini ayaklar altına almasının subayların dikkatini çektiği ve o tarihlerde milletin selameti için, subaylar arasında Menderes'in darbe ile görevinden uzaklaştırılması gerektiğinin düşünülmeye başlandığı aktarılmıştır[99].

"*Ankara'da Cümbüş"* başlıklı yazıda; İstanbul sonrası Ankara'da başlayan öğrenci gösterileri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Öğrencilerin bu eylemi, İstanbul da yaşanan eylemlerde öldürülen öğrenciler için organize ettiği ifade edilmektedir. Öğrenciler tarafından eylem yeri olarak seçilen Kızılay Meydanı, hürriyet meydanı olarak adlandırılmıştır. Eyleme katılan öğrencilerin, Cebeci'de bulunan Hukuk Fakültesi öğrencileri olduğu ve ''Hürriyet, Menderes istifa ve Yaşa İsmet Paşa'' sloganları attığı aktarılmıştır[100]. İstanbul'daki olaylarda yoğun şiddet olayları gerçekleşmiştir. Ancak bu olaylarda muhalefet bazı öğrencilerin öldürüldüğünü iddia ederken, Menderes bu iddiaları yalanlamıştır. Ankara'daki öğrenciler de Menderes'in yalan söylediğini ve eylemlerde öğrencilerin öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ancak öğrencilerin attığı sloganlarda siyasi bir görüşün hakim olduğu görülmektedir. Öğrenciler İnönü'nün safında olduklarını belli etmişlerdir. Bu durum onların sadece özgürlük peşinde olmadıklarını, İnönü yönetimini istedikleri ve partici bir yapıda olduklarını ortaya koymaktadır.

"Bir Küfürbaz" başlığıyla yayımlanan yazıda; öğrencilerin eylemleri esnasında polislerle yaşadığı çatışmalara değinilmiştir. Polislerin öğrencilere coplarla ve atlarla hücum ettiği, öğrencilerin de bu hücumları sıralardan yaptıkları mevziler ile savuşturmaya çalıştıkları aktarılmıştır. Öğrencilerin bu esnada tekrar İnönü lehine yoğun sloganlar attığı ifade edilmiştir[101]. Öğrencilerin sloganlarında İnönü ile ilgili aşırı ısrarcı tutumu, gösterilerin tamamen muhalif bir karaktere bürünmesine ve siyasi bir amaç ile

[99] "Tehlikeli Meraklar", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 17.
[100] "Ankara'da Cümbüş", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 17-18.

[101] "Bir Küfürbaz", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 18-19.

yapıldığına işaret etmektedir. Hem İstanbul'da hem de Ankara'da öğrencilerin polisler ile çatışmaktan kaçınmadığı ve ellerindeki tüm imkânları kullanarak polislere karşı koydukları görülmektedir. Polislerin gençler tarafından DP'nin silahlı kuvvetleri olarak görülmesi, onlara karşı düşman unsur muamelesi yapılmasına neden olmuştur.

"Tanınmak Korkusu" başlıklı yazıda; öğrencilerle yaşanan çatışmalarda polislerin tutumu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Yazıda polislerin, yaptıkları hareketleri kayıt altına almasından dolayı fotoğraf makinelerinden çok ürktüğü ifade edilmiştir. Gazetecilere hiçbir şekilde görüntü alma izni vermedikleri ve görüntü almak için ısrar edenlere coplarla karşılık vererek, makinelerine el koydukları anlatılmıştır. Polislerin gazetecilere uyguladıkları baskı ve şiddet, bir gazetecinin yaşadığı olay örnek gösterilerek anlatılmıştır. Olayda Gazeteci Muammer Tavlak'ın, gördüğü polis şiddetinden dolayı gözlüğünün ve dişlerinin bir kısmı kırıldığı ifade edilmiştir. Sonrasında gözaltına alınarak yeşil bir otomobile bindirildiği ve polisin ona, *"bize vur emri verildi sizi kurşuna dizeceğiz"* sözlerini söylediği aktarılmıştır. Yani gazetecinin sadece fotoğraf makinesi ile görüntü almaya çalışarak görevini yerine getirme isteği yüzünden ölümle cezalandırılacağı söylenmektedir. Vur emrini veren kişinin ise, meşhur Örfi İdare kumandanı Namık Argüç'ün olduğu ifade edilmiştir. Gazeteci Tavlak'ın ölüme giden yoldan, arabadan aşağı atlayarak kurtulduğu ve 1 haftada ancak kendine gelebildiği söylenmektedir[102]. 30 Mayıs tarihli bu habere göre, yapılan gösterilerde baskı ve şiddete maruz kalanların sadece öğrenciler olmadığı ifade edilmektedir. Gazetecilerinde görevlerini yaptıkları için bu baskı ve şiddete fazlasıyla maruz kaldığı iddia edilmektedir.

30 Mayıs'ta *"Salon Konkurhipikleri"* başlığıyla yayımlanan yazıda; polisler ile öğrencilerin çatışması esnasında, Birinci Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu ile öğrencilerin arasında geçen diyaloğa yer verilmiştir. Birinci Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu arabuluculuk görevi için olay yerine gelerek öğrencilere; "*Burası Yeniçeri ocağı mı? Sadrazamın başını mı istiyorsunuz?*" sorusunu sorduğu, öğrencilerin ise bu sözlere;

[102] "Tanınmak Korkusu", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 19.

"*Sadrazam başı isteriz. Başbakanın başını isteriz"* sözleri ile cevap verdiği aktarılmıştır. Yaşanan bu diyalog sonrası uzlaşmanın sağlanamadığı ve çatışmaların kaldığı yerden devam ettiği ifade edilmiştir. Çatışmalar esnasında, öğrencilerle beraber öğretim üyelerinin de polislerin şiddetine uğradığı aktarılmıştır[103]. Öğrencilerin hükümet karşıtı eylemlerde sergilediği tutumun zaman geçtikçe daha sert bir hal aldığı görülmektedir. Öyle ki halk tarafından demokratik bir seçim ile iş başına gelen Menderes'in öldürülmesi fikrini açıkça beyan etmekten de çekinmemektedirler. Öğrencilerin siyasi istekleri hukuk dışı bir hale bürünmüştür. Bu yüzden eylemleri de yasal bir gösteri olmaktan çıkmıştır. Ülkede özgürlük olmadığını iddia eden öğrenciler, rahat bir şekilde Menderes'in öldürülmesi isteğini dile getirebilmektedir.

"*Saat 14"* başlıklı yazıda; gösterilerin artık bir savaş boyutuna ulaştığı ifade edilmiştir. Örfi İdare Kumandanının gençlere dağılmaları gerektiğini söylediği, ancak imkânsız siyasi isteklerde bulunan öğrencilerin bu isteği geri çevirdiği aktarılmıştır. Öğrencilerin bu tutumu üzerine askerlerinin silahlarını doldurdukları ve ateş emri almak için hazırda bekledikleri ifade edilmiştir. Ancak kumandanın önce subayına sonra da teğmenine ateş emri verdiği, fakat bu emirlerin yerine getirilmediği aktarılmıştır. Bunun üzerine askerlere vur emri verildiği ve askerlerin öğrencilerin üzerine silahlar ile kurşun yağmuruna başladığı ifade edilmektedir. Polislerin bu ateş desteği altında öğrencilere hücum ederek bazılarını vurduğu, öğrencilerin çaresiz kaldıklarını anlamaları üzerine Siyasal Bilgiler Fakültesini terk ederek gösterilere son verdikleri aktarılmıştır[104].

İstanbul'da olduğu gibi Ankara'da da gösterileri bastırmak için askerden destek istenmiştir. Ancak dergi, İstanbul'da askerleri gören öğrencilerin, askerlere sarılarak onlara sevgi gösterisinde bulunduğunu yazmaktayken, Ankara'da yaşanan öğrenci olaylarıyla ilgili olarak böyle bir bilgi vermediği görülmektedir. Yazıda İstanbul'daki askerlerden övgü ile bahsedilmiştir. Anlaşılan Ankara'da ki askerler için bu geçerli değildir. Ankara'da bulunan askerler için düşünülen fikir ile polis için düşünülen fikrin

[103] "Salon Konkurhipikleri", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 21.
[104] "Saat 14'', *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 20.

aynı olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin siyasi bir amaç uğruna benimsedikleri bu katı tutum, ülkede yaşanacak bir kardeş kavgasının fitilini ateşleyecek kadar tehlikelidir.

Derginin, *"Mesul Benim"* başlığıyla yayımlanan yazısında; yaşanan olaylarda suçun birilerine yüklenmesinin gerekliliğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bu yüzden İçişleri Bakanı, CHP'li vekillerin fakülteye giderek öğrencileri tahrik ettiğini, hadiselerin bu sebeple cereyan ettiğini, bu tahriklerin önünün alınacağını söylemiştir. Daha sonra bakanın bir tebliğ hazırlattığı, suçu CHP'ye yüklemek istediği ifade edilmiştir[105]. Gösterilerin içinde barındırdığı siyasi fikre bakıldığında, yaşanan olayların suçlusu olarak DP'nin görülemeyeceği belli olmaktadır. Çünkü öğrenciler imkânsız istekleri ile çatışmaya niyetli olduklarını belli etmişlerdir. Onların sürekli DP aleyhine ve CHP lehine söylemleri, gösterilerde CHP'nin de var olma ihtimalini güçlendirmiştir.

"555 K" başlığıyla yayımlanan yazıda; yeni bir gösteri organizasyonu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu gösterilerin başrolünde yine üniversite öğrencileri bulunmaktadır. Öğrencilerin Ankara'da 555 K şifresi ile kendi aralarında selamlaşarak, polislerden gizli bir gösteri organizasyonu hazırlığına giriştiği ifade edilmiştir. Polislerin bu şifreyi kısa sürede çözdüğü ve 5 Mayıs saat 17.00'de Kızılay da büyük bir gösterinin planlandığının farkına vardığı aktarılmıştır. Hükümetin de bu gösteriye karşı, aynı yer ve saatte kendi lehlerine bir gösteri yapacağı ve karşı gösteriyi bastıracağı ifade edilmiştir[106]. Burada gösteri için muhalif öğrenciler girişimi ile bir şifreleme iletişimi kullanıldığı anlatılmıştır. Bunun sebebi ise gösterilerin müdahale olmadan rahat bir şekilde gerçekleştirilmek istenmesidir. Böylece herhangi bir engelleme girişimi önlenmek istenmiştir. Burada hükümetin, muhalifler tarafından hiçbir şekilde gösteriye izin vermediği fikri anlatılmak istenmiştir. Ancak yazının devam eden bölümünde hükümetin gösteriyi dağıtmak gibi bir amacının olmadığı da ifade edilmiştir.

"Tükürük Hokkası" başlıklı yazıda; 555 K şifrelemesi ile gerçekleşecek olan gösteri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. 5 Mayıs günü saat 17.00'de toplanan göstericilerin,

[105] "Mesul Benim", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 21-22.
[106] "555 K", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 22.

ilerleyen saatlerde on bin civarı bir sayıya ulaştığı ifade edilmiştir. Göstericilerin ıslıklar çalarak sloganlar attığı, polisin ise hızlı bir şekilde harekete geçerek gösteriyi yavaş yavaş dağıttığı aktarılmıştır. Tam bu sırada hem Menderes'in hem de Bayar'ın kalabalığı görerek bu kalabalığın kendi gösterileri için toplandığını düşündükleri ve bu niyetle meydana doğru harekete geçtikleri ifade edilmiştir. Meydana doğru ilerlendiğinde büyük bir tepki ile karşılaştıkları ve göstericiler tarafından her ikisinin de yuhalanarak istifaya davet sloganlarına maruz kaldığı anlatılmıştır. İktidar sahiplerinin içine düştükleri bu kötü durumdan kurtulmak için arabalara binerek bölgeden uzaklaştıkları ifade edilmiştir[107].

"Olmadı Baştan" başlığıyla yayımlanan yazıda; İktidarın içine düştüğü kötü vaziyetin, hem tüm ülke de hem de yabancı ülkelerde duyulduğu aktarılmıştır. DP destekçisi olan gençliğin, iktidarın düştüğü bu duruma çok üzüldüğü ve bu yüzden *"ıslık meraklısı baldırı çıplak güruha haddini bildirmek"* istediği ifade edilmiştir. Bu niyetle 7 Mayıs günü, sadık Demokrat Parti destekçilerinin toplanarak bir gövde gösterisi yapılması planlandığı aktarılmıştır. Bu gösterilerde, DP'lilerin, CHP Genel Merkezini basarak orada bulunanlara şiddet uygulayacakları ifade edilmiştir[108].

Yazının devamında, o gün DP'lilerin topladığı kalabalık birkaç yüz kişi ile ifade edilmiş ve bunların para ve alkol verilerek bir araya getirildiği anlatılmıştır. Bunlar Atatürk Bulvarı üzerinde bir aşağı bir yukarı dolanmaya başladığı ve kanlı gözler ile etrafı süzen DP'lilerin hedeflerinin CHP Genel Merkezi olduğu ve buraya bir baskın yapmayı düşündükleri anlatılmıştır. Bu esnada CHP Genel Merkezi'nin etrafında ıslık çalan sakallı gençler ile Harbiyelilerin göründüğü ve harekete geçmek üzere hazır olan DP'lilere karşı önlem aldıkları ifade edilmiştir. Harbiyelilerin olay yerinde bulunması garip bir tesadüf olarak adlandırılmıştır. Sonrasında aynı anda sakallı ve ıslık çalan gençler ile DP'lilerin harekete geçtiği, ancak Harbiyelilerin olaylara anında müdahale

[107] "Tükürük Hokkası", *Akis,* 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 22-23.
[108] "Olmadı Baştan", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 23-24.

ederek kalabalığı dağıttığı aktarılmıştır. DP'liler için burada *"Ehlisalip"* yani *"Haçlılar"* ifadesi kullanılmıştır[109].

DP'nin gösteri düzenlemek için giriştiği her plan, dergi tarafından her defasında eleştiriye maruz kalmaktadır. DP'nin bir kitlesinin olmadığı düşünülmektedir. Onlara göre, kitlenin oluşturulması için insanlar para ve içki ile kandırılmaktadır. Rüşvet ile gösteri yerine getirilerek DP'yi desteklemeleri sağlanmaktadır. İçki vurgusunun sebebi halk gözünde partinin siyasal İslamcı bir parti olduğu izlenimine karşı bir set çekmektir. Muhalif partiler miting alanlarına kendilerine destekçi olan on binleri toplarken, iktidar partisi DP'nin de mitinglerinde sayısı on binleri aşan destekçilerini her hangi bir ücret vermeden meydanlara toplayabilecektir. Burada DP'ye yapılan bir diğer suçlama ise gösterinin amacının DP destekçileri ile buluşmak olmadığını dile getirmesidir. Onlara göre DP'nin amacı, göstericilerin CHP Genel Merkezine saldırmaları olarak ifade edilmiştir. Bu saldırı, merkeze yönelik şiddet içerikli bir saldırı olarak tarif edilmiştir. Ancak bu dönemde büyük bir baskıya maruz kalan DP iktidarı, bu hamle ile tüm eleştiri oklarına hedef olmayı göze alamayacaktır. Bu planı göstericiler ile birlikte Harbiyeli öğrencilerin bertaraf ettiği söylenmiştir. İki grubun da birbirinden bağımsız ve habersiz bir şekilde kendi insiyatifleri ile oraya geldikleri aktarılmıştır. Harbiyeliler CHP Genel Merkezini korumak için gelmiştir. Yani Harbiyeliler askeri eğitimlerini bırakarak, bir partiyi koruma görevi üstlenmişlerdir. DP ve DP yanlıları için burada *"Ehlisalip"* yani *"Haçlılar"* ifadesi kullanılmıştır. Hükümet ve destekçileri, Müslüman ülkeleri ele geçirmeye çalışan, barbar gayrimüslim topluluklar ile eş değer tutulmuştur. Bu durum DP ve onu destekleyenlere karşı benimsenen tutumun net bir örneğidir[110].

"Gelen Hürriyet" başlığıyla yayımlanan yazıda yine öğrenciler tarafından organize edilen bir protesto olayı ele alınmıştır. Yazıya göre; Hindistan Başbakanı Nehru, Ankara'ya resmi ziyarette bulunacaktır. DP'liler ise bunu fırsat bilerek bir önceki hatalarını telafi etmek amacıyla tekrar bir gövde gösterisi yapacaktır. Binlerce DP'li biraz harçlık ve fiyakalı yemek karşılığında, devletin araçlarıyla meydanlara

[109] "Olmadı Baştan", *a.g.d.,* s. 23-24.
[110] "Olmadı Baştan", *a.g.d.,* s. 23-24.

doldurulmuştur. DP'nin, Hindistan Başbakanını karşılamak için toplaması gereken kalabalığı, yine göstericilere para ve yemek vererek topladığı söylenmiştir. Dergi sürekli olarak bunu vurgulayarak, DP hükümetinin seçmenini tamamen yok saymıştır. DP ile destekçilerinin birbirlerine gönül bağı ile değil de maddiyat ile bağlandığı düşüncesi, okuyucuya verilmeye çalışılmıştır. Haberin devamında, bu planlara karşı hamle yapmak için, sakallı ve *"ıslık seven gençlerin"* yine sokaklara çıktığı ifade edilmiştir. Onların sokaklara çıkması, bir eğlence olarak tarif edilmiştir. Amaçları hükümetin gösterilerine karşıt bir gösteri yapmaktır. Bu niyetle, Menderes ve Nehru'nun, araba ile Sıhhiye ve Kızılay yönüne doğru ilerlediğinde, hürriyet ve yuh sloganlarının ortalığı inlettiği aktarılmıştır. Menderesin şoförünün bu olayların arasında gaza yüklenerek hemen bölgeden uzaklaştığı ifade edilmiştir[111].

30 Mayıs'ta *"Ve Sonuncusu"* başlığıyla yayımlanan yazıda; Harbiyelilerin hükümet karşıtı yaptığı gösterilere yer verilmiştir. Gençlerden sonra gösteri yapma sırasının artık Harbiyelilere geldiği ifade edilmiştir. Harbiyelilerin gösterileri bir iddiaya bağlanmıştır. Bu iddiaya göre, bir gün evvel bir polisin subayı dövdüğü söylentisi ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine bütün Harp Okulu öğrencileri bir anda Kızılay'da toplanmış, önce Atatürk anıtına oradan da Çankaya'ya yürüyüşe geçmişlerdir. Daha sonra tekrar Kızılay'a yürüyen askerlerin halk ile birleştiği ve sayılarının elli bin civarına ulaştığı ifade edilmiştir. Örfi İdare Kumandanının gösteriyi sonlandırın ricasında bulunduğu, ancak Harp Okulu öğrencilerinin bu ricaya aldırış etmediği anlatılmıştır. Harp Okulu öğrencilerinin daha sonra okullarına doğru yürüyüşe geçtiği, bu esnada halk ile karşılıklı sevgi sloganları altında, halktan ayrılarak okullarına döndükleri ifade edilmiştir[112]. Harp Okulu öğrencilerinin sokaklara inerek hükümet karşıtı bir yürüyüş yapması, hükümete bir mesaj mahiyeti taşımıştır. Harbiyeliler bu yürüyüşle, darbenin yavaş yavaş yaklaştığını hükümete bildirmiştir. Gösterinin amacı dergi de, polisin bir subayı dövdüğü söylentisine karşı olduğu yazılmıştır. Sadece bir söylentiden binlerce Harbiyeli sokağa çıkmıştır. Dergi bu söylem ile yürüyüşü bir nedene bağlamıştır. Bu yürüyüş ile halkın da nabzı ölçülmüş, olası bir darbede nasıl bir tepki vereceği anlaşılmaya

[111] "Gelen Hürriyet", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 24-25.
[112] "Ve Sonuncusu", *Akis,* 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 24.

çalışılmıştır. Yazıda halkın büyük bir sevgi ve saygı gösterisi ile Harbiyelilere katıldığı söylenmiştir. Bu olay darbe için orduya aradığı gücü vermektedir. Öyle ki, yazıda halkın sayısı on binler ile ifade edilmiştir. Dergi, halkın darbeyi istediği mesajını bu şekilde vererek, darbenin halkın isteğine bağlı olarak gerçekleşmiş olduğunu aktarmaya çalışmıştır.

"Bir Serencam" başlıklı yazıda; anti demokratik bir yapı olarak ifade edilen Tahkikat Komisyonu'nun çalışmalarından Akis Dergisinin de payını aldığı ifade edilmiştir. Ancak bu anti demokrat kurallara rağmen, derginin bu kuralların dışına çıkmadığı anlatılmıştır. Yine de, Yazı İşleri Müdürü Kurtul Altuğ Tahkikat Komisyonu tarafından çağırılarak, ifadesine başvurulmak üzere polisler tarafından götürüldüğü aktarılmıştır[113]. Dergi 30 Mayıs'ta yayımladığı bu yazısında, DP dönemindeki demokrasiyi anti demokratik olarak nitelendirmiştir. Bu antidemokratik tutuma tamamen bağlı kaldıklarını aktarmıştır. Özgürlüğe çok düşkün olan, her duruma objektif gözle baktığını söyleyen bir derginin, demokratik olmayan kurallara riayet ederek halka da bunu yansıtması, yapısına ve söylemine tamamen ters düşmüştür. Bu durum, derginin özgürlükçü ve objektif bakış açısı imajına gölge düşürmüştür. Çünkü hukuk dışı kuralları kabul etmişlerdir. Altuğ'un ifadeye çağrılmasından sonra bu açıklamanın yapılması da açıklamanın sebebini göstermiştir. Sebep, DP tarafından herhangi bir yaptırıma maruz kalmamaktır.

Akis dergisi, 30 Mayıs'ta *"İçerde"* başlığıyla yayımladığı yazıda; derginin Komisyon tarafından maruz kaldığı baskıya ve sorgulamalara yer verilmiştir. Yazıya göre, Komisyon tarafından sorguya alınan Akis Yazı İşleri Müdürüne ilk sorulan soru, kapağında Cemal Yıldırımın yer aldığı 299 sayılı yayını olmuştur. Yurtta olup bitenler kısmında yer alan *"Partililer"* başlıklı yazının altı çizilen bazı paragrafları Altuğ'a verilerek, dikkatle okuması istenmiştir. Daha sonra yazının kim ya da kimler tarafından yazıldığı sorulmuştur. Altuğ'un ise yazının kendisine ait olduğunu söylediği ifade edilmiştir. Partiler başlıklı yazının bir paragrafında bulunan Cemal Yıldırım'ın *"orijinal fikir ve eksantrik tasavvurları"*ndan bahsedildiği aktarılmıştır. Komisyonun, *"bu fikir ile*

[113] "Bir Serencam", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 25.

bir ihtilal hazırlığı mı yapılıyordu yoksa Cemal Yıldırımın idare ettiği bir teşkilat vardı da bazı CHP'liler buna mukavemet mi ediyorlardı?" sorularına cevap bulmak istediği ifade edilmiştir. Ancak Altuğ'un yazının İstanbul Muhabiri Egemen Bostancı tarafından gönderilen notlar ile kaleme alındığını ve objektif bir üslup ile yazıldığını söylediği aktarılmıştır. Lakin verilen bu cevabın öfkeli komisyonu tatmin etmediği ve soruşturmaya ara verildiği ifade edilmiştir[114]. Anlaşılan hükümet darbenin yavaş yavaş yaklaştığının farkına varmıştır. Bu sebeple hükümet, darbe ile ilgili araştırmalara ve yazılarda verilen mesajlara odaklanmıştır. Altuğ'da bu sebeple gözaltına alınmıştır. Söz konusu yazının gelecek olan darbe ile ilgili bir bağlantısının olup olmadığı araştırılmaktadır. Yazı da, gereksiz yere darbeyi çağrıştıran bir yazı muamelesi yaşandığı ve suçsuz olduğu halde Altuğ'a darbe ile ilişkili olduğu suçlamasını kabul ettirmeye çalışıldığı yazılmıştır. Komisyon'un aldığı cevapları beğenmemesi de buna bağlanmıştır.

"Yeşil Odanın Esrarı" başlığıyla 30 Mayıs'ta yayımlanan yazıda; komisyonun dergiye yönelik sorgulamalarının devam ettiğini anlatılmıştır. Yazıda, Çorum milletvekili Kemal Biberoğlu'nun, Altuğ'un konu hakkında bilgisi olmasına rağmen bildiklerini Komisyon'a anlatmak istemediğini, bu tutumuna devam ettiği takdirde Komisyon'un bilgi almak için üstüne düşeni yapmakta ve ceza vermekte yetkili bir kurum olduğunu söylemiş, bu durumun Altuğ'a tebliğ edilmesini istemiştir. İlave olarak, Altuğ'a tekrar Cemal Yıldırım'ın orijinal fikirleri ve eksantrik tasavvurları nelerdir diye sorulduğu ve burada amacın istenilen cevapları söyletmek olduğu aktarılmıştır. Altuğ'un, yazının Cemal Yıldırım'a ait olduğunu ve kendisini hiç görmediğini söylediği, ancak Komisyon'un istediği cevabın bu olmadığı ifade edilmiştir. Komisyon'un istediği cevapları alamadığı için soruşturmaya yeniden ara verdiği aktarılmıştır[115].

Burada Altuğ'un Komisyon tarafından tehdit edildiği, istenilen cevabı vermediği takdirde cezalandırılmasının olası olduğu söylenmiştir. Basında önemli bir konumda

---

[114] "İçerde", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 27-28.
[115] "Yeşil Odanın Esrarı", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 29.

bulunan insanın, üstünde olmayan suçlamayı, üstündeymiş gibi kabul etmesi için hükümet tarafından tehdit edilmesi, demokratik bir yönetim ile bağdaşmamaktadır. Bir darbenin yaklaştığı gerçeği görülmektedir. İktidar doğru hissiyat içerisindedir.

"Sabır Küpü" başlıklı yazıda; Altuğ'dan sonra Cemal Yıldırım'ın da Tahkikat Komisyon'u tarafından sorgu için çağrıldığı ve Yıldırım'ın, Altuğ'un kaldığı odanın bulunduğu koridorun diğer ucuna konulduğu aktarılmıştır. Saat 21.15'te Altuğ ile Yıldırım'ın, teker teker Komisyon'un karşısına çıkarıldığı, daha sonra kendilerine tahsis edilen bir otomobile bindirilerek bilmedikleri bir yere götürüldükleri anlatılmıştır[116].

30 Mayıs'ta *"Giren Kazanıyor"* başlıklı yazıda; Derginin Komisyon tarafından arandığı anlatılmıştır. Arama sebebinin, Cemal Yıldırım tarafından gönderilen, bahsi geçen konuya ait notlar olarak ifade edilmiştir. Bu notlar dışında komisyoncuların önemli olduğunu düşündükleri yazılara el koydukları aktarılmıştır[117]. Ancak yapılan aramalarda kayda değer bir şey bulunamadığı ifade edilmiştir[118].

"Halkın Sevinci" başlığıyla 30 Mayıs'ta yayımlanan yazıda; ülkede gerçekleşen darbe sonrası, halkın darbeye verdiği tepki anlatılmıştır. Yazıda, İhtilalin ilk haberleri duyulduğunda, ülkenin bayram neşesine boğulduğu ve halkın büyük bir sevinç yaşadığı ifade edilmiştir. Ancak en büyük sevincin, ihtilalin yapıldığı şehir olan Ankara'da gerçekleştiği aktarılmıştır. Bahçelievler'de oturan genç bir kadının, hem ağlayıp hem de gülerek, evinde odadan odaya koştuğu ve şu cümleleri söyleyerek bağırdığı anlatılmıştır*; "Uyanın! Kurtulduk! Müjde! İhtilal çıktı!".* Yazıda, darbenin gerçekleştirildiği günün ilk öğle vaktinde, halkın güven ve huzur içinde dolaştığı söylenmiş ve *"Böylesine huzur içinde, halka güven içinde yapılmış ve başarılmış başka bir ihtilal var mıydı?"* sözleri ile darbeyi öven yazılar yazılmıştır. Verilen bu haber ile Adnan Menderes yönetimine atıfta bulunulmuştur. Çünkü Menderes'in özgürlükleri kısıtladığı ve insanların sokaklarda korku ile gezmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Sokaklarda halk

[116] "Sabır Küpü", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 29.
[117] "Giren Kazanıyor", *Akis,* 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 29.
[118] "Tehlikeli Samimiyet", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 30.

tarafından, ordunun tüm mensuplarına karşı gösterilen sevgi, eşi ve benzeri olmayan bir sevgi olarak tarif edilmiştir[119]. Darbe sonrası tüm halkın olayları sevinç ile karşılaması, DP'yi savunan hiçbir kesimin bulunmaması, daha en başından DP iktidarının yaşadığı askeri darbe de yalnız bırakıldığının bir göstergesi olmuştur.

"Nazik İhtilal" başlıklı yazıda; darbeden sonra ülkede hâkim olan özgürlük ve huzur ortamına değinilmiştir. Darbeden sonra, öldürücü kurşunların çıkacağı silahların, halk tarafından çiçeklerle doldurulduğu, insanların korkudan ve cop darbelerinden bağımsız bir şekilde güler yüzle sokaklarda rahatça dolaştığı ve Türk Ordusu lehine bitmek bilmeyen sloganlar atıldığı anlatılmıştır. 30 Mayıs'ta yayımlanan bu haberde, polisler öldürücü kurşunların çıkacağı silahların sahibi olarak ifade edilmiştir. Derginin polise karşı kötü yöndeki bakış açısı burada da kendisini göstermiştir. Yazının devamında halkın üzerinde artık cop darbeleri ve korku olmadığı sözleri ile kast edilen yapının Emniyet olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak darbe sonrasından Emniyet birimlerinin tamamen değişip yenilendiği ile ilgili bir haber verilmemiştir. Düşman olarak görülen polis görevini yapmaya, halkın güvenliğini sağlamaya devam etmiştir. Dergi de DP düşman görüldüğü gibi, polisler de düşman görülmüştür. DP'liler yargılanıp görevlerinden tamamen alınırken, Emniyet kademesinde geniş çaplı bir değişiklik yaşanmamıştır. Yazının devamında, darbe ile birlikte ülke özlediği özgürlüğe kavuşmuştur. Türk Ordusu halkı zulümden, iftiradan, kahırdan, hürriyetsizlikten ve adaletsizlikten kurtarmıştır. Haberde bir vatandaşın yüksek sesle şu sözleri söylediği ifade edilmiştir; *"Söyledi, İsmet Paşa söyledi bunlara akıbetlerini. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam, dedi. Dinlemediler. Mukabele olarak Paşayı Meclisten attılar. Dinlemez misin? Millete değer vermez misin? Hür yaşamış bir milleti esir etmek, bende etmek ister misin? İşte sonun! Şimdi onları İsmet Paşa da kurtaramaz!"*[120].

30 Mayıs'ta *"Yeni Gün"* başlığıyla yayımlanan yazıda; ülkede darbe sonrası yaşanan süreç ile ilgili bilgi verilmeye devam edilmiştir. Darbenin ikinci gününde de, halkın

[119] "Halkın Sevinci", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 31.
[120] "Nazik İhtilal", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 32-33.

aydınlık ve güler yüzle uyandığı ifade edilmiştir. Radyo da çalan marşlar eşliğinde, Ankaralıların tekrar sokaklara dökülerek, Kızılay semtinde kurtuluş ve yeni bir kuruluşun bayramını yaşadığı aktarılmıştır. Darbe öncesi süreçte gençlerin görülmemiş baskıya, copa, dayağa ve zulme rağmen gençliğini memleketinin kurtuluşuna adamış olduğu ve Atatürk'ün kurarak gençlere emanet ettiği cumhuriyet ve inkılaplara sahip çıktığı aktarılmıştır. Artık bir dikta rejiminden kurtuluşun ve yepyeni bir kuruluşun sevincini doyasıya yaşadığı ifade edilmiştir[121].

"Atatürk'ün İzindeyiz" başlığıyla yayımlanan yazıda; yapılan darbe Atatürk ile bağdaştırılmış, darbeye Atatürkçü bir karakter yüklenmiştir. Öğrencilerin de aynı fikirde olduğu, bu fikir çerçevesinde *"Atatürk'ün izindeyiz", "yurtta sulh cihanda sulh"* sloganları atarak şehirlerde dolaştığı ifade edilmiştir. Tüm milletin Atatürk'ün izinde olduğu söylenmiş ve darbenin sevincini onunla paylaşmak için koşa koşa Anıtkabir'e gittikleri aktarılmıştır. Dergi, darbeyi yapan ordu mensupları ve muhalif kesim ile sürekli olarak Atatürk bağlantısı kurmuştur. DP'lilerin, seçim dışı görevinden alınmasını, doğru olmayan bir şekilde Atatürk'ün demokrasi düşüncesi ile aynı düzeyde görmüşlerdir. Atatürk'ten güç alarak hükümetin devrildiği söylenmiştir. Ancak Atatürk'ün demokratik bir görüşe sahip olduğu dikkatten kaçmıştır. Haberin devamında, gösterilerde kimsenin burnunun dahi kanamadığı bilgisi verilmiştir. Burada DP iktidarı döneminde hükümet karşıtı gösteriler ile bir kıyas yapılmıştır. Ancak burada sevinç gösterisi yaşanmıştır. Bu yüzden halk özgürce sevinç ve mutluluklarını dile getirmiş ve herhangi bir şiddet olayına maruz kalmamıştır. DP iktidarı döneminde ise bir öfke gösterisi yaşanmıştır. Öfke gösterisi doğal olarak şiddet içerikli bir karaktere bürünmüştür[122].

Haberde, *"neden Türk milleti Atatürk'ün izindeydi?"* sorusu sorulmuş, bu soruya cevap olarak, *"çünkü Atatürk millete rağmen ona hükmeden değil, milletin sevgilisi olabilmek için çalışmak gerektiğini teşhis ve tatbik eden büyük bir önderdi"* cevabı verilmiştir. Haberin devamında, gecenin geç saatinde yorgunluğunun, sesinin kısıklığının farkında

[121] "Yeni Gün", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 33.
[122] "Atatürk'ün İzindeyiz", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 33-34.

bile olmadan evlerine dönen mesut ve bahtiyar bir grubun konuşmalarına yer verilmiştir. İçlerinden birisinin; *"İnönü bunları uyardı. Ama onlar öylesine bir gaflet uykusu içindeydiler, öylesine kendilerinden geçmişlerdi ki bu uyarmayı duymadılar bile. Hatırlarsınız, İnönü demişti ki, vatandaşlarıma emniyetle haber veririm ki. Esasen azlıkta olan kanun dışı partizanların mecalleri zayıflığın son haddine gelmiştir. Tarumar olmak yolundadırlar." Gerçekten "tarumar" oldular!"* sözlerini söylediği ifade edilmiştir[123]. Daha önce ki yazılar da olduğu gibi burada da tekrar İsmet İnönü vurgusu yapılmıştır. Genel de bu vurgular vatandaşların ağzından çıkan sözler olarak aktarılmıştır. Burada vatandaş, İsmet İnönü'nün sözünden alıntı yapmıştır. Bu alıntıda ki, *"esasen azlıkta olan kanun dışı partizanların mecalleri zayıflığın son haddine gelmiştir"* sözü önem arz etmektedir. Azınlık olarak tabir edilen parti DP'dir. Ancak mecliste tam tersi durumun geçerli olduğu görülmektedir. CHP, DP'ye göre azınlık bir durumdadır. DP hem oy hem de vekil sayısı olarak CHP'den üstün konum bulunmaktadır. DP'nin gerçek varlığı ve seçmeni bu aşamada yok sayılmıştır.

3.4. Yeni Konya Gazetesi

3.4.1. Yeni Konya Gazetesi Hakkında Bilgiler

Yeni Konya gazetesi, Konya'nın yerel gazetesidir. 1 Haziran 1949 tarihinde M. Naci Gücüyener tarafından kurulmuş ve yayın hayatına başlamıştır[124]. Kurulduğu günden itibaren günümüze kadar yayın hayatına devam etmiştir. Konya'nın yerel gazetelerinin çoğu, uzun ömürlü olmamışsa da, Yeni Konya gazetesi ayakta kalmayı başarmıştır. Gazete, Konya Basın Yayınının öncülerinden olan ve yaşayan en eski gazetelerden olma özelliği ile adından söz ettirmiştir. Gazete, tam bağımsız güçlü devlet, özgür ve huzurlu bir millet, gelişmiş çağdaş bir Konya için, objektif bir yayın ilkesi benimsemiştir[125]. Gazete günlük olarak çıkmaktadır[126].

---

[123] "Atatürk'ün İzindeyiz", *Akis*, 30 Mayıs 1960, cilt: 18, sayı: 301, s. 34.
[124] Bünyamin Ayhan-Adem Demirsoy, "1960'dan Günümüze Konya'da Yerel Gazetecilik", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 14, 2015 s. 138.
[125] Ömer Lütfi Ersöz, *Yeni Konya Gazetesi Basının Çınarlarındandır,* Yeni Konya Gazetesi, http://www.yenikonya.com.tr. 2017, (Erişim: 30.06.2021.)
[126] Onur Bekiroğlu-Enes Bal, "Sanal Alemin Yerel Aktörleri: Konya Yerel Basını Üzerine Bir Analiz", *Selçuk İletişim*, cilt: 4, sayı: 2, 2006, s. 76.

Gazete'nin ilk sayısında yer alan ve *"Basına Katılırken"* üst başlığı altında yayımlanan yazıda gazetenin amacı hakkında bilgiler verilmiştir. Bu yazıda; gazetenin Konya'nın ihtiyaç duyduğu medeni, ileri görüşlü ve kuvvetli bir basın anlayışını karşılamak üzere yayına hayatına başladığı anlatılmıştır. Ülkede yaşanan olaylara partici ve ideolojik düşünce çerçevesinde bakılmayacağı, yorumların ve görüşlerin objektif olarak ifade edileceği yazılmıştır. Yazılarda geçici ve önem arz etmeyen eserlere yer verilmeyeceği, ilerici fikir ve düşüncelerin yazıları kaleme alınacağı aktarılmıştır[127].

Yeni Konya'nın 48 yıl süren Gücüyener ailesi yönetimi, 1 Ocak 1997 tarihinde gazetenin Hüseyin Oğuz tarafından devralınmasıyla son bulmuştur. Gazete 1 Mayıs 1998 ve 31 Aralık 2001 tarihleri arasında Endüstri Holding'in bünyesine geçmiştir. 1 Ocak 2002 ve 9 Ağustos 2002 tarihleri arasında yayınlarına ara veren gazete, bu aradan sonra Hüseyin Oğuz'un yönetimine geçmiş ve o tarihten günümüze kadar yayınlarına Oğuz yönetimi altında devam etmiştir. Gazete 2005 yılından itibaren ekler vermeye başlamıştır. 1 Şubat 2005 tarihinden itibaren her hafta Salı günleri haftalık Süper Spor, 19 Şubat 2005 tarihinden itibaren de her hafta Cumartesi günleri haftalık otomotiv eklerini okuyucularına sunmuştur[128].

Darbe öncesi Demokrat Partiye destek veren bir yayın politikası izleyen Yeni Konya gazetesi, darbe sonrası bu görüşlerini tamamen değiştirerek DP karşıtı bir politika izlemeye başlamıştır. Gazete ilk gün çıkan nüshalarında herhangi bir coşku veya üzüntü halini yansıtmamıştır. Olaylara olağan bir durum gibi, sakin bir şekilde yer vermiştir. Genel durum ile alakalı kısa kısa bilgiler vererek, alınan bazı kararları Konyalılara iletmiştir. Haberlerin üslubu darbe sonrası günden güne sertleştirilmiş ve hükümet çok sayıda suçlama ile itham edilmiştir. DP'lilere verilen destek tamamen kesilirken, darbecilere verilen destek üst seviyelere ulaşmıştır.

[127] Bünyamin Ayhan-Adem Demirsoy, *a.g.m.*, s. 139.
[128] Bünyamin Ayhan-Adem Demirsoy, *a.g.m.*, s. 139.

3.4.2. Yeni Konya Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları

28 Mayıs'ta *"Garnizon Komutanlığından Tebliğ Edilmiştir"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; Konya Garnizon Komutanı Tuğgeneral Sayit Ongun'un, Garnizon Kumandanlığı'ndan Konya halkı için 2 maddeden oluşan bir bildirisi yayımlamıştır[129]. Bu bildiri şöyledir:

"1. 26 Mayıs 1960 gecesi saat 24.00'den itibaren bütün yurtta askeri idare kurulmuştur. Bu maksatla Konya'ya bağlı bütün idari mekanizma Garnizon Komutanlığı emrinde günlük işlerine devam edecektir.
2. Vatandaşların normal işleriyle meşgul olmalarını, sükûneti muhafaza etmelerini ve toplantılara meydan vermelerini rica ederim."

Yayımlanan bu bildiri ile il yönetiminin tamamen Garnizon Kumandanlığı'na bağlandığı ilan edilmiştir. Konya için tüm siyasi yönetim mekanizmaları iptal edilmiştir. İl yönetimi siyasi kurumdan askeri kuruma geçmiştir. Vatandaşlara küçük bir uyarıda bulunularak içerisinde bulundukları durumu kabul edip benimsemeleri istenilmiş, bunun aksini doğuracak her türlü davranıştan kaçınmaları, siyaset harici işleri ile meşgul olmaları istenilmiştir.

Yeni Konya gazetesi, 29 Mayıs'ta *"Ordu Nizamı En Kısa Sürede Tesis Etmiştir"* başlığıyla yayımladığı haberde; yabancı ülkelerin Türkiye'de yaşanan darbeye verdiği tepkilere yer vermiştir. Habere göre, Londra'nın darbeyi son bir aydır kaçınılmaz olarak gördüğü ve olayı bir sürpriz olarak karşılamadığı anlatılmıştır. Londra çevreleri, Türk Ordusunun, BM prensiplerine bağlı, CENTO ve NATO'ya sadık kalacağını bildirmesinden memnuniyet duyduğu bilgisine yer verilmiştir. Londra'nın şimdiye kadar yapılan seçimleri özgürlükçü olarak görmediği ifade edilmiştir. Ancak şimdi darbe sonrası gerçekten serbest bir seçime gidileceği yönünde beyanat verdikleri aktarılmıştır. Gazetenin verdiği haberin içeriğine bakıldığında, demokrasinin her daim savunucusu

[129] "Garnizon Komutanlığından Tebliğ Edilmiştir", *Yeni Konya*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

olduğunu söyleyen devletlerden birisi olan İngiltere'nin, demokratik bir oluşumun silah zoru ile yönetimden el çektirilmesine olumlu gözle bakması, darbe gölgesinde yapılacak olan seçimleri daha güvenli bulması ve ordunun devlet yönetiminde bulunmasından rahatsız olmaması, samimi bir tavır olarak kabul edilmiştir. Her fırsatta demokrasiyi savunduğunu ifade eden bu ülkenin, bu söylemler ile çelişkiye düşmelerine önem verilmemiştir. Bu durum hiçbir şekilde sorguya maruz kalmamış, tam tersi yaşanan durum bir destek olarak görünmüş ve benimsenmiştir[130].

Haberlerin devam eden kısmında, ordunun yayın merkezlerini kontrolü altına aldığını ve radyolardan yakında yeni bir hükümetin kurulacağının ve seçimlere gidileceğinin bilgisi aktarılmış, sükûnet tavsiye edilmiştir. Darbe'nin hiçbir güçlük ile karşılaşmadan ve kurşun sıkılmadan halk tarafından sevinç ile karşılanarak gerçekleştiği anlatılmıştır. Hatta burada Yunan bir pilotun, *"İstanbul'da hiçbir şekilde ateş açılmadı ve halk haberi büyük bir sevinçle karşıladı"*, şeklinde ki açıklaması da paylaşılmıştır[131].

"Bütün Yurt Tam Bir Huzur İçinde" başlığıyla yayımlanan haberde; ordunun halka nazik ve candan bir şekilde muamele ettiği ve karşılığında da halk tarafından sonsuz bir sevinçle karşılandığı ifade edilmiştir. Darbe sayesinde tüm yurtta ve Konya'da tam bir huzurun hüküm sürdüğü aktarılmıştır[132].

"Yeni Hükümet İlan Edildi" başlığıyla yayımlanan haberde ise; Milli Birlik Komitesince yeni hükümetin ilan edildiğini ve yeni kabinenin ilk toplantısını Orgeneral Cemal Gürsel'in başkanlığında yapacağını aktarılmıştır[133].

"Seçimler Üç Aya Kadar Yapılacaktır" başlığıyla 30 Mayıs tarihinde yayımlanan haberde; Orgeneral Cemal Gürsel'in yaptığı basın toplantısına yer verilmiştir. Gürsel, anayasa ve seçim kanunu elden geçirildikten sonra, üç ay içerisinde seçimlerin yapılarak, devleti yönetim görevinin tekrar siyasilere devredileceğini söylemiş ve

[130] "Ordu Nizamı En Kısa Sürede Tesis Etmiştir", *Yeni Konya*, 29 Mayıs 1960, s. 1.
[131] "Ordu Nizamı En Kısa Sürede Tesis Etmiştir", *a.g.g.*, s. 1.
[132] "Bütün Yurt Tam Bir Huzur İçinde", *Yeni Konya*, 30 Mayıs 1960, s. 1.
[133] "Yeni Hükümet İlan Edildi". *Yeni Konya*, 30 Mayıs 1960. s.1.

hareketin çok önceden planlanarak gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Gürsel kan dökülmemesinin sebebini, bu planlı ilerlemeye bağlamıştır. Haberin devamında Gürsel, hareket yapılmadan önce İsmet İnönü'ye danışılmadığını anlatmıştır. Çünkü bu hareketin politik bir hareket olmadığını, bir millet ve vatan hareketi olduğunu ifade etmiştir. Darbenin İnönü'ye danışılmadan yapıldığı vurgusu, ordunun bağımsız olarak davrandığı ve herhangi bir etki altında kalmadan darbeyi gerçekleştirdiğini ispat etmeye yöneliktir. Bu da ilk süreçte, İnönü etkisi düşüncesinin darbeden ayrılmasına yol açmıştır. Yeni Anayasa ile her şeyden evvel çift meclis kurulacağını söyleyen Gürsel, bir de Anayasa Mahkemesi'nin kurulacağını ifade etmiştir. Ayrıca basın da herhangi bir kısıtlamanın yapılmayacağını ve herkesin bol bol, doya doya hürriyeti teneffüs edebileceğini ifade etmiştir. Türk Basını'nın istediği her şeyi yazmakta serbest olduğunu söylediği ifade edilen Gürsel'in konuşmalarının, hem bu konuşmalar esnasında hem de konuşma sonunda yer yer alkışlandığı aktarılmıştır. Gürsel'in basın toplantısında, basın mensuplarının onu alkışlar ile onure etmesi de önemli bir olay olarak görünmektedir. Bu olayla basının darbeye bakışının tamamen olumlu olduğu anlaşılmaktadır[134].

31 Mayıs'ta *"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"* başlığıyla yayımlanan haberde; *"Yurtta Sulh Cihanda Sulh"* prensibinin, her zaman bir bayrak olarak memleketin semalarını süsleyeceği ve ıstırapların süratle dindirileceği ve milli varlığın, selamet yolunun kolayca bulunacağı yazılmıştır. Gazete, darbe sonrası Atatürk'ü ve onun söylediği meşhur bir sözünü manşet yaparak, darbenin Atatürkçü ve demokratik bir ordu tarafından yapıldığını ifade etmiştir. Gazetenin darbe sonrası kullandığı bu manşet aynı zamanda Adnan Menderes ve hükümetini, Atatürk'ten ve demokrasiden uzak bir yapı olarak görüldüğü göstermiştir.[135]

"Demokrasiyi Tesis İçin İktidar Deviren İlk Ordu" başlıklı haberde; orduya, demokrasiyi tesis etmek için iktidar deviren ilk ordu vurgusu yapılmıştır. 30 Mayıs tarihinde yayımlanan bu haberde, ordunun iktidarı devirmesinin nedeni demokrasiyi tesis etmek olarak tarif edilmiştir. Ancak bu cümle kendi içerisinde çelişkiler

[134] "Seçimler Üç Aya Kadar Yapılacaktır", *Yeni Konya*, 30 Mayıs 1960, s.1.
[135] "Yurtta Sulh Cihanda Sulh", *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s.1.

barındırmaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde darbe meşru ve demokratik görülmemektedir. Demokrasinin varlığından söz etmek için, toplumun görüşünü özgürce belirtebilmesi ve kendisini yönetecek yöneticileri seçmesi gerekmektedir. Yapılan darbe ise toplumun görüşlerini özgürce belirtip, kendisini yönetecek yöneticileri seçme hakkına bir süreliğine de olsa engel olmaktadır. Bu yüzden demokrasi için iktidar deviren ordu başlığının kendi içerisinde çelişen bir bakış açısını yansıttığı görülmektedir[136].

Haberin devamında, dış basının darbeye verdiği tepkiler anlatılmıştır. Habere göre, Paris, Londra ve New York gazeteleri, batılı ülkeler arasında Türkiye'nin hayati öneme sahip olduğunu ve idarenin başına ordunun geçmesinin, çok önemli bir hadise olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca darbe sonrası batı bloğunun Sovyet tehdidine karşı kuvvetleneceğini de aktarmışlardır. Menderes hükümetinin darbe ile devrilmesinin, batılı müttefikler arasında Türkiye'de ışıklı ve liberal bir idare tarzının ortaya çıkacağına dair ümitleri yükselttiği görüşü aktarılmıştır. Darbenin şiddete başvurmadan sona erdirilmesinin, NATO ve CENTO Paktları için hayırlı bir iş olacağı da ifade edilmiştir. Burada dış basının darbeye verdiği tepkiler daha önce de dile getirilmiştir. Gazete bu tarz bir haberi darbeden birkaç gün sonrada vermiştir. Orada sadece Londra Basını'nın demeçlerine yer verilmişken, burada Londra Basını ile birlikte Paris ve New York basınının da demeçlerine yer verilmiştir[137]. Tüm bu ülkeler tüm dünya tarafından, başta Amerika olmak üzere demokrasinin beşiği ülkeler olarak kabul edilmiştir. Demokrasiye çok düşkün olan bu ülkeler, Türkiye'de demokrasiye vurulan darbeyi meşru görmüşlerdir.

İngiltere, Amerika ve Fransa'nın Türkiye'de gerçekleşen darbe ile ilgili beyan ettikleri fikirlerinde, ülkelerin samimiyeti ile ilgili çelişkiler kendini göstermiştir. Demokrasiyi can damarı olarak gören bu devletlerin, Türkiye'de yapılan darbeyi meşru ve demokratik olarak görmeleri, destek vermeleri, farklı amaç ve niyette olduklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Adnan Menderes'in Sovyetler ile yakınlaşması, bu devletleri çok rahatsız etmiştir. Darbe ile bu rahatsızlık ortadan kalkmıştır.

[136] "Demokrasiyi Tesis İçin İktidar Deviren İlk Ordu", *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s. 1.
[137] "Demokrasiyi Tesis İçin İktidar Deviren İlk Ordu", *a.g.g.*, s. 1.

31 Mayıs'ta *"Milli Birlik Komitesi Sözcüsünün Radyo Konuşması"* başlığıyla yayımlanan haberde; Komite'nin yayınladığı şu bildiriye yer verilmiştir. *"Milli Birlik Komitesinin Millet hayatına düzen vermek için giriştiği hareketin üçüncü günüdür. Bugün aynı zamanda İstanbul fethinde 507ci yıl dönümüdür. Bu her iki hadiseyi de sevinçle ve istikbale güvenle bakarak selamlıyoruz. Bu selam hiç şüphesiz bizlere büyük bir şeref ve iftihar kazandırmaktadır. Bu selam ayni zamanda Türkün doğacak yarınlarına da yöneltilmiş bir selamdır. Girişmiş olduğumuz milli hareket esnasında bütün halkımızın gösterdikleri derin anlayış sevgi ve sağduyudan dolayı büyük bir memnuniyet içindeyiz ve sevgili vatandaşlarımıza ayrı ayrı teşekkürler etmekteyiz"*[138]. Sözcü'nün darbeyi, İstanbul'un Fethi'nin yıl dönümünde vurgu yaparak anlatmış, iki hadiseyi de sevinç ve istikbal dolu bir olay olarak selamladığını söylemiştir. Bu iki hadise birbirinden çok farklı olmasına rağmen, Sözcü'nün yaptıkları işi övmek ve darbenin önemini arz etmek için bu açıklamaya ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Darbeye karşı halkın olumsuz bir tepki vermediği, net bir şekilde benimsediği de sözcünün açıklamalarından anlaşılmaktadır.

Konuşmasının devamında ise demokrasinin büyük bir buhran içerisine düştüğünü, bu buhranı gidermek ve yaşanan kardeş kavgalarına son vermek için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğunu anlatmıştır. Darbenin başarılı bir şekilde ilerlediğini, partiler üstü bir anlayışa sahip olduğunu söylemiştir. Bu süreçte başka bir demokratik çözüm yolu benimsenmemiştir. Ancak ordunun bu süreçte hükümete el koyacak güçte olmasına rağmen, bu gücü ile tüm siyasi partileri bir araya getirerek, sorunların çözümü için diyalog masası kurdurabilme yetisini kullanmaya ihtiyaç duymadığı da anlaşılmaktadır. Ordu siyasi çözüm yerine askeri çözümü benimsemiştir. Sözcüye göre; hareket beklenilen bir olaydır ve bu yüzden büyük bir arzu ile ilerlememiştir. Yabancı basın ve bilhassa Almanya basınının, darbenin geç kaldığı yönünde beyanlarda bulunduğunu açıklamıştır. Büyük Atatürk'ün *"Yurtta Sulh ve Cihanda Sulh"* prensibinin daima bir bayrak misali ülkenin semalarını süsleyeceğini

[138] "Milli Birlik Komitesi Sözcüsünün Radyo Konuşması" *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s. 1.

söyleyen sözcü, bütün ittifaklara ve taahhütlere sadık olduklarını ve sadık kalmaya da devam edeceklerini dile getirmiştir. Gazetenin haberlerine yansıttığı yabancı basının darbeye bakışını sözcüde dile getirmiş ve açıklamalarını daha bir ileri boyuta taşımıştır. Almanya başta olmak üzere birçok yabancı devlet basınının darbenin geç kaldığı konusunda açıklamalar yaptığını anlatmıştır. Demokratik bir yöntem olan yeni bir seçimi önermek yerine yabancı basın yine darbeyi övmüş ve geç kalındığını söylemiştir. Yabancı basından gelen bu destek, darbeyi yapan ordu mensupları için çok önemli bir destek görevi görmüştür. Sözcü de buna karşılık olarak yabancı devletler ile yapılan tüm anlaşmalara sadık kalacağına dair beyanatlar da bulunmuştur. İki tarafta birbirini destekleyerek, memnuniyet belirtileri göstermiştir[139].

Gazetenin, *"Namık Gedik İntihar Etti"* başlığıyla yayımladığı haberde; Eski Dâhiliye Vekili Namık Gedik'in intihar haberine yer verilmiştir. Namık Gediğin, Harp Okulu'nda bulunduğu nezarette asabi bir buhran geçirmiş olduğu ve kendini pencereden aşağı attığı ifade edilmiştir[140].

"İnönü CHP Teşkilatına Önemli Bir Tamim Gönderdi" başlığıyla yayımlanan haberde; İnönü'nün CHP teşkilatına gönderdiği tamime yer verilmiştir. Habere göre; İsmet İnönü'nün CHP teşkilatına gönderdiği tamimde, ordunun memleketi maddî ve manevî çöküntüye götüren Anayasa dışı kanun dışı baskı yönetimine son verdiğini ve milletin geleceğini ellerine aldığını ifade etmiştir. İnönü, dürüst bir demokrasi ortamı kurma, huzuru ve güveni tesis etme konusunda ordunun en büyük teminat olduğunu anlatmıştır. Darbe öncesi dönemde, seçimi DP'ye kaptıran ve mecliste muhalefet partisi olmaya devam eden CHP ile ona destek veren kesim bu durumu pek hoşnut karşılamamıştır. O yüzden darbe sonrası DP iktidarının son bulması, İnönü tarafından olumlu karşılanmıştır. İnönü, demokrasinin geleceğini ordunun ellerinde gördüğünü ifade etmiştir. Bu yüzden bulunulan durumun tamamen kabullenilmesi ve orduya güvenilmesi konusunda hem partisine, hem de ona destek verenlere telkinlerde bulunmuştur. İnönü, DP iktidarının yönetim şeklini, anayasaya uymayan, yasa dışı ve baskıcı olarak tarif

[139] "Demokrasimizin İçine Düştüğü Buhran" *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s. 1-2.
[140] "Namık Gedik İntihar Etti", *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s. 1.

etmiştir. Bu tariften de anlaşılacağı gibi darbenin yerinde bir karar olduğunu düşünmüştür[141].

1 Haziran'da *"Başyazı: 27 Mayıs"* başlığı ile yayımlanan yazıda, darbede katkısı olan ordu ve üniversite gençliğine övgü dolu sözler söylenmiş ve Menderes'in yönetim tarzı anlatılmıştır. Yazıda; 27 Mayıs sabahı, Türk ordusunun sesini, milletine ve dünyaya asil bir şekilde duyurduğu ve kudretli bir vazife başardığı ifade edilmiştir. Menderes dönemi uygulamaları, sert ve özgürlük karşıtı olarak tarif edilmiş, hükümetin verdiği sözleri tutmayarak vazifesini suiistimal ettiği ifade edilmiştir. Yönetimin kendisini düzeltmesi için bir süre beklendiği, ancak herhangi bir düzelme emaresi görülmediği, aksine yönetimin daha da kötüye gittiği aktarılmıştır. Bu süreçte gençliğin hükümete karşı isyan ederek bir mesaj verdiği, ancak hükümetin bu mesajı anlamadığı ve gençlerin bu hareketine silahlar ile karşılık vererek, öğrencileri şehit ettiği ifade edilmiştir. Haberin devamında; "*Türk Ordusunun asi ve şerefli subayları, mesken değil, tayin bedellerine zam değil, üç aylık, beş aylık terfi farkları değil, milletimizin mutlak hürriyetini istiyorlardı. İşte, 27 Mayıs 1960 günü Türk ordusu, bugün ve yarın gözünü iktidar hırsı bürüyenlere, Türk milletinin hürriyetiyle oynamak isteyenlere en büyük dersi verdi. Yaşa Varol Türk ordusu. Sana her zaman olduğu gibi inanıyoruz, güveniyoruz"* sözleri ile ordunun giriştiği hareketin önemine değinilmiş ve onlara duyulan güvenin yüksek olduğu aktarılmıştır[142].

"Gizli Planlar Ele Geçirildi" başlıklı haberde; DP iktidarının gizli planlarının ele geçirildiği aktarılmıştır. Habere göre; muhalefet ve basının eylemlerini soruşturmak için kurulan Tahkikat Komisyonu'nun, İsmet İnönü'yü sınır dışı edeceği ve İsviçre'de nezaret altında tutacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, 116 mebusun, 15 generalin ve İstanbul Üniversitesine mensup olan 20 profesörün ve muhalefet yanlısı olarak ifade edilen gazetelerin sahipleri ile bir kısım yazarlar için de ağır cezalar verileceği anlatılmıştır[143].

---

[141] "İnönü CHP Teşkilatına Önemli Bir Tamim Gönderdi", *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1960, s. 1.
[142] "Başyazı: 27 Mayıs", *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, s. 1.
[143] "Gizli Planlar Ele Geçirildi", *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, s. 1-4

3 Haziran'da *"Suiistimallere Artık Son Verilmiştir"* başlığı ile şu habere yer verilmiştir; *"Yalnız oy'un değil, ilmin ve ahlakın da bu memleketi idare edeceğini dünya görecektir"*[144].

"Öğretmenler Bugün Miting Yapacak" başlığıyla yayımlanan haberde; Öğretmenlerin orduya destek için yapacağı gösteri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Habere göre, öğretmenler önce hükümet önünde, daha sonrada ordu karargâhı önünde tezahürat yapacaklardır. İstiklal Marşı ve Gençlik Marşları söyleyerek darbenin yanında olduklarını ve orduya bağlılıklarını göstereceklerdir. Ayrıca, Devlet ve Hükümet Reisi, Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'e telgraf çekerek teşekkürlerini ve bağlılıklarını ifade edeceklerdir[145]. Ülkenin eğitim seviyesi çok büyük bir önem taşımaktadır. Eğitim seviyesini yukarı taşımak gibi mühim bir görev öğretmenlere emanet edilmiştir. Bilgili ve donanımlı öğretmenler ülkenin geleceğine katkı sağlayacak bireyler yetiştirir. Bu konumda bulunan öğretmenlerin darbeye bakışı, etkileyeceği kitle açısından çok önemlidir. Öğretmenler haberden de anlayacağımız gibi darbeyi ülke için gerekli görmektedirler ve büyük bir destek gösterisi yapmaktadırlar.

"Menderesin Ayakkabılarının Altında Kuran Bulundu" başlığıyla yayımlanan haberde, DP iktidarı döneminde yapıldığı iddia edilen yolsuzluklar ile Menderes'e dini açıdan yapılan ağır bir suçlamanın bilgisi verilmiştir. Habere göre; Milli Birlik Komitesi, darbe sonrası haberleşmenin hızlı olması için Basın Bürosu Başkanlığı'nı kurmuştur. Kurumun başkanı DP iktidarıyla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamaya göre, devrik iktidar ile ilgili yapılan çalışmalarda akla durgunluk verecek büyük iddialar ile karşılaşılmıştır. Hükümetin, zirai mücadele için, tarla farelerini öldürmek amacıyla, 5.700 mavzeri el altından başka kimselere dağıttığı açıklanmıştır[146]. Asıl önem arz eden açıklamada ise Menderes ile ilgili verilen şu bilgilerdir; *"Şimdi eski iktidar taraftarlarının halk arasında orduyu dinsizlikle itham ettikleri kulağımıza gelmektedir. Buna karşı olarak,*

[144] "Suiistimallere Artık Son Verilmiştir", *Yeni Konya*, 3 Haziran 1960, s. 1.
[145] "Öğretmenler Bugün Miting Yapacak", *Yeni Konya*, 3 Haziran 1960, s. 1.
[146] "Menderesin Ayakkabıları Altında Kuran Bulundu", *Yeni Konya*, 3 Haziran 1960, s. 1.

şunu açıklamadan yapamayacağız. Başbakanın Park Otel'deki dairesinde bulunan gardrop açıldığında, bir Kuran-ı Kerim de bulunmuştur. Bu Kuran-ı Kerim, dindar görünüp fakat türlü yollardan dini istismar eden sabık Başbakanın ayakkabı gözünde ve ayakkabılar altında bulunmuştur"[147]. Darbecilerin DP'yi itibarsızlaştırmak için dini bile kullandıkları görünmektedir. Ayrıca halkın belli bir bölümünün darbeden rahatsızlık duyduğu dile getirilmiştir. Tüm ülkenin darbeyi olumlu karşılamadığı da bu haberle anlaşılmıştır. Öyle ki darbeye karşı çıkan bu kesim, aynı zamanda ordunun dinsiz olduğunu da dile getirdiği ifade edilmiştir. Bunun da sebebi ordunun katı laik bir siyasi politika izlemesidir.

Yeni Konya'da Saim Sakaoğulu'nun *"Hürriyet Mücadelesine Böyle Başlanmıştı"* başlığıyla yayınlanan makalesinde ağırlıklı olarak gençlere yer verilmiştir. Gençlerin polisle olan kavgaları ile bu kavgalarda hem öğrencinin hem de polislerin verdiği tepkiler anlatılmıştır. Habere göre; polisler protestocu göstericileri şiddet kullanarak gözaltına almaya çalışmış, öğrenciler de bu yaklaşıma karşılık yine şiddet yoluna başvurarak karşı koymaya çalışmıştır. Gözaltına alınmak istenen bir genç, arkadaşları ve yazar tarafından polislerin şiddetinden kurtarılmıştır. Polis devam eden müdahale de gençlere karşı ateşli silahlar ve gaz bombaları kullanmıştır. Devam eden gösterilerde öğrenciler, halkın bir kesimi ile birleşerek Beyazıt Meydanı'na yürümüş, ellerinde Atatürk ve Türk Bayraklarıyla İstiklal Marşını söylemişlerdir. Polisler göstericileri dağıtmak amacıyla gençleri coplarla döverek atlarla çiğnemiştir. Göstericiler de buna karşılık taş atarak direnmeye çalışmıştır. Yazar, bu çatışmada kendilerine azim veren olayı şöyle anlatmıştır. *"Bizlere daha fazla mücadele azmi veren şey, attığımız taşların, toprakların hedefini bulup satılmış insanları saf dışı etmesiydi."* Saatler akşamı gösterdiğinde ise gösterilerin son bularak, ortalığın sakinleştiği ifade edilmiştir[148].

Haberin içerisinde çok fazla şiddet unsuru anlatılmıştır. Bu şiddet hem polis tarafından, hem de karşılık vermek isteyen gençler tarafından uygulanmıştır. Ancak bu haber de daha önemli bir detay kendini göstermiştir. Polislerin şiddete maruz kaldığı anlar rahat

[147] "Menderesin Ayakkabıları Altında Kuran Bulundu", *a.g.g.*, s. 4.
[148] Saim Sakaoğulu, "Hürriyet Mücadelesine Böyle Başlanmıştı", *Yeni Konya*, 3 Haziran 1960, s. 3.

bir dil ile anlatılmıştır. Görünen o ki polis bir düşman unsuru halini almıştır. Ülkenin iç asayişini sağlayan, yeri geldiğinde ise dışarıya karşı ülke müdafaasını yerine getiren ülkenin polislerinin düşman olarak görülmesi bu süreçte ülke güveliği için tehlike arz etmiştir. Hem polisin gençlere uyguladığı şiddet, hem de polise itham edilen yakıştırmalar çok sert bir tutum ile ifade edilmiştir. Ancak bir ülkede görev yapan polislerin bu haberde anlatıldığı gibi halka tamamen düşman olması, sadece belli bir genç kesimi değil, tüm halkı etkileyecektir. Bu da olayları karşı konulamaz bir başkaldırıya dönüştürecektir. Ancak olaylarda halkın herhangi bir başkaldırı girişimi bulunmamaktadır. Olay sadece muhalif öğrencilerden oluşmaktadır.

4 Haziran'da *"Milleti Ezmek İsteyenler Ezilmeye Mahkumdur"* başlığıyla A. İhsan Tuna'nın bir makalesi yayımlanmıştır. Alt başlıkta ise İstiklal Marşı'na atıfta bulunulmuş ve İstiklal Marşı'ndan bir dize olan *"Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım, hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım"* bölümü yazılmıştır. Alt başlık sonrası haberin devamında ise; öğretmenlerin orduya karşı bağlılıklarını ve sevgilerini göstermek amacıyla yaptığı yürüyüşe yer verilmiş ve öğretmenlerin hükümet meydanında ellerinde bayraklar ile yürüyerek, *"Ya ya ya şa şa şa Türk ordusu çok yaşa"* diye sloganlar attığı ifade edilmiştir. Buna karşılık valinin de öğretmenlere karşılık vererek, onları övdüğü ve bu günleri onların sayesinde gördüklerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin yanlarında taşıdıkları yüzlerce dövizin üzerine, *"Milleti ezmek isteyenler ezilmeye mahkûmdur"* ve *"Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım, hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım"* sözlerini yazdıkları ifade edilmiştir. Öğretmenler yaptıkları bu yürüyüş ile millet olarak ezildiklerini ancak bunun kısa sürdüğünü ve buna kendilerini mecbur bırakanların kesin suretle ezilen olduklarını dile getirmişlerdir. Bu düşünce sebebiyle onların deyimleriyle, onları ezilmeye mahkûm kalmaktan kurtarıp, bunlara sebep olanları ezen orduya karşı, bağlılıklarını ve teşekkürlerini ifade etmişlerdir. İstiklal Marşı'ndan yapılan alıntı ile de özgürlüklerine olan düşkünlüklerini ifade etmiş, özgürlüklerini hiçbir şekilde kaybetmemeye kararlı olduklarını ifade etmişlerdir[149].

[149] A. İhsan Tuna, "Milleti Ezmek İsteyenler Ezilmeye Mahkumdur", *Yeni Konya*, 4 Haziran 1960, s. 1.

4 Haziran'da Yeni Konya'da *"Atatürk'ün İzinde"* başlığıyla İhsan Baykal'ın bir makalesi yayımlamıştır. Yazıda; Atatürk'ün Türk milleti için ne denli önemli olduğu anlatılmıştır. Atatürk'ün Türk milleti için bir ışık ve bayrak olduğu, sadece bu bayrağın altında toplananların yükselerek mutluluğa erişebileceği ifade edilmiştir. Bunu yapmayanların ise hüsrana uğrayacağı dile getirilmiştir. Atatürk'ün, başarılarını Türk milletine, Türk gençliğine ve Türk ordusuna bağladığı söylenmiş ve milletini böylesine seven ve güvenen Atatürk'ün, milletinin kalbinden silinmesinin mümkün olmadığı aktarılmıştır. Haberde ayrıca, asırlarda geçse bu durumun değişmeyeceği, onun her daim milletine rehber olacağı dile getirilmiştir. Gençliğin de hürriyet kahramanı olmasının sebebi, Atatürk'e karşı duydukları ölümsüz sevgiye bağlanmıştır. Gençlerin darbeye ön ayak olarak, Atatürk'ün izinden gittiği ve onun eserleri ile emanetlerinin bekçisi olduğunu ispat ettiği ifade edilmiştir[150]. Darbe sonrasında sürekli olarak vurgu yapılan, Atatürkçü ordu imajına, burada tekrar vurgu yapılmıştır. Bu süreklilik arz eden Atatürkçü ordunun darbesi anlatımında, darbe ile görevden alınan hükümetin, Atatürk ilkeleri dışında bir yönetim içerisinde olduğunun vurgusu yapılmak istenmiştir.

"27 Mayıs İnkılabının Manası" başlığıyla Ahmet Çobanoğlu'nun makalesi yayımlanmıştır. Yazıda; Türkiye'nin bir rejim buhranına girdiği, ordunun da ülkeyi bu buhrandan kurtarmak için darbeyi gerçekleştirdiği anlatılmıştır. Bu hareketle ordunun, tüm dünyanın gözünde Türk milletin itibarını bir kat daha arttırdığı ifade edilmiştir. 1950 yılında iktidarın bazı vaatlerle yönetime geldiği, fakat iktidar olduktan sonra vaatlerini yerine getirmeyerek, ilime değer vermeyen, köylü ile alay eden bedbahtlara dönüştüğü aktarılmıştır. Haberin devamında, memurun ekonomik zorluklara mahkûm bırakıldığı, tüccarlara muhalif partili oldukları gerekçesiyle kredi verilmediği ifade edilmiştir. Ayrıca DP'nin içerisinde barındırdığı vatansever partilileri tenkit ve ikaza tabi tuttuğu aktarılmıştır. DP'nin kendisini eleştiren gazetecileri ve sahiplerini de hapishanelere tıkarak, ağır para cezaları verdiği ifade edilmiştir. Yazıda, DP iktidarına çok sayıda eleştiri yöneltilmiş ve bu eleştiriye sebep olayların, darbeyi haklı bir hale getirdiği anlatılmıştır. Ordunun yapılan yanlışlara karşı, iktidara cezayı hükümete el

[150] İhsan Baykal, "Atatürk'ün İzinde", *Yeni Konya*, 4 Haziran 1960, s. 2.

koyarak kestiği ifade edilmiştir. Eleştirilerde, hem ekonomik hem siyasi sorunlara değinilmiş, halk ve basın özgürlüğünün yok sayıldığı söylenmiştir. Ekonomi de en çok etkilenenlerin, memur kesim de dâhil olmak üzere halk olduğu aktarılmıştır[151].

Yeni Konya gazetesinin, *"Sabık İktidarın Korkunç Suikast Tasarısı Açıklandı"* başlığıyla 10 Haziran'da yayımladığı haberde; Cemal Gürsel'in yaptığı açıklamalarına yer verilmiştir. Cemal Gürsel yaptığı açıklamada iktidarın suikast planı içerisinde olduğunu anlatmıştır. Gürsel, iktidarın, Harp Okulu'nu makinalı tüfekler ve bombalarla imha edeceğini iddia etmiştir. Gürsel'in ele geçirildiğini iddia ettiği planda; öğrencilerin önce yürüyüşe çıkarılacağı, sonra yolda kurşunlanacağını söylemiştir. İkinci bir seçeneğin uygulanacağı, yürüyüş sonrası izin verilen öğrencilerin evlerinden teker teker alınarak imha edileceğini aktarmıştır. Gürsel, bu planların Harbiyelilerin hükümet karşıtı yürüyüş yapmalarından sonra planlandığını açıklamıştır. Bu planın mimarı olarak Celal Bayar ismini vermiştir. Bayar'ın bu imhanın her ne pahasına olursa olsun yapılması gerektiğini yönünde beyanlarda bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Gürsel, planın sadece Harp Okulu öğrencilerini kapsamadığını, ordu içerisinden de, bazı ordu mensuplarının imha planına tabi tutulacağını iddia etmiştir[152].

"Hesap Sorulmalı" başlıklı haberde Hüseyin Köroğlu'nun makalesine yer verilmiştir. Bu haberde; ordunun DP iktidarından hesap soracağı ifade edilmiştir. Yazar bu olayı, Türk ahlakı üzerinde etkili olacak bir karar olarak nitelendirmiştir. Çünkü yazara göre, hükümetler haksız ve gayrı meşru kazançlar elde etmiştir ve hatırı sayılır bir varlığa kavuşmuştur. Ayrıca yazar ve mebusların, iktidara geçtikten sonra maaşlarını yüksek seviyelere çıkarttığını ifade etmiştir. DP iktidarı ile alakalı birçok yolsuzluk iddiası bulunduğunu dile getirerek, bunların doğruluğunun ortaya çıkarılması ve hesap sorularak haksızlıkların giderilmesi gerektiğini söylemiştir. Burada hesap soracak olan kurumun ordu olması gerektiğini ifade eden yazar, aşamanın bu şekilde daha adil ve doğru bir sonuca varabileceğini aktarmıştır. Bu aşamada hesap soracak olan kurumun CHP olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü onlarında kendileri için de hesap

[151] Ahmet Çobanoğlu, "27 Mayıs İnkılabının Manası", *Yeni Konya,* 9 Haziran 1960, s. 2.
[152] "Sabık İktidarın Korkunç Suikast Tasarısı Açıklandı", *Yeni Konya,* 10 Haziran 1960, s. 1. 5.

sorulacağı fikrine kapılarak daha pasif hareket etme ihtimallerinin bulunduğunu açıklamıştır[153].

Darbe sonrası hükümet mensuplarının yargılanma sürecine başlanmadan önce, gazete yargılamaya tam destek verdiği bu haberi yayımlamıştır. Basında, yargılamaların bir an önce yapılması isteği dile getirilmiştir. Ordu, bu süreçte basın desteğini tamamen arkasına almıştır. Yapacağı yargılamalarda ve yargılamalar sonrası vereceği kararlarda, basın tarafından her şekilde destek alacağı, bizzat basının açıklamaları ile kesinleşmiştir. Haberde, DP iktidarına birçok yolsuzluk suçlaması yapılmıştır ve bu suçlamalar yapılırken doğruluğu kesinleşmiş bir üslup kullanılmıştır. Ancak bu suçlamalardan sonra haberde, DP aleyhinde yapılan suçlamaların doğru olup olmadığından emin olunmadığı ve kesinliğinin de bulunmadığı söylenmiştir.

Haberde CHP'ye yönelikte bir takım eleştiriler yapılmıştır. 1960 Darbesi'ne kadar başa gelen hükümetlerin haksız ve gayrı meşru kazanç sağladığının söylenmesi ve hesap sormanın CHP tarafından yapılmamasının istenmesi CHP'yi de zan altında bırakmıştır. DP öncesi iktidarda bulunan parti CHP olduğu için, *"öteden beri eline fırsat geçen olarak"* tanıtılan kurum ve kişilerin, CHP'yi de kapsadığı akıllara gelmektedir. Onların da iktidar olduğu dönemlerde haksız ve gayrı meşru kazanç sağladığı ima edilmiştir. DP iktidarından hesap sorma işinin CHP tarafından istenmemesi ve onların hesap sorarken kendilerine de hesap sorulma korkusu yaşayacakları vurgusu bu fikri doğrular niteliktedir. Gazetenin, CHP'nin böyle bir korkuya kapılacağını iddia etmesi, onların da haksız ve gayrı meşru kazançlar sağladığı ile ilgili şüpheler duyduğuna işaret etmektedir.

11 Haziran'da *"Milli İnkılap Kahramanları Bugün Geliyor"* başlıklı habere yer verilmiştir. Haber şöyledir: *"2. Ordudan Kur. Bnb. Selahattin Kahraman Kumandasında Ankara'da Milli İnkılap hareketine katılan Mehmetçikleri layık oldukları şekilde karşılıyoruz. Tarihi Konya'mız bugün yine bayram sevinci ile yaşıyor. Konya Garnizonundan Ankara'da Milli İnkılap hareketine katılan Mehmetçikler bugün*

[153] Hüseyin Köroğlu, "Hesap Sorulmalı", *Yeni Konya*, 10 Haziran 1960, s. 2.

şehrimize gelecekler. Milli İnkılap Kahramanları şerefine İstanbul yolu üzerinde, Hükümet Alanında, Cumhuriyet Alanında ve Ordu Karargahı önünde takı zaferler kuruldu. 2. Ordudan Muh. İşl. Taburundan Kurmay Binbaşı Selahattin Kahraman kumandasına Milli İnkılap hareketine katılan Kahraman Tabur Ankara'dan Konya'ya gelişi sırasında Akşehir, Ilgın ve Kadınhan'a uğrayacak, saat 18 de de şehrimizde layık olduğu şekilde karşılanacaktır"[154].

Haberden anlaşılacağı üzere, DP iktidarına yapılan darbe bir kahramanlık hareketi olarak görülmüştür. Ordu, *"Milli İnkılap Kahramanları"* olarak adlandırılmıştır. Onların karşılanmasına büyük önem verilmiştir. Ankara'dan tekrar Konya'ya dönen ordu mensupları için yaşanan karşılama heyecanı, gazetenin yazısında, üslup olarak da kendisini göstermiştir.

"Ordunun Güzel Jesti Vatanı Sardı" başlığı ile yayımlanan haberde; ordu mensuplarının, DP tarafından boşaltıldığı iddia edilen hazine altın stokunun tekrar yükselebilmesi için alyanslarını ve diğer değerli altın eşyalarını bağışladıkları ifade edilmiştir. Bu bağış hareketine halkın da katılım sağladığı ifade edilmiştir[155]. Darbeden sonraki süreçte DP'ye ekonomik yönden çok sayıda olumsuz eleştiriler yapılmıştır. Ordu da bu durumu göz önünde bulundurarak ekonomik fedakârlıklar ile DP'den çok farklı tarzda bir ekonomik sistem benimsediğini, devletten almak yerine tam tersi devlete kendinden vererek hazineyi zenginleştirdiğini halka ispat etmeye çalışmıştır. Halkta bu ekonomik destek hareketini samimi bulmuş olacak ki, onlarda hazineye bağışlarda bulunmuşlar ve ordunun bu hareketine destek vermişlerdir.

11 Haziran 1960 tarihinde Yeni Konya gazetesinde *"Acıyamıyorum"* başlığı ile Yaşar Kara'nın makalesi yayımlanmıştır. Yazıda; 27 Mayıs Darbesi'nin üzerinden geçen 2 haftalık sürede Harp Okulu ve Yassıada sakinlerinin, ülkenin siyasileri iken tutuklu birer suçlu haline gelmelerinden dolayı onlara acımaklı hisler duyduğunu anlatmıştır. Yazar, bir gazete kuyruğunda beklerken yanına bir yüzbaşının yaklaştığını ve kendisine

[154] "Milli İnkılap Kahramanları Bugün Geliyor", *Yeni Konya*, 11 Haziran 1960, s. 1.
[155] "Ordunun Güzel Jesti Vatanı Sardı", *Yeni Konya*, 11 Haziran 1960, s. 1.

"kardeşim, onlar size acımayacaklardı, sen onlara nasıl acırsın, böylelerine acınmaz" dediğini ifade etmiştir. Yazar, bu cümleden sonra yüzbaşıyı tamamen haklı bulduğunu ve düşünmeye başladığını aktarmıştır. Düşündüğü esnada aklına, iktidarın sahte polislerle düşmana saldırır gibi millete saldıracağı, valilerin taraftarlarına silah dağıtarak ortalığı kana bulayacağı planları gelmiştir. Yazar, bir takım bedbahtların, bu olup bitenleri muhaliflere yükleyerek, arkasından da vicdansız ellerinin hazırladığı listelerle güzel ve tarihi bir şehir olan Konya'da çirkin katliamlara başlayacağını ifade etmiştir. Bu şekilde ülkenin, diktatör ve terör rejimi tarafından yönetilir bir hal alacağını aktarmıştır. Ayrıca yazar bu yüzden yüzbaşıyı haklı bulmuş ve onlara artık acımadığını ifade etmiştir. Haberde seçilmiş iktidar olan DP'ne açık bir şekilde terörist bir iktidar yakıştırması yapılmıştır. Bu süreçte her türlü suç ile eleştirilen ve diktatörlükle suçlanan DP'sine, yapılan bu yakıştırma sadece onlara değil, onların destekçilerine de yansımıştır. Halk bu durumda terörist bir iktidarın destekçisi konumuna düşürülmüştür[156].

[156] Yaşar Kara, "Acıyamıyorum", *Yeni Konya*, 11 Haziran 1960, s. 3.

4. 27 MAYIS 1960 ASKERİ MÜDAHALESİNDE SEÇİLMİŞ ULUSAL GAZETELER

4.1. Ulus Gazetesi

4.1.1. Ulus Gazetesi Hakkında Bilgiler

Ulus gazetesi, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin devamı niteliğindedir. Gazete Mustafa Kemal Atatürk'ün basın vasıtasıyla iç ve dış düşmanlarla mücadele etme isteği doğrultusunda, 10 Ocak 1920 yılında Hâkimiyet-i Milliye adıyla yayın hayatına başlamıştır. Gazete'nin ismi bizzat Atatürk tarafından belirlenmiştir. Haftada iki gün yayımlanan gazete, ilerleyen süreçte haftada üç gün, daha sonra ise kalıcı bir şekilde haftada her gün yayımlanmaya başlamıştır. Gazetede yayımlanan yazıların çoğunluğu bizzat Atatürk tarafından yönlendirilmiştir. Cumhuriyet'e ve devrimlere yakından tanıklık etmiş, yeni kurulan devleti, bu devletin ilke ve hedeflerini Türk ve dünya kamuoyuna duyurmuştur. Atatürk gazete için: *"Cumhuriyet'in onuncu yılında Kurtuluş ve inkılabımızın ilk ve sadık işçisi: Hâkimiyet-i Milliye"* cümlesini söylemiştir. 28 Kasın 1934 yılında gazetenin adı değiştirilmiş ve Ulus gazetesi adını almıştır. 1935 yılında ülkedeki en önemli yayın organı halini almıştır. Çünkü Ulus bu dönemde hem devletin hem de CHP'nin yayın organıdır. Devlet kayıtlarında gazete *"Hükümetin resmi gazetesi"* olarak ifade edilmektedir. Ulus'un yönetimi de doğrudan CHP Genel Başkanlığı'na bağlıdır. Gazetenin ve matbaanın idaresinden ise CHP Genel Sekreteri sorumludur. Gazetede ki önemli atamalar CHP Genel Sekreteri tarafından gerçekleştirilir. Yayınlarında parti politika ve prensiplerine uygun bir şekilde yayımlar yapması için bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon ayda bir kez toplanarak bilgi alışverişinde bulunarak, gazetenin genel durum değerlendirmesini yaparlar. Gazetenin yazar kadrosunda Falih Rıfkı Atay, Mümtaz Faik Fenik, Esat Tekeli, Hüseyin Cahit Yalçın ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi önemli kişiler yer almıştır. Adı geçen bu

yazarlar başmakalelerinde CHP'nin tutum ve görüşlerini savunmuşlardır. Gazetede kültür, sanat, spor gibi önemli konularla ilgili bilgilerde yer almıştır[157].

Tek parti yönetiminde CHP'nin icraatlarının anlatıldığı yazılar kaleme alan gazete, çok partili hayat geçiş ile birlikte yayın politikasını değiştirerek, CHP'yi DP iktidarına karşı savunmuş ve DP'ye karşı en sert muhalefet yapan gazete halini almıştır[158]. DP karşıtı bir yayın politikası izleyen gazetede, darbenin gerçekleştirilmesi ile birlikte, büyük sevinç yaşanmıştır. DP'nin darbeyi hak ettiği bir yönetim tarzı sergilediği düşüncesiyle, darbenin doğuşunun sebebi iktidar olarak görülmüştür. Gazete haberlerinde DP'ye yönelik, doğru olsun veya olmasın çok sayıda suçlama yöneltmiş ve bu suçlamaları ağır bir üslup ile halka aktarmıştır. DP'nin iktidar olduğu dönemde yaptığı tüm olumlu ve faydalı icraatları yok sayılmıştır. Tamamen suçlu, hırsız ve katil bir parti olarak görülmüştür. DP'ye destek veren halk kitlesi ile ilgili hiçbir bilgi paylaşılmamıştır. DP'lilerin yargılanmalarını ve atfettikleri suçlardan cezalar almalarını istenmiştir.

Darbeciler ve üniversite gençliğinden övgü ile bahsedilmiştir. Darbenin gerekli olduğu ve her türlü desteğe layık olduğu düşüncesini okuyuculara aktarmışlardır. Darbecilerin vereceği her kararı doğru olarak görmüşler ve bu kararlar üzerinde şüphe duymamışlardır. Darbenin, Atatürkçü bir karakterde olduğu ve köklü bir demokrasi tesisini sağlayacağına inanılmıştır. Yapılan hareketi, ülkenin geleceği açısından çok önemli görmüşlerdir.

4.1.2. Ulus Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları

28 Mayıs'ta *"Türk Silahlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı"* başlıklı haber ile gerçekleştirilen darbe halka duyurulmuştur. Gazetenin manşetlerinde verilen bilgilerde, kan dökülmeden medeni bir şekilde, tam bir dayanışma ile hareketin

[157] Arzu Boy-Gökay Durmuş, "Falih Rıfkı Atay'ın Ulus Gazetesindeki Yazıları (1935-1937"), *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 18, sayı: özel, 2020. s. 149-151.
[158] Alper Bakacak, "1950 Seçimleri Sonrası Ulus Gazetesi'nin Muhalefete Geçişi", *Atatürk Yolu Dergisi,* cilt: 13, sayı: 51, Ankara, 2013, s. 542-543.

gerçekleştiği ifade edilmiştir. Meclisin feshedilmesinin sebebi, daha demokratik bir çalışma ortamı kurmak olarak anlatılmıştır[159].

"İnönü ve Arkadaşları Sıhhat ve Selamette" başlığıyla yayımlanan haberde; MBK'nin yayınladığı bildiriye yer verilmiştir. Bildiride, İnönü ve arkadaşlarının selamette olduğu, DP hükümeti üyelerinin ise gözetim altına alındığı ifade edilmiştir. Yani darbenin sadece DP hükümetine yapıldığı, İnönü ve arkadaşlarının bu duruma dahil olmadığı halka izah edilmiştir[160].

"Kıbrıs'ta Sevinç" başlığı ile yayımlanan haberde; Darbenin hem ülke de hem de Kıbrıs'ta, büyük bir coşku ile bir bayram havasında karşılandığı ifade edilmiştir. Darbe haberde, milletin en büyük bayramı olarak nitelendirilmiştir. Bu ifade ile darbeye çok büyük bir manevi değer yüklenmiştir. 28 Mayıs'ta yayımlanan haberin devamında; her yerin Türk bayrakları ile donatıldığı ve tüm halkın sokaklara döküldüğü ifade edilmiştir[161]. Haberde de ifade edildiği gibi hükümetin devrilmesinin Türk bayrakları ile karşılanması, Türk bayrağı altında ülkeyi yöneten DP'nin, Türklük ve bayrak düşmanı olduğu, onların yönetimi altında bayraklar ile gezilmesine izin verilmediği ve bu yüzden onların gidişinin ardından bayrakların ellere alındığı yönünde bir izlenim bırakılmıştır.

28 Mayıs'ta *"Bütün Emelim Süratle Dürüst Demokratik Nizam Kurmaktır"* başlığı ile yayımlanan haberde; Cemal Gürsel'in konuşmalarına yer verilmiştir. Gürsel konuşmasında, gayretinin sadece süratle demokrasiyi tesis etmek olduğunu söylemiş, DP'nin memleket idaresini unutarak, parti kavgaları yapan bir hal aldığını ifade etmiştir. Yönetimi de DP iktidarının bu yanlış politikalarından dolayı ele geçirdiklerini aktarmıştır. DP burada bir parti kavgası meydana getirmekle suçlanmıştır[162].

Ulus gazetesi 28 Mayıs'ta, *"Atatürk'ün Ruhu"* başlığıyla Cihad Baban'ın makalesini yayımlamıştır. Baban makalesinde darbeyi Atatürk ile bağdaştırmıştır. Atatürk'ün ülkeyi

[159] "Türk Silahlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1.
[160] "İnönü ve Arkadaşları Sıhhat ve Selamette", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1
[161] "Kıbrıs'ta Sevinç", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1.
[162] "Bütün Emelim Süratle Dürüst Demokratik Nizam Kurmaktır", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

emanet ettiği topluluğun, onun izinde yürüyerek bu hareketi gerçekleştirdiğini ve ülkeyi tekrar hürriyete kavuşturduğunu ifade etmiştir. DP'yi, Atatürk karşıtı bir konuma koymuş ve onları Atatürk'ün emanetlerine sahip çıkmayan bir siyasal oluşum olarak anlatmıştır. 28 Mayıs'ta yayımlanan bu yazıya göre; DP'nin son seçimlerde dahi iktidara gelmesini isteyen halkın büyük çoğunluğu da, bu bağlamda Atatürk karşıtı bir suçlanmayla karşı karşıya kalmıştır. Yapılan suçlama sadece partiye değil doğal olarak ona destek verenleri de kapsamıştır. Ancak yazar bu durumu sadece DP için kullanmış ve destek verenler ile ilgili bir söylemde bulunmamıştır[163].

"Günaydın" başlığıyla yayımlanan haberde; Bülent Ecevit'in makalesine yer verilmiştir. Ecevit yazıda; DP hükümetinin ülkeyi medeniyetten, hürriyetten kısacası tüm hak ve özgürlüklerden mahrum bıraktığını, ordunun ise kahramanca bu kötü günlerden halkı kurtardığını ifade etmiştir. Bu sebeple orduya teşekkür edilmesi gerektiği aktarmıştır. Ecevit, DP hükümetinin hiçbir şekilde benimsenmediği ve hiçbir olumlu faaliyetinin olmadığı şeklinde bir tutum sergilemiştir. Hükümeti tüm kötülüklerin baş sorumlusu olarak nitelendirmiştir. Darbecileri ise bu kötülüklere son veren kahramanlar olarak anlatmıştır[164].

"Dış Politika" başlığı ile 28 Mayıs'ta yayımlanan haberde; Ahmet Şükrü Esmer'in makalesine yer verilmiştir. Esmer yazısında; Amerika'nın mevcut hükümetinin hür dünyanın liderliğini layıkıyla yerine getiremediğini, yapılan seçimlerde seçilen Kenedy'nin daha güzel bir yönetim sağlayacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Bu haber anlatılış tarzı ile önemli bir haberdir. Amerika halkının iyi yönetilmediği, bu yüzden mevcut hükümeti seçim yolu ile değiştirerek yeni bir hükümeti yönetime getirdikleri anlatılmıştır[165]. Burada, yönetilen halkların, seçtikleri yöneticileri beğenmediği takdirde seçim yolu ile demokratik bir şekilde görevden alabileceği tezini dile getirmiştir. Amerika için bu görüşün geçerliliğinin farkında olan yazar, kendi ülkesi içinde aynı yöntemin gerçekleşmesi gerektiğini dile getirmemiştir.

---

[163] Cihad Baban, "Atatürk'ün Ruhu", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1.
[164] Bülent Ecevit, "Günaydın", *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 1.
[165] Ahmet Şükrü Esmer, "Dış Politika" *Ulus*, 28 Mayıs 1960, s. 2.

"İnönü CHP Teşkilatına Önemli Bir Tamim Gönderdi" başlığıyla 29 Mayıs'ta yayımlanan haberde; İnönü'nün CHP teşkilatına gönderdiği bir mektubu içeriği ile beraber yayımlamıştır. İnönü mektubunda, DP hükümetinin Anayasa dışı bir yönetim ile ülkeyi maddi ve manevi açıdan çöküntüye uğrattığını söylemiştir. Ordunun tüm bunlara son vererek, demokratik bir düzen kurmak için devlet idaresini ele aldığını ifade etmiştir. Partinin bu süreçteki görevinin ise halk arasında huzur ve sükûneti tesis etmek olarak aktarmıştır. Habere göre, İnönü'de darbeye karşı çıkmamış ve hatta ülke yönetimi için gerekli görmüştür. Kendi partisi olan CHP'nin başkanlığında bulunan ve tek parti yönetiminde ülkeyi yöneten İnönü, halk nezdinde yapılan üç seçimde de muhalefet partisi konumunda kalmıştır. İnönü darbenin varlığını seçimden üstün tutarak yapılan hareketi demokratik bir hareket olarak görmüş ve bu yönde beyanlarda bulunmuştur[166].

"Sabık Başbakanın Son Gezisi" başlığıyla yayımlanan haberde; hükümetten düşürülen DP lideri Adnan Menderes'in, Eskişehir'den kaçmaya çalışırken Kütahya yolunda ordu tarafından çalıların arkasında yakalandığı ve uçakla Ankara'ya getirildiği ifade edilmiştir. Haberde; Menderes'in suçlu olduğunu ve suçlarından dolayı kendisini küçük düşürdüğü bir durumda yakalandığı düşüncesi halka yansıtılmaya çalışılmıştır[167].

29 Mayıs'ta *"Tezahürat Durmalı"* başlığıyla yayımlanan haberde; MBK tarafından yayımlanan bir tebliğe yer verilmiştir. Tebliğ'de, darbe karşıtı faaliyet göstererek, kan dökmeden başarıya ulaşan süreci akîbete uğratmak isteyenlerin katil olarak görüleceği ifade edilmiştir. Gazetenin yayınladığı MBK tebliğinde, darbe karşıtlarına bir gözdağı verilmiştir[168].

"Anayasa Komisyonunun Raporu" başlığıyla yayımlanan haberde; Komisyon'un raporu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Raporda, yapılan hareketin adli veya siyasi bir darbe olarak görülmemesi gerektiği söylenmiştir. Bu söylemin sebebi ise, hükümetin anayasaya karşı bir yönetim sergilemesi, tüm kurumlara karşı şiddet içerikli eylemlere

---

[166] "İnönü CHP Teşkilatına Önemli Bir Tamim Gönderdi", *Ulus*, 29 Mayıs 1960, s. 1.
[167] "Sabık Başbakanın Son Gezisi", *Ulus*, 29 Mayıs 1960, s. 1.
[168] "Tezahürat Durmalı", *Ulus*, 29 Mayıs 1960, s. 1.

girişmesi ve ülkeyi medeniyet seviyesinden uzaklaştırması olarak ifade edilmiştir. İktidarın meşru olarak görülmediği, hükümetin siyasi bir iktidar olmaktan çıktığı ve şahsi menfaat sağlayan bir yönetim halini aldığı anlatılmıştır. Raporda bozulan devlet düzenini darbeden sonra yönetime gelen MBK'nın sağlayacağı ifade edilmiştir[169]. Haberde yayımlanan Komisyon raporuyla, darbenin hukuki geçerliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Komisyon yapılan hareketin bir darbe girişimi olmadığını halka anlatmaya çalışmıştır. Bu durumu haklı göstermek içinde, hükümete birden fazla geniş kapsamlı suçlamalar yöneltmiştir. Darbeciler oluşturdukları Anayasa Komisyonunu ile darbenin haklı ve geçerli olduğunu tüm kamuoyuna benimsetmeyi düşünmüşlerdir. Bu rapor, MBK'nin hukuki açıdan elini rahatlatmasını sağlamıştır.

30 Mayıs'ta *"Sabık İktidarın Yarım Kalan Tertibi"* başlıklı yazıya yer verilmiştir. Haberde, tüyler ürpertici bir bilginin ortaya çıkarıldığı aktarılmıştır. DP'nin iktidar olduğu dönemde, İstanbul'da para karşılığı tuttuğu adamlara 7 bin silah ve asker elbisesi gönderdiği iddia edilmiştir. Bunun sebebi ise, yüzlerce kişiyi katliama tutarak, yapılanları orduya yüklemek ve ordu ile halk arasında bir bozgun çıkartmak istemesi olarak ifade edilmiştir[170]. Bu süreçte darbenin gerekli olduğunu halka anlatabilmek için basın yoluyla hükümete karşı yapılan suçlamalar hız kazanmıştır. Ülkede darbe ile düşürülen hükümete karşı bir düşmanlık yaratılmak istenmiş ve halk tarafından onlara sempati beslenmemesi bu haberler ile sağlanmaya çalışılmıştır.

Gazete, Bülent Ecevit'in *"DP'nin Durumu"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Ecevit yazısında; Anayasa Komisyonu'nun MBK'ne sunduğu rapor ile yapılan hareketin ne kadar meşru ve yerinde olduğunu, şüpheye yer vermeyecek şekilde açıkladığını ifade etmiştir. Hareketin amacını, meşruiyetini kaybetmiş ve idare de ahlak dışına çıkmış bir zümrenin elinden ülkeyi kurtarmak olarak tarif etmiştir. Komisyon'un, hareketi darbe olarak görmemesinin yerinde olduğunu söyleyen yazar, ortada hukuki tarifi sağlayacak bir hükümet kalmadığı için bu hareketi bir darbe olarak görmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Yazıda, DP Meclis'i de hukuk dışı bir hale getiren bir parti olarak tarif

[169] "Anayasa Komisyonunun Raporu", *Ulus*, 29 Mayıs 1960, s. 1-5.
[170] "Sabık İktidarın Yarım Kalan Tertibi", *Ulus*, 30 Mayıs 1960, s. 1.

edilmiştir. DP hükümeti ile DP Meclis grubu üyelerinin tümünün, ortadaki bütün suçlara ortak olduğunu söyleyen yazar, Tahkikat Komisyonu'nun bu suçların en belirgin örneği olduğunu ifade etmiştir[171]. Yazısında, anayasa komisyonu raporuna atıfta bulunarak hem raporu destekleyici hem de rapor üzerinden darbeyi yorumlayıcı bir anlatımda bulunmuştur. Ecevit, raporda verilen bilgileri tümüyle kabullenmiştir. DP'yi bir siyasi parti olarak görmeyen yazar, onları tamamen işgalci bir pozisyonda anlatmıştır. Bu bakış açısıyla yazar, yapılan tüm seçimleri de yok sayarak, DP'yi destekleyen halk topluluğunu da göz ardı etmiştir.

31 Mayıs'ta *"Antidemokratik Kanunlar Kalkıyor"* başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde; yeni kurulan hükümetin iş başına geçtiği ve DP hükümetinin kabul ettiği antidemokratik olarak nitelendirilen kanunları kaldırmak için hızla çalışmaya başladığı ifade edilmiştir[172].

"Yeni Hükümetin Genç Çehresi" başlıklı ile bir haber yayımlamıştır. Haberde; Menderes'in kabinesini kuracağı zaman ilk olarak başvekil mevkiini muhafaza etmek düşüncesine kapıldığı ifade edilmiştir. Bu yüzden emirlerini yüzde yüz gözü kapalı uygulayacak insanları etrafında topladığı aktarılmıştır. Menderes'in, bakanlık görevi almak isteyen vekilleri, göze girme yarışına soktuğu ifade edilmiştir. Haberin bu kısmında ironi yapılmış ve aslında Menderes'in idari dehasının çok düşük olduğu ifade edilmek istenmiştir. Haberin devamında; Menderes'in vekilleri yeteneklerine göre değil, coğrafi bölgelerine göre seçtiği söylenmiştir. Bu tarz düşüncelerin ve küçük hesapların memleketi bir buhrana sürüklediği ifade edilmiştir. Haberde DP'nin yönetim tarzı eleştirilmiştir. Ancak DP yönetime geldiğinde, başta ülke ekonomisi olmak üzere birçok alanda ülkede büyük bir gelişme yaşanmıştır. DP'nin siyasi, iktisadi ve sosyal alanlardaki kimi uygulamaları halk tarafından sevilmiş ve görevde dört yıl kalma hakkı kazanmıştır. Son yıllarında iktisadi, siyasi ve basın-yayın alanlarında büyük sorunlar yaşansa da halka verdiği güven ile iktidarda kalmayı başarmıştır. 31 Mayıs'ta yayımlanan haberin devamında; Cemal Gürsel'in ise yeni kabinesini böyle

[171] Bülent Ecevit, "DP'nin Durumu" *Ulus*, 30 Mayıs 1960, s. 1.
[172] "Antidemokratik Kanunlar Kalkıyor", *Ulus*, 31 Mayıs 1960, s. 1.

oluşturmadığı, kendi emrine itaat edecek vekilleri değil, devlet hizmetine en layık olan vekilleri göreve getirdiği aktarılmıştır. Gürsel'in üzerine dedikodu düşmemiş ve yeri geldiğinde kendisine hayır diyebilecek insanları göreve getirmek istediği söylenmiş ve bu yönetim tarzı ile başarılı olacakları ifade edilmiştir[173].

Gürsel'in yeni kurduğu hükümet üyelerine yüksek güven duyulduğu aktarılmıştır. Hepsinin işinde başarılı olacağı ve bu yüzden kabineye seçildiği ifade edilmiştir. Kabinenin yeni kurulmuş olmasına ve daha net bir icraat ortaya koymamasına rağmen, haklarında keskin ifadeler kullanılmış ve yüksek güven duygusu dile getirilmiştir.

Cihat Baban'ın 31 Mayıs'ta *"İlim Heyetinin Deklarasyonu"* başlıklı bir makalesi yayımlamıştır. Baban yazısında; Profesörlerden oluşan İlim Heyeti'nin imzasını taşıyan rapor ile 27 Mayıs inkılabının temellerinin kurulmuş olduğunu ve bu belgenin Türk demokrasi tarihinde emsalsiz bir yer edineceğini ifade etmiştir. Ayrıca bu raporun, insan hakları beyannamesinde, insan hak ve hürriyetlerini iptal eden rejimler karşısında bireylere tanınan hakların nasıl elde edebileceğini anlatacak değerde olduğunu söylemiştir. Yazar, yaşanılan inkılabın, Güney Amerika'da yaşanan hükümet darbesine benzemediğini, TSK'nın, gayrimeşru hale gelen iktidarı devirerek rejimi meşru bir hale soktuğunu ifade etmiştir[174]. Yazar, İlim Heyeti'nin raporunun doğruluğunu ve darbenin sadece bir inkılap hareketi olduğunu okuyuculara yönetimden örnekler vererek anlatmıştır. Bu rapor ile darbeye hukuki bir zemin hazırlamak istenmiştir. Gazete de yazısında buna vurgu yapmıştır. Ülkede yapılan darbe Güney Amerika'da ki darbe ile kıyaslanmıştır. Güney Amerika'da yapılan darbe hükümet darbesi olarak görülürken, burada yapılan darbe inkılap hareketi olarak görünmüş ve darbe ile bağdaştırılmamıştır. Aslına bakıldığında her iki girişim de mevcut hükümeti devirerek iktidara gelmek için yapılmıştır. Ancak hareket, darbenin meşru olduğunu ispat etmek için sadece bir inkılap hareketi olarak ifade edilmiştir.

[173] "Yeni Hükümetin Genç Çehresi", *Ulus*, 31 Mayıs 1960, s. 1-3.
[174] Cihad Baban, "İlim Heyetinin Deklarasyonu" *Ulus*, 31 Mayıs 1960, s. 1.

Yazar haberin devamında; DP'lilerin seçimle iş başına gelmiş olmalarının onlara meşru bir durum sağladığını düşündürdüğünü ve elde ettikleri çoğunluğa güvenerek her istediklerini yapabilecekleri fikrine kapıldıklarını ifade etmiştir. Bu fikirleri, gençleri öldürüp, vatandaşları alıkoymak, karaborsacılık ve kaçakçılık yapmak ve valiye İnönü'yü öldür emri vermek gibi olaylarla örneklendirmiştir. Yazar bu yüzden, İlim Heyeti'nin de ifade ettiği gibi, iktidarın sadece şahıs ve zümre menfaatine hizmet eden bir parti grubu haline getirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca yazıda, DP yönetimi altında meclisin hürriyetinin iptal edildiği, Vatan Cephesi ile DP'li partizanların zengin edildiğini, adalet ve basının esir alındığını anlatmıştır. 6-7 Eylül olaylarının da Menderes hükümeti tarafından planlandığı iddia etmiş ve halkın canına ve malına kasten zarar verdiklerini söylemiştir. DP'lilerin partizanların vasıtasıyla vatandaşlara iftira ve hakaret ettiğini, radyo ile senelerce Türk milletinin mukaddesatlarına sövdüklerini iddia eden yazar, bu yüzden iktidarın meşru olmadığını söylemiştir. İlim Heyeti'nin ise, bu gerçekleri derin bir felsefi görüş ile tüm dünyaya ilan ettiğini ifade etmiştir[175]. Yazar, DP'nin iktidar olduğu dönemde halka her türlü hakareti ve şiddeti meşru bir politika olarak uyguladığını ifade etmiştir. Yazarın ve ordunun gördüğü bu denli yönetim tarzını, yönetilen halk görememiş olmalı ki DP yönetiminden vazgeçmemiştir. Darbe halk içindir mesajı verilerek gelecek halk tepkisinin önünün kesilmesi istenmiştir. Genel olarak ilim heyetinin sunduğu raporda yer alan bilgilerin, sadece Türk demokrasi tarihi için değil dünya demokrasisi için de çok önemli olduğu anlatılmış ve rapor üstün bir manevi konuma koyulmuştur.

1 Haziran'da *"Suçlular Yüce Divanda Yargılanacak"* başlığıyla yayımlanan haberde hükümetin yayınladığı tebliğe yer verilmiştir. Tebliğ de; darbeyle birlikte tutuklanan kişilerin, yaptıkları suçların hesabını vermedikleri sürece seçime katılmalarına asla izin verilmeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca bütün tutukluların yargılanacağı ve hesap vereceği aktarılmıştır[176]. Darbe sonrası ilk günlerde DP'li siyasilerin durumu ile ilgili net bir beyanat verilmemiştir. Öncelikle gerçekleştirdikleri suçlardan yargılanmaları

[175] Baban, *a.g.m.*, s. 1.
[176] "Suçlular Yüce Divanda Yargılanacak", *Ulus*, 1 Haziran 1960, s. 1.

gerektiği söylenmiştir. Ancak suçsuz bulunarak serbest bırakıldıkları takdirde seçime girebilecekleri mesajı verilmiştir. Bu ifadeyle adil bir yargılama yapılacağı ifade edilmek istenmiştir. Bu tarz bir açık kapı bırakılarak, yaşanacak olayların sadece DP'lilerin suçlarına bağlı olarak gelişeceği ve sonuçlanacağı ifade edilmek istenmiştir. Komite hükümeti darbe ile indirdikten sonra ilerisi için gerçekleşecek aşamaları yargıya bıraktığını ifade etmiştir.

"Nizam ve Kanun Yolu" başlığı altında, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun makalesi yayımlanmıştır. Yazara göre; Türk milleti zalim bir idareden kurtularak hak ve özgürlüklerine kavuşmuştur. DP iktidarının şiddet politikalarına maruz kalıp ölenlerin, hapsedilenlerin ailelerin ve muhalefet partisine mensup oldukları için ellerindeki tüm imkânları alınarak sefalete mahkûm edilen halkın, nefretlerini ve şikayetlerini haykırma istekleri normal olarak görülmüştür. Ancak onlar bu isteklerde bulunmamışlardır. Çünkü TSK'nın giriştiği teşebbüsü, mili kurtuluş hareketi olarak görmüşlerdir[177].

Karaosmanoğlu yazının devamında; artık sen ben kavgasının bittiğini ve siyasi parti çekişmelerinin sona erdiğini, milli birlik ve beraberliğin sağlandığını ifade etmiştir. Yazar, inkılabı yapıcı ve kurucu bir hareket olarak benimsediğini, MBK'nin başarılı hukuk bilginlerini toplayarak bir anayasa projesi hazırlığına girişmesini de tam bir hukuk devleti örneği olarak gördüğünü aktarmıştır. Ancak bu raporun asıl amacı darbeye hukuki bir zemin hazırlamaktır. Zaten hazırlayanlar da bağımsız kimseler olmayıp, Komite tarafından seçilmişlerdir. Yazının devamında; DP'nin on yıl boyunca ne anayasaya ne de kanuna saygı göstermediğini dile getiren Karaosmanoğlu, bu sebebe dayanarak onlara karşı yapılan ihtilalin veya hükümet darbesinin meşru bir hale geldiğini ifade etmiştir. Gazete de yayımlanan yazıların bazılarında, hareketin hükümet darbesi olarak değil, ihtilal olarak adlandırılmasının gerekli olduğu söylenmiştir. Ancak bu yazıda, bu kez durumun hükümet darbesi olduğu yazılmıştır. Bu durum gazetenin yapılan hareketin adını koymakta oldukça kararsız bir halde olduğunu göstermektedir. Ayrıca yazar, TSK'nın hareketi kansız olarak başarmasının tüm dünya tarafından takdir

[177] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Nizam ve Kanun Yolu" *Ulus*, 1 Haziran 1960, s. 1.

edildiğini ifade etmiştir. Darbe sonrası üzerlerine düşen görevlerini, ordunun açtığı nizam ve kanun yolunda askeri bir disiplinle yürüyerek yerine getireceklerini söylemiştir[178].

1 Haziran'da "*Yurt İçine Sokulan Mal!"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; DP hükümetinin gümrükte kendi idarecilerine gelen mal ve eşyalar için gümrük vergisi alınmamasını istediği konu edilmiştir. Bu yolsuzluğu durduranın ise o dönemin Genel Müdürü olan Fethi Aşkın olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca İstanbul Gümrüğüne bir gün önce Eski Cumhurbaşkanı Bayar adına 18 altın saat geldiği iddia edilmiştir[179].

Gazetenin 1 Haziran tarihli nüshasında Bülent Ecevit'in *"Paylaşılan Sorumluluk"* başlıklı bir yazısına yer verilmiştir. Ecevit bu yazıda; ordunun ihtilal hareketini tüm dünyanın hayran kalacağı şekilde hızlı ve demokratik bir şekilde başardığını ifade etmiştir. Çok partili sistem ile hayata geçen ülkedeki demokrasi başlangıcı, darbe ile son bulmuştur. Ancak çok partili sistemin demokratik bir hareket olarak benimsenmediği, ordunun yaptığı hareketin adının demokrasi olarak koyulmasından anlaşılmaktadır. Yazara göre demokrasi, ordunun seçilmiş hükümete karşı yaptığı darbe anlamına gelmektedir. Yazının devamında, ordunun bu başarılı hareketini sona erdirdikten sonra, sosyal müesseselerin ve cumhuriyet devrimlerinin kurtarılması için de faaliyete geçtiği aktarılmıştır. Ayrıca yazar, ordunun kısa zamanda gerçek bir demokratik düzen kuracağını ve tüm iyi niyetli vatandaşların bu konuda şüphe duymamaları gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü yazara göre; vatandaşlar idarecilere ne kadar yardımcı olursa, bu sözler o kadar hızlı hayata geçecektir[180]. Halktan bu süreçte darbeyi benimsemeleri ve uyum içinde bulunmaları istenmiştir. Aksi durumda demokrasi girişiminin başarısız olacağı ve suçluların arasında halkın da olacağı üstü kapalı bir söylem ile anlatılmıştır. Zaten iyi niyetli vatandaşların bu düşüncede olduğu söylenmiştir. Yani bu düşüncede olmayan tüm vatandaşlar kötü düşünceli kişiler olarak anlatılmak istenmiştir.

[178] Karaosmanoğlu, *a.g.m.*, s. 1-5.
[179] "Yurt İçine Sokulan Mal!", *Ulus*, 1 Haziran 1960, s. 1.
[180] Bülent Ecevit, "Paylaşılan Sorumluluk", *Ulus*, 1 Haziran 1960, s. 1.

Yazar ayrıca bu hareketi, diğer memleketlerde yaşanan ve halkın isteği dışında gerçekleşen askeri hareketlerden farklı olarak görmüş, Türkiye'de yaşanan hareketi ise kanunsuzluklara karşı, halktan doğan isyanın bir sonucu olarak değerlendirmiştir. Ancak darbe esnasında halktan bir fikir alınmamıştır. Hükümete karşı yapılan isyanlar ise halk tarafından değil, üniversite gençliği tarafından gerçekleştirilmiştir. Tüm bu gerçeklere rağmen, darbe her fırsatta halk ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Yazının devamında, ordu içinde ayrılıkçı fikirler olmadığı ve tam bir birlik ortamı sağlanarak hareketin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Halkın ödev ve sorumluluklarının farkında olduğu sürece, hareketin amacından uzaklaşmayacağı da vurgulanmıştır. Darbe sonrası süreçte, ülkenin yeni bir sınavdan geçeceğini söyleyen yazar, Türk milletinin bu sınavı da başarı ile atlattığı takdirde, ülke topraklarından demokrasinin köklerinin bir daha sökülemeyeceğini ifade etmiştir[181]. Bu süreçte ülkenin geleceği darbenin geleceği ile bir tutulmuştur. Darbenin başarıya ulaşması ile ülkenin geleceğinin çok parlak olduğu düşünülürken, darbenin başarısız olması durumunda ülkenin karanlık bir geleceğe sürükleneceği fikri kabul edilmiştir.

"Ekonomik Bünyemizde Reform" başlıklı bir habere yer verilmiştir. Bu haberde; Ticaret Bakanı Dr. Cihat İren'in yaptığı açıklamalar aktarılmıştır. Bakan, halkın yerine önce idareciler olarak kendi kemerlerini sıkacaklarını ve bütçede en yüksek düzeyde tasarruf sağlayacaklarını ifade ederek, suiistimallere son verileceğini söylemiştir[182].

2 Haziran'da *"Zorlunun Evinde Bulunan Makbuz"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; Eski DP hükümetinin Dışişleri Bakanı olan Fatih Rüştü Zorlu'nun yedi, Maliye Bakanı Polatkan'ın da iki adet gemisinin olduğu, mevcut gemilerin Maliye Bakanlığına getirilmesi sonrasında iki bakan arasında anlaşmazlık çıktığının öğrenildiği aktarılmıştır. Ayrıca Zorlu'nun evinde arama yapıldığı ve dört buçuk milyon liralık bir alındı makbuzu ile iki buçuk milyon liralık Mersin inşaatından alındı yazılı senet bulunduğu ifade edilmiştir[183].

---

[181] Ecevit, *a.g.m.*, s. 1.
[182] "Ekonomik Bünyemizde Reform", *Ulus*, 2 Haziran 1960, s. 1.
[183] "Zorlunun Evinde Bulunan Makbuz", *Ulus*, 2 Haziran 1960, s. 1.

Ulus gazetesi, *"İç Sömürgeciler"* başlığıyla Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun makalesini yayımlamıştır. Yazar; Adnan Menderes iktidarının, siyasi ahlakta büyük bir bozukluk yarattığını iddia etmiş ve bu yüzden tarihinin en büyük eleştirisine maruz kalacağını ifade etmiştir. Bu durumu ise, Menderes iktidarının dolaylı yollardan mal ve mülk kazanarak, rüşvet gerçekleştirerek oluşturduklarını iddia etmiştir. Yazar bu iddialar ile yakın zamanda ülke tarihinde hiç görülmemiş bir vurgunculuk gerçekleştirildiğini söylemiştir. Yazıda, DP iktidarına yönelik farklı tarzda suçlamalara devam edilmiştir. Yazıda DP iktidarına, yakın tarihin en büyük vurgunu suçlaması yapılmıştır. Ancak bu denli büyük bir vurgun ve yolsuzluğun bulunduğu ülkede bu iktidar on yıl boyunca rahatça yönetim de kalmıştır. Ayrıca, demokratik ülkelerde çok partili hayatın en önemli aşaması muhalefet partisi olmuştur. Bu denli bir vurgunun var olmasına rağmen, onlarda vazifelerini tam anlamıyla yerine getirememişlerdir ve iddia ettikleri bu vurgunun hesabını halka inerek anlatamamışlardır. Diğer yandan basında bu vurgunu kamuoyuna ispat edememiş ve anlatamamıştır. Ayrıca yazar, iktidarın muhalefet olduğu dönemde halka fakir olduklarını anlattığı, kendilerini ahlak ve dürüstlüğün bir örneği olarak göstermeye çalıştıklarını ancak iktidara geldiklerinde devlet mallarına hücum ettiklerini iddia etmiştir. Ancak kısa sürede fakirliğin yerini büyük bir zenginliğe bıraktığını söyleyen yazar, dirseği delik ceketli iktidar mensuplarının artık İngiliz yapımı özel kumaşlar giymeye başladığını aktarmıştır. Kiracı olanların apartmanlara sahip olduklarını ve DP'nin yavaş yavaş siyasi konumunu kaybederek, sömürgeci bir istismar şirketine dönüştüğünü ifade etmiştir[184].

Yazara göre, DP iktidarı döneminde idareciler zenginleşmiş, halk ise yoksullaşmıştır. Köylerden şehirlere akın akın gelen göçleri de bu duruma örnek olarak göstermiştir. Yakında yapılacak soruşturmada, iktidarın memleketi sömürge gibi idare ettiğinin ortaya çıkacağını iddia etmiştir. Yazar, Atatürk'ün dış sömürgelere karşı yaptığı başarılı mücadeleyi, bu kez de TSK'nın iç sömürgecilere karşı başardığını söylemiştir. DP hükümetinin iktidardan indirilmesi, yabancı devletlerin sömürgeci işgali sonrası Atatürk önderliğinde kazanılan Kurtuluş Savaşına benzetilmiştir. DP hükümetine, devleti

[184] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "İç Sömürgeciler" *Ulus*, 2 Haziran 1960, s. 1. 5.

yöneten sömürgeci bir düşman benzetmesi yapılmıştır. DP'li idareciler, ülke topraklarına göz diken yabancı düşmanlar ile aynı kefeye konulmuşlardır[185]. Habere göre, yapılmış olan darbe ile de bu iç sömürgeci düşman iktidardan, halk ve vatan kurtarılmıştır.

2 Haziran'da *"Fazilet ve Ahlak"* başlığıyla Cihad Baban'ın makalesi yayımlanmıştır. Yazara göre; basının bazı kesimleri yapılan inkılabı gölgelemek ve başarısızlığa uğratmak istercesine halka yanlış beyanlar vermiştir. DP iktidarı zamanında yapılan tüm suçlara göz yuman ve iktidarın sömürgeci kazançlarından faydalanan bu kesimler, şimdi menfaatleri uyuşmadığı için inkılap karşıtı yaklaşımlar içerisine girmiştir. Bu amaçla, halkın huzur ve düzenini bozarak, gerçekleştirilen hareketin başarısını gölgelemek istemişlerdir. Yazar ayrıca 3 Haziran tarihli bu yazısında, ahlak ve fazilete dayanmayan demokrasilerin, mutlaka soysuzlaşacağını ve memleketi felakete sürükleyeceğini ifade etmiştir. DP iktidarının da büyük ideallerin davacısı olarak iş başına geldiğini, ancak hızlı bir şekilde ahlak ve fazilet prensiplerinden uzaklaştığını iddia etmiştir. DP'nin iktidarı menfaati için kullandığını söyleyen yazar, 1954 seçimleri sonrası Meclis'in ve şehirlerin partizanlardan oluşan rejim mekânı haline getirildiğini aktarmıştır. Hırsızlıkların da aşırı boyutlara ulaştığını ve böylelikle vatandaşların haklarının yendiğini ifade etmiştir[186]. Yazara göre, 1957 seçimlerinin sonrasında, bu yağma giderek artmıştır. Bu süreçte *"besleme gazeteciler"* de tüm olan bitene göz yumarak bu suça ortak olmuşlardır. Ancak Türk basınının büyük bir çoğunluğu, tüm baskı ve işkencelere rağmen bu rezalete karşı koyarak, doğruyu söylemekten vazgeçmemişlerdir. 27 Mayıs inkılabı ile gelen başarıya gölge düşürmek isteyenlerin bu kişiler olduğunu söyleyen yazar, ülkenin bu inkılabı başarı ile destekleyeceğini ve komitenin de görevini layıkıyla yerine getireceğini iddia etmiştir[187].

Bu dönemde, yapılan darbeyi benimsemeyen ve hükümetin iktidardan düşürülmesine olumsuz tepki veren kimi basını ortaya çıkarak kendilerini göstermişlerdir. Bunlar yazar tarafından ülkede ki düzeni bozmaya ve darbeyi başarısızlığa uğratmaya çalışan

[185] Karaosmanoğlu, *a.g.m.*, s. 1. 5.
[186] Cihad Baban, "Fazilet ve Ahlak", *Ulus*, 2 Haziran 1960, s. 1.5.
[187] Baban, *a.g.m.*, s. 5.

kimseler olarak görülmüştür. Halka yanlış beyanatlar vererek onları kandırdıkları ve ortalığı karıştırmak istedikleri ifade edilmiştir. DP iktidarına, muhalif basına baskı yaptığı için antidemokratik suçlaması yapılmıştır. Şimdi ise DP'yi savunan basın, baskı altına alınmak istenmektedir. Aynı antidemokratik davranışı şimdi muhalif kesim yapmaktadır. Eleştirdikleri konuma kendileri düşmüşlerdir. DP yanlısı basından darbeye ses çıkartmamaları istenmiştir. Durumu kabul ederek hiçbir eleştiri girişimi içinde bulunmamaları konusunda uyarılmışlardır.

Burada halkın, kendisini yoksulluğa mecbur edip, bu yoksulluk üzerinden çalarak zenginleşen idarecileri yönetici olarak tutmakta kararlı olduğu görülmektedir. Ya halk yanlışa düşmüştür ya da basın yanlışa düşmüştür. Habere göre yanlışa düşen halk olmuştur. Ancak halk ile ilgili haberde hiçbir beyan verilmemiştir. Burada tek suçlanan DP olmuştur. DP'nin idareye nasıl geldiğini görmezden gelerek ilerleyen bir tenkit aşaması ortaya koyulmuştur.

Hıfzırrahman Raşit Öymen'in *"Vazife Şuuru"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Makalesinde darbeciler ile ilgili övgü dolu sözler söyleyen yazara göre; milli birliğin kaynağı olan TSK, bunu Kurtuluş Savaşı'nda ispat ettiği gibi, yaptığı inkılap ile de ispat etmiştir. Milli mücadele zamanının kara günlerinde şahlanan ve bütün dünyanın gözlerini kamaştırarak eşsiz mucizeler yaratan ordu, darbe ile ülkenin iç huzurunu, barışını ve vatandaşın özgürlüğünü asil bir şekilde kurtarmıştır. Ayrıca, vatan hürriyeti olmadan vatandaşın da hürriyetinin olmayacağını söyleyen yazar, vatandaşın özgürlüğünün korunmadığı takdirde, barışın varlığının da mümkün olmayacağını ifade etmiştir[188].

Yazar, kalkınmanın en önemli unsuru olarak, düşünme özgürlüğünün korkusuzca ifade edilebilmesini göstermiştir. Ancak politika hırsıyla bu gerçeği kavrayamayanların sadece ekonomi ile kalkınma olabileceğini düşündüklerini, hatta ekonomik gelişmelerin temelinin dürüst bir hukuk nizamına dayanması gerektiğine inanmadıklarını ifade

[188] Hıfzırrahman Raşit Öymen, "Vazife Şuuru", *Ulus,* 2 Haziran 1960, s. 2.

etmiştir. 27 Mayıs İnkılabının Türk gençliğinin yürüyüş önderliğinde milletçe başarıldığını söyleyen yazar, Türk halkının bu özgürlüğüne, tıpkı Kurtuluş Savaşını ve Türk Devrimini yaratan büyük aşkların ruhundan koptuğu gibi kavuştuğunu söylemiştir. Türk halkının gerçekleşen bu inkılabı da Atatürk'ün kurtarıcı ruhu ile bağrına basmayı hayatının mutlu bir mazhariyeti saydığını ifade etmiştir[189]. Yazar darbeyi halkın bir kurtuluşu olarak görmüş ve bu harekete bir savaş değeri vermiştir. Savaş iki düşman unsur arasında gerçekleşeceği için burada DP iktidarı, daha önceki farklı yazılarda olduğu gibi düşman unsuru konumuna konulmuştur. Üniversite öğrencilerinin hükümet karşıtı yürüyüşlerinin darbeye ön ayak olduğu fikri ile öğrenciler önder olarak görülmüştür.

3 Haziran'da *"75 Milyon Liralık Suiistimalin İçyüzü"* başlığıyla yayımlanan haberde; eski iktidarın sorumluları tarafından, hiçbir kanuni gerekçesi olmadığı halde 2 şirkete Ziraat Bankası'ndan milyonlarca lira verdiği iddia edilmiştir. Çünkü şirket sahipleri ile Mükerrem Sarol, Samet Ağaoğlu, Emin Kalafat'ın bağlantıları vardır. Ayrıca milyonlarca lira harcanmasına rağmen hiçbir şey yapılmadığı, ilgililerin sorumlukları ortaya çıkmasına rağmen, suiistimalin basın yasaklarının arkasında gizlenmeye çalışıldığı ifade edilmiştir[190]. DP iktidarına tekrar eden yolsuzluk suçlaması yapılmıştır. Ancak bu suçlamalar ortaya atılırken herhangi bir ispata ve delile dayandırılmamıştır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *"27 Mayıs Dersi"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazıda; 27 Mayıs'ın eski iktidar mensuplarına acı bir ders yaşattığı ifade edilmiştir. Ancak bundan sonra idarecilerin görevlerinin sınırlarını aşamayacakları aktarılmış, devlet malını keyfi harcayamayacakları vurgulanmıştır. Şimdiye kadar türlü manevralarla örtbas edilen suçların cezasını bulması gerektiği ve bu yüzden sabık iktidar topluluğunun bir an evvel Yüce Divan'a verilmesinin dört gözle beklendiği ifade edilmiştir[191]. DP'lilerin tutuklanmasında sonra basında yüksek bir sesle, bu tutukluların bir önce yargılanmasının istendiği dile getirilmiştir. Basında yapılan bu haberler ile

[189] Öymen, *a.g.m.*, s. 2.
[190] "75 Milyon Liralık Suiistimalin İçyüzü", *Ulus*, 3 Haziran 1960, s. 1.
[191] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "27 Mayıs Dersi" *Ulus*, 3 Haziran 1960, s. 1.

darbeciler yargılama sürecinde herhangi bir zorluk ile karşılaşmamıştır. Çünkü yazılar ile tüm kamuoyu bu yargılamaya hazır hale getirilmiştir.

Ayrıca, 27 Mayıs dersinin bu şekilde tamamlanarak, Türk tarihinin ayıbı ve felaketi olarak ifade edilen bu devrin bir an önce tasfiye edilip maziye karışması gerektiği söylenmiştir. Çünkü Türk milletinin bu devirden çok tiksindiğini ve bir an önce unutmak istediğini iddia edilmiştir. Vatandaşların artık huzura ve sakinliğe kavuşmaları gerektiğini söylenmiştir. Bu huzurun bir kere gerçekleştirildiğinde, birkaç nesil boyunca bu huzur ortamının devam edeceğini iddia edilmiştir. Gazetede verilen haberler genel olarak halka atfedilmiştir. Yazarlar sürekli olarak onların ağzından konuşarak, halkın dillendirmediği fikirleri onların fikirleriymişçesine yazılarına dökmüşlerdir. Sayıları binleri bulan üniversite gençliği ile DP iktidarına muhalefet eden ya da muhalif olan halkın bazı kesimlerinin ifade ettiği sözler, tüm halkın sözleriymiş gibi ifade edilmiştir. Yazar ayrıca, bu yüzden üzerinde hiçbir şüphe kalmayacak bir şekilde yargılanmaların yapılması gerektiğini, aksi takdirde ihtilal dersinin tam neticesini vermemiş olacağını vurgulamıştır. MBK'nin tüm üyelerinin de aynı düşüncede olduğunu, bunun da yaptıkları açıklamalardan anlaşıldığını ifade etmiştir[192]. Yazar gerçekleşen bu darbenin tamamen başarıya ulaştırılmasını, DP'lilerin yargılanmalarına bağlamıştır. Onların suçlarından dolayı ceza almadıkları sürece darbenin başarıya ulaşamayacağını iddia etmiştir.

3 Haziran'da Bülent Ecevit'in *"Yeni Devrin Kültür Ocakları"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazıda; 27 Mayıs hareketi üzerine kurulan MBK idaresi altında yaşanılacak birkaç ayın, Türk milleti için, ulaşılamamış bazı yüce ülkülere ulaşma, kaybedilmiş özgürlüğe kavuşma ve manevi değerlere yeniden kavuşma imkânı sağlayacağı kadar, yıkılmış önemli müesseseleri de yeniden canlandırma imkânı sağlayacağı ifade edilmiştir. Çünkü yazara göre Türk ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden beri, birçok ileri harekete önderlik etmiştir. Batı medeniyetinin kültürüne ülkenin kapılarını ilk defa ordu açmıştır. Bu yüzden ordu

[192] Karaosmanoğlu, *a.g.m.*, s. 1-5.

bugüne kadar, Türkiye'de çoğu bakımdan etki alanı en geniş olan eğitim müessesesi olmuştur. Türk Ordusu'nu devrimci bir ordu olarak ifade eden yazar, ordunun içinde barındırdığını iddia ettiği kültür birikimini artık halk eğitimi alanında da gösterebileceğini söylemiştir. Okul dışında Türk toplumunu cehaletten kurtarmak için önemli kurumlar olarak, halkevlerini ve halkodalarını gördüğünü aktaran yazar, cehaletin müttefik olarak ifade ettiği DP idaresinin bu kurumları kapattığını aktarmıştır. Hem MBK'nın hem de seçimlerden sonra gelecek iktidarın ise bu kurumları yeniden açabileceğini söylemiştir. Ancak bu kurumların parti yapısı olarak görünmemesi ve partiler dışı milli bir yapı olarak kabul edilmesi için, kurumları canlandırması gereken topluluğun MBK'nin olması gerektiğini ifade etmiştir[193].

Yazara göre Türk milleti asırlardır bazı yüce ülkülere erişememiştir. Şimdiye kadar ki hiçbir Türk devleti bunu başaramamıştır. Birkaç örnek olarak, Ne Hun Devleti nede Osmanlı Devleti üstün medeniyetlerine rağmen bunu başaramamıştır. Başaracak olan kurum olarak ise, hiçbir siyasi deneyimleri olmayan, hükümet darbesi ile iktidarı gelen MBK görülmüştür. Hatta onlar asırlardır başarılamayanı sadece birkaç ay içerisinde başaracaktır. MBK'ne bu süreçte, dünyada eşi ve benzeri olmayan bir yönetici kadrosu gözüyle bakılmıştır.

4 Haziran'da *"Cinayetler Mutlaka Açıklanacak"* başlığıyla yayımlanan haberde MBK Başkanlığından tebliğ edilen bilgilere yer verilmiştir. Habere göre; kahraman olarak adlandırılan üniversiteli gençlerin özgürlük uğruna yaptıkları iddia edilen gösterilerde, her türlü şiddete maruz kaldıkları ve gençlerden bazılarının yaralandığı, bazılarının da öldürüldüğünün tüm halk tarafından bilindiği söylenmiştir. İşte bu süreçte ölen ve şehit olarak adlandırılan öğrencilerin kim olduklarının TSK tarafından tespit edeceği ifade edilmiştir. DP hükümeti karşıtı gösterilerde polisle yaşadıkları çatışma sonucu hayatını kaybeden öğrenciler için şehit ifadesi kullanılmıştır. DP'nin düşman olduğu ve onlara karşı yapılan mücadelede ölenlerin de şehit olarak anıldığı, yazıdan anlaşılmaktadır. Ayrıca bu süreçte yapılan araştırmalarda cinayetleri yapanların, suçlarını örtmek ve

[193] Bülent Ecevit, "Yeni Devrin Kültür Ocakları", *Ulus*, 3 Haziran 1960, s. 1.

cesetleri yok etmek için akla hayale gelmeyecek yollara başvurdukları, şehitleri gizli yerlere gömdükleri, ıssız kuyulara attıkları, bazılarını buzdolabına koyarken bazılarını da hayvan yemi makinelerinde toz haline getirdikleri iddia edilmiştir. Bu olayların bir duyum olduğunu söyleyen gazete, durumun korkunç olduğunu ifade etmiştir. Vahşet olarak ifade edilen bu cinayetlerin, elbet bir şekilde ortaya çıkarılacağı söylenmiştir. Katillerin kısa zamanda ortaya çıkarılması için halkın da yardımına ihtiyaç duyulduğu, bu yüzden onlardan da destek istendiği ifade edilmiştir[194].

Asırlarca girdiği savaşlarda dahi savaş hukuku adabını elden bırakmayan Türkler, düşman esirlerine ve ölülerine insancıl davranışlar göstermiştir. Burada ise Türk polisinin, öldürdüğü Türk gençlerinin cesetlerini vahşi yöntemler ile imha ettiği, hatta makinelerde toz haline getirdiği söylenmiştir. Türk ruhunun, yabancı düşmanlara yapmadığı muameleyi kendi vatandaşına yaptığı söylenmiş ve halkı yaralayacak bir iddia ortaya atılmıştır.

Ulus gazetesi, Altay Öymen'in *"Olur Mu, Böyle Olur Mu Kardeş Kardeşi Vurur Mu ?"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Yazar; TSK'nın yönetime el koymasını gerektiren olayların sadece 18 Nisan tarihi ile başlamadığını söylemiştir. Bu tarihin arkasında, Kayseri hadiselerinin, Topkapı ve Uşak suikastlarının, içtüzük değişikliğinin, Topkapı Kanunu'nun, Basın Kanunu'nun, Emekli Kanunu değişikliğinin ve terör komitası olarak kurulduğunu iddia ettiği Tahkikat Komisyonu'nun olduğunu ifade etmiştir. Bu bakımdan 18 Nisanı, ülkede ihtilal yoluna girişin yapıldığı ilk gün olarak kabul ettiğini söylemiştir[195].

Yazıda ayrıca, Tahkikat Komisyonu'nun kabulünde Meclis'te yaşanan olaylara yer verilmiştir. İsmet İnönü'nün kanun tasarısına karşı söylediği şu sözler aktarılmıştır: *"Arkadaşlar, demokratik rejimi istikametinden ayırıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz ben de sizi kurtaramam."* DP'li siyasetçi

---

[194] "Cinayetler Mutlaka Açıklanacak", *Ulus*, 4 Haziran 1960, s. 1-6.
[195] Altay Öymen, "Olur Mu Böyle Olur Mu Kardeş Kardeşi Vurur Mu", *Ulus*, 4 Haziran 1960, s. 1.

Osman Kavrakoğlu'nun bu söze cevap olarak verdiği şu sözlere de yer verilmiştir. *"Paşa, Paşa asıl biz seni kurtaramayacağız."* İsmet İnönü'nün, Tahkikat Komisyonu Kanunu'na karşı söylediği sözler, yaşanılan durumu bir nevi özetlemiştir. İnönü darbenin yavaş yavaş yaklaştığını ima etmiş ve o andan itibaren hiçbir kurtuluşlarının olmayacağını dile getirmiştir. Kavrakoğlu'nun ise, komisyon araştırması sonrası İnönü'nün suçlu bulunup ceza alacağını düşündüğü için ona bu cevabı vermiş olma ihtimali bulunmaktadır. Zaten DP'liler, kendilerine bir darbe yapılacağı duyumunu almışlardır. Komisyon'un kurulmasının sebeplerinden birisi de, yaklaşmakta olan darbeye karşı bir önlem alınması olarak açıklanmıştır[196].

4.2. Akşam Gazetesi

4.2.1. Akşam Gazetesi Hakkında Bilgiler

Akşam gazetesi, altı asırlık Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmak üzere olduğu dönemde ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşından Osmanlı'nın mağlup çıkması sonucu, düşman kuvvetler tarafından İstanbul'un işgal edileceği söylentileri halk arasında yayılmaya başlamıştır. Bu zorlu süreçte ulusal bilincin oluşturulabilmesi için basına fazlasıyla ihtiyaç duyulmuştur. Akşam gazetesinin doğuşu da bu sebeplere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Gazete, 750 milyon liralık bir sermaye ile 20 Eylül 1918 tarihinde Necmettin Sadak, Kazım Şinasi Dersan ve Ali Naci Karacan ortaklığı ile kurulmuştur. Bir müddet sonra Falih Rıfkı Atay'da gazeteye 500 milyon lira vererek ortak olmuştur. Atay'ın ortaklığı gazeteyi hem maddi açıdan hem de manevi açıdan rahatlatmış ve güçlendirmiştir. Gazetenin ilk sayfası tek yaprak olarak çıkartılmıştır. Daha sonra bu sayı dört sayfa (iki yaprak) olarak çoğaltılmıştır. Gazete fiyatı ise *"Nüshası her yerde 40 paradır"* açıklamasıyla belirtilmiştir. Kendisini "milletperver ve terakkiperver" olarak tanımlamıştır[197]. Gazete, mütareke yıllarında İstanbul'da, hem ulusal mücadeleyi hem de Mustafa Kemal Atatürk'ü destekleyici yayımlar yapmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber, gerçekleştirilen devrimlere destek vermiştir. İlerleyen süreçte büyüyen gazete, sanat ve kültür alanına da ağırlık vermeye başlamıştır. 1930'lu yıllarda, kitap basımları

[196] Öymen, *a.g.m.*, s. 1-7.
[197] Nurhan Kavaklı, *Bir Gazetenin Tarihi Akşam*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 15-16,21.

ve satışları yapılmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda savaş karşıtı bir tavır takınan gazete, aynı zamanda demokrasiyi savunan bir yol izlemiştir[198]. 1950'lerin ikinci yarısında Akşam, başyazarı ve kurucularından olan Necmeddin Sadak'ı kaybetmiştir. Bu dönemde hem okuyucu hem de yazar kadrosunda düşüş yaşayan gazete, 6 Nisan 1957 tarihinde işadamı Malik Yolaç'a satılarak el değiştirmiştir[199]. Ancak Yolaç döneminde gazete maddi sorunlar yaşamış ve yüklü miktarda olan borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmiştir. Gazete borçlar yüzünden satılığa çıkartılmış ancak alan olmamıştır. Bunun üzerine Yolaç, gazeteyi yeğeni Nur Ökten'e devretmiştir[200]. Ökten döneminde ekonomik zorluklar aşılamamış ve gazete kapanma aşamasına gelmiştir. Ökten bu yüzden gazetenin devrine karar vermiş ve 1971 yılında akşam Türk-İş'e devredilmiştir. Türk-İş döneminde gazete kapanma cezalarına maruz kalmış ve yayın yapamadığı zamanlar olmuştur. 8 Ocak 1982 tarihinde tekrar el değiştiren gazete, Tercüman Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş'ye 6 milyon lira bedel ile devredilmiştir. Bu dönemden itibaren yayın hayatına ara veren gazete, 14 Eylül 1994 tarihinde Mehmet Ali Ilıcak tarafından yeniden çıkartılmıştır. Gazete daha sonra 1997 yılında Çukurova Grubu tarafından satın alınmıştır[201].

Akşam gazetesi, kuruluşuyla birlikte DP'yi destekleyici yayınlar yapmıştır. Akşam gazetesi, Tasvir, Vatan ve Yeni Sabah gazeteleri ile birlikte, Ankara'da *"Birleşik Büro"* adıyla ortak bir büro kurmuşlardır. Büro'nun başına ise DP'ye yakın duran, Bayar ve Menderes ile dostluğu bulunan Raif Meto'yu getirmişlerdir. Bu dönemde Akşam gazetesinin de içinde bulunduğu büro, iktidar aleyhine dört gazete ile yaptığı haberlerle, CHP iktidarını zaman zaman güç duruma düşürmüştür[202]. Yayın politikası DP iktidara geldikten sonra da devam etmiştir. 1952 yılına gelindiğinde ise Akşam bu yayın politikasını değiştirmiş ve DP karşıtı bir tavır takınmıştır. 1952 yılında başlayan bu muhalefet süreci, 1960 darbesinden sonra çok daha keskin bir hal almıştır[203]. Darbeden

[198] Eminalp Malkoç, "Soğuk Savaş'a Geçiş Sürecinde Akşam'ın Penceresinden Türk Denizciliği (1945-1950)", *Mavi Atlas*, cilt: 6, sayı: 2, 2018, s.2.
[199] Kavaklı, *a.g.e.*, s. 147.
[200] Kavaklı, *a.g.e.*, s. 219.
[201] Kavaklı, *a.g.e.*, s. 237,242,249.
[202] Büyüktolu, *a.g.e.*, s. 72.
[203] Yıldız, *a.g.m.*, s. 486.

sonra gazete DP düşmanı bir tavır takınmıştır. Nüshalarında da DP düşmanlığını açık bir dille dile getirilmiştir. DP yönetimi her açıdan eleştirilmiş ve yargılanmaları için gerekli kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Gazete yapılan darbenin en öncü savunucularından biri halini almıştır. Gazete darbenin halk için yapıldığını, DP eleştirileri ve darbe övgüleri ile halka anlatmaya çalışmıştır. Darbenin haklılığını halka anlatmak için, DP'ye yoğun bir şekilde siyasi suçlular propagandası yapılmıştır. Gazete DP yönetiminin meşruluğu tamamen yok sayılmıştır. Yani onlara göre DP, demokratik olmayan bir şekilde iktidar olmuştur. Bu yüzden diktatör iktidar tanımlamasını kullanmışlardır. Polisler ise DP'nin katilleri olarak görülmüşlerdir. Gazete tarafından, türlü suçlamalara tabi tutulmuşlar ve ağır hakaretlere maruz kalmışlardır. Emniyet Teşkilatı, kamuoyuna karşı küçük düşürülecek bir linç kampanyasına maruz kalmıştır.

4.2.2. Akşam Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları

28 Haziran tarihinde *"İkinci Cumhuriyet Kuruldu"* başlıklı bir manşete yer verilmiştir. Haberin manşetinden anlaşıldığı kadarıyla; Atatürk tarafından kurulan ilk cumhuriyet, DP tarafından yıkılmıştır. Darbeciler, bu iktidarı görevden alarak, yıkılan cumhuriyetin ardından ikinci cumhuriyeti ilan etmiştir. Bu başlık ile darbecilerin cumhuriyetin kurtarıcısı olarak görüldükleri ifade edilmiştir. Gazete darbeye ilk günden olumlu bakmış ve desteklemiştir[204].

"Orgeneral Cemal Gürsel Kimdir?" başlığıyla yayımlanan haberde; darbenin başında bulunan Orgeneral Cemal Gürsel ile ilgili şahsi bilgilere yer verilmiştir. Gürsel halka tanıtılmıştır. Gürsel'in yayınladığı beyanatlara yer verilerek, sürecin nasıl geliştiği bilgisi halk ile paylaşılmıştır[205].

28 Mayıs'ta *"Milli Birlik Komitesinin Amaçları"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; adil bir ortamda seçimlere gidileceği bilgisi verilmiş ve yapılan hareketin kalıcı değil geçici olduğu ifade edilmiştir. Yapılan darbenin hiçbir şahsa ve zümreye

[204] "İkinci Cumhuriyet Kurulacak", *Akşam*, 28 Haziran 1960, s. 1.
[205] "Orgeneral Cemal Gürsel Kimdir?", *Akşam*, 28 Mayıs 1960, s.1.

karşı olmadığı söylenmiştir. Ancak darbe bizzat DP hükümetine karşı yapılmıştır. Darbe, DP hükümeti harici başka bir partiye veya kuruma yönelmemiştir. Darbenin tüm ağırlığını hisseden tek kurum ve parti DP'si olmuştur. Bu ifadeyle, DP tarafından gelecek tepkilere engel olunmak istenmiştir. Yapılan hareket ile tüm ittifaklara bağlı olunduğu bildirilmiştir. Bu açıklama, yabancı ülkelerden bir tepki gelmesini engellemek ve onlarla uyum içinde çalışılacağının mesajını vermek niyetiyle yapılmıştır. Atatürk'ün *"Yurtta sulh, cihanda sulh, prensibi bayrağımızdır."* İfadesi ile darbenin Atatürkçü bir karakterde olduğu gösterilmek istenmiştir[206].

"Hapisteki Gazeteciler Serbest" başlığıyla 28 Mayıs'ta yayımlanan haberde; MBK'nin tutuklu gazetecileri serbest bırakacağı ifade edilmiştir. Yani darbecilerin basın özgürlüğüne önem verdiği aktarılmıştır. Habere göre, darbeciler tutumlarının gerçekliğini, tutuklu gazetecileri serbest bırakarak göstereceklerini ifade etmişlerdir[207].

Akşam gazetesi, yayımladığı *"Hürriyet Anıtı"* başlıklı haberde; gerçekleşen darbenin başarısının mimarı olarak TSK'yı göstermiştir. Bu süreçte Türk gençliğinin de, orduya ilham kaynağı olduğu ifade edilmiştir. Nitekim darbe öncesi süreçte bazı üniversiteli gençler, DP iktidarına karşı sayısız gösteri düzenleyerek onları iktidarda istemediklerini göstermişlerdir. Öyle ki bazı gösteriler türlü şiddet olayları ile günlerce sürmüştür. İşte bu muhalif gösteriler, darbeyi gerçekleştiren ordu için ilham kaynağı olarak görülmüştür. Yani darbenin ateşini gençler yakmış, askerler ise darbeyi gerçekleştirerek başarıya ulaştırmışlardır. Haberinde devamında, darbenin ateşini yakan muhalif gençler arasında gösterilerde ölenlerin olduğu ifade edilmiştir. Gazete bu gençlerin için abide dikilmesi isteğini dile getirmiştir. Bu abidenin gelecek nesillere ilham vereceği vurgulanmıştır. Bu abidenin dikilmesi için bir kampanya başlatılmıştır. Gazete de bu kampanyaya 2500 TL bağışlayarak katılmıştır. Aynı destek halktan da beklenmiş ve bağış yapmaları istenmiştir[208].

---

[206] "Milli Birlik Komitesinin Amaçları", *Akşam,* 28 Mayıs 1960, s.1.
[207] "Hapisteki Gazeteciler Serbest", *Akşam*, 28 Mayıs 1960, s.1.
[208] "Hürriyet Anıtı", *Akşam*, 28 Mayıs 1960, s.1.

28 Mayıs'ta *"Akşam Yeniden Hizmetinizde"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; gazete 18 Mayıs günü DP iktidarı tarafından Örfi İdare Kararı ile kapattırılmıştır. MBK'nin kararı ile tekrar açılan gazete, 28 Mayıs günü yayın hayatına tekrar başlamıştır. MBK ise baskıya maruz kalan ve kapatılan Akşam gazetesinin geri yayın hayatına dönmesine, darbenin yapıldığı gün izin vermiştir[209].

29 Mayıs'ta *"Geçici Hükümet Kuruldu"* başlığıyla yayımlanan haberde; Gürsel'in açıklamalarına yer verilmiştir. Başbakan Cemal Gürsel, seçimlerin 3 ay sonra temsili sistemle yapılacağını ve Çift Meclis ile Anayasa Mahkemesi'nin kurulacağını söylemiştir. Bütün tutukluların seçimler sonucunda yargılanacağını ifade etmiştir[210]. Darbe sonrası siyasal hayatın belli bir süre sonra normal hale döneceği ve iktidarın sivillere devredileceği, darbeciler tarafından her beyanatta vurgulanmıştır. Darbenin diktatörlük hayali ile yapılmadığı ve demokrasiye bağlı olduğu, halka yansıtılmak istenmiştir.

"Abideye Yardıma Her Türk Koşuyor" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; özgürlük uğruna Beyazıt Meydanı'nda şehit düşen genç üniversiteliler için anıt dikme kampanyasının yurtta büyük ilgi gördüğü ve her kesimden destek aldığı yazılmıştır. Anıtın ismi ise, Hürriyet Anıtı olarak belirlenmiştir. Gazete bu anıtın gelecek nesillere ilham kaynağı olacağını ifade etmiştir[211]. Gazete, eylemler sırasında hayatını kaybeden öğrencilere büyük önem vermiştir. Abide yapılması konusunda gösterdikleri hassasiyet, bu duruma önemli bir örnek teşkil etmiştir.

"Demokrasiyi Tesis İçin İktidar Deviren İlk Ordu: Türk Ordusu" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. 29 Mayıs'ta yayımlanan habere göre; Seul de gazeteler bir diktatörün daha düşürüldüğünü yazarken, Londra Radyosu da Türkiye'nin batılı bir ülke olduğunu yazmıştır. TSK'nın yaptığı başarılı hareket, dünya da geniş yer bulmuş ve olumlu

[209] "Akşam Yeniden Hizmetinizde", *Akşam*, 28 Mayıs 1960, s.1.
[210] "Geçici Hükümet Dün Kuruldu", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s.1.
[211] "Abideye Yardıma Her Türk Koşuyor", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s.1.

tepkiler ile karşılanmıştır[212]. Diğer ulusal gazetelerde olduğu gibi, Akşam gazetesi de, dış basından darbeye olumlu tepkiler geldiğini yazmıştır. Bu ülkeler arasında Güney Kore'nin de olduğu aktarılmıştır. Adnan Menderes, iktidar olduğu dönemde, Kore savaşında Güney Kore'yi destekleyerek bölgeye asker göndermiş ve Güney Kore tarafında savaşa dâhil olmuştur. Menderes'in iktidardan darbe ile düşürülmesine Güney Koreliler tarafından, diktatörün düşürülmesi yorumu getirilmesi dikkat çeken bir ayrıntı olmuştur.

"Işıklı Devre" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Türkiye'de yönetime ordunun gelmesiyle, hayati öneme sahip batı müttefiki, Sovyet tehdidine karşı kuvvetlenmiştir. Çünkü Menderesin otokrasi hükümeti devrilmiş, ışıklı ve liberal bir yönetim ümidi artmıştır. Ayrıca 29 Mayıs tarihli bu haberde, darbenin başarıyla gerçekleştirilmesinin, NATO ve CENTO paktları için de hayırlı olacağı ifade edilmiştir[213].

Kendilerini demokrasi abideleri olarak nitelendiren batılı devletlerin, seçimle iş başına gelmiş bir hükümetin darbe ile düşürülmesine olumlu tepki vermelerinin nedeni, gazetenin haberinde açıkça dile getirilmiştir. Bu dönemde dünyada, ülkeler arasında bir kutuplaşma yaşanmıştır. Sovyetler batı tarafından işgalci bir tehdit olarak görünmüş ve bir batı bloğu oluşturulmuştur. İşte bu dönemde Adnan Menderes, Türkiye'nin yönünü batıdan bir nebze doğuya yani Sovyetlere doğru çevirmiştir. İkili ilişkilerin gelişmesi, batılılar tarafından kaygı ile karşılanmış ve batı müttefiki Türkiye'nin Sovyet tarafına geçmesinden korkmuşlardır. Bu durum doğal olarak batılı ülkelerin çıkarlarına ters düşmüştür. Bu sebepledir ki, Batılı ülkeler yapılan darbeyi çok olumlu karşılamışlar ve darbeye destek verici açıklamalar da bulunmuşlardır.

"S. Yırcalı Konuştu" başlığıyla bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Eski DP milletvekili Sıtkı Yırcalı, darbeden sonra diğer siyasiler gibi tutuklanmıştır. Tutuklandıktan kısa bir süre sonra ise MBK tarafından serbest bırakılmıştır. Yırcalı

[212] "Demokrasiyi Tesis İçin İktidar Deviren İlk Ordu: Türk Ordusu", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s.1.
[213] "Işıklı Devre", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s.1.

konuşmasında, milletine şerefli hizmetler veren ordunun elde ettiği başarıların, ülke, millet ve demokrasi için hayırlı ve başarılı olmasını dilemiştir[214]. Bir zamanlar DP'de siyasi görevlerde bulunan, daha sonra fikir ayrılıkları nedeniyle partisinden ayrılan Yırcalı'da, açıklamalarında yapılan darbeye destek vermiştir. Eski görev arkadaşlarının hükümetten darbe ile düşürülmesini olumlu karşılamıştır.

30 Mayıs'ta *"Gürsel Dün İnönü İle Görüştü"* başlıkla habere yer verilmiştir. Haberde; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'nün, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Genel Başkanı Osman Bölükbaşı ile beraber, saat 16.30 da MBK Başkanı ve TSK Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'i başbakanlık makamında ziyaret ettiği söylenmiştir. Gürsel'in önce İnönü daha sonra da Bölükbaşı ile görüştüğü aktarılmış, ancak görüşme hakkında herhangi bir açıklama yapılmadığı ifade edilmiştir[215].

İnönü ile Bölükbaşının, Gürsel'i makamında ziyaret etmeleri, iki partinin de hareketi tamamen benimsemiş olduğunu ve destek verdiğini göstermiştir. Gürsel'in ismi haberde geçerken, hem komite hem ordu hem de devlet idarecisi olarak bahsedilmiştir. Gürsel bu dönemde demokrasi ile bağdaşmayan bir konuma gelmiş ve ülkenin en önemli üç kurumunun da başına geçmiştir.

30 Mayıs'ta *"Bayar'ın Kızı"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy, MBK Başkanı Gürsel'e bir mektup göndermiş ve yüz yüze görüşme talebinde bulunmuştur. Bu istek Gürsel tarafından kabul olunmuştur. Askerler gözetiminde Gürsel ile görüşmeye getirilen Gürsoy, babası ile görüşmek istemiş ancak bu istek Gürsel tarafından kabul edilmemiştir[216]. Haberden anlaşılacağı üzere bu dönemde tutuklu hiçbir DP'li siyasinin, ailesi de dahil olmak üzere kimse ile görüşmesine izin verilmemiştir. Tutuklu siyasilerin herhangi bir dış bağlantı sağlaması engellenmiş ve herhangi bir beyanat vermelerinin önüne geçilmiştir.

---

[214] "S. Yırcalı Konuştu", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s.1.
[215] "Gürsel Dün İnönü İle Görüştü", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, s.1.
[216] "Bayar'ın Kızı", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, s.1.

Haberin devamını gazete şöyle aktarmıştır; dün öğleden sonra İtalya ve Fransa'nın Ankara Büyükelçileri Başbakanlığa gelerek, Gürsel'i ziyaret etmiş ve tebriklerini iletmişlerdir[217]. Büyükelçi ziyaretleri ile batılı devletler, mevcut durumu kabullenmişler ve yeni hükümet ile iletişim haline geçmiştir. Zaten darbe sonrası açıklamalarında da darbeye destek verdiklerini ifade etmişlerdir.

"Halktan Silahlar Teslim Alınıyor" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; darbeciler halkın elinde bulunan ruhsatlı veya ruhsatsız tüm silah ve mermilerin, Örfi İdare makamlarına teslim olunması istemiştir[218].

Darbe başarıya ulaşmış ve DP'li siyasiler tutuklanarak gözetim altına alınmıştır. Basın da dahil olmak üzere kamu oyuna darbenin haklı olduğu belirten beyanlar da bulunulmuştur. Darbenin halk için yapıldığı fikri halka benimsetilmeye çalışılmıştır. Darbenin hukuki zemini de hayata geçirilmiştir. Ancak hala tedirginliğin devam ettiği de göze çarpmaktadır. Halkın elinde bulunan tüm silah ve mühimmatın toplatılması, darbeyi tehdit edecek bir halk ayaklanmasından korkulduğunun bir işaretidir. Çünkü DP, iktidar olduğu dönemde halk nezdinde yüksek bir destekçi kesimini arkasına almayı başarmıştır. Bu yüzden yüksek ihtimalle onların darbe karşıtı bir girişimde bulunabilecekleri düşünülmüştür. Darbenin başarısını tehdit edecek her hangi bir halk girişiminin önlemi bu şekilde alınmak istenmiştir.

30 Mayıs'ta Aziz Nesin'in *"Soruyor Suçum Ne?"* başlığıyla yayımlanan makalesine göre; Adnan Menderes, kendisini yakalayan subaylara suçunun ne olduğunu sormuştur. Yazar ise bu soruya cevap vermiş; Menderes'in Türk tarihinde kimsenin elde edemediği bir şansa sahip olduğunu söylemiş, bu şansın da halk tarafından onlara, özgürlük ve demokrasi vaatlerini yerine getirmeleri için verildiğini ifade etmiştir. Ancak Menderes'in, basının özgürlüğünü engellediğini ve yeni doğan çocuklarda dahil olmak üzere tüm vatandaşları borca ve yoksulluğa mahkum ettiğini, halkın malını harcayarak sözünü tutmadığını iddia etmiştir. Yazar, Menderes'i siyasi çete suçlamıştır.

[217] "Bayar'ın Kızı", *a.g.g.*, s.1.
[218] "Halktan Silahlar Teslim Alınıyor", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, s.1.

Menderes'in hırsızlık yapmamış olma ihtimali olduğunu söylemiş ancak hırsızların çalmasına ortam hazırladığını iddia etmiştir. Ayrıca, Menderes'in çevresindeki insanları türlü suçlara bulaştırıp kendine bağladığını söyleyen yazar, Said-i Nursi Kürdi'nin ipine sarılıp, Atatürk devrimlerini de çiğnediğini anlatmıştır. İktidar da olduğun on yıl boyunca, Menderes'in Atatürk'ün adını hiçbir şekilde anmadığını ifade etmiştir[219]. Darbecilerden sürekli olarak, Atatürkçü karaktere sahip, onun izinden giden kahramanlar olarak bahsedilmiştir. Bunun sebebi de DP'nin Atatürk karşıtı olarak görünmesidir. DP hükümetinin Atatürk karşıtı bir yönetim sergilediği ifade edilmiştir. Bu karşıtlık verilen örnekle de kanıtlanmak istenmiştir.

Haberin devamında, Menderes'in çok sevdiği iktidar koltuğundan ayrılmamak için, kurduğu çeteler ile milletin bütün ahlaki ve manevi değerlerini yıkmaya çalıştığını söyleyen yazar, Menderes'in suçlarının saymakla bitmeyeceğini ifade etmiştir[220]. Yazar Menderes'e çok sayıda suçlama yöneltmiş ve onun subaya sorduğu sorunun gereksiz ve anlamsız olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

30 Mayıs'ta *"Namık Gedik İntihar Etti"* başlığıyla yayınlanan habere göre; Ethem Menderes ile aynı odada kalan Gedik pencereye koşarak camı kafası ile parçalayarak kendisini aşağı atmış ve beyni parçalanmış, bu suretle de vefat etmiştir. Bu olay, saat 23:05'te Gedik'in tutuklu bulunduğu harp okulu binasında bulunan odasında gerçekleşmiştir. Gedik pencereden atladığı sırada, odada bulunan asker tek eli ile onu bacağından yakalamış ancak vücut ağırlığı nedeniyle kurtaramamıştır. Gedik bahçeye düştüğünde başını yere çarpmasından dolayı kan lekesi ve beyin parçaları çevreye dağılmıştır[221]. Namık Gedik'in intihar haberi tüm detayları ile haberlere yansıtılmıştır. Öldükten sonra vücudunun aldığı durumu detaylarına kadar anlatılmıştır. Haberin şok etkisi yaratacak bir durum olduğu göz ardı edilmiştir.

---

[219] Aziz Nesin, "Soruyor Suçum Ne", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, s. 3
[220] Nesin, *a.g.m.*, s. 3.
[221] "Namık Gedik İntihar Etti", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, İkinci Baskı, s.1.

"Sabık Hükümet Erkanına Sinir İlacı Veriliyor" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Harp okulunda tutuklu bulunan vekillerin serbest bırakılmasına başlanmıştır. Nezaret altında bulunan tutuklulara, harp okulu öğrencilerinin her gün yediği yemeklerden verilmiştir. Kimseye ayrımcı bir muamele yapılmamış ve herkes eşit görülmüştür. Tutukluların yakınları ile mektuplaşmalarına, yakınlarının onlara yiyecek ve giyecek göndermelerine izin verilmiştir. Gönderilen giyecek eşyaları arasında, tutukluların intihar etmek için kullanacağı aletler olmaması için sıkı denetimler uygulanmıştır. Sabık hükümet mensuplarının sağlık durumuna büyük önem gösterildiği için, ihtiyaç duydukları tansiyon düşürücü iğneler ve sakinleştirici ilaçlar hazır edilmiş ve kullanımlarına sunulmuştur[222].

Tutuklu olan hükümet üyelerinin hiçbir kötü bir muameleye maruz kalmadığı ifade edilmiştir. DP'li siyasilere karşı büyük bir kin ve öfke duyulduğunu, gazete yayınladığı yazılarda dile getirmiştir. Bu nedenle yapılan açıklama ile tutuklulara duyulan kin ve öfkenin yansıtılmadığı, hukuk dışı hiçbir uygulamanın olmadığı hatta onların hayatlarına değer verildiği ve sağlıklı olmaları için çaba gösterildiği halk ile paylaşılmak istenmiştir.

"Baskı Rejimi Kalkıyor", Cemal Gürsel'in açıklamalarına yayımlandığı habere göre; dün ilk toplantısını yapan kabine, halkın geçimini kolaylaştıracak tedbirler alınmasını kararlaştırmıştır. Gürsel, vatandaşların demokratik bir şekilde maddi ve manevi rahatlığa kavuşmaları için gerekli tedbirlerin hızlı bir şekilde alınacağını, partili veya partisiz herkese eşit bir muamelede bulunacağını söylemiştir[223]. Darbenin halk için yapıldığını göstermek isteyen Gürsel, halkı kalkındıracakları bir ekonomik politika izleyeceklerini açıklamıştır. Halka verilecek ekonomik desteğin içinde DP'ye gönül veren halkın da olduğu, halk arasında ayrım yapılmayacağı vurgusu ile anlaşılmaktadır. Bu söylemler ile DP kitlesinin darbeden yana bir tutum alması amaçlanmıştır.

[222] "Sabık Hükümet Erkanına Sinir İlacı Veriliyor", *Akşam*, 30 Mayıs 1960, İkinci Baskı, s.1-5.
[223] "Baskı Rejimi Kanunları Kalkıyor", *Akşam*, 31 Mayıs 1960, s.1.

31 Mayıs'ta *"Amerika Hükümeti Resmen Tanıdı"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Geçici Türk Hükümetini dün Pakistan tanımıştır. Bugünde önce Birleşik Amerika ve İran hükümetleri, tanımıştır[224].

"Sanıklar Yüce Divana Verilecek" başlığıyla 1 Haziran'da yayımlanan habere göre; dün toplanan kabine, devrilen hükümetin her türlü suiistimallerinin tespit edilmesi için hakimlerden bir tahkikat heyeti kurulmasını kararlaştırmıştır. Tahkik heyetinin suçlu olarak gördüğü kişilerin, Yüce Divan tarafından yargılanacağı ifade edilmiştir. Tutuklulara her türlü hukuki teminat sağlanacağı konusuna da vurgu yapılmıştır[225]. Haberde tutuklu DP'li siyasilerin yargılanması iki aşamalı olarak gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. Yargılanma döneminde hiç kimsenin mağdur edilmeyeceğinin de garantisi verilmiştir.

"Türk Parasının Değeri Artıyor" başlığıyla bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; ülkenin yönetimine Cemal Gürsel'in gelmesinden sonra Türk lirasının değerinde hafif bir yükselme olmuştur. Salı günü Türk lirası serbest piyasada 27 Suriye kuruşuna satılmıştır. Menderes rejiminin devrilmesinden sonra ise Türk lirası 25 Suriye kuruşuna işlem görmeye başlamıştır[226]. Ülkenin ekonomik olarak canlanmaya başladığını halka anlatmak için, Türk lirasının Suriye parasına karşılık geldiği fiyat örnek verilmiştir. Paramızın Suriye parası karşısında kazandığı iki kuruşluk değer, para birimimizde yükselme olarak görünmüştür ve halka yansıtılmak istenmiştir.

Gazete, 2 Haziran'da Aziz Nesin'in *"Kuyrukları Dışarda Kaldı"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Nesin yazıda; Menderes'ten Bay Sabık diye bahsetmiş ve onun kurduğunu iddia ettiği çetenin iki destek ile ayakta durduğunu ifade etmiştir. Bu desteklerden ilkini çıkarcılar olarak nitelendirirken, ikincisini de din sahtekarları olarak adlandırmıştır. Din satıcılarının, halkı Allah adına sömürdüklerini ve dini politikaya araç ederek oy topladıklarını iddia eden yazar, yapılan devrim ile çetenin elebaşları

---

[224] "Amerika Hükümeti Resmen Tanıdı", *Akşam*, 31 Mayıs 1960, s.1.
[225] "*Sanıklar Yüce Divana Verilecek*," Akşam, 1 Haziran 1960, s. 1.
[226] "*Türk Parasının Değeri Artıyor"*, Akşam, 1 Haziran 1960, s. 1.

yıkıldığını ifade etmiştir. Ancak, bu çeteleri destekleyenlerin hala mevcut olduğunu dile getiren yazar, darbe nedeniyle korkularından gizlenen bu kişilerin, gizlendikleri yerden çıkabileceklerini ve verecekleri destek ile çeteyi yeniden kurabileceklerini iddia etmiştir[227]. Çünkü yazar, darbe sürecinde yakalananlar haricinde de suçlular olduğunu düşünmektedir. Bu suçluları *"büyüklü küçüklü parmakçılar"* olarak adlandırmış, Menderes ve çetesinin kurdukları baskıyı bunların varlığı sayesinde uzunca bir süre sürdürebildiğini iddia etmiştir. Namuslu olarak adlandırdığı 1950'nin, bu parmakçılar sayesinde alçak bir 1960'a dönüştüğünü ifade etmiştir. İnsan kılığına girmiş bu yaratıklar olarak adlandırdığı bu parmakçıların, kanunsuz kanunlara oy verdiğini ifade etmiştir. Yazar'ın burada parmakçılar tabiriyle, DP iktidarında milletvekili görevini üstlenip, son dönemlerde istifa eden kişileri kast etmiştir. O yüzden bunların son günlerde istifa edip, onlardan ayrılmış olsalar bile onların suçlu görünmesini gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca, asıl suçlu olanların parmakçılar olduğunu söyleyen yazar, bunların darbe sonrası halk arasında gezerek, subayların dinsiz olduğunu ve camileri yıkacaklarını söyleyerek ortalığı karıştırmak istediklerini iddia etmiştir. Bunlara fırsat verilmemesi konusunda da tüm kamuoyuna uyarı yapılmıştır[228].

2 Haziran'da *"Soruşturma Açılırken"* başlıklı Edip F. Çelik tarafından yazılan makale yayımlanmıştır. Yazara göre; Yıllardır süren baskı rejimi, TSK'nın sihirli süngüsü ile sona ermiştir. Bu durum tüm yurtta büyük bir heyecan ve bayram havası oluşturmuştur. TSK ihtilalin en güzelini başarmış ve kısa süreliğine memleketin idaresini el almıştır. Demokratik ve insan haklarına dayalı siyasi bir düzen kurmak için de çalışmalara başlamışlardır. Yazar burada en fazla ilgilenilen konunun, eski iktidar sorumlularının durumu olduğunu aktarmıştır. Bu süreçte onların, anayasal düzeni ortadan kaldırarak özgürlükleri hiçe saydıkları, korkunç istibdat idaresi kurdukları için, tutuklu bir şekilde haklarında verilecek hükmü beklemeye koyulduklarını ifade etmiştir. Türk milletinin bu siyasiler hakkında hükümlerini verdiklerini iddia eden yazar, Gürsel'in de, onları suçlu buldukları için görevden uzaklaştırdıklarını söylediğini aktarmıştır[229].

---

[227] Aziz Nesin, "Kuyrukları Dışarıda Kaldı", *Akşam*, 2 Haziran 1960, s. 3.
[228] Nesin, *a.g.m.*, s. 3.
[229] Edip F. Çelik, "Soruşturma Açılırken", *Akşam*, 2 Haziran 1960, s. 1.

Yazının devamında; suçluların tahkikat sonrası Yüce Divan da yargılanacağını, tahkikat sonuçlarının da herkese açıklanacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Asıl meseleyi ise, sorgulanacak olan suçluların seçimlerden önce mi yoksa sonra mı sorgulanacak olmaları, olarak gördüğünü söylemiştir. Gürsel ise, suçluların seçimlerden önce yargılanacağını açıklamıştır. Doğru ve zorunlu olanın bu olduğunu söyleyen yazar, suçluların seçimlerden önce yargılanmaları gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü seçimlere tüm siyasi partilerin katılabilme şansı olduğu için suçluların da yargılanmadıkları takdirde tekrar seçime katılabileceklerini aktarmıştır. Bu şartlarda ihtilalin amaçsız bir hal alacağını söyleyen yazar, millet iradesiyle iktidara gelip sonrasında milletine sırt dönen baskı rejimi olarak tarif ettiği DP'lilerin, en kısa sürede yargılanarak layık oldukları cezalara çarptırılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca, onlara her türlü kanuni teminat verilmesi gerektiğini dile getirerek, bu şartlar altında alacakları hüküm üzerinde hiçbir şüphe bulunmayacağını ifade etmiştir[230].

DP'li siyasilerin yargılanmaları konusuna çok önem verilmiştir. Yargılanmayıp seçimlere girme ihtimalleri yazarda büyük bir korku uyandırmıştır. Ancak bu korku çok anlamsız kalmıştır. Çünkü halkın DP'yi istemediği, her türlü yoksulluğa ve şiddet maruz kaldığı, hem bu yazıda hem de gazetede yayımlanan diğer yazılarda çoğu kez tekrarlanmıştır. Bu şartlarda DP seçime girse dahi, anlatılan bu denli kötü bir yönetimi halk hiçbir şekilde desteklemeyecektir. O yüzden DP'nin seçimlere girip, tamamen başarısız olması darbenin haklılığını ortaya koymuş olacaktır. Ancak yazar, DP'nin hala halk tarafından sevildiğini ve seçime girdiği takdirde tekrar halkın desteğini alabileceğinin farkına varmıştır. Bu yüzden bir korkuya kapılmış ve DP'nin seçimlere girmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü bu gerçekleşirse, medyanın ve darbecilerin halkı paravan olarak kullandıkları ve halka haksızlık yaptıkları ortaya çıkmış olacaktır. Bu yüzden, her defasında halkın arkasına sığınılarak yapılan suçlamaların ve eleştirilerin de amacı ortaya çıkmıştır. Halk bir paravan olarak kullanılmıştır. Halka ait olmayan fikirler, halka aitmişçesine tekrar halka anlatılmıştır. DP'nin görevden alınmasının da halkın verdiği bir karar olarak görülmesi buna güzel bir örnek oluşturmuştur. DP'yi

[230] Çelik, *a.g.m.*, s. 1.

iktidardan alanların, ordu içerisinde örgütlenen darbeci bir topluluk olmasına rağmen hareket halka ait olarak anlatılmıştır.

3 Haziran'da *"Yolsuzluklarla İlgili 12 Kişilik Bir Heyet Kuruldu"* başlıklı haberde; kurulan heyetin, DP'li siyasilerin yaptığı yolsuzlukları tespit edileceği yazılmıştır. Heyetin toplanacağı yer ve tarih ise 8 Haziran'da başbakanlık olarak ifade edilmiştir[231]. Hükümetten düşürülen eski iktidar mensuplarının, yolsuzluk yaptıkları kesin olarak açıklanmamıştır. Çünkü heyetin yeni kurulduğu ve araştırmaların daha yeni başlayacağı ifade edilmiştir. Ancak DP'lilerin hiçbir suçu ispatlanmadığı halde, onlara hüküm giymiş suçlu muamelesi yapılmıştır.

Edip F. Çelik'in "*Anayasa Hazırlanırken"* başlıklı yazısında; yeni anayasa hazırlamak için harekete geçen MBK, ilim ve bilgiye sırt çevirmenin ülkeyi felaketlere sürüklediğini görmüştür. Bu yüzden ünlü ve yetkili hukuk adamlarını anayasa görevine çağırmış ve bu durum büyük bir mutluluk yaratmıştır. Ülkede bir anayasa buhranı yaratılmıştır 1921 Anayasası kusurlu ve yetersiz kalmıştır. Ülkenin sosyal yapısına ve gelişen şartlarına cevap verememiştir. Zaten Demokrat Partinin iktidara gelmesinden sonra anayasa ıslahatı uygulayacağı sözüne inananlar da hayal kırıklığına uğramıştır. Aksine anayasa tamamen ihlal edilmiştir. Kanunların anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir kurum veya mahkemenin bulunmaması, anayasanın rahatça çiğnenmesine neden olmuştur. Bu uygunluğu denetleyen kurumun meclis olması, çoğunluğu elinde bulunduran partinin istediği takdirde hilafeti bile geri getirebileceği açık açık ifade edilmiştir. Yazara göre anayasal boşluk, DP'nin işine yaramış ve bu yüzden işledikleri suçları çekinmeden yapabilmişlerdir. Ayrıca yazının devamında; yeni anayasa hazırlama görevini üstlenenlerin, bu ihlalleri önleyeceğine güveninin tam olduğunu aktaran yazar, hak ve hürriyetlerin çok sağlam teminatlara bağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum hem içeride hem de dışarıda da saygınlığımızı arttıracağını düşündüğünü aktarmıştır. Anayasayı hazırlayacak olanların siyasi parti etkilerinden uzak, sadece ilim ve bilim yolunda olmaları gerektiğini söyleyen yazar, onların bu şekilde objektif olduklarının

[231] "Yolsuzluklarla İlgili 12 Kişilik Bir Heyet Kuruldu", *Akşam*, 3 Haziran 1960, s. 1.

anlaşılacağını dile getirmiştir. Anayasayı hazırlama görevini üstlenenlerin, memleketin her koşuluna uygun demokratik bir anayasa meydana getireceklerine kesin olarak inandığını da ifade etmiştir[232]. Haberde; Atatürk döneminde kabul edilen anayasa eksik, ilimden ve bilimden uzak olarak tarif edilmiştir. Ülke için yeterli bir anayasa olarak görülmemiştir. Bu eksikliği giderecek kurum ise MBK tarafından görevlendirilen heyet olarak görülmüştür.

4 Haziran'da *"Cesetler Yem Makinalarında Kıyılıp Toz Haline Getirilmiş"* başlıklı habere yer verilmiştir. Habere göre, MBK devrik hükümetin cesetleri yok etmek için akla sığmayacak yöntemlere başvurmuştur. Bu yöntemlerin ortaya çıkarılması içinde birçok ipucu bulunmuştur[233]. Gazete tekrar DP aleyhinde kesinleşememiş ve halkta şok etkisi yaratacak bir haberi, suç ispatlanmışçasına manşetlerine taşımış ve kamuoyuna sunmuştur.

"Dr. Küçük Dün Ankara'ya Geldi" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Milli inkılap hareketi karşısında, Kıbrıs Türklerinin birlik ve beraberlik içerisinde duyduğu inancı göstermek ve yeni kurulan hükümetle temaslarda bulunmak için, Kıbrıs Türk halkını temsilen Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş ve Fazıl Plümer'den oluşan heyet bugün uçakla Ankara'ya gelmiştir[234].

4 Haziran'da Nejat Türkeri'nin *"Reşide Bayar Ordunun İdaresi İyi Diyor"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazıya göre; eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar, kızı Nilüfer Gürsoy ve 3 torunu, eşyaları ile birlikte uçakla Ankara'dan İzmir'e getirilmiştir. Yazar Reşide Bayar ile bir görüşme yaptığını söylemiştir. Bu görüşmede Reşide Bayar; ihtilalin ülkeye hayırlı olmasını dilediğini ve askeri yönetimin ülke için çok daha iyi olacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Reşide Bayar eşinin durumu ile ilgili de, herhangi bir eziyete ve şiddete maruz kalmadığını, kendisine gayet iyi bakıldığını

---

[232] Edip F. Çelik, "Anayasa Hazırlanırken", *Akşam*, 3 Haziran 1960, s. 1.
[233] "Cesetler Yem Makinalarında Kıyılıp Toz Haline Getirilmiş", *Akşam*, 4 Haziran 1960, s. 1.
[234] "Dr. Küçük Dün Ankara'ya Geldi", *Akşam*, 4 Haziran 1960, s. 1.

söylemiştir[235]. Reşide Bayar'ın eşi darbe ile tutuklanarak görevinden uzaklaştırılmış ve tutuklanmıştır. DP tamamen tasfiye edilme sürecine girilmiştir. Reşide Bayar ailesinin başına ne geleceğinden emin olmadığı bir dönemde bu açıklamaları dile getirmiştir. Bu söylemlerin darbeciler için çok büyük önemi vardır. Halkın darbeyi benimsemesi için, bu tarz açıklamaların faydası olacaktır. Çünkü darbeye maruz kalan Cumhurbaşkanının eşi dahi açıklamalarıyla mecburi de olsa yapılan askeri darbeye destek verici söylemler içerisine girmiştir.

5 Haziran'da *"Korkunç Cinayetler Aydınlanıyor: Bir Çukura Gömülen 3 Ceset Bulundu"* başlığıyla yayımlanan habere göre; Silivrikapı mezarlığında bir çukurdan iki tane ceset çıkartılmıştır. Bu cesetlerden ikisi genç erkek, birisi de genç bir kızdır. Erkekler iç çamaşırlarıyla, kız ise gömleği ile gömülmüştür. Cesetler morga kaldırılarak otopsileri yapılarak, üç gencin de yüz kalıbı alınmıştır. Bu mezarlara yakın bir duvarın kenarında, pansuman pamuklarının varlığı dikkat çekmiştir[236]. DP karşıtı gösterilerde üniversiteli gençlerin öldürüldüğü ve cesetlerinin hükümet tarafından imha edildiği haberleri çoğu kez haberlere yansıtılmıştır. Haberde bulunduğu söylenilen genç cesetlerinin, hükümetin öldürdüğü ve sakladığı üniversitelilere ait olduğu düşünülmektedir. DP'nin katil olduğunu ispat etme yönünde yapılan bu çalışmalar, halk ile her gün paylaşılmaktadır.

Aziz Nesin'in *"Saray Cellatları"* başlıklı makalesinde; darbe esnasında bir polisin tabancasının darbeci askerler tarafından belinden alındığını, tabancasının alınmasının polise ağır geldiğini ve bu yüzden ağlamaklı bir ses tonu ile birkaç soysuz yüzünden polis teşkilatının lekelendiğini ifade ettiğini söylemiştir. Polise bu konuda hak veren yazar, polisin soysuz olarak ifade ettiği kişilerin sayılarının çok daha fazla olduğunu aktarmıştır. Soysuz olarak tabir edilen kişilerin sayılarının günden güne arttığını, iyi polisleri azınlık durumuna düşürdüklerini ifade etmiştir. Darbe sonrası süreçte polislerin DP iktidarı döneminde teşkilatlarına leke sürdüklerini, bu lekenin de nasıl

[235] Nejat Türkeri, "Reşide Bayar Ordunun İdaresi İyi Diyor", *Akşam*, 4 Haziran 1960, s. 1.
[236] "Korkunç Cinayetler Aydınlanıyor: Bir Çukura Gömülen 3 Ceset Bulundu", *Akşam*, 5 Haziran 1960, s. 1.

temizleneceğinin bilinmediği ifade eden yazar, halkın, polisin adını dahi duyduğunda korkar bir hale geldiğini iddia etmiştir. Çünkü yazara göre, halkı korumak ve yasaları uygulamakla görevli polisler, halkı ezmiş, yasaları çiğneyip geçmiştir. Yasaları çiğnerlerken de verilen emri yapıyorum diyerek her seferinde kendilerini savunmuşlardır. Ayrıca, polis zorbaların oyuncağı olmuş, zulüm makinesi haline dönüşmüş ve insanlıktan çıkarak efendisinin çoban köpeği olmuştur[237].

Yazısının devamında; polisin durumunu şerefsizlik olarak adlandıran yazar, yıllarca polisin kendisini bu şerefsizlikten kurtarması gerektiği ile ilgili en acı dille yazılar yazdıklarını ifade etmiştir. Polislerin bu yazıları dikkate almadıkları ve şerefsiz durumundan kurtulmadıkları için, onlara düşman gözüyle baktıklarını aktarmıştır. Polisleri, insanlıktan çıkıp zorbalığa kalkışan, tabancalarına ve coplarına güvenen, halkın vergisiyle beslenip sonra kendilerini onlardan üstün gören polisler olarak tarif eden yazar, bu tarz polislere düşman olmaktan başka bir şey yapamayacaklarını söylemiştir. Ayrıca; polislerin hırsızlık şüphesi ile alınan bir vatandaşı kazığa geçirir gibi zeytinyağlı copa geçirdiğini, ardından suçsuzluğu ispatlanan bu vatandaştan özür bile dilenmediğini iddia etmiştir. CHP iktidarının devrilmesinde, jandarma dipçiği ve polis copunun desteğiyle şiddet unsurlarının payı olduğu ifade etmiş, polislerin her iktidar döneminde iktidarda bulunanların saray cellatlığını yaptığını iddia etmiştir. Halkın polis kelimesini duymaya tahammülü olmadığını söyleyen yazar, bu yüzden polisin hem adının değiştirilmesi hem de saray cellatı konumundan kurtarılması gerektiğini ifade etmiştir[238].

Yazıya göre, ülkede polislere en ufak bir güven ve tahammül kalmamıştır. Polisler ülkenin güvenliğini sağlayan görevlilerden ziyade, halkına işkence ve eziyet eden, bunları yaparken de zevk alan barbar bir topluluk olarak görülmüşlerdir. Emniyet teşkilatı bu süreçte gözden çıkartılmıştır. Buna sebep veren en önemli olay, DP iktidarına karşı yapılan muhalif gösterilerde, polisin göstericilere müdahale etmesi olarak gösterilmiştir. Ayrıca, polisin farklı bir suç işlediğine de değinilmiştir. Suçsuz bir

[237] Aziz Nesin, "Saray Cellatları" *Akşam*, 5 Haziran 1960, s. 3.
[238] Nesin, *a.g.m.*, s. 3.

vatandaşa, ahlak dışı bir işkence yöntemi uygulandığı iddia edilmiş ve bu iddia halka okuması için sunulmuştur. Adına dahi tahammül edilemeyen polisler, yazar tarafından açık bir dil ile şerefsizlik ve köpeklik olmak üzere hakaretlere maruz bırakılmıştır. DP'nin iktidara gelmek içinde halkı baskı altına aldığı ve şiddete maruz bıraktığı ifade edilmiştir. Ancak insanlar şiddete maruz kalsa dahi, oylarını verirken gizli bir şekilde vermiştir. Bu yüzden kendilerine zorbalık yapan kişilere oy vermedikleri takdirde, bunun ortaya çıkarılması mümkün değildir. Halk DP yönetimini, isteyerek iktidara getirmiştir. Ancak bu hiçbir şekilde kabullenilmemiştir. DP'nin iktidara geliş süreci sürekli olarak yasa dışı ve halkın isteği dışında gösterilmiştir. DP düşmanlığı gerçekleri göz ardı edecek bir boyuta ulaşmıştır.

5 Haziran'da Akşam gazetesinin, yayımladığı H. Bedrettin Ülgen'in *"Radyo ve Milli Eğitim"* başlıklı makalesinde; halkın her yaştan, kültür bakımından gelişmek ve milli terbiye almak için radyoya ihtiyaç duyduğunu, ancak radyonun sadece iktidarın faaliyetlerini yayınlayan bir yayın organı haline geldiğini ifade etmiştir[239]. Vatandaşa verilmesi gereken milli eğitimin, ordu saatinde haftada bir defa ve on dakika olarak verildiğini söyleyen yazar, radyonun bir iktidar propaganda aracına dönüştürüldüğünü aktarmıştır. Yazar, radyolarda, Türkün kahramanlığına, şiirlerine, şarkılarına ve konuşmalarına yer verilmesini gerektiğini ifade etmiştir. Milli terbiyenin bu şekilde verilebileceğini aktarmıştır. Her bireyin Türk ulusunun bir askeri ve Türk ordusunun malı olduğunu söyleyen yazar, bu duruma örnek olarak inkılap hareketini göstermiştir. Bundan sonra radyo programlarının hazırlanırken milli terbiyeye önem verilmesini isteyen yazar, programların en başında bu konunun gelmesi gerektiğini ifade etmiştir[240]. Türk halkı, ne CHP nede DP döneminde, radyodan hakkı olduğu şekilde faydalanamamıştır. Partiler ellerinde bulundurdukları radyoyu, sürekli olarak siyasi propaganda yapmak için kullandıkları bir iktidar yayın organı haline getirmişlerdir. Halk dışında, CHP iktidarı döneminde radyo kullanımı için DP'ye izin, son dönemler haricinde, verilmemiştir. DP iktidarında da aynı durum CHP'ye karşı uygulanmıştır. Her iktidar radyoyu kendisine ait olarak görmüştür. Dönemin en önemli basın organı olan

[239] H. Bedrettin Ülgen, "Radyo ve Milli Eğitim", *Akşam,* 5 Haziran 1960, s. 4.
[240] Ülgen, *a.g.m.,* s. 4.

radyonun bu denli siyasi çıkarlara alet edilmesi ile halk ihmal edilmiştir. Haberlerde ise, radyonun kullanımı ile alakalı sadece DP dönemi örnek verilmiştir. CHP dönemine ise hiç değinilmemiştir.

9 Haziran'da *"Gürsel Eski İktidarın Harbiye'yi İmha Tasavvurlarını Açıkladı"* başlıklı habere yer verilmiştir. Gürsel'in açıklamalarına yer verilen haberde; Gürsel, hükümete karşı mesaj vermek için yürüyüş yapan Harbiyelilerin, Bayar tarafından imha edilmesinin planlandığını ifade edilmiştir. Ortaya, meydanda kurşuna dizmek veya evlerinden alınarak infaz etmek gibi çeşitli fikirlerin atıldığını ve imhanın nasıl yapılacağının tartışıldığını iddia eden Gürsel, Bayar'a, Harbiye'nin ordu tarafından beslendiği bilgisinin verildiğini, Bayar'ın da bu görüşe karşı ordunun da gerekirse lağvedileceğini ifade ettiğini iddia etmiştir[241].

Edip F. Çelik *"Demokrasi Anlayışı"* başlıklı makalesinde; DP iktidarı demokrasiyi ve millet iradesini, koltuğunu korumak için bir araç haline getirmiştir. Demokrasi, çoğunlukla azınlığı karşı karşıya getiren bir anlayış olarak uygulanmış, millet iradesi çoğunluğun iradesi olarak kabullenilmiştir. Bu sebeple eski iktidar tarafından özgürlükler kısıtlanmış ve demokrasi gerçek anlamda yurda yerleştirilemediği gibi, tamamen ortadan kaldırılmıştır. Haberin devamında demokrasi için en geniş tarifi *"halk için halk hükümeti"* olarak tarif eden yazar, devlet otoritesinin temelinde de toplumun varlığını bulunduğunu ifade etmiştir. Gerçek demokrasiler de, siyasi iktidarın millet iradesine dayanması gerektiğini ve bu iradenin de uygun olarak kullanılması gerektiğini aktarmıştır. Menderes iktidarının en büyük günahını demokrasiye sırt dönmek olarak tarif eden yazar, bu maksatla millet iradesinin çoğunluğun iradesine sokulduğunu aktarmıştır. Yazara göre; azınlıklar millet safının dışında tutulmak istenmiştir. Özgürlükler engellenerek bir baskı idaresi kurulmuştur. 1950 seçimlerinde halka verilen demokrasi vaatlerine bağlı kalınmamıştır. Bu yüzden de memleket rejim ve hürriyet buhranına sürüklenmiştir[242].

[241] "Gürsel Eski İktidarın Harbiye'yi İmha Tasavvurlarını Açıkladı", *Akşam*, 9 Haziran 1960, s. 1-5.
[242] Edip F. Çelik, "Demokrasi Anlayışı", *Akşam,* 9 Haziran 1960, s. 1-5.

DP'nin çoğunluğun oylarını alarak iktidara geldiği gerçeği ilk kez bu haberde açıklamıştır. Ancak burada da şiddet ve baskı ile değil de, insanları türlü vaatlerle kandırarak iktidara geldiği suçlaması yapılmıştır. DP'nin iktidara gelişi ile ilgili haberlerde bir karışıklık yaşanmaktadır. Çünkü DP'nin iktidara gelişi her haberde farklı sebeplere bağlanmıştır. Haberlerin bazılarında halka baskı ve zulüm yaparak DP'nin iktidara geldiği iddia edilirken, bazılarında da oyları çalarak ve halkı kandırarak iktidara geldiği söylenmiştir. DP'nin iktidara gelişi sürekli olumsuz bir sebebe bağlanmış, bu yöntemle darbenin haklılığı vurgulanmak istenmiştir. Çünkü DP iktidardan devrilmiştir. Darbenin haklı gerekçelere dayanması içinde DP'nin her açıdan kötü bir iktidar olduğu halka anlatılmak istenmiştir.

9 Haziran'da Aysel Okan'ın *"Beyazıt'ta Bir Miting: Copsuz ve Polissiz"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazıya göre; Beyazıt'ta polissiz, copsuz ve özgürce bir miting yapılmıştır. Ancak bu miting de halka karşı şiddet uygulanmamıştır. Binlerce insanların öldürüldüğü ve özgürlüklerinin yok edilmek istendiği bu meydanda, Türk milleti orduya, minnet ve şükranlarını belirtmek ve onlarla omuz omuza olduklarını göstermek istemişlerdir. Meydanda 40 gün önce olduğu gibi insanlara şiddet ve baskı yapılmamıştır. İnsanlar özgürlüklerini haykırmışlardır. O günlerde gözyaşı bombaları ile yaşaran gözler artık yerini sevinç gözyaşlarına bırakmıştır[243].

4.3. Cumhuriyet Gazetesi

4.3.1. Cumhuriyet Gazetesi Hakkında Bilgiler

Cumhuriyet Gazetesi, yeni kurulan Cumhuriyet rejimini savunmak ve rejim lehine kamuoyu oluşturmak amacıyla, 7 Mayıs 1924 tarihinde kurulmuştur[244]. Kurucusu Yunus Nadi'dir[245]. Kuruluşundan itibaren Cumhuriyet Halk Partisi iktidarını destekleyen bir yayın politikası benimseyen gazete, 1938 yılında Atatürk'ün ölümünden sonra CHP'nin

[243] Aysel Okan, "Beyazıt'ta Bir Miting: Copsuz ve Polissiz", *Akşam*, 9 Haziran 1960, s. 3.
[244] Ayşe Elif Emre Kaya, "Cumhuriyet Gazetesi'nin Demokrat Parti'nin Basın Politikalarına Bakışı: Nadir Nadi'nin Başyazıları Üzerine Bir İnceleme", *Erciyes İletişim Dergisi*, cilt: 1, sayı: 4, 2010, s. 64.
[245] Cumhuriyet, *Cumhuriyet Gazetesinin Yayın İlkeleri,* https://www.cumhuriyet.com.tr. (Erişim 01.07.2021.)

ürettiği politikaları benimsememiş ve bu nedenle iktidardan uzaklaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise tamamen iktidardan kopmuştur. Daha önce CHP'den milletvekili olarak aday gösterilen Yunus Nadi, kurucusu olduğu gazetenin muhalif tavırları yüzünden, CHP tarafından Meclis'te aday olarak gösterilmemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte ülkede çok partili siyasi sisteme geçiş için hazırlıklar başlamıştır. Bu hazırlıklar esnasında gazetenin kurucusu olan Yunus Nadi ölmüş, yerine Nadir Nadi gelmiştir. 7 Ocak 1946 tarihinde DP'nin kurulmasıyla birlikte siyasi hayat hareketlenmiştir. Gazete DP'nin kuruluşundan sonra siyasi partilere temkinli yaklaşmış, DP ve CHP arasında dengeli bir yayın politikası izlemiştir. 1950 seçimlerinde ise gazete DP ile arasındaki ilişkileri geliştirmiş ve Nadir Nadi bağımsız sıfatla da olsa, DP listesinden seçime girmiş ve milletvekili olmuştur. DP iktidara geldikten sonra muhalif basını etkisizleştirme çabasına girişmiştir. Cumhuriyet bu çabayı zaman zaman eleştirse de, iktidar ile yakın temas halinde olmaya devam etmiştir. 1954 seçimlerinde, DP oy oranını yükseltmiş ve baskı politikalarını arttırmıştır. Gazete bu durum karşısında yavaş yavaş iktidara muhalif bir tavır göstermeye başlamıştır. 1957 seçilerimden sonra ise gazete artık iktidara karşı açık bir biçimde muhalefet göstermiştir[246].

Gazete 1960 darbesinin gerçekleşmesi ve DP'nin iktidardan düşmesi ile birlikte, DP'ye karşı muhalefetini daha katı bir hale getirmiştir. DP aleyhine yoğun bir propaganda faaliyetine girişmiştir. Gazete darbenin haklı ve yerinde bir hareket olduğunu düşünmüş, halkı da bu yönde bilgilendirmiştir. DP iktidarına düşman, MBK'ne dostluk gösterilmiştir. Köşe yazılarında hükümete yönelik sert makaleler yayımlanmıştır. Darbe ile birlikte hem basın hayatında, hem de sosyal alanda sınırsız bir özgürlüğün yaşandığı fikri benimsenmiştir. Darbe, basının, üniversitenin ve halkın, ordu ile sırt sırta vererek yaptığı bir hareket olarak görülmüştür. Basın ve halk tarafından, darbe karşıtı yapılacak haberlerin, söylenecek imalı sözlerin ve gerçeklik payı bulunmayan yalancı görüşlerin, darbenin başarıya ulaşma sürecini sekteye uğratılacağı düşünülmüştür. Bu sebeple hem halka hem de basına uyarılarda bulunulmuş ve darbenin başarıyla ilerlemesi için yoğun çaba gösterilmiştir. Darbe karşıtı yapılan hiçbir söylem kabul edilmemiştir.

[246] Kaya, *a.g.m.*, s. 64-67.

4.3.2. Cumhuriyet Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları

27 Mayıs'ta *"Kahraman Türk Ordusu Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı"*, başlıklı habere yer verilmiştir. Gazete, darbeyi ordunun kahramanca başardığı bir hareket olarak ifade etmiştir. Askeri idarenin demokratik açıklamalarına yer verilerek, halkın kaygıları giderilmek istenmiştir. Ordunun tüm kuvvetleriyle birlik ve beraberlik içerisinde olduğu aktarılmıştır. Habere göre; darbeciler, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu büyük ittifaklara bağlılıklarını bildirerek, dışarıdan gelebilecek herhangi bir baskıya karşı önlemlerini almışlardır[247].

"Halkın İhtiyaçlarını Migros ve Askerler Temin Edecek", başlığıyla yayımlanan haberde darbecilerin açıklamalarına yer verilmiştir; Darbeciler sokağa çıkma yasağı uyguladığı için halkın sokağa çıkmamasını istemiş, halkın ihtiyaç duyduğu tüm yaşam malzemelerini halka bizzat ulaştıracaklarını açıklamışlardır. Darbeciler sokağa çıkma yasağı ile tüm yurtta hakimiyetin tamamen sağlandığından emin olmak istenmiştir. Sokakların boş olması, darbecilerin ilerleyişine yardımcı olacaktır[248].

29 Mayıs'ta *"Tarafsız Şahsiyetlerden Bir Kabine Kuruldu Orgeneral Cemal Gürsel Başbakan Oldu"* başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde; kurulan hükümet teşkilatı ile ilgili bilgiler verilmiş ve yeni kurulan askeri hükümetin tamamen tarafsız ve objektif bir yapıda olduğu aktarılmıştır[249].

29 Mayıs'ta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan, Nadir Nadi'nin *"Ne Mutlu"* başlıklı makalesine göre; 28 Nisan Perşembe günü Beyazıt meydanında yaşanan olayların üzerinden tam bir ay geçmiştir. Meydan da özgürlük isteğiyle çırpınan Türk çocuklarının o gün kanları akmıştır. Kızlardan ve erkeklerden, içlerinde yaralananlar, sakat kalanlar ve ölenler olmuştur. Bunların kim olduklarını açıklanmamıştır. Haberin devamında yazar, Beyazıt meydanında ölenleri hürriyet kahramanı olarak tarif etmiş ve onların

[247] "Kahraman Türk Ordusu Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı", *Cumhuriyet*, 27 Mayıs 1960, s. 1.
[248] "Halkın İhtiyaçlarını Migros ve Askerler Temin Edecek", *Cumhuriyet*, 27 Mayıs 1960, s. 1.
[249] "Tarafsız Şahsiyetlerden Bir Kabine Kuruldu Orgeneral Cemal Gürsel Başbakan Oldu", *Cumhuriyet,* 29 Mayıs 1960, s. 1.

saygıyla her daim anılacağını aktarmıştır. Yazara göre, onlar bir ülkü uğruna en büyük fedakârlığı yaparak ölümü göze almışlardır. Bu ölümlerle özgürlük meşalesinin kıvılcımlarının tutuşturulduğunu söyleyen yazar, ölen kişilerin bu fedakârlıkları şöhret ya da siyasal ihtiras için değil özgürlük için göze aldıklarını aktarmıştır. Yazara göre, onlar sadece Atatürk'ün önderliğinde kurtarılan ülkede ona layık insanlar olmayı ve onun devrimlerini yaşatmak amaçlamıştır. Bu amaç uğruna yapılan fedakârlık sayesinde halkın Atatürk Türkiye'sinin yıkılmayacağına inandığını söylemiş ve ülkenin bu inançla medeniyet yolunda büyük başarılar elde edeceğini dile getirmiştir[250].

Haberde üniversite öğrencilerinin başlattığı gösterilerin, herhangi bir parti veya kuruma bağlı olmadan, sadece özgürlük isteği ile yapıldığı ifade edilmiştir. Ancak gösterilerde atılan sloganlar, gösterinin siyasi bir boyutunun da olduğu gözler önüne sermiştir. Çünkü öğrenciler sloganlarında önce DP aleyhtarı söylemler içerisine girmiş, daha sonra İnönü lehine tezahüratlar da bulunmuşlardır. Buda öğrencilerin gösterilerinde siyasi bir eğilime sahip olduklarını ortaya koymuştur.

30 Mayıs'ta *"Milli Birlik Komitesi Taahhütlerini Tekrarlıyor"* başlıklı habere yer verilmiştir. MBK'nin açıklamalarına yer verilen haberde; kurulmuş olan idarenin hiçbir şahsa, sözle veya eylem ile saldırgan bir harekete girişmeyeceği ifade edilmiş ve seçimi kim kazanırsa kazansın idarenin seçilmiş olanlara devredileceği söylenmiştir[251]. Verilen taahhütün içerisine DP dahil edilmemiştir. Zaten tek ve en saldırgan tutum onlara karşı gösterilmiştir. Genel ve özel hayatları dahil olmak üzere neredeyse tüm DP'liler, siyasi konumları ne olursa olsun saldırgan tutuma maruz kalmışlardır. Darbeciler demokratik seçimlere hiçbir şekilde karışılmayacağı söylenerek, diktatör bir askeri yönetim niyetlerinin de olmadığını halka beyan etmişlerdir.

"Basın, Türk Ordusu, Üniversite Yeter Söz Milletindir" başlığıyla yayımladığı haberde; DP iktidarının seçim sloganına vurgu yaparak ironik bir mesaj vermiştir. DP seçimlerden önce slogan olarak, *"yeter söz milletindir"* cümlesini kullanmıştır. Gazete

[250] Nadir Nadi, "Ne Mutlu", *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1960, s. 1.
[251] "Milli Birlik Komitesi Taahhütlerini Tekrarlıyor", *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1960, s. 1.

bu sloganı; *"basın, Türk ordusu, üniversite yeter söz milletindir"* şeklinde aktarmıştır[252]. Ancak bu slogan aynı anlamı taşıyamamıştır. Çünkü DP iktidarı sloganının hakkı olarak, halktan aldığı yüksek oy ile milletin sözünü gerçekleştirerek iktidara gelmiştir. Halk sözünü söylemiş ve kendisini idare etmesi için DP yönetimini seçmiştir. Gazetenin yaptığı ironik slogan ise *"söz milletindir"* sözünün anlamı karşılayamamıştır. Çünkü burada millet bir söz söylememiştir. Burada sadece Ordu, basın ve birkaç bin üniversiteli sözünü söylemiştir. Bu üç kurumun sözü halka yansıtılarak, son sözü onların söylediği ifade edilmiştir. Ancak millet bu süreçte sandık görmemiş, herhangi bir tercih hakkı beyan etmemiş ve özgürce bir karar vermemiştir. Bu yüzden millet son sözünü söylememiştir. Sadece halkın emrivaki bir darbeye destek vermesi istenmiştir. Öncesinde millete kararı sorulmamış ve sözü alınmamıştır.

30 Mayıs'ta *"Bir Kürdistan Hükümeti Tesisi İçin D.P. Grubu İçinde Çalışanlar Varmış"* başlıklı haber yayımlanmıştır. Habere göre; Hükümetten düşürülen DP iktidarı ülkede bölücü çalışmalara izin vermiş ve Şeyh Said'in oğlunun Rus yapımı cipi ile doğuda propaganda yapmasına göz yummuştur. DP bu bölücü hareketlere sırf oy almak ve iktidarda kalmak için dahi göz yummuştur. Oy uğruna verilen tavizler Güney Doğu'da memleketi parçalamak için bazı girişimlere yol açmıştır[253].

"Gedik Kendini Pencereden Atmak Suretiyle İntihar Etti" başlıklı yayımlanan habere göre; Gedik, dördüncü katta bulunan odasından kendisini camdan aşağı atarak intihar etmiştir. Beton zemine düşmüş ve beyni parçalandığı için derhal ölmüştür[254].

31 Mayıs'ta *"Sabık Cumhurbaşkanı da İntihara mı Teşebbüs Etti"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; Eski Başbakan'ın ağır bir cinnet geçirdiği söylentisi yayılmıştır. Ancak bu söylenti kesin olarak teyit edilememiştir. Harbiye de tutuklu

[252] "Basın Türk Ordusu Üniversite Yeter Söz Milletindir", *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1960, s. 1.
[253] "Bir Kürdistan Hükümeti Tesisi İçin D.P. Grubu İçinde Çalışanlar Varmış", *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1960, s. 1.
[254] "Gedik Kendini Pencereden Atmak Suretiyle İntihar Etti", *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1960, s. 1.

bulunan eski Cumhurbaşkanı Bayar'ın da, dün gece intihara teşebbüs ettiği ortaya çıkmıştır. Koraltan ise sürekli ağlamaklı bir ruh haline girmiştir[255].

1 Haziran'da *"Huduttan Kaçmak İsteyen 11 Mebus Yakalandı"* başlıklı habere yer verilmiştir. Habere göre; darbe sonrası geçen iki gün içinde, İpsala'dan Yunanistan'a geçmek isteyen 11 milletvekili yakalanmıştır. Ayrıca arabası ile Avrupa'dan dönen başka bir milletvekili tutuklanmıştır. Yunanistan'dan gelenler de, 2 milletvekilinin hala Yunanistan'da bulunduğunu söylemişlerdir. Ancak bunların paraları bittiği için sınırda otomobillerinde yaşadıkları ifade edilmiştir. Eski bakan ve DP Genel Kurul üyesi olan Samet Ağaoğlu da, İpsala'dan Yunanistan'a geçmek isterken halk tarafından yakalanmıştır. Ağaoğlu üzerinde çoban elbisesi ile yakalanmıştır. Ancak bu haberin doğruluğu kesinleşmemiştir[256].

"Sabık Liderler Seçimden Önce Muhakeme Edilecek" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde, Gürsel'in açıklamalarına yer verilmiştir. Gürsel; Milli Komiteye karşı harekete geçmek için silah dağıtıldığı yönünde haberler alındığını ve bu haber üzerine araştırmalar yapıldığını, araştırmalar sonucunda ise bazı yerlerde çok sayıda silah ele geçirildiğini açıklamıştır[257].

Gazete, 1 Haziran'da Nadir Nadi'nin *"Ağır Başlı Olalım"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Yazıda; iktidarın hukuk ve nizam sözüyle iktidara geldiğini, ancak bu sözünü tutmadığını ve iktidarın gerektiği gibi devrildiğini söyleyen yazar, hükümetin devrilmesiyle ülkede bir geçiş devrinin yaşandığını aktarmıştır. Geçiş devriyle beraber hukuk devleti şartlarını yürürlüğe koyacak bir idare için de hazırlıklara başlandığını ifade etmiştir. Yazar bu dönemi, milletin kaderine etki edecek nazik bir zaman olarak tanımlamış, herkesten farklı siyasal görüşlerini bir kenara bırakmasını istemiş ve herkesin bu dönemde el birliği ile memleketi hak ettiği hukuk düzenine kavuşturmak için çalışmaya başlaması gerektiğini ifade etmiştir. Yazar ayrıca; en yakın zamanda milli

[255] "Sabık Cumhurbaşkanı da İntihara mı Teşebbüs Etti", *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1960, s. 1.
[256] "Huduttan Kaçmak İsteyen 11 Mebus Yakalandı", *Cumhuriyet,* 1960, s. 1.
[257] "Sabık Liderler Seçimden Önce Muhakeme Edilecek", *Cumhuriyet,* 1 Haziran 1960, s. 1.

iradenin ortaya çıkması için özgür bir şekilde seçimlere yapılacağını aktarmıştır. Bu süreçte ülkenin sağlam temeller üzerinde kurulabilmesi için, kin ve intikam duygularının terk edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İktidar sorumlularının adalet karşısında hesap vereceğini söyleyen yazar, iktidarın icraatları yüzünden halkın birbirine diş bilememesi gerektiğini aktarmıştır. Aksi halde ülkenin istikbalinin tehlikeye gireceğini ifade etmiştir. Yazar, gazetenin bu konuda oldukça hassas olduğunu da dile getirmiştir[258]. Yazar ülkede bir kardeş kavgası yaşanmasından da çekinmektedir. Çünkü DP'nin destekçisi olan halkın sayıyı yüksek oranda olduğunun bilincindedir. DP zaten halkın çoğunluğunun desteğine sahip olduğu için iktidara gelmiştir. Bu yüzden farklı siyasi görüşe sahip halkın bir siyasi çatışma girme riski ortaya çıkmıştır. Yapılan hareketim gidişatı böyle bir durumun yaşanması halinde riske girecek ve darbenin başarısızlığa uğrama ihtimali ortaya çıkmış olacaktır. Yazar, bu sebeple gazete halkı öğüt vermiş, DP'ye destek veren halkın masum olduğunu söyleyerek, tüm suçun siyasilere ait olduğunu ifade etmiştir.

"Polisler Artık Cop ve Tabanca Taşımayacaklar" başlığıyla yayımlanan habere göre; Bakanlar Kurulu Orgeneral Cemal Gürsel'in başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantı da bazı kararlar alınmıştır. Toplantıda, halkın düşmanlığını kazanmış olan polisin, halk hizmetinden kaldırılması yönünde alınan kararda ilerleyen günlerde değişiklikler yapılacağı aktarılmıştır. Haberin devamında; polisin artık adil bir kanun adamı gibi hareket edeceğini dile getiren gazete, polislerin kıyafetlerinin değiştirileceğini, silah ve cop taşımalarının da yasaklanacağını ifade etmiştir[259]. Türk Polisi, darbeden sonra büyük bir sınava tabi tutulmuştur. Polis teşkilatı tamamen silahlı düşmanlar olarak görülmüştür. Gazete, bu kurumun tamamen lağvedilmesini ve memurların görevlerine son verilmesini istemiştir. Ancak böylesine önemli ve büyük bir teşkilatın kaldırılması kolay bir iş değildir. Bunun farkında olan MBK, gelen tepkilerin düzeyini azaltmak için, teşkilat içerisinde bir takım değişikliklere gitmiştir. DP döneminde polisler ile asıl sorun yaşayan kesim halk değil üniversite öğrencileri olmuştur. Bu sorunlarda sadece Ankara ve İstanbul'da yaşanmıştır. Onlarca ilden sadece iki ilde eylemler gerçekleşmiştir. Diğer

[258] Nadir Nadi, "Ağır Başlı Olalım", *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1960, s. 1.
[259] "Polisler Artık Cop ve Tabanca Taşımayacaklar", *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1960, s. 1-5.

illerde polisler ile alakalı herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Milyonlar ile ifade edilen halkın fikirleri, halktan bağımsız bir şekilde, sayıları on binler ile ifade edilen üniversiteli öğrencilerin düşüncelerine ortak edilmek istenmiştir. Bu istek ile halkın fikirleri bir anlamda yok sayılmış ve polis ile halk iki düşman unsur haline getirilmek istenmiştir.

"Yetişir Artık" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; Hem eski CHP iktidarında hem de devrilen DP iktidarında manzara aynı olduğu ifade edilmiştir. Bazı kişilerin menfaat elde etmek için iktidarların her faaliyetine alkış tuttuğu aktarılmıştır. Habere göre; bu kişiler iktidar da olanları kandırarak menfaat uğruna gerçekleri gizlemiş ve onları yalanlarla aldatmıştır. Bu günlerin tekrar yaşanmaması için artık bu kişilere izin verilmemesi gerektiğini söyleyen gazete, 3 hafta önce Menderes'e destek telgrafları atanların, şimdi de Gürsel'e destek telgrafları attığını söylemiştir[260]. Gazeteler içerisinde ilk çift taraflı eleştiri bu haberde yazılmıştır. Sadece DP iktidarı değil, CHP iktidarı da eleştiriye tabi tutulmuştur. Eleştirilerin sebebi ise, menfaat uğruna iktidarların giriştiği olumlu ve olumsuz tüm icraatlara destek verilmesi olarak aktarılmıştır. Her iki parti de bu şakşakçılara alan açarak, onların yalanları yüzünden gerçekleri göremeyecek hale gelmişlerdir. Ancak bunların kim olduğu ve hangi kuruma bağlı oldukları ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Verilen bir örnek ile de iktidarların yaşadıkları bu durum tasdik edilmek istenmiştir. Örnekte aynı kişi ve kurumların telgraflarına yer verilmiştir. Yani onlar yönetime kim gelirse gelsin onlara destek vererek, iktidardan düşenlere dost olmaktan vazgeçip düşman olmayı ilke edinmişlerdir. Yaşanan bu durum aslında basın içinde de yaşanmıştır. DP iktidarı döneminde, başvekil olarak hürmetler sunulan Menderes'e, darbeden sonra tamamen düşman olunmuş ve onlarca ağır suçlamalar ile itham edilmiştir.

2 Haziran'da *"Yanlarına Kar mı Kalacak?"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; toplu basın mahkemeleri uygulaması dün itibariyle tarihe karıştığı ifade edilmiştir. Bu mahkemelerde bir günde 30 veya 40 civarında basın mensubunun sorguya çekilmesinin

[260] "Yetişir Artık", *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1960, s. 1.

veya zindana gönderilmesinin sıradan bir hale geldiği ifade edilmiştir. Bu süreçte sadece iktidar yanlısı gazetecilerin hiçbir sorun yaşamadığı aktarılmış. Ancak bu gazetecilerin darbeden sonra hürriyetçi oldukları ve darbeyi destekledikleri ifade edilmiştir[261].

"Celal Bayar'ın Oğlu Ordunun Hareketini Övdü" başlığıyla yayımlanan haberde Bayar'ın oğlunun sözlerine yer verilmiştir. Habere göre; Eski Cumhurbaşkanı Bayar'ın Meksika Büyük Elçisi olarak görev yapan oğlu Turgut Bayar'ın, bir açıklama yaptığı ve açıklamasında; ülkede gerçekleşen milli inkılap hareketini iyi niyetli bulduğu, getirdiği adalet ile nizamı da övdüğü ifade edilmiştir. Haberin devamında Turgut Bayar; ordunun hareketinde, yabancı parmağın bulunmasının imkânsız olduğu söylemiş, ancak babasının ve arkadaşlarının olayların içinde bulunmalarından dolayı konu hakkında daha geniş bir yorumda bulunamayacağını ifade etmiştir. İnkılabın gayesinin anarşiyi önlemek, hem ülkede hem de dünyada barış sağlayarak, serbest seçimleri gerçekleştirmek olduğunu aktarmıştır. Bayar, ülkeye dönüp dönmeyeceği konusunda kesin bir şey söylememiştir[262]. Turgut Bayar, babasının halkın iradesi ile geldiği Cumhurbaşkanlığı makamından, darbe ile indirilmesini demokratik bir hareket olarak tarif etmiştir. Eğitim almış ve kültür seviyesi yüksek bir insanın, halkın iradesine sahip olan Cumhurbaşkanlığı görevini icra eden babasının düştüğü duruma demokratik olarak yaklaşması normal bir durum olarak görülmemektedir. Babasının tutuklu olduğunu bildiğinden, muhtemelen onun maddi ve manevi bir sıkıntıya maruz kalmaması amacıyla, darbecilere samimi görünmek istemiştir. Zaten babasının ve arkadaşlarının müşkül durumda olması nedeniyle çok fazla açıklama yapamaması da bunu ispat eden bir cümle olmuştur.

2 Haziran'da *"Büyük Sevinç"* başlıklı yayınlanan bir haberde; darbe sonrası İstanbul Üniversitesinin durumu anlatılmıştır. Habere göre; ihtilal günü üniversite de büyük bir bayram havası yaşanmıştır. Ancak bu sevincin içinde, üniversitenin eğitimcileri bir ay evvel Beyazıt meydanında özgürlük için şehit olan öğrencilerine üzüntü de

[261] "Yanlarına Kar mı Kalacak", *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1960, s. 1.
[262] "Celal Bayar'ın Oğlu Ordunun Hareketini Övdü", *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1960, s. 5.

duymuşlardır. Bu üzüntü içinde insanlar birbirleriyle kucaklaşmış ve sevinç gözyaşları dökmüşlerdir. Artık üzüntü gözyaşları yerini mutluluk gözyaşlarına bırakmıştır[263]. 27 Mayıs'ta darbeyi gerçekleştiren kurumun ordu olduğu tüm ülke öğrenmiştir. Ancak darbenin sosyal ayağını hazırlayanlar muhalefet partili gençler olmuştur. Bu gençlerin tamamına yakını, İstanbul Üniversitesinde okuyan gençlerden oluşmuştur. Ankara'da da üniversiteli gençler tarafından gösteriler yapılmıştır. Ancak olayları çığırından çıkaran İstanbul gösterileri olmuştur. Öğrenciler, DP iktidarına duydukları derin öfke ve hırs yüzünden ne pahasına olursa olsun gösterilerden vazgeçmemişlerdir. Polis müdahalelerine karşılık vererek çatışmayı dahi göze alacak düşünceye girmişlerdir. Polisin darbe sonrası basın tarafından düşman ilan edilmesinin başlıca sebebi de bu olmuştur. Öğrencilerin çabaları sonuç vermiş ve DP iktidarı devrilmiştir. Öğrenciler istediklerini sonunda almışlardır. Öğrenciler demokratik olarak adlandırdıkları gösterilerde bu haklarını kullanarak, halk tarafından demokratik seçimler ile iktidara gelen hükümetin darbe ile devrilmesi görevini başarıyla yerine getirmişlerdir. Bu yüzden haberlerde bu gençlere büyük önem verilmiştir.

Nadir Nadi'nin *"İbret Dersi"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazar bu yazısında geleceğin politikacılarına bir uyarıda bulunmuştur. Yazıda; İktidar yerinin sadece bir hizmet yeri olduğunu, buradan şahsi saltanat ve servet kazanılamayacağını ifade etmiştir. Dünyada yaşanan insanlar arası gelir dağılımında ki eşitsizliği de dikkat çeken yazar, Amerikalı milyonerler geçimlerinden arttıkları fazla parayı kumarhane ve barlarda harcamak yerine, bilim, hastane ve hayır kurumlarına harcadıklarını söylemiştir. Halkın oyları ile iktidara gelenlerin, tekrar halkın oylarıyla iktidardan gitmeleri ayıp bir şey olmadığını, asıl ayıp olanın, iktidar koltuğuna zorla yapışıp kalmak olduğunu ifade etmiştir[264].

Yazının devamında yazar dış yönetimlerden bir örnek vermiştir. Bu örneğe göre; İngiltere'de İşçi Partisi seçimleri kazandığı zaman ülkesini kalkındırmak için bir süre halkı sıkıcı bir perhiz rejimine sokmuştur. Ekonomik ve sosyal alanda tedbirler almıştır.

[263] "Büyük Sevinç", *Cumhuriyet,* 2 Haziran 1960, s. 6.
[264] Nadir Nadi, "İbret Dersi", *Cumhuriyet,* 3 Haziran 1960, s. 1.

Ancak bu tedbirler karşılığını kısa zamanda vermeyeceği için iktidarın bir sonraki seçimi kaybetme riski ortaya çıkmıştır. İktidar ise seçimi değil halkın refahını daha önemli görmüş ve seçimi kaybetmeyi göze almıştır. Yıllarca sıkıntıya katlanan İngiliz halkı, bir sonraki seçimlerde İşçi Partisini iktidardan almış ve yerine muhafazakarları getirmiştir. Muhafazakarlar da eski iktidarın uyguladığı politikalar bağlı kalmış ve ekonomi de inanılmaz bir kalkınma başarılmıştır. İşte bu yüzden yazar demokrasiyi, böyle bir düşünce ile ilerlemesi gereken bir yönetim şekli olarak tarif etmiştir. Göğsü hizmet aşkı ile dolu olan bir iktidarın, öncelikli olarak seçimleri kazanmak yerine milletin refahını kurtarmayı düşünmesi gerektiğini aktarmıştır. Bunu yapamayacaklarınsa politikaya hiçbir şekilde atılmamalarını tavsiye etmiştir[265].

3 Haziran'da *"İçişleri Bakanı: "Artık Silahımız Basındır" Dedi"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. İçişleri Bakanı Tümgeneral Kızıloğlu'nun basın toplantısında yaptığı açıklamalarına yer verilen haberde; Tümgeneral Kızıloğlu gazetecilere şu sözleri söylemiştir; "*Biz silahları kullandık, şimdi siz fikri kullanacaksınız"*[266].

"İzmir'de Muhtarlara İşten El Çektirildi" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; İzmir'de görev yapan tüm muhtarlar görevlerinden alınmıştır. Görevden alınan muhtarların yerine, mahallenin en çok saygı duyduğu ve güvendiği kişiler getirilmiştir. Ayrıca haberde; Yapılan bu girişimle, vatandaşların artık tarafsız görevliler sayesinde, işlerini kolayca halledebilecekleri ifade edilmiştir[267].

3 Haziran'da *"İstanbul'u İdare Edenlerin Fuhuş ve Kumardan Haraç Aldıkları Anlaşıldı"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. DP'li idarecilerin yolsuzluk ile suçlandığı habere göre; İstanbul Emniyet Müdürü Yarbay Vahit Erdoğan, bir basın toplantısı düzenlemiştir. Burada yaptığı açıklamada, Mükerrem Sarol'un kaçak olarak 2 tane otomobil getirttiğini söylemiş, bunlara el koyulduğunu aktarmıştır. Gayelerinin meşru ve milli hakimiyete dayanan bir yönetim kurmak olduğunu söyleyen Erdoğan, darbeyi bu

[265] Nadi, *a.g.m.*, s. 1-3.
[266] "Artık Silahımız Basındır", *Cumhuriyet*, 3 Haziran 1960, s. 1.
[267] "İzmir'de Muhtarlara İşten El Çektirildi", *Cumhuriyet*, 3 Haziran 1960, s. 1.

yüzden gerçekleştirdiklerini açıklamıştır. Ayrıca, vatandaşların ahlak sorunlarının da ele alındığı ifade eden Erdoğan, eski iktidarın oluşturduğunu iddia ettiği fuhuş ve kumar yuvalarının, bulunarak imha edildiğini de ifade etmiştir[268]. Darbe öncesi mevcut olan, meşru ve milli hakimiyete dayanan yönetime, silah zoru ile el çektirenlerin kadrosunda yer alan Emniyet Müdürü, asıl amaçlarının silah zoru ile ortadan kaldırdıkları yönetim tarzını uygulamaya tekrar geçirmek olduğunu ifade etmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, Burhan Felek'in *"Basına Verilmiş Fırsat"* başlıklı makalesine göre; ülkenin, yaşanan ihtilal ile 180 derecelik bir değişime girdiğini söylemiş ve bu duruma alışmanın kolay olmayacağını ifade etmiştir. MBK yönetiminde hiçbir şeyin yasaklanmadığını söyleyen yazar, bu ortamda gazetecilerin işinin daha zor olduğunu söylemiştir. O yüzden dikkatli olunması gerektiğini söyleyerek, basının haksızlıklara ve şahsi kinlere alet edilmesine izin vermemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca basının yalan ve şahsi haberlerden kaçınması gerektiğini söyleyen yazar, basının böylelikle şerefini ve saygınlığını ispatlayacağını aktarmıştır. Basının görevinde objektif, vatansever ve meslek ahlakına bağlı olduğunu göstermesi gerektiğini vurgulamıştır.[269]

Gazete tüm basına uyarı mesaj vererek, ihtilal ile alakalı yapılacak haberler için kullanılacak en ufak kelimenin dahi dikkatli bir şekilde kaleme alınmasını istemiştir. İhtilal ile yapılacak haberlerde yanlışlık payı tahammülü olmayan bir durum olarak kabul edilmiştir. Ancak DP ile ilgili haberlerde bu hassasiyet ve objektiflik gösterilmemiştir. Basının özgürlüğü, haberde aktarıldığı gibi geniş değildir. Çünkü ihtilal ile ilgili olumsuz haberlere tahammül gösterilmemektedir. Bu tarzda haberler yapanlar darbe yanlısı basın tarafından hain olarak nitelendirilmiştir.

4 Haziran'da *"Menfi Konuşmalar Yapan 2 Din Adamı Tevkif Edildi"* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Habere göre; eski Tahkikat Komisyonu üyelerinden Sait Bilgiç'in müftü olan babası, olumsuz ve tahrik içeren konuşmalarından dolayı tutuklanarak Ankara'ya

[268] "İstanbul'u İdare Edenlerin Fuhuş ve Kumardan Haraç Aldıkları Anlaşıldı", *Cumhuriyet,* 3 Haziran 1960, s. 1-5.
[269] Burhan Felek, "Basına Verilmiş Fırsat", *Cumhuriyet,* 4 Haziran 1960, s.

gönderilmiştir. Ayrıca şehrin Ulu Cami imamı Nurettin Utkusavaş'ta dini siyasete alet ederek, yeni hükümet aleyhinde konuşmalar yaptığı için tevkif edilmiş ve on yıldır kestirilemeyen sakalları cezaevinde kestirilmiştir. Habere göre; Adı geçen hoca bir süre önce, CHP'lileri defalarca dinsizlikle suçlamıştır. Haberin devamında ise; eski milletvekillerinden Ali Latif Ağaoğlu'nun kardeşi, Teknik Üniversite öğrencisi Yalçın Latifağaoğlu ile Anamak İlçesi DP başkanı Hüseyin Kaan, Yalvaç Gemen Güney muhtarı İbrahim Yıldız, köy katibi Sait Ünal'ın halka olumsuz fikirler aşıladığı iddia edilmiş ve bu yüzden tutuklandıkları ifade edilmiştir. Burdur'da da, ilköğretim müfettişi Bekir Alpaslan'ın da, ordu ve hükümet aleyhine sözler söylediği iddia edilmiş, bu sebeple sorguya alınıp, daha sonra da tutuklandığı söylenmiştir[270].

DP iktidarı özgürlükleri kısıtladığı için yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Muhalif hareketlere izin vermemesi hukuk dışı bir yaklaşım olarak karşılanmıştır. Muhaliflere yapılan tutuklamalar ve baskı anayasaya aykırı olarak görülmüştür. Bu nedenle DP'liler anayasa suçlusu sayılmıştır. Darbecilerin ise tüm özgürlükleri serbest bıraktığı ve baskıcı bir yönetim benimsemediği için övgülere konu olmuştur. Ancak haberde göründüğü gibi gerçek çok daha farklı bir hal almıştır. Hiçbir muhalif sese izin verilmemiştir. Muhalif söylemler içerisine giren kim olursa olsun anında tutuklanarak, tüm görevlerinden el çektirilmiştir. Eleştirilere tahammül gösterilmemiştir. Darbeciler sadece kendilerine yapılan övgüye izin vermiştir. Darbeyi eleştirdiği için görevinden azledilen ve tutuklanan bir hocanın sakallarının zorla kesilmesi, darbeci yönetim özgürlük anlayışını keskin hatlarıyla ortaya koymuştur. Gazete yapılan bu özgürlük karşıtı girişimleri, hürriyet karşıtı girişimler olarak görmemiş, tam tersi bu girişimleri haberlere taşıyarak, bu tarz fikirlere sahip olanlara bir gözdağı vermiştir. Özgürlük anlayışı her zaman ki gibi sadece darbecilere övmek ve DP'li siyasilere sövmekten öteye geçememiştir. Darbeciler dokunulmaz bir yapıya bürünmüştür. Basında buna göz yumarak destek vermiştir.

5 Haziran'da *"Gürsel, Beni De Tenkit Edin Dedi"* başlığıyla, Devlet Başkanı Gürsel'in gazeteciler ile yaptığı bir görüşmeye yer verilen haberde; Gürsel, en büyük kuvvetin

[270] "Menfi Konuşmalar Yapan 2 Din Adamı Tevkif Edildi", *Cumhuriyet*, 3 Haziran 1960, s. 3.

matbuat olduğunu ve idarelere yol gösterdiğini söylemiştir. Basının vazifesini yapabilmesi için özgür olması gerektiği ifade etmiştir. Yönetimde bulunduğu sürede yapacağı yanlışlarda, basından kendisini özgür bir şekilde eleştirmesini istemiştir[271].

Gürsel, kendi yönetiminin her yönden özgürlükçü ve eleştirilere açık bir yönetim olduğunu vurgulamıştır. Bu haber basın için olduğu kadar halk içinde önem arz etmiştir. Halkın gözünde Gürsel eleştirilmekten korkmayan, özgürlükçü bir yönetici olarak görünmek istemiştir. Ancak basına verilen özgürlükçü eleştiri hakkı, diğer toplum üyelerine verilmemiştir. Çünkü yönetim aleyhinde eleştiri yapanların anında tutuklandığı haberleri de yine gazeteler vasıtasıyla halka aktarılmıştır. Ancak bu tutuklamalar halka, özgürlük kısıtlayan bir durum olarak değil de, başarıya gölge düşürmek isteyenlerin tutuklanması olarak aksettirilmiştir. Zaten basın tarafından hükümete karşı övgü dışında hiçbir haber yapılmamıştır. Gürsel'in rahatlığının sebebi de bu olmuştur. Basına güveni tamdır ve kendisine karşı, eleştirel bir tutum sergilemeyeceklerinden emin bir haldedir.

4.4. Vatan Gazetesi

4.4.1 Vatan Gazetesi Hakkında Bilgiler

Vatan Gazetesi, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte, 1923 yılında Ahmet Emin Yalman, Enis Tahsin ve Ahmet Şükrü Esmer tarafından kurulmuştur. Gazete, modern gazeteciliğe ve basın yayın sektörüne öncülük edebilen bir tavır sergilemiştir[272]. Vatan gazetesi, CHP iktidarına karşı ilk muhalif tavrını 1930 yılında SCF'nin kurulmasıyla birlikte göstermiştir. Bu dönemde SCF'yi destekleyici bir yayın politikası takip eden gazete, SCF'nin kapatılmasıyla birlikte iktidar tarafından cezalandırılmıştır[273]. Daha sonra iktidar yanlısı yayınlarına devam eden gazete, DP'nin kurulmasıyla birlikte yol haritasını değiştirmiş ve DP'ye yakın bir konuma geçmiştir. 1952 yılına kadar DP lehine bir yayın politikası izlemiş, ancak hükümetin politikalarında sert bir tutum benimsemesi

[271] "Gürsel, Beni De Tenkit Edin Dedi", *Cumhuriyet*, 5 Haziran 1960, s. 1-5.
[272] Önce Vatan, *1923 Vatan Gazetesi*, https://www.oncevatan.com.tr, 2016, (Erişim: 30 Haziran 2021.)
[273] Öztürk, *a.g.m.*, 138.

sebebiyle, 1952 yılından itibaren iktidara muhalif bir tutum benimsemiştir[274]. Gazetenin bu muhalif tutumu, ilerleyen süreçte iktidar tarafından ceza almasına neden olmuştur. Gazete 8 Aralık 1955 tarihinde *"Bu Böyle Gidilemez"* başlığıyla yayımladığı haber yüzünden, Örfi İdare Komutanı tarafından 15 gün boyunca basım ve yayım faaliyetlerinden men edilmiştir[275].

Gazete, 1952 yılından itibaren iktidara karşı benimsediği muhalif tutumu, 1960 darbesinden sonra, çok daha katı ve ağır bir üslupla göstermeye devam etmiştir. Gazete de çok sayıda DP karşıtı makale yayımlamıştır. Bu makalelerin neredeyse hepsinde DP iktidarına karşı çok sert bir dil kullanmıştır. Sadece Yalman değil gazetenin genel haberlerinde ve diğer yazarların makalelerinde de aynı durum geçerli olmuştur. Gazete topyekün bir DP düşmanlığı ortaya koymuştur. Darbeciler ise genel olarak hayırlı bir iş yaparak memleketi karanlıktan kurtaran kahramanlar olarak ifade edilmiştir. Üniversite gençliğine de büyük değer verilmiş ve ülkenin geleceğini ordu ile birlikte kurtardıkları söylenmiştir. Ülkenin, hem MBK yönetimi altında, hem de darbe sonrası dönemde ki yönetimler altında, darbecilerin desteği ile güzel bir gelecek oluşturulacağı ifade edilmiştir.

4.4.2. Vatan Gazetesi Darbe Sonrası Yayınları

27 Mayıs'ta *"Ordu İdareyi Ele Aldı"* başlıklı haber yayımlanmıştır. Haberde; darbecilerin bildirileri halka aktarılmış, tarafsız bir yönetimin idareyi devraldığı ifade edilmiştir. Bu söylemle, halkın herhangi bir tarafı tutarak darbeye karşı bakış açısını değiştirmesi engellenmek istenmiştir[276].

27 Mayıs'ta "*Durum Radyolarla Yurda ve Bütün Dünyaya Duyuruldu"* başlığıyla yayımlanan haberde; halkın tüm demokratik haklarının korunma altında olduğunu ve yakın zamanda seçime gidilerek, bu haklarını kullanmalarına izin verileceğini ifade

[274] Yıldız, *a.g.m.,* 486.
[275] Hamza Çakır, "Demokrat Parti İktidarı ve Basın", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 6, sayı: 3, 2017, s. 265.
[276] "Ordu İdareyi Ele Aldı", *Vatan*, 27 Mayıs, 1960, s. 1.

etmiştir. Ancak burada halkın var olan demokratik hakları, onların verdiği karara saygı duyulmayarak ve fikirleri reddedilerek koruma altına alınmıştır. Haberin devamında; vatandaşlar uyarılmış, birbirlerine karşı particilik davasını bir kenara bırakmaları istenmiş ve birbirlerine karşı anlayış göstermeleri istenmiştir[277].

Vatan gazetesi, 28 Mayıs'ta Oktay Akbal'ın "*Türkiye'de Gençlik Var"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Yazar yazısında; Bütün yabancı gazeteleri toplayıp incelediğini, bu inceleme sonucunda korkunç haberler gördüğünü ifade etmiştir. Habere göre; Türkiye'de ki üniversiteliler hürriyet için ayaklanmış, polis ateş açarak bazılarını öldürmüştür. Yazar haberleri okurken, Parisli otel kâtibi haberlere göz atmış ve bu olayların kendi ülkelerinde de sık sık yaşandığını söylemiştir. Parisli otel kâtibi ise haberleri okuduğunda Türkiye'de aydın bir gençliğin olduğunu fark ettiğini söylemiştir. Yazar da bu söze, evet cevabını gururlu ve sevinçli bir şekilde vermiştir. Haberin devamında yazar; Darbenin, Türk gençliğinin diktatör iktidara karşı şahlanışıyla doğduğunu, ordu ile de sonuca ulaştırıldığını ifade etmiştir. Bu süreçte iktidarın gençliğe zorla, baskıyla ve parayla sahip olmak istediğini ancak başaramadığını söyleyen yazar, bunun üzerine iktidarın onların duygularını, onurlarını ve gururlarını kırmak istediğini iddia etmiştir. Atatürk ülküsüyle yetişmiş olan gençlerin özgürlük isteklerine kurşun ile cevap verildiğini söyleyen yazar, yine de gençliğini yıkılamadığını ve darbenin öncüleri olduklarını ifade etmiştir. Yazar 27 Mayıs darbesini bayram olarak tarif etmiş, darbe sonrası elbirliği ile Türk demokrasisinin kurulacağını iddia etmiştir[278].

28 Mayıs'ta Ahmet Emin Yalman'ın *"Askeri Şerefimiz ve Milli İtibarımız"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazar; TSK'nın, silah arkadaşları Atatürk'ün açtığı yolda dev adımlarla ilerlediğini söylemiş, ülkede ki kardeş kavgasını önlemek, tehdide düşen milli geleceği korumak, geriliği önlemek ve dünyadaki ülkenin milli şerefi ve itibarını yükseltmek için mühim bir işe atıldığını ifade etmiştir. Yazara göre TSK bu hareketiyle, kimsenin şahsi ihtirası için milleti boyunduruğa vuramayacağını ispat etmiştir. Hareketin amaçlarının, iç buhrana çare bulmak, istiklale ulaşmak, milli birlik ve huzuru sağlamak

[277] "Durum Radyolarla Yurda ve Bütün Dünyaya Duyuruldu", *Vatan,* 27 Mayıs 1960, s. 1.
[278] Oktay Akbal, "Türkiye'de Gençlik Var", *Vatan,* 28 Mayıs, 1960, s. 3

olduğunu söyleyen yazar, bu yüzden TSK'nın askeri üniformasının sadece kıyafet ve paradan ibaret olmadığını, ispat ettiğini de vurgulamıştır[279]. Haberin devamda; eski iktidarın keyfi bir istibdat kurduğunu, bu yüzden ülkenin itibarının, yabancı ülkeler nezdinde şiddetle sarsıldığını söyleyen yazar, bu sarsıntıyla beraber ülkenin, yardımlardan ve işbirliğinden mahrum bırakıldığını, sözüne değer verilmediğini ifade etmiştir. Türk milletinin Atatürk idaresinde kazandığı şeref, itibar, özgürlük ve demokratik olgunluğun DP'nin keyfi idaresi yüzünden zedelendiğini aktarmıştır. TSK'nın, bu zedelenmeye son vereceğini, ülkenin şerefini ve haysiyetini yükselteceğine inandığını söyleyen yazar, halkın ve gençliğin bu yüzden büyük bir coşku ve ferahlık içerisinde olduğu ifade etmiştir. Tüm ülkenin memlekete ve MBK'ne yapacağı en büyük hizmetin ise, soğukkanlılıklarını ve temkinli duruşları korumaları olduğunu söylemiştir[280].

Gazete, "*Feshedilen Meclis"* başlığıyla Ahmet Emin Yalman'ın makalesini yayımlamıştır. Yazısında; MBK'nin radyodan ilan edilen tebliğlerinden biri olan ve tek bir cümle ile dünyaya ve tarihe duyurulan: *"meclis feshedilmiştir"* sözüne dikkat çeken yazar, bu haberin kimsede hayret uyandırmadığını ve üzüntü yaratmadığını ifade etmiştir. Çünkü yazara göre; son meclis, halka karşı olan sorumluluklarını yerine getirmemiş, milli birliği ve beraberliği sağlamak ile görevli meclis, karanlık bir çekişme sahnesi ve boğuşma meydanı haline gelmiştir. Meclis zorbaların hâkimiyetine esir olmuş, millete ait olan emanetleri taşıma şerefi elde eden ve bu görev için yemin eden vekiller ise hukuka bağlı kalmayarak sadece şahsi menfaatlerini gözetmişlerdir. Bu yüzden onların varlıklarının hiçbir önemi kalmamıştır. Ancak, altı yüz milletvekilinden oluşan bu meclisin içerisinde çok değerli kişilerin de olduğunu vurgulayan yazar, onların da haksızlıklara karşı sadece hissi duygular ile isyan ettiklerini ifade etmiştir. Yazar bunu yetersiz görmüş, bu duyguların dışa vurulması gerektiğini belirtmiştir. Yazara göre; yıllarca olanlara sessiz kalıp, gemi su almaya başlayınca tehlikeyi görenler ve son saniyede istifa edenlerin sayıları üç kişiden öteye geçememiştir. Ülkede sadece

[279] Ahmet Emin Yalman, "Askeri Şerefimiz ve Milli İtibarımız", *Vatan*, 28 Mayıs, 1960, s. 5.
[280] Yalman, *a.g.m.*, s. 5.

demokrasi ve milli menfaatlerin gözetilmesinin istendiğini söyleyen yazar, bu isteğin insan toplulukları için kaçınılmaz olduğu ifade etmiştir[281].

Haberin devamında diktatörlerin sivrilerek, milli menfaatleri hiçe saymasına razı olunamayacağını söyleyen yazar, bu yüzden herkesin yaşanılan bu ağır ve acı tecrübelerden ders çıkartması gerektiğini görev edinmesini istemiştir. Yazar bu görev bilinciyle hareket edildiği takdir de, bu kötü hadiseler tekrar yaşanmayacağını söylemiş ve bu bilinçle ideal Türkiye'nin hep birlikte kurulabileceğini ifade etmiştir. Türk milletinin gücünün, özgür bir ülke kurmaya yeteceğini de vurgulayan yazar, ancak bu aşamada soysuzlara ve açgözlülere, iyi niyetleri suiistimal etme fırsatının verilmemesi gerektiğini söylemiştir[282].

29 Mayıs'ta Özcan Ergüder'in *"Her Taraf Aydınlık"* başlıklı makalesini yayımlanmıştır. Yazıda; İngiltere'de muhafazakar iktidarın eski başbakanı olan Sir Anthony Eden'ın, demokrasi tarifi yaptığı bir konuşmasına yer verilmiştir. Eden'ın demokrasiyi tarif eden cümlesi şöyledir: *"Demokrasi, sabahın 6'sında kapınız çaldığı vakit, gelenin sütçüden başka bir kimse olamayacağı hususunda emin bulunmaktır"*[283]. Yıllar önce öğrenciyken bu sözü okuduğunda anlam veremediğini söylemiş, ancak DP iktidarı döneminde yaşanılan baskı ve şiddet olayları sonrası, sabahın 6'sında zil çaldığında ve kapıyı açtığında gelenlerin polis olduğunu görünce sözün anlamını öğrendiğini ifade etmiştir. Polislerin bu dönemde güven vermediğini söyleyen yazar, hayati tehlike yaratacak durumlarda sığınılacak ilk yerin polis teşkilatı olmadığını ifade etmiştir. Ancak darbenin gerçekleşmesiyle birlikte yüzlerin güldüğünü ve kötü günlerin birden unutulduğunu söyleyen yazar, unutulanın ise sistem olmadığını şahıslar olduğunu aktarmıştır. Çünkü ona göre; sistem unutulduğu takdirde, insanların kapısı bir gün tekrar, sütçü tarafından değil farklı insanlar tarafından çalınacak, böylece aynı korkular tekrar yaşanacaktır. Yine de darbe sonrası merdivendeki ayak seslerinin ve kapı zilinin endişe yaratmadığını söyleyen yazar, polise duyulan güvenin de tekrar yerine geldiğini ifade etmiştir. Bu

[281] Ahmet Emin Yalman, "Feshedilen Meclis", *Vatan*, 29 Mayıs 1960, s.1-5.
[282] Yalman, *a.g.m.*, s. 5.
[283] Özcan Ergüder, "Her Taraf Aydınlık", *Vatan*, 29 Mayıs 1960, s. 3.

güven duygusu ile birlikte polislere eskisi gibi saygı ve sevgi ile yaklaşıldığını aktarmıştır[284]. Neredeyse tüm haberlerde darbe sonrasında polisler darbe öncesi olduğu gibi düşman bir topluluk olarak görülürken, bu yazıda darbe sonrası polislere olan bakış açısının değiştiği ve onlara tekrar ülkenin koruyucuları olarak sahip çıkıldığı söylenmiştir.

"Üniversiteliler Haziran'da Büyük Miting Yapacaklar" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Haberde; Milli Türk Talebe Teşkilatı Genel Başkanlarının, 9 Haziranda üniversite bahçesinde ortak bir toplantı yapmak için Askeri Valiliğe dilekçe vererek müracaat ettikleri ifade edilmiştir. Toplantının; Türk gençliğinin ve Türk ordusunun gerçekleştirdiği hareketin, yürekten ve tamamen desteklendiği göstermek amacıyla yapılacağını söyleyen gazete, toplantı sonrası 28 Nisan günü polisle yapılan çatışmalar sırasında şehit düşen 11 öğrenci içinde Atatürk anıtına çelenk koyulacağını aktarmıştır. Daha sonra ise Atatürk'ün gençliğe hitabesi, Bursa nutku ve MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in millete hitabesinin okunacağı söylenmiştir[285].

30 Mayıs'ta Ahmet Emin Yalman'ın *"Ele Geçen Yaman Fırsat"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazar yazısında; askeri yönetimin oluşturduğu kabineden memnuniyet duyduğunu belirtmiştir. Kabinede ki üyelerin, yetenekli ve uyumlu kişiler olduğunu söylemiştir. Kabineyi oluşturanlara da teşekkürlerini iletmiştir. DP yönetimini milli menfaatleri tanımayan bir istibdat yönetimi olarak tarif eden yazar, istibdat döneminden çıktıktan hemen sonra, kurulan bu yeni kabinenin insana ferahlık verdiğini ifade etmiştir. Yazara göre; iktidarı bir zorbalık yeri olarak görenlerden kurtulmuş, bilgiye ve tecrübeye teslim edilmiştir. Bayar, Menderes ve Gedik tarafından uygulanan baskı ve partizan sistem iflasa uğratılmıştır. TSK, memleketin geleceğinin tehlikeye düştüğünü görmüş, bu yüzden memleketi korumak için planlı bir müdahale de bulunmuştur. Haberin devamında TSK'nın halkın vücuduna şifa verdiğini söyleyen yazar, anayasanın hazırlanması için bilgili profesörlerin bir araya getirildiğini ifade etmiştir. Bu profesörlerin, DP idaresinin hukuk dışı ve meşruluğunu kaybetmiş bir yönetim

[284] Ergüder, *a.g.m.*, s. 3.
[285] "Üniversiteliler Haziran'da Büyük Miting Yapacaklar", *Vatan*, 29 Mayıs 1960, s. 4.

sergilediğini tespit ettiğini söyleyen yazar, MBK'nin de bu yanlışlara karşı memleketin huzura nasıl kavuşacağına tespit ederek, vazife başına geçtiğini ifade etmiştir. Haberin devamında, ele geçen imkânları olağanüstü olarak tarif eden yazar, tekrar eski hatalara düşülmediği takdirde saadete ulaşılacağını ifade etmiştir. Bu aşamada Türk gençliğinin ve silahlı kuvvetlerin çabalarından ve yardımlarından sonuna kadar faydalanılması gerektiğini iddia eden yazar, bu şekilde ideal Türkiye'nin kurulabileceğini ifade etmiştir[286].

Oktay Akbal'ın *"İyi Gitmeyi Bilmediler"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazar; her iktidarın başarılı olsa da olmasa da bir gün oturduğu koltuğu başkalarına bırakmak zorunda kalacağını söylemiş ve bunun diktatörler, krallar ve tüm zalim yöneticiler için de geçerli olduğunu aktarmıştır. O yüzden her iktidar bir gün sabık iktidar halini alacağını ifade etmiştir. Yazısında, İnönü'nün *"Dürüst seçim teminatı verirseniz rahat edeceksiniz. Vermezseniz gene gideceksiniz. Hem fena gideceksiniz"* sözleriyle iktidarı uyardığını aktaran yazar, İnönü'yü iyi gitmenin en canlı örneği olarak tarif etmiştir. Ona göre; İnönü, çeyrek yüzyıllık yönetimini halkın isteği ile bırakarak, muhalefet lideri olarak halkın karşısına çıkmıştır. Sokaklarda alkışlarla karşılanmış, milyonlarca insanın sevgisini toplamıştır. CHP iyi gitmeyi başarmıştır. Haberin devamında; her gelişin bir gidişi olduğunu, iyi gidenin de günün birinde tekrar dönebileceğini söyleyen yazar, fena gidenlerin ise geri dönemeyeceğini, çünkü bir daha halkın karşısına çıkacak yüzü bulamayacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca, İnönü başta olmak üzere aydınların ve yazarların Menderes yönetimini defalarca sabır ve hoşgörü ile uyardığını söyleyen yazar, Menderes yönetiminin uyarıları dikkate almadığını ve doğruyu söyleyenlere düşman gözüyle baktığını ifade etmiştir. Aydınların, gazetecilerin ve yazarların bu yüzden hakaret ve alaylara maruz kaldıklarını, hapislere atıldıklarını söylemiştir. İnönü'nün sözünün gerçekleşmemesi için her şeylerini verebileceklerini söyleyen yazar, onların bunu göremediklerini ve bu yüzden de çok fena giderek tarihe kapkara bir iz bıraktıklarını ifade etmiştir[287].

[286] Ahmet Emin Yalman, "Ele Geçen Yaman Fırsat", *Vatan*, 30 Mayıs 1960, s. 1-2.
[287] Oktay Akbal, "İyi Gitmeyi Bilmediler", *Vatan*, 30 Mayıs 1960, s. 3.

Eski iktidar, yönetimden zamanında gitmediği için eleştirilmiştir. Ancak onların yönetiminden gitme zamanını belirleyecek tek yetkili topluluk halkın çoğunluğu olduğu için, halkın çoğunluğu onların gitmesini istememiş ve demokratik bir şekilde yönetimde kalmalarını sağlamıştır. Halkın bu kararına rağmen, DP iktidarının kendiliğinden yönetimden ayrılmasının beklenmiştir. Bu yüzden demokrasinin işleyiş tarzına yazar tarafından sözlü bir müdahale yapılmıştır. CHP'de iktidardan halkın oylarıyla iyi bir şekilde gitmiş, ancak dönüşü çok iyi bir şekilde olmamıştır. İnönü'ye atfedilen halk sevgisi, seçimlerde onu iktidar yapacak sevgiye bir türlü dönüşememiştir. DP İktidarına karşı, 1946 seçimlerinden sonra hiçbir şekilde başarı sağlanamamıştır. Tüm seçimler yenilgi ile sonuçlanmıştır. İnönü'nün iktidara gelmesi, DP'nin darbe ile hükümetten düşmesi ile gerçekleşmiştir. Ancak halkın İnönü'ye atfedilen yoğun sevgisi burada da kendini gösterememiştir. Çünkü CHP halkın çoğunluğunun oyunu alamadığı için tek başına iktidara gelememiştir. Bu yüzden koalisyon birlikteliği ile yönetime gelmiştir.

Vatan gazetesi, 31 Mayıs'ta Burhan Arpad'ın *"Üç Haftalık Gecikmeyle"* başlıklı makalesini yayımlamıştır. Yazar yazısında; Nazi yönetiminin dünyaya verdiği zararı anlatmış ve DP yönetimini Nazi yönetimine benzetmiştir. Yazara göre; 1933 yılında zorla iktidarı ele geçiren Naziler, işkence ve baskıcı rejimini yirminci yüzyılda uygulamak istemiştir. Dünyayı ateşe vererek, kalıcı bir diktatörlük elde edeceklerini düşünmüşler, karşılarına çıkan tüm aydınları kamplara tıkmışlar ve sınır dışı etmişlerdir. Ancak insanlık medeniyetini ateşe verme isteklerini gerçekleştirememişlerdir. Haberin devamında; 8 Mayıs 1945'ten 1960 yılına kadar çok sayıda diktatör ve baskı rejiminin çöküşe uğradığını söyleyen yazar, 27 Mayıs 1960 günü TSK'nın yaptığı darbeyi de bu açıdan değerlendirmiştir. Yazara göre; yapılan darbe ile yirminci yüzyıl dünyasının karanlık sayfası yeniden ışığa kavuşmuştur. Bu hareket ile yirminci yüzyılın ikinci yarısında, insanları hayvan sürüleri gibi idare etmenin imkânsız olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. Asırlardır sömürgeye mahkûm bırakılan Afrika halklarının, sömürgeye başkaldırıp ayaklandığı günlerde, on binlerce üniversitelinin, bütün profesörlerin ve basının, bağımsız aydın düşünürlerin ve halkın da Türkiye'de ayaklandığını söyleyen yazar, ülkeyi tekelden yönetebileceğini sanan politikacıların, çalıların arkasına sığınmak

zorunda kaldığını ifade etmiştir[288]. Yazar, Nazilerin ve DP'lilerin iktidardan düşürülme tarihlerinin geleceği sevinçle müjdelediğini söylemiştir[289].

DP yönetimi son yıllarında, muhalefet ve basının ifade özgürlüğünde büyük sorunlar yaşamış, refah seviyesi son yıllarda düşüşe geçmiştir. Ülke içi siyasi çekişmelerin yoğunluğu da bu dönemde artmıştır. Yaşanan bazı gösterilerde polislerden ve öğrencilerden vefat edenler olmuştur. Ancak Naziler ise tüm dünyayı savaşa götüren, milyonlarca insanın ölümüne sebep olan, hem kendi ülkelerini hem de diğer ülkeleri yangın yerine çeviren bir yönetim tarzı sergilemiştir. Yaptıkları yanlışlar tüm dünyada derin yaralar bırakmıştır. Bir dünya savaşına sebep vermişlerdir. Bu savaş maddi ve manevi birçok zarara sebep olmuştur. Irkçılığın zirvede olduğu Nazi yönetiminde insanlar toplu halde işkence yöntemleri ile kıyıma uğratılmıştır. Bu iki iktidar arasında çok fark bulunmaktadır. DP yönetimi Naziler haricinde, Afrika ülkelerini sömüren, sömürgeci ülkelere de benzetilmiştir. Yani DP hükümeti demokratik bir yönetim haricinde kötü karakterde tutulan tüm idareler ile bir tutulmuştur.

1 Haziran'da Burhan Arpad'ın *"Çıkar Düşkünleri Pusuda"* başlıklı makalesi yayımlanmıştır. Yazıda; darbe öncesi DP iktidarına taraftar olanların, darbe sonrası önce sessizliğe bürünüp, daha sonra da 180 derecelik bir dönüş yaptıkları anlatılmıştır. Muhafaza altında tutulanların da bu dönüşe dâhil olduğunu söyleyen yazar, bu yüzden darbenin ilerleyen günlerinde, tek bir sorumlu kalacağını, onunda Adnan Menderes olacağını ifade etmiştir. 31 Mayıs tarihli yazının devamında; 27 Mayıs sabahının ilk saatlerinden itibaren bütün tebliğler ve demeçlerin, büyük bir kesinlikle açıklandığını söyleyen yazar, bu açıklamalarda; hareketin yurttaşlara karşı yapılmadığını, hiçbir fikrin cezalandırılmayacağının anlatıldığını aktarmıştır. Ayrıca, yeni anayasa ile seçim kanununun teminat altına alınacağı ve özgür seçimlerin gerçekleştirileceğinin ilan edildiğini söyleyen yazar, bu durumun bir tehlike yaratacağını iddia etmiştir. Yazar, bu seçimler sonrası tek bir partinin halkın çoğunluğunun desteğini alması ihtimali olduğunu, bunun da büyük bir tehlike oluşturacağını ifade etmiştir. Bu tehlikenin en

[288] Burhan Arpad, "Üç Haftalık Gecikmeyle", *Vatan*, 31 Mayıs 1960, s. 2.
[289] Arpad, *a.g.m.*, s. 2.

büyük sorumlusu olarak halkı gösteren yazar, halkın oyunu sadece geçici duygulanmalarla, küçük çıkarlar uğruna, bir öğretiye veya politik görüş uğruna kullandığını iddia etmiştir. Ülkede okuma yazma bilmeyenlerin oranının çoğunlukta olduğunu söyleyen yazar, Türk toplumunun kültür dünyasına katılabilmesini, aydınların fikir namuslu duruşlarına bağlamıştır. Yazar; aydınların bugüne kadar çıkarlarına ve politik durumlara göre yön belirlediğini söylemiş ve onların topluma çok büyük kayıplar yaşattığını ifade etmiştir. Aynı durumun darbe sonrası dönemde de var olduğunu söyleyen yazar, darbe gününe kadar, eski iktidara sıkı sıkıya bağlı olan, destek veren ve bu sayede makam mevki elde eden, iktidar ile ticari ilişkiler kuran kişilerin bir anda DP'ye sırt dönerek yeni hükümetten yana tavır aldıklarını aktarmıştır. Haberin devamında; Türk milleti, Türk basını, üniversite gençliği ve ordu tarafından fikir birliği ile ikinci cumhuriyetin kurulduğun söyleyen yazar, aynı tehlikelerin tekrar yaşanmaması için bu aydınlara ve çıkar peşine düşenlere karşı önlem alınması gerektiğini ifade etmiştir[290].

DP iktidarının ilk dönemlerinde, yönetime destek vererek yanında görünen Vatan gazetesi, darbe sonrası derin bir sessizliğe bürünmüştür. Hükümetin darbe ile idareden düşürülmesine herhangi bir tepki gösterilmemiş, aksine darbe benimsenmiştir. DP siyasi arenada tamamen yalnız bırakılmıştır. Ordunun silahlı ve caydırıcı gücünün bunda etkili olması muhtemel görünmektedir. Ayrıca gazeteler arasında halka direkt olarak ilk kez bu yazıda suçlama yapılmıştır. DP'yi iktidara getiren kesimin halk olduğu bilinciyle, eleştirilerden halkta payına düşeni almıştır. Okuma yazma seviyesinin düşük olduğu Türk halkı, cahil ve oy kullanmayı bilmeyen bir kesim olarak tarif edilmiştir. Halkın ülkenin menfaatlerini kendi menfaatlerinden ve siyasi görüşlerinden üstün tuttuğu mesajı verilmiştir. Türkiye halkının yarısından fazlasına çıkarcı sıfatı yakıştırılmıştır. Zaten halkın cahil bir toplum olması nedeniyle, ülkeyi medeni bir uygarlık yapamayacakları ifade edilmiştir. Bu yüzden atılımın sadece okumuş ve aydın kesim ile gerçekleşebileceği düşüncesi ortaya atılmıştır. Seçimler bir nevi bu yüzden tehlikeli görünmüş ve yönetim kararını halkın vermesi istenmemiştir. Yazar burada halkın

[290] Burhan Arpad, "Çıkar Düşkünleri Pusuda", *Vatan*, 1 Haziran 1960, s. 2.

tümünün katıldığı demokratik bir yönetim sisteminden ziyade, içinde halkın olmadığı, aydınlarla birlikte belirli bir zümrenin demokratik yönetim sistemini istemiştir. Ancak yazarın, bu yönetim sistemini tek parti yönetimi ile değil koalisyon yönetimi ile istediği anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ

1923'ten itibaren tek parti idaresi altında yönetilen Türk halkı, 1945'te çok partili siyasi hayata, büyük bir coşku ve heyecan ile giriş yapmıştır. Türk halkı, artık beklediği demokrasi ile tanışabilmiştir. Bundan sonra demokratik hakları olan oylarını kullanarak, kendilerini yönetecek idarecileri seçebileceklerdir. Ülke genelinde bir bayram havası hâkim olmuştur. Yıllar boyu tek parti idaresi altında, herhangi bir söz sahibi olamayan halk, artık söz sahibi olabileceği bir konuma gelmiştir. Bu şartlar altında ortaya çıkan DP, halka kendini sevdirerek, toplumda geniş bir destekçi tabanına ulaşmıştır. CHP'nin eskimiş yönetim tarzına karşı, daha gür ve dinamik bir yapı ile halkın karşısında çıkan DP, 1946 seçimleriyle ilk seçim deneyimini yaşamıştır. Kuruluşundan çok kısa bir süre sonra girdiği bu seçimlerde Meclis'e girmeyi hak kazanmış ve önemli bir başarı elde etmiştir. Halk böylece değişimin ilk işaretlerini 1946 seçimlerinde vermiştir. DP'nin Meclis'e girmesiyle beraber basında da bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Tek parti iktidarında sadece iktidarı desteklemekle yükümlü olan basın, DP'nin kurulması ve Meclis'e girmesiyle birçoğu ilgisini DP'ye doğru yöneltmiştir. 1950 seçimlerinde DP halkta yoğun bir karşılık bulduğunu görmüştür. Arkasına aldığı halk desteği ile seçimlerde birinci parti olarak çıkmış ve on yıllık iktidarının ilk serüveni olan bu seçim ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri iktidar partisi olan CHP'yi, halkın oyları ile devirerek yönetim koltuğuna oturmuştur. DP bu seçimlerle muhalefetten iktidara yükselmiş, CHP ise iktidardan muhalefet konumuna düşmüştür. DP halkı ve basını yanına çekmeyi başarmış ancak, ordu ile tam olarak bütünleşememiştir. 1950'de DP'nin iktidara geldiği ilk günden itibaren bu durum ordu tarafından hazmedilememiştir. Ordu İnönü dışında oluşan bir parti yönetimini hoş karşılamamıştır. Bu durum DP'nin iktidarda bulunduğu on yıl boyunca devam etmiş ve DP ile ordu arasında tam anlamıyla sağlıklı iletişim kurulamamıştır.

DP yönetiminin on yıllık iktidarı süresince, DP ve ordu birçok kez karşı karşıya gelmiştir. Bunların ilki 1950 yılında gerçekleşmiş, Menderes kendisine darbe yapılacağına dair bir rütbeli askerden ihbar almıştır. Bu durumu Celal Bayar ile

görüştükten sonra, ordunun yapacağı darbeye önlem amaçlı bir tasfiye hareketine girişilmiştir. Bu tasfiye ordunun üst kademesine yönelik gerçekleştirilmiştir. DP'nin iktidara gelir gelmez orduya yönelik bu tasfiye girişimi, DP ve ordu arasında iplerin ilk günden çok daha gergin bir hal almasına sebebiyet vermiştir. Bu tasfiye hareketinden sonra, 1957 yılında DP'ye yönelik ikinci bir darbe girişiminin planlandığı bilgisi alınmıştır. Bu girişim dokuz subay tarafından planlanmıştır. Ancak bu dokuz subaylardan bir tanesi plana dâhil olmaktan vazgeçerek durumu ihbar etmiştir. Hükümet durumu haber aldıktan sonra olayın üzerine gitmiştir. 8 subay mahkemeye çıkarılmış ancak suçsuz bulunarak serbest bırakılmıştır. Olayı ihbar eden subay ise tutuklanmıştır. Ordu ile hükümetin sonuncu karşılaşması ise, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu karşılaşma öncesi ülkede sosyal, siyasi ve ekonomik yaşam sorunlu bir hale gelmiştir. DP iktidarı halkın verdiği desteğin gücüne kendisini çok kaptırmış ve tek parti iktidarı döneminde uygulanan baskı politikasının benzerini uygulamaya başlamıştır. 1954 seçimleri sonrası DP'nin aldığı yüksek oy onu geri dönülmez bir katı yönetime doğru sürüklemiştir. Bu dönemde baskıcı ve özgürlük karşıtı politikaları nedeniyle basın desteğini de kaybeden DP, karşısında basın, ordu, muhalif gençler ve siyasilerden oluşan güçlü bir muhalefet ile karşılaşmıştır. Ülkenin kötü gidişatına karşı ordu içerisinde darbenin gerekliliği konusunda görüşmeler gerçekleşmeye başlanmıştır. DP'nin ülkeyi felakete sürüklediği düşünen ordu, tek çözümün yönetime el koymak olduğunu düşünmüştür. Bu düşünce neticesinde 27 Mayıs 1960 gününe kadar ordu darbe için tüm gerekli hazırlıklarını yapmış ve planlarını gerçekleştirmek için harekete geçmiştir. Sabaha karşı saat üçte ordu yönetime el koymuş ve DP iktidarını hükümetten indirmiştir. Ordu tarafından oluşturulan MBK devleti yönetimine gelmiştir. DP'nin son yıllarda yaşadığı sorunlar, darbenin gerekçeleri sayılmıştır. DP'ye onlarca suçlamalar yapılmış ve darbenin haklılığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan darbe hareketi ile on yıl önce heyecan ve coşku ile karşılanan çok partili siyasal yaşama sekteye uğratılmıştır. Hükümet üyeleri teker teker tutuklanarak, yargının önüne çıkartılmıştır. DP hükümeti bu süreçte tamamen yalnızlaştırılarak, hiçbir kesimden destek görememiştir. On yıllık ülke yönetiminin sonu, yalnız ve sessiz bir şekilde sona erdirilmiştir.

Darbe sonrasında basının durumu dikkat çekicidir. Darbeden sonraki süreç boyunca, tüm basın DP iktidarına düşman kesilmiştir. Doğruluğu olsun veya olmasın, DP ile ilgili tüm suçlamalar manşet sayfalarından halka aktarılmıştır. Toplumda infial yaratacak haberler, sıradan konular gibi yazılarak haber haline getirilmiş ve halka sunulmuştur. Bu süreçte gazete haberleri ağırlıklı olarak, darbeyi öven, haklı gösteren yazılardan oluşmuştur. Yapılan darbe, ikinci cumhuriyetin kuruluşu olarak benimsenmiştir. Darbenin başındaki isim Cemal Gürsel, ikinci Atatürk imajına kavuşturulmuştur. Darbecilere sürekli olarak güven mesajları verilmiş ve halkın da bu yönde ikna edilmesi için yoğun bir propaganda çalışmasına girişilmiştir. Basın DP iktidarını, seçimle iş başına gelen bir hükümet olarak görmemiş, diktatörlük yakıştırması yapmıştır. Emniyet Müdürlüğü de bu süreçte çok ağır suçlamalara maruz kalarak, DP'nin paralı katilleri olarak görülmüştür. Toplum hem DP'ye karşı, hem de polislere karşı bir nefret duygusuna sürüklenmiştir. Basının DP aleyhine bu denli bir kamuoyu oluşturmasının en büyük sebebi ise ordudur. Ülkenin darbeden sonra tamamen ordunun egemenliği altına girmesi basını baskılamıştır. Bu baskı yapılan haberlerin yönünün DP'ye aleyhine ve darbecilerin lehine dönmesine neden olmuştur. Ordu baskısı ile basının darbe sonrası yaptığı haberler ordunun istediği sonucu vermiştir. DP'nin yalnız kalması ve hiçbir kesimden destek görmemesi, basında yapılan linç kampanyasının bir sonucu olarak görülebilmektedir. Ülkenin demokrasiye geçiş sürecinde çok önemli bir göreve sahip olan basın, darbeden sonra gösterdiği tutum ile bu görevini başarıya ulaştırmakta mecburi bir şekilde yetersiz kalmıştır. Gazeteler, darbe sonrası süreçte yapılacak seçimleri dahi eleştirilerek, yönetimin halkın eline verilmemesi fikrine kapılmıştır. 1960 darbesi ülkenin geleceği açısından da çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Ordu istekleri dışında yaşanan olaylar karşısında hükümete el koyabileceğinin farkına varmıştır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasinin tam anlamıyla oturmasına büyük bir engel olmuştur. Siyasi hayat ordunun isteği doğrultusunda şekillenmiştir. Ordunun görüşlerini benimsemeyen siyasilere, siyasi yaşam hakkı tanınmamıştır. Siyasi partiler sürekli olarak Meclis'te darbenin korkusunu hissetmiştir. Bu durum düzgün bir yönetimin varlığına engel olmuştur. Bu yüzden yaşanan darbe sadece bulunduğu dönemi değil, ülkenin geleceği üzerinde de derin etkiler yaratmıştır.

KAYNAKÇA

Ağır, O. (2018). Türkiye'de askeri darbeler karşısında siyaset kurumunun tutumu. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 1-26.

Akşin, S. (1994). *Şeriatçı bir ayaklanma 31 Mart olayı*. Ankara: İmge Kitabevi.

Akis Dergisi.

Akşam Gazetesi.

Akalın, C. (2014). 1950'de Orgeneral Nafiz Gürman'ın ve arkadaşlarının tasfiyesi neyle ilgili. *Mülkiye Dergisi*, 26(233), 139-142.

Aksoy, M. (2019). Kore Savaşı'nın Türkiye'de demokrasinin gelişimine etkisi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-12.

Akbal, O. (1960, 28 Mayıs). Türkiye'de gençlik var. *Vatan*, 3.

————, (1960, 30 Mayıs). İyi gitmeyi bilmediler. *Vatan*, 3.

Arpad, B. (1960, 31 Mayıs). Üç haftalık gecikmeyle. *Vatan*, 2.

————, (1960, 1 Haziran). Çıkar düşkünleri pusuda. *Vatan*, 2.

Atalay, C. (2014). Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metehan) dönemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, özel sayı(2), 107-109.

Aydemir, Ş. S. (1993). *Menderes'in dramı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aydoğmuş, Ç. (2021). Milli muhalefet cephesine karşı iktidarın yanıtı: Vatan cephesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, (1), 1-16.

Ayhan, B., Demirsoy, A. (2015). 1960'dan günümüze Konya'da yerel gazetecilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 131-155.

Baban, C. (1960, 28 Mayıs). Atatürk'ün ruhu. *Ulus*, 1.

————, (1960, 31 Mayıs). İlim heyetinin deklarasyonu. *Ulus*, 1.

————, (1960, 2 Haziran). Fazilet ve ahlak. *Ulus*, 1-5.

Bakacak, A. (2013). 1950 seçimleri sonrası Ulus gazetesi'nin muhalefete geçişi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(51), 541-561.

Bakan, S., Özdemir, H. (2013). Türkiye'de 1946-1960 dönemi iktidar-muhalefet ilişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye karşı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, 14(1), 373-397.

Başgil, A. F. (2008). *27 Mayıs ihtilali ve sebe*pleri. İstanbul: Yağmur Yayınevi.

Baykal, (1960, 4 Haziran). Atatürk'ün izinde. *Yeni Konya*, 2.

Benhür, Ç. (2007). 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde CHP ve DP'nin seçim kampanyalarının ana hatları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (17), 61-75.

Bekiroğlu, O., Bal, E. (2006). Sanal alemin yerel aktörleri: Konya yerel basını üzerine bir analiz. *Selçuk İletişim*, 4(2), 71-85.

Boy, A., Durmuş, G. (2020). Falih Rıfkı Atay'ın Ulus gazetesindeki yazıları (1935-1937). *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(özel sayı), 148-168.

Bulunmaz, B. (2012). Türk basın tarihi içerisinde Demokrat Parti dönemi ve sansür uygulamaları. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, 10(37) 203-214.

Büyüktolu, R. (2021). *Milletvekili genel seçimlerinde Demokrat Partinin seçim propagandaları (1946-1957)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Cumhuriyet Gazetesi.

Çakır, H. (2017). Demokrat Parti iktidarı ve basın. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3) 257-270.

Çelik, E. F. (1960, 2 Haziran). Soruşturma açılırken. *Akşam,* 1.

————, (1960, 3 Haziran). Anayasa hazırlanırken. *Akşam*, 1.

————, (1960, 9 Haziran). Demokrasi anlayışı. *Akşam,* 1-5.

Çobanoğlu, A. (1960, 9 Haziran). 27 Mayıs inkılabının manası. *Yeni Konya,* 2.

Çınar, Ö. (2015). Siyasal yaşamımızda Serbest Cumhuriyet Fırkası tek partiden çok partili siyasi hayata geçiş denemesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(10) 207-229.

Demir, Ş. (2007). Adnan Menderes ve 6/7 Eylül olayları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (12), 37-63.

Deniş, H. E., Özçağlayan M. (2020). Demokrat Parti döneminde basın-siyaset ilişkisi ve resmi ilanlar ile besleme basın'ın yaratılması. *1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi,* 2.

Düzen, C. (2017). Tanzimat dönemine karşı bir suikast teşebbüsü: Kuleli vak'ası. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*19(1), 107-128.

Ecevit, B. (1960, 28 Mayıs). Günaydın. *Ulus,* 1.

————, (1960, 30 Mayıs). DP'nin durumu. *Ulus,* 1.

————, (1960, 1 Haziran). Paylaşılan sorumluluk. *Ulus,* 1.

————, (1960, 3 Haziran). Yeni devrin kültür ocakları. *Ulus,* 1.

Ekincikli, M. (2012). Türk demokrasi kültürünün gelişim sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu. *Akademik Bakış,* 6(11) 151-163.

Erdoğan, D. (2020). Güç birliği karşısında Adnan Menderes'in siyasi manevrası: Vatan cephesi (Manisa örneğinde). *Belgi Dergisi,* 2(19) 1910-1924.

Ergüder, Ö. (1960, 29 Mayıs). Her taraf aydınlık. *Vatan,* 3.

Eroğlu, C. (1990). *Demokrat Parti tarihi ve ideolojisi,* Ankara: İmge Kitabevi.

Ertem, B. (2010). Siyasal bir muhalefet denemesi olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(2), 71-92.

Esmer, A. Ş. (1960, 28 Mayıs). Dış politika. *Ulus,* 2.

Felek, B. (1960, 4 Haziran). Basına verilmiş fırsat. *Cumhuriyet,* 1.

Günay, Ş. (2020). Çok partili hayata geçiş süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kısa bir değerlendirilmesi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125(247) 405-420.

İleri, Ü. (2008). Tek partili dönemde (1923-1946) işçi örgütlenmelerini güçleştiren ve hazırlayan etmenler. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 21(5-6) 70-92.

İstanbul Ekspres Gazetesi.

Kara, Y. (1960, 11 Haziran). Acıyamıyorum. *Yeni Konya,* 3.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1960, 1 Haziran). Nizam ve kanun yolu. *Ulus,* 1.

————, (1960, 2 Haziran). İç sömürgeciler. *Ulus,* 1-5.

————, (1960, 3 Haziran). 27 Mayıs dersi. *Ulus,* 1.

Karpat, K. H. (2015). *Türk siyasi tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kavaklı, N. (2005). *Bir gazetenin tarihi Akşam*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kaya, A. E. E. (2010). Cumhuriyet gazetesi'nin Demokrat Parti'nin basın politikalarına bakışı: Nadir Nadi'nin başyazıları üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(4), 63-77.

————, (2010). Demokrat Parti döneminde basın–iktidar ilişkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(1), 93-118.

Kemal, G. M. (2018). *Nutuk*, Ankara: Kaynak Yayınları.

Keskin, Y. Z. (2012). Demokrat Parti iktidarı ve günümüze yansımaları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 107-130.

————, (2011), *27 Mayıs 1960 askeri darbesi ve 12 Mart 1971 muhtırasının Türk devlet teşkilatı ile siyaset hayatına etkileri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Koçak, C. (2013). *Tarihin buğulu aynası efsaneler çökerken*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kopar, M. (2016). Cumhuriyetin kuruluş yıllarında basın iktidar ilişkisi (1920-1925). *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40(1), 117-135.

Korkmaz, S. B. (2014) *Türkiye'de tek parti iktidarı (1931-1946) ve basın: Yücel dergisi (1935-1956) örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Köroğlu, H. (1960, 10 Haziran). Hesap sorulmalı. *Yeni Konya,* 2.

Kubilay, Ç., Pelivan M. (2019). Demokrat Parti ve radyo: Bir ıslahat girişimi (1954). *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 27-60.

Malkoç, E. (2018). Soğuk savaş'a geçiş sürecinde Akşam'ın penceresinden Türk denizciliği (1945-1950). *Mavi Atlas*, 6(2), 1-27.

Matiç, U. (2017). Demokrat Parti dış politikasına Akis dergisi'nin yaklaşımı (1954-1958). *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 664-679.

Milliyet Gazetesi.

Mutlu, S. (2013). Tek parti döneminde parti-devlet bütünleşmesine bir örnek: Dilek sistemi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* 29(86), 53-102.

Nadi, N. (1960, 29 Mayıs), Ne mutlu. *Cumhuriyet,* 1.

————, (1960, 1 Haziran). Ağır başlı olalım. *Cumhuriyet,* 3.

————, (1960, 3 Haziran). İbret dersi. *Cumhuriyet,* 1.

Nesin, A. (1960, 30 Mayıs). Soruyor suçum ne. *Akşam,* 3.

————, (1960, 2 Haziran). Kuyrukları dışarıda kaldı. *Akşam,* 3.

————, (1960, 5 Haziran). Saray cellatları. *Akşam,* 3.

Okan, A. (1960, 9 Haziran), Beyazıt'ta bir miting: Copsuz ve polissiz. *Akşam.* 3.

Okur, A. (2019). *1927-1950 yılları arasından Türkiye'de radyo yayıncılığı.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Okyar, A. F. (2014). *Serbest Cumhuriyet Fırkası nasıl doğdu nasıl feshedildi*. İstanbul: Derin Tarih Kültür Yayınları.

Önder, M. (2014). 1960 darbesi sürecinde Akis dergisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* 14(28), 283-306.

Öymen, H. R. (1960, 2 Haziran). Vazife şuuru. *Ulus,* 2.

Öymen, A. (1960, 4 Haziran). Olur mu böyle olur mu kardeş kardeşi vurur mu. *Ulus,* 1.

Özcan, A. Ö. (2014). Serdengeçti dergisi ve siyasal iktidarlarla ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi ve Siyasal İktidarlarla İlişkisi*, 2(3) 300-316.

Özçelik, M. H., Güneş, M. (2018). Bir 27 Mayıs tahlili: Silahlı kuvvetler birliği. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* (20), 269-303.

Öztürk, A. (1994). Tek parti döneminde basın özgürlüğü. *Marmara İletişim Dergisi*, (5), 137-144.

Peker, Ş. (2018). Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesinin ekonomik ve siyasi sebepleri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(14), 625-635.

Polat, N. (2018). 1946 çok partili dönemin başlangıcından 1964 TRT'nin kurulmasına kadar Türkiye'de radyo yayıncılığı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(1) 125-137.

Safi, İ. (2019). Osmanlı Devleti'nden günümüze parlamentarizm ve parlamenter rejime müdahaleler-muhtıra darbe ve darbe girişimleri üzerine bir analiz. *Ege Akademik Bakış,* 19(1), 141-157.

Şahin, E., Tunç, B. (2015). Demokrat Parti'nin kuruluş süreci ve DP-CHP siyasi mücadelesi (1945-1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* 1(2) 31-69.

Şimşek, M. (2020). Çoğulculuk ve vesayet ikileminde 1961 anayasası. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(TBMM'nin 100. yılı ve milli irade özel sayısı) 221-240.

Tuna, A. İ. (1960, 4 Haziran). Milleti ezmek isteyenler ezilmeye mahkûmdur. *Yeni Konya,* 1.

Turan, T. (2019) İspanyolların gözünden Osmanlı Devleti'nde 1876 darbesi ve Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkış süreci. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38(65), 279-302.

Türkeri, N. (1960, 4 Haziran). Reşide Bayar ordunun idaresi iyi diyor. *Akşam.* 1.

Ulus Gazetesi.

Ülgen, H. B. (1960, 5 Haziran), Radyo ve milli eğitim. *Akşam,* 4.

Üstün, H. (2008). Türkiye'de gazete dağıtımını yaygınlaştırma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(34), 107-126.

Vatan Gazetesi.

Yeni Konya Gazetesi.

Yalman, A. E. (1960, 29 Mayıs). Feshedilen meclis. *Vatan,* 1-5.

————, (1960, 30 Mayıs). Ele geçen yaman fırsat. *Ulus,* 1-2.

Yıldız, N. (1996). Demokrat Parti iktidarı (1950-1960) ve basın. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51(01) 482-505.

Yıldız, S. (2017). 31 Mart isyanından bir olay incelemesi: Asar-ı Tevfik zırhlısı Komutanı Ali Kabuli Beyin öldürülmesi. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 71-84.

Yücel, M. S. (2011). *Demokrat Parti*. İstanbul: Ülke Kitapları Yayınları.

Zürcher, E. J. (1992). *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*. (Çvr. Gül Çağalı Güven). İstanbul: Bağlam Yayınları.

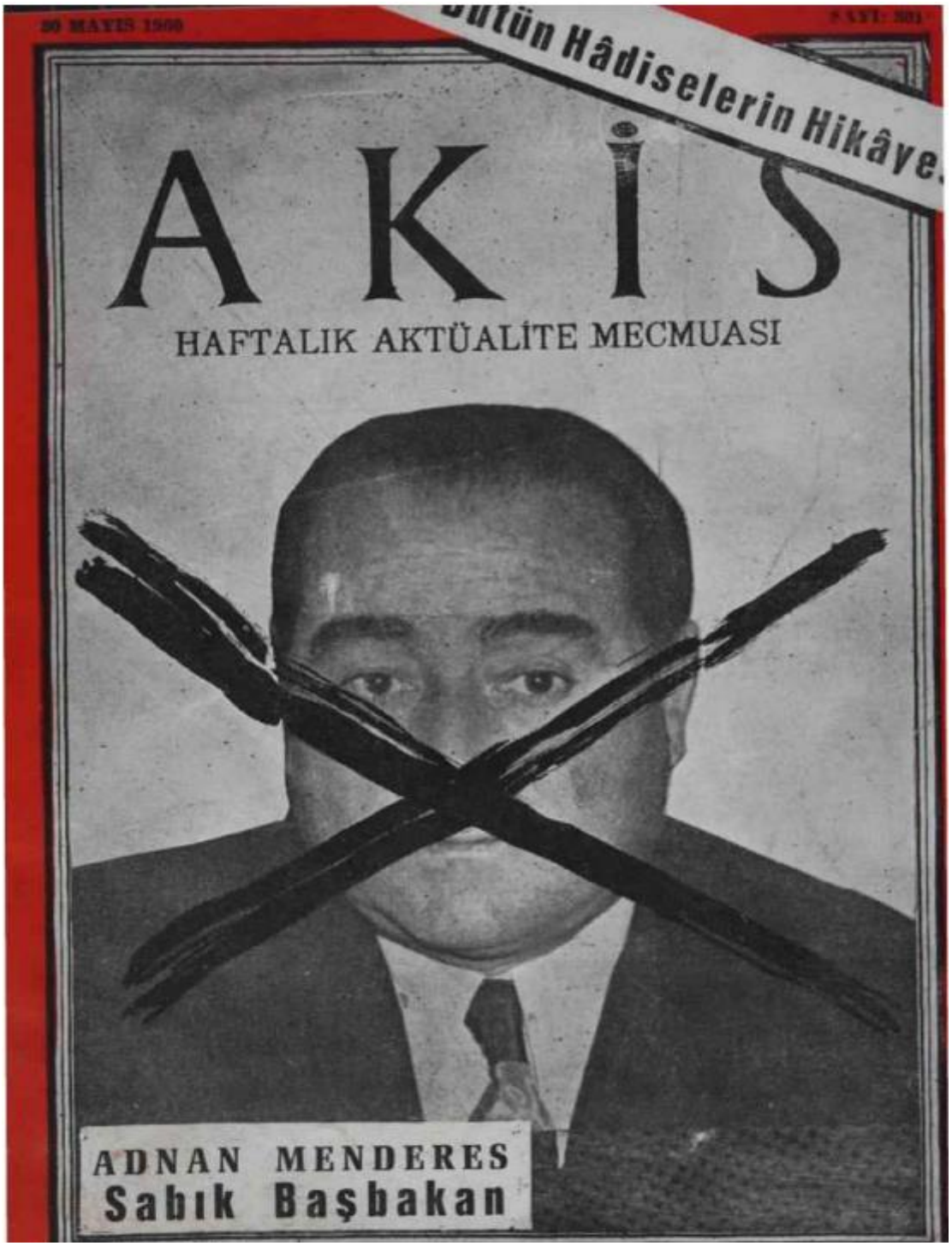
https://www.altayli.net. (Erişim 20 Haziran 2021.)

http://www.yenikonya.com.tr. (Erişim 30 Haziran 2021)

https://www.cumhuriyet.com.tr. (Erişim 01 Temmuz 2021.)

EKLER

EK-1. Akis Dergisi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (30 Mayıs 1960)

EK-2. Yeni Konya Gazetesi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (28 Mayıs 1960)

Sahibi : M. NACİ GÜCÜYENER
Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mesul Müdür
ÖNAL GÜCÜYENER
TELEFONLAR
Yazı İşleri Müdürlüğü : 1994
Abone, İlân ve Matbaa İşleri : 1394

YENİ
Konya
GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

CUMARTESİ
28
MAYIS 1960
Fiatı her yerde 10 kuruş

ABONE : Yıllığı 30, Altı aylığı 18 lira
Yıl : 12 Sayı: 3864
Müessisi : M. NACİ GÜCÜYENER
Gelen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez
İlânlardan mesuliyet kabul olunmaz

26 MAYIS 960 GECESİ SAAT 24 00 DEN İTİBAREN

Bütün Yurtta Askerî idare kuruldu

Yeni Anayasanın hazırlanması Rektör Sıddık Sami Onar'ın Başkanlığındaki Profesörlerden mürekkep yüksek bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edildi

Yeni Anayasa ilân ve tatbik mevkiine girinceye kadar bütün siyasi Partilerin faaliyeti men edildi

28 MAYIS

Milli Birlik Komitesi 12 No lu Tebliği

1 — Bütün Devlet memurları 28 Mayıs 1960 günü sabahı 9 dan itibaren normal mesailerine başlıyacaklar ve yurdun her tarafında normal hayata geçiş tedbirleri garnizon kumandanlıklarınca alınacaktır.

2 — Ankarada halk 27 mayıs 1960 saat 16.00 dan itibaren ihtiyacını temin maksadıyla dışarıya çıkmakta serbesttir. Yalnız umumi caddelerde toplulukların meydana getirilmiyecektir.

3 — Ankara'da 27 mayıs 1960 günü saat 21.00 den itibaren sabah saat 5.00 kadar sokağa çıkılmıyacaktır.

4 — 2. ve 3. maddelerde zikredilen hususların düzenlenmesi ve asayiş ve emniyetin sağlanması garnizon kumandanlarınca temin edilecektir.

5 — Muhterem Türk Milleti ve bütün mülki ve askeri makamların bu kararlara yardımcı olmasını rica ederim.

Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı, Milli Birlik Komite Başkanı
Orgnl. Cemal Gürsel

Yangın başlangıcı

Çimenlik Yöresinde Yusuf Çınar'ın evinde gaz ocağı patlaması yüzünden yangın başlangıcı olmuştur. Zamanında yetişen itfaiye yangın büyümeden söndürmüştür.

Milli Birlik Komitesi 13. No. lu tebliği :

1 — Vatandaşları birbirine düşürecek, bir kardeş kavgasını önlemek için işe giriştik. Vatandaşların birbirlerine karşı vatandaşlık, hak ve hukuklarına riayet etmelerini, birbirlerini sevip saymalarını, hangi partiden olursa olsun, birbirlerine sevgi, saygı göstermelerini istiyorum.

Yeni Anayasanın hazırlanması vazifesi sayın Rektör Sıddık Sami Onar'ın başkanlığındaki profesörlerden mürekkep yüksek bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edilmiştir. Yeni anayasa ilân ve tatbik mevkiine girinceye kadar bütün siyasi partilerin faaliyetini menediyorum. Aksi hareketleri çok şiddetle cezalandıracağım. Vatandaşlarımın verilen tebliğlere riayet etmelerini bilhassa rica ederim.

Milli Birlik Komite Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetleri Baş Kumandanı
Orgeneral Cemal Gürsel

14 No lı Tebliği :

Kapatılmış olan bütün gazetelerin kapatma kararı iptal edilmiştir. 28 Mayıstan itibaren bütün gazeteler neşriyata başlıyabilirler.

Milli Birlik Komite Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkumandanı
Orgeneral Cemal Gürsel

* * *

Fakülteler 6 Haziranda açılacak

Milli Birlik Komitesi 15 No lu Tebliği :

1 — Tevkif edilen Üniversite ve diğer okul talebeleri serbest bırakılacaktır.

2 — Kapatılan bütün fakülte ve okullar normal mesailerine 6 Haziran 1960 tarihinden itibaren başlıyacaklardır.

Milli Birlik Komite Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı
Orgeneral Cemal Gürsel

Vatandaşlar normal işleriyle meşgul olarak, süküneti muhafaza edecek

Garnizon Kumandanlığından Tebliğ Edilmiştir :

1 — 26 Mayıs 1960 gecesi saat 24.00 den itibaren bütün yurtta askeri idare kurulmuştur. Bu maksatla Konya'ya bağlı bütün idari makamlara Garnizon Komutanlığı emrinde günlük işlerine devam edeceklerdir.

2 — Vatandaşların normal işleriyle meşgul olmalarını, süküneti muhafaza etmelerini ve toplantılara meydan vermemelerini rica ederim.

Sayit Orhun
Tuğ General
Konya Garnizon Kumandanı

Garnizon kumandanının Teşekkürü

Konya Garnizon Kumandanı Tuğ General Sayit Orhun, gösterilen anlayış dolayısiyle Konya halkına teşekkür etmiştir.

Afyon Fiyatları Dün İlân Edildi

(A) sınıfı yüzde 13 morfin dereceli Afyonun kilosu 100 liradan, (B) sınıfı 13 dereceli Afyonunki 90 liradan satılacak

Ankara (Hususi)

1960 yılı ham Afyon iç alım fiyatları Bakanlar kurulunca kararlaştırılmış ve bugünkü Resmi Gazete ile açıklanmıştır.

Buna göre A. Sınıfına giren yüzde 13 Morfin dereceli Afyonun kilosu her yerde 100, B. Sınıfına giren yüzde 13 Morfin dereceli Afyonun kilosu 90, C. sınıfına giren yüzde 11 den aşağı dereceli Afyonun kilosu 80 lira olarak tesbit edilmiştir. Bunlardan tamamen konakta toplanmış, rengi açık, ve kokusu güzel olanlara fiyatının yüzde 10'u nisbetinde prim ödenecektir.

A. Sınıfına giren Afyonların primli kilosu, 110, B. Sınıfına giren primli Afyonların kilosu 99 ve C. Sınıfına giren Afyonların primli kilosu da 88 liradır.

Alımlar bu fiyatlar üzerinden yapılacaktır.

Hububat tahmin tesbiti başlıyor

İzmir (D.H.A.) —

Ege bölgesinin ilk hububat tahmin tesbitlerine yarından itibaren başlanacaktır. Bu maksatla Toprak Mahsulleri Ofisi ve Ziraat Bankası temsilcilerinden bir tahmin heyeti ege bölgesinin hububat rekoltesini tahmin ve tesbit edeceklerdir.

Ortaokullar tatile girdi

ŞEHRİMİZDEKİ Orta dereceli okullar dün büyük yaz tatiline girmiştir. Bu okullar 9 Haziran'da imtihanlara başlıyacak ve 30 Haziran tarihine kadar bitireceklerdir. Diğer taraftan Şehrimizdeki ilkokullarda bitirme imtihanlarına dünden itibaren başlanmıştır.

* * *

Kız Sanat Enstitüsü sergi açıyor

Öğrendiğimize göre, Konya Kız Sanat Enstitüsü 29 Mayıs 960 Pazar günü yıllık sergilini açacaktır. Sergide öğrencilerin bir yıllık çalışma mahsulü dikiş, nakış v. s. teşhir edilecektir.

Memleket Meseleleri

KONYA'NIN Sulama Davaları

Yazan : AFİF EVREN
(Ahi oğlu)

İÇME SULARI

— Bütüm II. —
— 29 —

Bilmediğimiz Sular var mıdır ?

Konya sınırları içinde bugün bilinen, kısmen veya tamamen tahmin yoluyla tesbit edilmiş, ekonomik sahada kıymetini görmüş olan sularından başka, muhtelif de olsa istifade edilmek gerekten (zemzem ve pınarlar) var mıdır ?

Akçebir, Ilgın, Kadınhanı, Beyşehir, Seydişehir, Hadim, Bozkır, Ereğli, Karaman, Ereğli kısımlarının hemen hemen dağlık ve sulak mıntıkalarını adım adım dolaşmak, karış karış tanımak, araştırma ve incelemeler devam etmek, her hakkından faydalanmak hali değildir zannediyoruz. Fakat, bir çok pınarlar, zemzemler mutlaka vardır, belki daha bilinmiyenleri de vardır. Ve belki sularından da istifade edilmektedir.

Bundan ise, onbeş sene evvel eski adı (Sultaniye) yeni adı Karaağaç olan ilçeye son bir defa daha gittiğim zaman, bu mahallenin güney mahallelerindeki bazı evlerin, yerlerinden çıkan sular içinde kaldığını, odalarının da, bahçelerinde sazlıklar, bâzı ağaçların, mesnetsiz bir halde kurtaramadıklarını gördüm, çok üzülmüştüm.

Civardaki doğru sırağında kayayan (Karapınar)ın eşikteki suları da bazı yerleri basmış bulunuyordu. Şimdiye tesirlerle sularının bir kısmı da aşılmış zemzemden kaynıyor doğru boşuna akıp gidiyordu.

Buna rağmen kaynak içindeki ağaçlarda sayısı, bir geçişte seyahatlerimde kadar azdı. O az, sebat yetiştirmeğe hâlâ tesbihi itibariyle ehemmiyetli değildi. Fakat hiç bir işe [de mi yaramazdı? Civardaki değirmenci (evlerinden, kanalların cadde ve sokaklarının yolaçmasın, küçük bir kütüphane faktörü sayılırdı olsun çevirmeye mi?dı? Yahut bir kapıcı ve filtre ile işlemiyor, ya da kullanılmaya salık bir hale getirilemez miydi? mevcut olan yakın zeyn kıymetlendirmek olan sularda yoktu.

O pınar şimdi ne durumdadır, bilmiyorum.

İki yeraltı nehri ve çağlıyanları

Geçmişte, Hadim'in (yer küpeli çağlıyanlarından aşk ve kahkahalar, zemzem sesleri ile ölüm kalımı alır, boşuna akıp giden bu kaynak ve emniyi karşısından daha ne vakit faydalanacağımız zaten durmadım.

(Devamı var)

MİDAS PEYKİ haber gönderiyor

Midas II. arz etrafında 94,3 dakikada bir devir yapmakta. Dünyaya mesafesi en fazla yaklaştığı zaman 292,1 mil.

CAPE CANAVERAL, (A.A.) Amerika Birleşik Devletleri atom çağında baskın hücumlarından korunmak gayesi ile ilk askeri tarassut peyki olan Midas II yi muvaffakiyetle mahreke yerleştirmiştir.

2,5 ton ağırlığındaki Midas II, dünyanın herhangi bir yerinde bir füzenin fırlatılışını derhal tesbit edecek olan bir seri peykin ilkidir ve baskın hücumlarını bir kaç saniye içinde haber verebilecektir.

Peyk mahreke girer girmez arza malûmat göndermeğe başlamıştır.

Midas II, arz etrafında 94,3 dekikada bir devir yapmaktadır. Dünya'ya mesafesi en fazla yaklaştığı zaman 292,1 ve fazla ulaştığı zaman 322 milidir.

EK-3. Ulus Gazetesi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (28 Mayıs 1960)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Posta adresi: Ulus Gazetesi Telgraf: ULUS — Ankara
Yazı İşleri Müdürlüğü 17153
Yazı İşleri 17295 - 16709
İdare 13275
İlân Abone 13254
İstanbul İrtibatı 223943
FİYATI (25) KURUSTUR.

CUMARTESİ 28 MAYIS 1960
41 inci yıl
No. 13139

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Kurucusu: KEMAL ATATÜRK

ULUS KÜÇÜK İLANLAR
HERGÜN SİZE AZ PARA İLE ÇOK İŞ GÖRÜR

Türk Kara, Hava ve Deniz Silâhlı Kuvvetleri elele vererek demokrasimizin içine düştüğü buhrana ve vukuu muhtemel kardeş kavgasına mâni olmak için giriştikleri harekâtı kansız bir şekilde başardı

Türk Silâhlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı

Orgeneral Cemal Gürsel, Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkomutanı ve Millî Birlik Komitesi Başkanı oldu - Meclis feshedildi - Demokrasi en kısa zamanda serbest seçimle kurulacak, bu maksatla Ord. Prof. Onar başkanlığında bir heyet kuruldu

Millî Birlik Komitesi Sözcüsü dün bir basın toplantısı yaptı

« Biz hiçbir şahsi ihtirasın esiri olmadan, milletin arzusunu yerine getirmek için harekete geçtik »

Orgeneral Gürsel'in Konuşması

Bütün emelim, süratle dürüst demokratik nizam kurmaktır

10 yıldanberi memleket idaresini unutup parti kavgalarına katılan hükümet, Ordu tarafından kan dökülmeden devralınmış ve Türk Milleti vakar içinde tarihinin mutlu bir bayram gününü daha kutlamıştır

Millî Birlik Komitesi dün 22 tebliğ yayınladı

İnönü ve arkadaşları sıhhat ve selâmette

Sabık hükümet erkânı tamamen emniyet altına alındılar

Bütün yurtta büyük sevinç

Kıbrıs'ta sevinç

Yakalananlar

Mevkuf basın mensupları tahliye ve bütün basın davaları da iptal ediliyor

Memurların normal mesaiye başlayacakları hakkında

«Milletin sinesinde kökleşen ve yer bulan hareketimiz asla mukavemetle karşılaşmadı»

« Maalesef 1 teğmenimiz şehit düşmüştür; halktan 2 hafif yaralımız mevcuttur »

Türk Silâhlı Kuvvetlerini Dünya güvenle karşıladı

Atatürk'ün Ruhu

Cihad BABAN

GÜNAYDIN

Bülent ECEVİT

EK-4. Akşam Gazetesi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (28 Mayıs 1960)

AKŞAM
MÜSTAKİL SİYASİ SABAH GAZETESİ

AKŞAM YENİDEN HİZMETİNİZDE

28 MAYIS 1960 CUMARTESİ

İKİNCİ CUMHURİYET KURULACAK

Büyük Millet Meclisi dün feshedildi

Orgeneral Cemal Gürsel millete teminat verdi

Anayasayı hazırlıyacak olan Ord. Prof. S. S. Onar "Hayatımın en güzel işidir,, dedi

Menderes, Bayar ve Bakanlar nasıl ele geçtiler

Milli Birlik Komitesinin amaçları

Seçime gitmek:

Ayrı muamele yok:

İttifaklara bağlılık:

Atatürk'ün izinde:

Orgeneral Cemal Gürsel kimdir?

Tuğgeneral Tulga'nın basın toplantısı

27 Mayıs 1960

Yeni bir sabah.

Saat 02. 30

Saat 03. 00

Saat 03. 05

İSTANBUL RADYOSU YAYINA BAŞLIYOR

"Bir şikâyet vâki olursa MENDERES adalete verilecek,,

Basın toplantısında M. Birlik Komites sözcüsü I soruyu böyle cevaplandırd

3 Mayıs ve Orgeneral Gürsel'in veda yazısı

HÜRRİYET ANITI

Üniversitede, ölen öğrencilerin aziz ruhları için bir anıt yapılmasını teklif ediyoruz

HAPİSTEKİ GAZETECİLER SERBEST

AZIZ NESIN
3. Sayfada

Diğer fotoğraflar altıncı sayfada

EK-5. Cumhuriyet Gazetesi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (27 Mayıs 1960)

Devlet Nezdinde 1960

TÜRKİYE TARİH YAYINLARI Bibliyografyası

Enver Kuray tarafından hazırlanan ve Başvekil Vekilliğince basılan bu önemli eserin birinci baskısı kısa bir zamanda tükenmiş, düzeltme ve ilâvelerle yapılan ikinci baskısı, 10 lira fiyatla bütün kitapçılarda ve Başvekil Vekâleti Yayınevlerinde satışa çıkarılmıştır.

Cumhuriyet

37 nci yıl Sayı 12.866 — Cuma 27 Mayıs 1960

MAVİ MELEK
Yazan Heinrich Mann
ŞAHESER ROMANLAR
GÜVEN YAYINEVİ
Çıktı.

Memleketin bugünkü buhranına ve kardeş kavgasına mâni olmak üzere

Kahraman Türk Ordusu Bütün Memlekette Dün Gece Sabaha Karşı idareyi Ele Aldı

Maksat tarafsız bir idarenin nezaret ve mürakabesi altında sür'atle yeni seçimlere gitmek ve bu âdil seçimler neticesinde hangi taraf kazanırsa idareyi onun ellerine devretmektir

Askeri idare bildiriliyor: Bütün ittifaklarımıza bağlıyız. Natoya ve Centoya inanıyoruz ve bağlıyız.

(Gayemiz yurtta sulh cihanda sulhtur)

Her yerde Garnizon Kuvvetleri Kumandanları mahallin askeri ve mülki idarelerini ele aldılar

İstanbul Vali ve Belediye Reisliğini Tuğgeneral Refik Tulga deruhte etti

Dün gece Kahraman Türk ordusu bütün memlekette idareyi ele almış, bu meyanda İstanbulun idaresinde de silâhlı kuvvetlerin vazife başına geçtikleri görülmüştür.

Silâhlı Kuvvetler İdaresinin sabaha karşı radyolarla kitap etiği duyuruya başlamıştır. Bu idare bitaplarında şöyle denilir:

Dün gece saat 3 ten itibaren Türk Silâhlı Kara Hava ve Deniz Kuvvetleri yurdun idaresini ele almışlardır.

Gayemiz bu hareketi selâmetle bir neticeye vardırmak ve tarafsız bir idare altında en kısa bir zamanda serbest seçim yaparak; hangi taraf olursa olsun kim kazanırsa kazansın idareyi onun eline bırakmaktır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri en kısa zamanda milleti seçime götürecek bir kurucu meclisin çalışmaya başlamasına imkân vermek için muvakkaten idareye el koymuş bulunmaktadır.

Girişilmiş olan bu teşebbüs hiç bir şahsa ve zümreye karşı değildir. Gayemiz kardeş kavgalarına meydan vermemektir. Kimse hakkında şahsiyata ve tecavüzkârane bir fiile teşebbüs edilmiyeceği gibi, kimsenin de bu şekilde bir harekete girişmesine müsaade edilmiyecektir.

Türk Kara Hava ve Deniz kuvvetlerinin el birliği ile giristikleri bu hareket kanuni olarak başarılmıştır. Garnizon Kumandanları her bölgede idareyi ele alacaktır. Vatandaşlar kanuni teminat altındadır.

İstanbul'da Vali ve Belediye Reisliği vazifelerini Tuğgeneral Refik Tülga deruhte etmiştir.

Bütün Eahlne mensuplarının Türk Silâhlı Kuvvetlerinin himayesine sığınmalarını rica ederiz.

Kim olursa olsun her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esasına göre hiyerarşi esaslarına, disiplinine tam sadakatle bağlı ve anlayışla mücehhez etmelerini ve istirahatlarına dönmesini mütakip askeri bütün arkadaşlarından rica ederiz.

Kim olursa olsun hangi vazifeye mensup bulunursa bulunsun hiç bir fark gözetmeksizin aynı milletin mensupları bulunduklarından herkese aynı hizmet ve servisi gösterilecek ve hepsi kanuni teminat altında bulunacaktır.

Silâhlı Kuvvetler, milletin ve yabancı dostların emniyetini tamamen tekeffül etmiştir. Müteakip tebliğe kadar askeri sahalar haric kimsenin sokağa çıkmaması herhangi bir hâdiseye sebep olunmaması; karışıklığa sebebiyet verilmemesi önemle bildirilir

Silâhlı Kuvvetler can ve mal emniyetini koruyarak Demokratik rejimi en kısa zamanda gerçekleştirmeye çalışacaktır.

Bütün ittifaklarımıza dostlarımıza bağlıyız. NATO'ya ve CENTO'ya inanıyor ve bağlıyız. Taahhütlerimize sadıkız. Büyük Atatürk'ün söylediği gibi prensibimiz yurtta sulh cihanda sulhtur.

Hükûmet mensupları, mülkî idare âmirleri ordumuzun muhafazası altına alındılar

Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Bakanlar Ordumuzun muhafazası altına alındı

Silâhlı Kuvvetlerden tebliğ edilmiştir:

Ankarada Silâhlı Kuvvetlerimizce muhafaza altına alınmış olan devlet ve hükümet mensupları şunlardır:

Sayın Reisicumhur, Meclis Reisi, Dahiliye Vekili, Millî Müdafaa Vekili Naibi Sayın Reisicumhur, Meclis Reisi, Dahiliye Vekili, Millî Müdafaa Vekili Naibi Vekili, Ticaret Vekili, Gümrükler Vekili, Adliye Vekili, Eğitim Bakanlığı Bağlı. Kara Kuvvetler Kumandanı, Özel İdare Kumandanı, Jandarma Umumi Kumandanı.

İstanbulda muhafaza altına alınanlar

İstanbul'da muhafaza altına alınan kimseler:

İstanbul Valisi Emin Yetkiner, Belediye Reisi Kemal Ayaşlı, Emniyet Müdürü Faruk Gürtuna, Merkez Komutanı General Kemal Dinerli, Bölge General Jandarma Komutanı

Yurt dışına çıkmak kat'i surette yasak

Tevkifat hâlâ devam etmekte olup, Kaymakam ve Nahiye Müdürleri, mahallî askerî komutanlarının işbirliği içerisinde, askerî emniyet görevlerini yürütmektedirler. Bu arada, bilgi kaynaklarından alınan haber ve bevanlara göre, bazı mülkî âmirlerin de, kendilerine verilen görevleri ihmal ettikleri anlaşılmıştır. Yurt dışına bir kaç gün içinde gitmeleri emredilmiştir.

İstanbul Vali ve Belediye Reisliğini deruhte eden Tuğg. Refik Tulga

Halkın ihtiyaçlarını Migros ve askerler temin edecek

Halkın evlerinden çıkmıyarak ihtiyaçlarını temin edecek vasıtaları beklemeleri bildiriliyor

Silâhlı Kuvvetler İdaresinin Tebliği:

«Muhterem İstanbul Halkına; Vatandaşlarımız, her türlü ihtiyaçları askeri otorite ve Migros Teşkilâtı tarafından temin edilecektir. Muhterem İstanbul halkının hiçbir telâşa kapılmadan, sükûnetle bulundukları yerlerde ihtiyaç maddelerini beklemelerini rica ederiz.»

EK-6. Vatan Gazetesi Askeri Müdahale Sonrası Yayınının İlk Sayfası (27 Mayıs 1960)

Devlet Nushası

Ordu, idareyi ele aldı

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

Kurucusu : Ahmed Emin YALMAN

TÜRKİYE KREDİ BANKASI
Beheri 45.000 T.L. değerinde
APARTIMAN DAİRELERİ
ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

CUMA 27 MAYIS 1960

MAVİ MELEK
Saheser Romanlar Serisinde Çıktı.
GÜVEN YAYINEVİ
ÜCRETSİZ BÜLTENİMİZİ İSTEYİNİZ

Türk Silâhlı Kuvvetleri 27 Mayıs günü saat 0.3 ten itibaren bütün yurtta, duruma hâkim bulunuyor

Durum radyolarla yurda ve bütün dünyaya duyuruldu

"Bütün vatandaşların ayni milletin evlâtları olduklarını hatırlıyarak kin gütmeden birbirlerine hürmet ve anlayışla muamele etmelerinin lüzumlu olduğunu bildiririz,,

"Partiler üstü tarafsız bir idarenin hakemliği altında en kısa bir zamanda hür ve dürüst seçim yoluna gidilecek,,

Türk silâhlı kuvvetlerinin yayınladığı tedliğler

BÜYÜK TÜRK MİLLETİ

27 Mayıs 1960 saat 03'ten itibaren Silâhlı Kuvvetler İstanbul, Ankara, Eskişehir gibi merkezlerde idareyi eline almıştır. Bu hareket bütün vatandaşların ve emniyet kuvvetlerinin müşterek işbirliği sayesinde kan dökülmeden başarılmıştır. Vatandaşlarımızın ikinci bir tebliğe kadar silâhlı kuvvetler mensupları hariç sokağa çıkmamaları rica olunur. Bu hareket milletçe özlenen demokratik rejimin en kısa zamanda memlekette kurulması için yapılmıştır.

Bu harekete silâhlı kuvvetlerimiz partileri içine düşürdükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda hür ve dürüst bir seçimin tesisü için teşebbüs edilmiştir.

Girişilmiş olan bu teşebbüs hiç bir tahsis veya zümeye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyecği gibi, edilmelere de asla müsamaha etmeyecektir. Kim o-lursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun her vatandaş, kanunlar ve bütün prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. /

Dün geçe yarısından itibaren Deniz, Hava, Kara Türk Silâhlı Kuvvetleri el ele vererek memleketin idaresini ele almıştır. Bu hareket silâhlı kuvvetlerimizin mükemmel işbirliği sayesinde kan dökülmeden başarılmıştır. Vatandaşlarımızın sakin içinde bulunmalarını ve resmî olmıyan emirlere kesinlikle uymamalarını rica ederiz. Türkiye dahilinde bütün emniyetçe gibi, edilmelere de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun her vatandaş, kanunlar ve bütün prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. /

Dün geçe yarısından itibaren Deniz, Hava, Kara Türk Silâhlı Kuvvetleri el ele vererek memleketin idaresini ele almıştır. Bu hareket silâhlı kuvvetlerimizin mükemmel işbirliği sayesinde kan dökülmeden başarılmıştır. Vatandaşlarımızın sakin içinde bulunmalarını ve resmî olmıyan emirlere kesinlikle uymamalarını rica ederiz. Türkiye dahilinde bütün sokağa çıkılmamasına rica olunur. Bu hareket milletçe özlenen demokratik rejimin en kısa zamanda memlekette kurulması için yapılmıştır.

Bu harekete silâhlı kuvvetlerimiz partileri içine düşürdükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda hür ve dürüst bir seçimin tesisü için teşebbüs edilmiştir.

Girişilmiş olan bu teşebbüs hiç bir tahsis veya zümeye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyecği gibi, edilmelere de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun her vatandaş, kanunlar ve bütün prensipleri esaslarına göre muamele görecektir.

HARABEYE DÖNDÜ — Denizce vukubulan deprem ve met düşlarının harabeye çevirdiği Hawa'da müteahhirlerce yıkılı zarar tevsiî edilmiştir. Resim dükaların tezbiye yıkılan binaları, pa. çalanan otomobilleri gösteriyor.

Güvenlik Konseyi dün yine toplandı

Yeni bir Yargıtay içtihadı

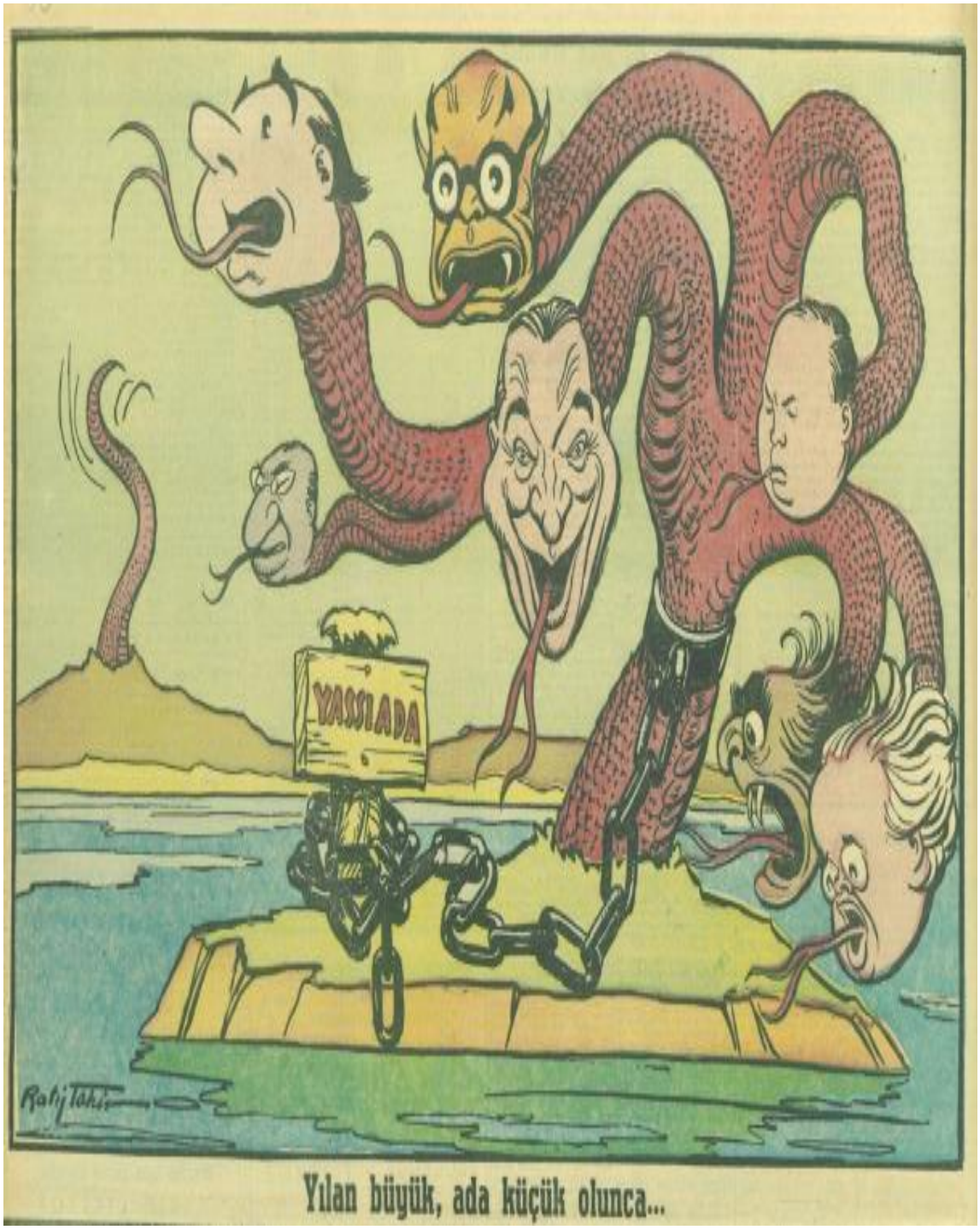
Özel Muhabirimizden

ANKARA 26 (Telefonla) — Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulunun aldığı bir karara göre bundan böyle boşanma davalarının görülebilmesi için, dava açılmadan önce katı, kısa aralıkla evlilik teşebbüslerine lüzum kalmamış bulunması gerekecektir.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme kararı şöyledir:

Evlilik teşebbüslerine lüzum gösterilmesinin boşanma davası açılmadan önce evlilik hâkimi tarafından katı kısa-ı aralıklarla tahkiki suretiyle olan mesele hakkında görüşmeyi zaruri etmesi, evlenmiş çiftlerin, evlenmeden önce katı, kısa aralıklarla

EK-7. Yassıada'da yargılanan Demokrat Partili siyasilerin, yılan suretiyle yapılmış karikatürü. (8 Haziran 1960-Akşam Gazetesi)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCİD	**0000-0001-7692-8137**
Adı Soyadı	Samet ERTEM
Doğum Yeri	ANKARA
Doğum Tarihi	19.01.1992

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Gazi
Fakülte	Edebiyat
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

…	
…	

İŞ DENEYİM

…	
…	
…	

İLETİŞİM

Adres	Kutlu Mahallesi 466/2 Sokak Numara 10/7 Mamak/ANKARA
E-mail	smdrtm@gmail.com